

ARNOBII IN

COMMENTARIOS SVOS

super psalmos Prologus.

HARRISSIMIS patribus
Laurentio & Rustico Epi-
scopis Arnobius. Silentium
bonum esse nemo est qui ne-
sciat, sed tunc taciturnitas
probatum esse contraria, quā-
do ad loquendum iubentis
compellit autoritas. Si enim
uobis iubere licet, nobis cō-

temnere non licet. Non est praesumptionis, sed obedientia hoc quod psalterij uenas pulsare potius quam patet facere studemus. Hoc considerantes, quod nullus sitiens praeparatibus aquam irascitur, Alij parauerunt uina frā grātia mella, alij nectareis plena liquoribus pocula, nos ex sarculo oris nostri, terram hinc inde lacero uerberantes impulsu, Dauidicum laticem licet tenuiter sitim patientibus aperimus, sitientes ut bibāt. Hi autem qui cum apostolis tertia diei hora ebrii sunt in spiritu sancto laetentur & floreat, nulla tamen sitientibus impedimenta patiantur inferri. Neq; enim qui uino exuberant, aquam uolentes bibere prohibent. Habeant ergo nobiscum pacem uniuersi lectores, qui nos licet rusticos catholicos cōproben, & psalmum cuius explanationem legūt, prius examinent, ut dum eius legerint sensum, ad eum pertinere sentiant

re sentiant, quem explanationis textus ostendit. Ipsi quidem melius hoc potuistis facere qui iubetis. Non enim impossibilitatem uestram, sed occupationem ostenditis dum quod nos iubetis facere, uos melius hoc potueritis implere.

Psalmus Dauid. I.

BEATVS uir qui non abiit in consilio impiorum, & in uia peccatorum nō stetit, & in cathedra pestilentie non sedit. Sed in lege domini uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Et erit tanquam lignū quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet, & omnia quaecunq; faciet prosperabuntur. Non sic impij nō sic, sed tanquam puluis quem proijcit uentus à facie terre. Ideo non resurgunt impij in iudicio, neq; peccatores in consilio iustorum. Quoniam nouit dominus uiam iustorum, & iter impiorum peribit.

COMMENTARIUM.

Primus psalmus unde scit beatitudinē perisse, inde recuperat. In consilio impiorū abiit Adam, id est in serpentis & mulieris. Et nūc Adā noster, id est, cōsensus noster beatus erit, si nō abierit in cōsilio serpentis & mulieris, id est in consilio carnis & diaboli. Aut si abierit non ibi stēt, si steterit, non sedeat: id est non permaneat, sed memor legis dei, ibi suam occupet uoluntatem. Et diurnam & nocturnam actionem suam, in meditatione diuine legis exerceat, ut hoc quod Adam perdidit contemnendo, iste custodiendo inueniat, permanēs iuxta
fluenta

fluenta legis, ut lignum uitæ immortalitatem capiens. Ita demum quæcunq; fecerit, prosperabuntur. Illi autem, id est, impij contempserunt, non sic sed hoc eis eueniet in fine sæculi quod in fine Psalmi sermo propheticus cõminatur. gloria æterna qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid II.

Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, & principes cõuenerunt in unum, aduersus dominum & aduersus Christum eius. Dirumpamus uincula eorũ, & proijciamus à nobis iugum ipsorum. Qui habitat in cœlis irridebit eos, & dominus subsannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.

Ego autem constitutus sum rex ab eo super montem Syon sanctum eius, prædicans præceptum eius. Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te.

Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in uirga ferrea & tanquam uas figuli corfringes eos. Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur dominus, et pereatis de uia iusta. Cum exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.

COMMENTARIUM.

Vsque hodie gentes fremunt aduersus Christum, qui idolis finem imposuit. Populi, id est, Iudæi meditantur inania, distinctiones ciborũ & sabbatorum serias adtendentes: utrorumq; uincula disrum-

ARNOBII COMMENT.

penda quos habitator cælorum deus interim irridet, sed in iudicio iram suam illis & furorem ostendit, quibus dicturus est: me quem negastis filium dei, uox de cælo paterna uos docuit cum in Iordane me posito dixit, filius meus es tu. Quod autem dicit. Ego hodie, Deus heri & cras non habet, sed semper hodie habet. Tempora enim sub ipso aguntur, non ipse à temporibus agitur. Nam Syon mons quod sit ecclesia docet propheta qui dicit: Ego dominus excitabo Syon in gentibus, & dabo eam in festiuitatem æternam omni nationi. In ipsa ergo prædicat filius præceptum patris. In ipsa reget gentes quasi uirga ferrea. Non enim cedit fortibus mundi, nec miserorum despicit facies. Ipsa timorè regibus imperat. Ipsa iram uenturam contemptoribus pollicetur, per quam fictilibus uasculis comminatur interitum. Ipsa beatitudinem confidentibus repromittit, & Christo offerente, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid cum fugeret à facie Absalon filij sui. III.

Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me. Multi dicunt anime mee, non est salus ipsi in deo eius. Tu autem domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum. Voce mea ad dominum clamavi, & exaudiuit me de monte sancto suo. Ego dormiui & somporatus sum & exurrexi, quia dominus suscepit me. Nō timeo milia populi circūdantis me, exurge domine saluū me fac deus meus. Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa, dentes peccatorū cōtriuisti.

Domine

Domini est salus, & super populū tuū benedictio tua.

COMMENTARIUM.

Titulū psalmi tertij hac una sententia explana-
mus. Persecutus est Absalon patrem, fronde à col-
lo ligatur. Iudas tradidit dominum, & laqueo co-
artatur: sicut historia passionem Dauid præteritam indi-
cat, ita mysterium passionem domini futuram aduunciat.
In qua oēs eū negauerūt dicentes: Non est salus ei in deo
eius, sed si est ex deo liberet eum: cum iridentes, illū mul-
tis contumelijs conuitijsq; afficerent Athei et pertinaces
Iudæi. Iesus autem uoce sua ad deum clamauit & exaudi-
tus est, ita ut mortē quasi soporem acciperet. Ex qua ex-
urgens ultra non timuit, sed nunc induens corruptibile
in corruptione, & immortalitate mortale, nō timet mul-
ta milia populi circumdantis se. Hæc est enim salus domi-
ni & super nos qui sumus populus eius. Hæc est benedi-
ctio eius, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem in carminibus psalmus

Dauid. IIII.

Cum inuocarem exaudiuit me deus iustitiæ meæ,
in tribulatione dilatasti mihi. Misereere mei,
& exaudi orationē meam. Filij hominum us-
quequo graui corde, ut quid diligitis uanitatē & que-
ritis mendacium? Et scitote quoniam mirificauit do-
minus sanctum suum, & dominus exaudiet me cum ela-
mauero ad eum. Irascimini & nolite peccare, quæ di-
citis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris compun-
gimini. Sacrificate sacrificium iustitiæ & sperate in
domino, multi dicunt: quis ostendit nobis bona?

Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti leticiam in corde meo. A fructu frumenti, uini & olei sui multiplicati sunt. In pace in idipsum, dormiam & requiescam. Quoniam tu domine singulariter in spe constituisi me.

COMMENTARIUM.

Titulus quarti in carminibus, id est, in mysterijs ponitur. In quibus deus iustitiæ exaudiuit in cruce positum filium suum, contra quem irascentes Iudei peccant usq; hodie, qui nõ peccarent irascentes, si uere dei non esset filius quem negarent. Quod eis ideo euenit, quia non sacrificant sacrificium iustitiæ sicut Abel, sed sicut Cain liuoris atq; inuidiæ. Nos autem qui credimus, dicamus domino: Signatum est super nos lumē uultus tui domine. In quo lumine data est leticia in corde nostro, Ab illo tempore quo accepimus frumentum in corpore, Vinum in sanguine, Oleum in chrismate. Offerentes autem pacem ista percepimus, quia hæc singulariter in spe à domino constituta in Christo Iesu, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem pro ea quæ hæreditatem consequitur, psalmus Dauid. V.

Verba mea auribus percipe domine, intellige clamorē meum. Intende uoci orationis meæ, rex meus & deus meus. Quoniã ad te orabo domine, mane exaudies uocem meã. Mane a stabo et uidebo, quoniã nõ deus uolēs iniquitatē tu es. Neq; habitabit iuxta te malignus, neq; permanebūt iniusti ante oculos tuos.

Odisti omnes qui operantur iniquitatē, perdes omnes qui

qui loquuntur mendacium. Virum sanguinum & do-
 losum abominabitur dominus, ego autem in multitudine
 misericordiae tuae. Introibo in domum tuam, adorabo
 ad templum sanctum tuum in timore tuo, domine deduc me
 in iusticia tua propter inimicos meos, dirige in conspectu
 tuo uiam meam. Quoniam non est in ore eorum ueri-
 tas, cor eorum uanum est. Sepulchrum patens est guttur
 eorum, linguis suis dolose agebat, iudica illos deus. De-
 cidant a cogitationibus suis secundum multitudinem im-
 pietatum eorum, expelle eos, quoniam iritauerunt te do-
 mine. Et letentur omnes qui sperant in te, in aeternum
 exultabunt & habitabis in eis. Et gloriabuntur in te
 omnes qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices iu-
 sto. Domine ut scuto bonae uoluntatis tuae coronasti nos.

COMMENTARIUM.

Quinti psalmi titulus ostendit eam quam heredita-
 tem consequitur Christus, & hanc hereditatem
 contulit ecclesiae cum diceret apostolis: Pacem
 meam do uobis, pacem meam relinquo uobis. Hanc ergo
 pacem, quam diximus in quarti psalmi sine singulariter
 in spe a domino constitutam, hanc in hereditatem titulus
 datam ecclesiae protestatur. Hereditas de morte parentis
 nascitur filijs. Nisi enim Christus mortuus esset, haec her-
 editas non patebat. Ipso ergo moriente nata, ipso resur-
 gente confirmata est, ipso ascendente in caelis, permanet
 haec hereditas in aeternum. In titulo tria sunt, moriens, haec
 hereditas, & heredes. Et in capite psalmi tria sunt ab here-
 de composita, uerba, clamor, oratio. Ipsa enim uerba ro-
 gat auribus percipi, clamorem intelligi, orationem audi

ri ipsa dicit, orabo te Domine, mane scilicet, cum abie-
 cero opera tenebrarum, & induero arma lucis. Tunc te
 orabo quasi in matutino posita, in quo deficientibus te-
 nebris lucis incrementa concresecunt. Mane astabo tibi
 & uidebo. quid uidebis tamen prope & mane dic no-
 bis? uidebo mane Apostolos, fulgentes angelos, gauden-
 tes Marias resurrexisse Dominum nunciantes. Diximus
 mane postea quàm tenebra peccatorum transierint o-
 randum dominum, diximus & in luce dominici diei re-
 surgentem uidendum. Quis autem sit iste Dominus, di-
 stinctio eius uoluntatis exprimit. Tu es, inquit, Deus non
 uolens iniquitatem. Quis enim dixerat eum uelle iniqui-
 tatem? Iudæi sine dubio, qui pro operibus misericordiæ
 Dominum increpantes dicebant. Non est iste homo à
 Deo, qui sabbatum soluet. Iste autem & à deo est, & ipse
 est Deus, qui non uult iniquitatem. Non habitauit iuxta
 eum malignus, id est, populus incredulus, & non perma-
 nebunt ante oculos eius. Odio ei sunt qui operantur ini-
 quitatem, & pereunt qui loquantur mendacium. Om-
 nis enim qui negat Iesum filium dei, hic mendax est. Qui
 autem confitetur, intrat in domum dei, & adorat tem-
 plum sanctum, non in lapide sed in spiritu. Hunc dedu-
 cet Dominus in sua iustitia propter inimicos, ut dirigat
 in conspectu eius uiam suam. quare propter inimicos?
 quia inimici alteram uiam ostendunt, quæ ducit ad mor-
 tem. Et propter ipsos hic dirigit uiam, quæ ducit ad ui-
 tam. Ad quam dum peruenerint credentes, in æternum
 exultabunt, & inhabitabit in eis. Et gloriabuntur om-
 nes qui diligunt nomen eius. Ibi enim est qui benedicit iu-
 stum,

stum, & scuto bonæ uoluntatis coronauit eum. Vno eodēque officio, & ab inimicis defenderis dum credideris, & à Domino coronaris, qui regnat in secula seculorum, Amen.

In finem in carminibus pro octaua, psalmus David. VI.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in iram tua corripas me. Miserere mei Domine quoniam in irinus sum sana me Domine quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est ualde, sed tu Domine usquequo. Conuertere Domine & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam. Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Turbatus est à furore oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus uocem fletus mei.

Exaudiuit dominus deprecationem meam, dominus orationem meam suscepit. Erubescant & conturbentur uehementer omnes inimici mei, conuertantur & erubescant ualde uelociter.

COMMENTARIUM.

Titulus sexti Psalmi dominicam diem exprimit, ipsa est enim & octaua dum desinit, & prima dum incipit. In quinto enim mane ipsa incipit in resurrectione. i. in baptismatis nostri cōsecratione, modo in poenitentiæ recuperatione octaua est, septiformis enim spiritus,

spiritus, cui satisfacit octauus. Agit ergo pœnitens, ut nō in ira arguatur, sed misericordiam hic in isto corpore positus consequatur. In inferno autem confessio fructum penitus non habet. idcirco hic qui uult saluus fieri laborat in genitu suo, lauat, per singulas noctes lectum, Lectum inquam in noctibus lauat, quem in noctibus inquinauerat. & ne putares eum aquam qualemcumque haurire, unde eum abluat, Lacrimis, inquit, eum rigabo. Quare: quia turbatus est præ ira oculus meus. Audiui ignem æternum imminere, & iram iusti ultoris incumbere, & idcirco turbatus sum, quia moram feci in peccatis meis, & inueteraui inter omnes inimicos meos. Nunc moribus malis & spiritibus immundis renunciāns dicam: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quia is qui dimisit peccata, is inquam, qui exaudiuit uocem fletus mei, & orationem meam suscepit, dixit mihi, ecce saluus factus es, iam amplius noli peccare. Recedant à me uicia, quæ mēta sunt hactenus. Auertantur retrorsum & erubescant ualde uelociter, per filium dei, qui regnat in secula seculorum, Amen.

In finem psalmus Dauid quem cantauit Domino pro uerbis Chusi filij Gemini. VII.

Domine Deus meus in te speraui, saluum me fac ex omnibus persequentibus me & libera me. Ne quando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat. — Domine deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis. Si redidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis

eis meis inanis. Persequatur inimicus animam meam & comprehendat & conculcet in terra uitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. Exurge Domine in ira tua, et exaltare in finibus inimicorum meorum.

Et exurge domine deus meus in precepto, quod mandasti, & synagoga populorum circumdabit te. Et propter hanc in altum regredere, dominus iudicat populos.

Iudica me domine secundum iusticiam meam, & secundum innocentiam meam super me: Consumetur nequitia peccatorum & diriges iustum, scrutans corda & renes deus. Iustum adiutorium meum a domino, qui saluos facit rectos corde. Deus iudex iustus, fortis, & patiens, nunquid irascetur per singulos dies? Nisi conuersi fueritis, gladium suum uibrabit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Et in eo parauit uasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Ecce parturit iniusticiam, & concepit dolorem, & peperit iniquitatem.

Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in uerticem ipsius iniquitas eius descendet. Confitebor domino secundum iusticiam eius, & psallam nomini Domini altissimi.

COMMENTARIUM.

Cum nunciassent pueri Dauid quod possent Absalon occidere, & diceret Dauid: parcite ei & fugeret ipse Dauid a facie eius, apparuit super eum Semei, qui erat de cognatione Saulis, & iactans post eum lapides clamabat eum esse uirum sanguinum: quem cum uellent interficere, dixit Dauid: Nolite, ecce qui

qui de lumbis meis egressus est pugnat contra me. Et uos miramini quod filius Semei de tribu Saul, sit contra me. Parcens ergo & isti Dauid sicut et Sauli pepercerat: parcens et tyranno filio orat, ut liberetur à persecuentibus, cōmemorans non se fecisse istud, quod ille clamabat. Non uiq; reddidisset retribuētibus sibi mala. Aut si reddidit inquit, mala pro malis: comprehendat inimicus animam meam, & gloriam meam usq; in puluerem deducat. Hec historico sermone in Regum uolumine usq; ad finem leguntur. Hic autem mysteria Christi cantemus, cui pro bonis mala reddentes acclamabant quod reus esset mortis. Huic ergo clamat ecclesia. Exurge in ira tua, & uideamus quod in ira facturus sit: Exaltare, inquit, in finibus inimicorum. At ubi senserint ingrati Domini irascentē, dant finem impietatibus suis, & finitis inimicijs, exaltatur Deus in finibus inimicorum. Exurge in præcepto quod mandasti. Dixisti enim, tertia die resurgam & præcedam uos in Galileam, ibi me uidebitis. Et ideo, exurge, inquit, in præcepto quod mandasti, & postea quàm te ostenderit Synagoga, ne iterum excitare astringet bellum, propter hanc iudica populos. Cum enim dederis iudicium, finem accipiet malicia peccatorum, & iustus dirigitur. Non enim ad alterius uel uituperationem uel laudem dictas sententiam, quia corda conspicias, & renum secreta contemparis saluos facies omnes qui recto sunt corde. His autem qui non sunt recto corde Deus iudex futurus exprimitur, qui terram suam non se conuertentibus præparat. Nam iniusticia Iudeorum parturijt in dolore animi posita, cum uideret dominum pro uirtute signorum

gnorum à multitudine adorari. Concepit dolorem et peperit iniquitatem, dicens: Crucifige reum mortis. Parauit ergo foueam Christo, sed ipsa incidit in foueam quam fecit. Et conuersus est dolor eius in caput eius, & in uerticem eius iniquitas eius descendet. Christo autem resurgente à mortuis nos confitemur iusticiam Dei, & ascendente eo, psallimus nomini eius altissimo, altitudinem penetranti, quæ est super omnes cælos, in quo factio omni genu flectitur, et omnis lingua confitetur, quia dominus Iesus in gloria est Dei patris. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

In finem pro torcularibus, Psalmus

Dauid. VIII.

Domine dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in uniuersa terra. Quoniam eleuata est magnificentia tua, super cælos. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudẽ, propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & ultorem. Quoniam uidebo cælos tuos opera digitorum tuorum, lunam & stellas quæ tu fundasti. Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam uisitas eum? Minuisti eum paulominus ab angelis, gloria & honore coronasti eum et constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi. Volucres cæli & pisces maris, qui perambulãt semitas maris. Domine dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in uniuersa terra.

COMMENT.

COMMENTARIUM.

Non pro torculari, sed pro multis torcularib. in octauo psalm. fixus est titulus, quæ torcularia uoces sunt omnium prophetarum, quæ tunc impleta sunt, quando uitis uera clauorum ferramentis plantata est, et in ligno crucis posita lancea percusso eius latere, tatum uini in his torcularibus sudit, ut non in iudea tantum, sed in uniuersa terra nomen domini mirabile clamaretur. Quod factum tunc confirmatum est, cum eleuaretur magnificètia eius super cælos, ut non tantum atates legitime, sed etiã infantes & lactentes ad laudem eius irrumperet, ut destrueretur ille populus, qui per defensionem dei contra deum ageret. Ipse est enim populus, & defensor Dei, et inimicus dei, defensor in patre, inimicus in filio: sed omnis qui negat filium, nec patrem habet, qui autem utruq; cõfiteatur, hic uidet cælos quod opera digitorũ eius sunt, & quod lunam & stellis ipse fundauerit. Quid enim esset homo nisi ipse memor fuisset, & ueniens tantã perfectionem docuisset, ut modicum minus quam sunt in cælo angeli hic homines in carne positos faceret, dans eis potestatem uirtutũ, ut etiam mortuos suscitãdi traderet potestatem, & omnia subijceret homini credenti, ita ut diceret: Dedi uobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones. Nam quod dicit oues, simplices nominat: boues, qui laborat sub iugo domini: pecora campi, plebs laicorũ: uolucres cœli, alta cogitantes: pisces maris, profunda rimantes. Hos omnes subiectos habens per passionem Christi ecclesia, confiteatur admirabile nomen eius in uniuersa terra. ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

In finem

In finem pro occultis filij, Psalmus Dauid. IX.

Confitebor tibi domine in toto corde meo, narra-
bo omnia mirabilia tua. Laetabor et exultabo in
te psallā nomini tuo altissime. In cōuertendo inī-
micum meū retrorsum, infirmabuntur & peribunt à fa-
cie tua. Quoniā fecisti iudicium meū & causam meā, se-
disti super thronum qui iudicas iustitiam. Increpasti gen-
tes & perijt impius, nomen eorū delesti in aeternū, & in
seculum seculi. Inimici defecerunt frameæ in finem, &
ciuitates destruxisti. Perijt memoria eorum cum sonitu,
& dominus in aeternū permanet. Parauit in iudicio thro-
num suum, & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, ius
dicabit populos in iustitia. Et factus est dominus refugium
pauperi, adiutor in opportunitatibus in tribulatione.

Et sperent in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam nō
dereliquisti quærentes te domine. Psallite domino, qui
habitat in Syon, annūciate inter gentes studia eius. Quo-
niam requirēs sanguinem eorum recordatus est, non est
oblitus clamorē pauperum. Miserere mei domine, ui-
de humilitatem meam de inimicis meis. Qui exaltas me
de portis mortis, ut annunciem omnes laudationes tuas
in portis filia Syon. Exultabo in salutari tuo, infixæ
sunt gentes in interitu quem fecerunt. In laqueo isto
quem absconderunt, comprehensus est pes eorum. Co-
gnosctetur dominus iudicia faciens, in operibus manuum
suarum comprehensus est peccator. Conuertantur pec-
catores in infernū, omnes gentes quæ obliuiscuntur deū.
Quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia
pauperum non peribit in finem. Exurge domine non

d confortē

2. sal. x. Hebr.

confortetur homo, iudicentur gentes in conspectu tuo.
 Constitue domine legislatorem super eos ut sciant gen-
 tes quoniam homines sunt. ¶ Ut quid domine recessisti lon-
 ge, despicias in opportunitatibus in tribulatione. Cum
 superbit impius, incenditur pauper, comprehenduntur
 in consilijs quibus cogitant. Quoniam laudatur pecca-
 tor in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur.
 Exacerbavit dominum peccator, secundum multitudi-
 nem iræ suæ non quæret. Non est deus in conspectu ei-
 us, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferun-
 tur iudicia tua à facie eius, omnium inimicorum suorum
 dominabitur. Dixit enim in corde suo, non mouebor à
 generatione in generationem sine malo. Cuius maledi-
 ctione os plenum est & amaritudine & dolo, sub lingua
 eius labor & dolor. Sedet in insidijs cum diuitibus in oc-
 cultis, ut interficiat innocentem. Oculi eius in paupe-
 rem respiciunt, insidiatur in abscondito quasi leo in spe-
 lûca sua. Insidiatur ut rapiat pauperẽ, rapere pauperẽ
 dum attrahit eum. In laqueo suo humiliavit eum, incli-
 nauit se & cadet cum dominatus fuerit pauperum.
 Dixit enim in corde suo, oblitus est deus, auertit faciem
 suam ne uideat in finem. Exurge domine deus, & ex-
 altetur manus tua, ne obliuiscaris pauperem. Propter
 quid irritauit impius deum, dixit enim in corde suo non
 non requiret. Vides quoniam tu laborem & dolorem
 consideras, ut tradas eos in manus tuas. Tibi derelictus
 est pauper, orphano tu eris adiutor. Contere brachiũ
 peccatoris & maligni, quæretur peccatum illius & non
 inuenietur. Dominus regnabit in æternum et in seculum
 seculi,

eculi, peribitis gentes de terra illius. Desiderium pauperum exaudiuit dominus, preparationem cordis eorum audiuit auris tua. Iudicare pupillo & humili, ut nō apponat ultra magnificare se homo super terram.

COMMENTARIVM.

Nonus psalmus docet occulta filij in sancti symboli sacramento, qui enim suscepit fidem in mysterio absconditā, primo confitetur non summis labijs, sed in toto corde suo, & narrat omnia mirabilia eius. Iam non letatur in rebus labentibus & caducis, sed dicit domino: Letabor & exultabo in te, & psallā nomini tuo altissime, quia fecisti iudiciū meū, id est, pro me iudicasti, & causam meā obtinui, sedisti enim super thronū ut iudicares sententiā. Increpasti quod gentes essemus, & perijt impius diabolus, quē in idolis colebamus, Nomen autē idolorum delesti in aeternum & in seculum seculi. Ibi defecerūt gladio uerbi tui in finem & ciuitates destruxisti, templa eorum in toto orbe dum destruuntur, omnis penē ciuitas in templis destructa est: sicut enim ecclesie in toto mundo posite ciuitates sanctorū sunt, sic templa in toto mundo posita ciuitates dæmonum esse noscuntur. Perijt autem memoria eorum cum sonitu, dominus autem in aeternum manens parauit in iudicio sedem suam, ut iudicet orbem terræ in equitate. Non accipiens aliter dominum, aliter seruum, sed contemnens personas diuitum factus es magis refugium pauperum, eorum sanē qui non uerūt nomen tuū. Non enim omnes pauperes nō derelinques, sed nō derelinques quæretes te domine. Psallamus ergo domino quæ habitat in syon, id est, in ecclesia catholice

cis definitionibus sublimata, ibi adnunciemus mirabilia
 eius, in qua requirēs sanguinem martyrum suorum quo-
 tidie dominus memoratur nostri, nec obliuiscitur oratio-
 nem pauperis dicentis sibi, uide humilitatē meam de ini-
 micis dæmonū natā, exalta me de portis mortis, tollēs
 cor meum à concupiscentijs carnis, ut adnunciem omnes
 laudes tuas in portis filię Syon, ut exultem in salute tua.
 Nam infixę sunt gentes in interitum quem fecerūt, opus
 manū suarum adorantes, hi conuertentur in infernum,
 quia obliuiscuntur dominū, qui nō in finem obliuiscitur
 pauperem cuius patiētia non perierit usq; in finē. Nunc
 rogat spiritus prophetię, ut exurgat dominus cōtra for-
 titudinem hominis, ut iudicet gentes in conspectu suo.
 Tollat eas ab idolis, & statuat eas in ecclesia. Constituat
 legislatorem super eas, & sciant gentes quia dii non sunt
 quos colunt, sed sciant quia homines sunt. quid, inquit,
 domine recessisti longe, ita ut despicias oportunitates in
 tribulatione, in quo dum superbit impius, incēditur pau-
 per, in quocunq; enim iudicio pauper & diues auditur,
 diuite superbiēte, pauper incenditur. Omnes enim ip-
 sum arguunt, illum autem laudant etiam peccatorem in-
 desiderijs animę suę, etiā iniqua agentē benedicunt. Hic
 est peccator irritans dominū. Cum enim non solū nō ar-
 guitur iniqua agens, sed etiā benedicitur, si quid autē in-
 terrogatus fuerit secundum multitudinem irę suę inqui-
 rit. Non est deus ante oculos eius polluitur uia eius in om-
 ni tempore: iudicia tua à facie eius abscedunt, & ita
 omnibus inimicis suis dominatur, ut dicat in corde suo,
 non mouebor in generatione sine malo: huius os maledi-
 ctionibus

ctionibus plenum, nihilq; blandum habens, contra pau-
 perem in lingua eius labor est, sedet in insidijs cum diuiti-
 bus alij ad nihil aliud nisi ut interficiat innocētem: hoc
 sanē quia diuites in suo consilio faciunt, ut in laqueo suo
 capiant innocentes, & ideo iugiter clamandū est, exur-
 ge domine & exaltetur manus tua, ne obliuiscaris pau-
 perem in finem, ut quid iritabit impius dominum, dixit
 enim in corde suo: non requireret deus. Ille autem requirit,
 & cōsiderat omnia, sed patienter agēs expectat, ut tra-
 dat eos in manus suas, & tollat eos de manibus dæmonū.
 Ipsi enim derelictus est pauper. quem enim omnes despi-
 ciunt, Deo eum sine dubio derelinquunt, & orphano pa-
 trem non habēti, ipse existit adiutor: Contrens brachiū
 diaboli qui per phariseos quæsiuit peccatū aliquod, un-
 de argueret dominum & non inuenit. Dominus autē re-
 gnat in secula seculorū, & peribunt gentes de terra eius.
 Desiderium enim pauperum exaudiuit dominus, & de-
 sideria cordis eorū exaudiuit auris eius, ut iudicetur in
 ecclesia eius pupillo & humili, & ut nō adponat homo
 ultra magnificare se super terram, per ipsum dominum
 Iesum Christum qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid. X.

IN domino cōfido, quomodo dicitis animæ meæ trās-
 migra in montem sicut passer. Quoniam ecce pec-
 catores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas
 in pharetra ut sagittent in obscuro rectos corde. Quoni-
 am quæ perfecisti destruxerunt: iustus autem quid fecit?

Dominus in templo sancto suo, dominus in caelo sedes
 eius. Oculi eius in pauperem respiciunt, palpebræ eius

d 3 interrogant

interrogat filios hominum. Dominus interrogat iustum & impium, qui autem diligit iniquitatem odit animam suam. Pluit super peccatores laqueos: ignis, sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum. Quoniam iustus dominus, & iustitias dilexit, æquitatem uidit uultus eius.

COMMENTARIUM.

Potuit dici ad Dauid, ut in modum passeris montis inaccessibilis latebram quæreret tempore quo peccatores contra eum tendebant arcus, siue Saul siue Absalon suis innumerabiles inimici. Sed hæc et ad nosram ædificationem trahentes, audiamus consilia sanctorum, & ascensus in corde nostro ponentes migremus in montem à conualle fletus, ne nos in campestri loco apertos inueniant, qui parauerunt sagittas suas in pharetra ut sagittent in obscuro rectos corde. Obscurum hic pro occulto posuit. Hi autem qui destruunt quæ perficit dominus, hi sunt qui sagittare student rectos corde. & nos pro peccatis ista patiamur. quæ iustus est quare affligitur, qui iustus est, quare fatigatur, quare percutitur? Quid enim mali fecit? agnus immaculatus dominus est, quæ uos putantes qualemcumque hominem hominis arbitrio tradi distis. Ipse autem in templo sancto suo est, id est, Deus est in Christo mundum concilians sibi. In ipso templo sancto est quod de immaculata uirgine suscipiens sedet in caelis ad dexteram patris, & est in caelo sedes eius. Oculi eius in pauperem respiciunt ut interroget iustum & impium, & quamuis in isto seculo gloriam sibi uindictent peccatores, dum cœperit iudicium agitari, habebunt talem pluiam super se, qualem psalmographus memorat, ignis & sul-

et sulphuris et spiritus tempestatis. Iustus est enim dominus tunc qui nunc pius est, et æquitatem uidebit, qui nunc iniquitatem attendit. Post iudicium enim eius non erit peccatum nec possibilitas, nec uoluntas. gloria æterna qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid pro octaua. XI.

Saluum me fac domine quoniã defecit sanctus, quoniã diminutæ sunt ueritates à filiis hominum. Vanæ locuti sunt unusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde et corde locuti sunt. Disperdat dominus uniuersa labia dolosa, et linguam magniloquam. Qui dixerunt linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est? Propter miseriam inopum et gemitum pauperum, nunc exurgam dicit dominus. Ponam in saluari, fiducialiter agam in eo. Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatũ terræ purgatum septuplum. Tu domine seruabis nos, et custodies nos à generatione hac in æternum. In circuitu impij ambulant, secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

COMMENTARIVM.

Item undecimus psalmus pro octaua id est pro dominica die ponitur. Saluum me fac domine, id est exurge à mortuis quoniam defecit sanctus, defecit credens in te, et diminutæ sunt ueritates à filiis hominum. Ecce etiam custodibus corporis tui pecunias offerunt dicentes: Dicite eum furatum à discipulis. sed hæc dicentes, Disperdit dominus labia dolosa et linguã maliloquã. Qui dicunt linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis

sunt. Id est nos suadebimus eum furatū, nos inter nos ista componimus. Iam enim dixerāt de eo cum uidissent scriptum rex Iudaeorum. Illi dixerant, quis noster dominus est? Nos dominum Cæsarem habemus, sed propter miseriam inopum pro quibus passus sum, nunc exurgam dicit dominus. Et ponam in salutare meum ac fiducialiter agam in eo. Fiducialiter, id est, passibilitate carens, nulli timori succumbens. Ad hæc credens ecclesia in apostolis cantat eloquia domini. Ita sunt uera & casta ut argentum igne purgatum pro septuplo. Tu ergo domine quia mihi dixerunt, Non est noster dominus, Tu domine seruaabis nos & custodies nos à generatione hac & in æternum. Nam sicut quando te humiliasti diminutæ sunt ueritates à filijs hominum, Ita quando ascendisti in cælos: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum, ut qui diminuti fuerant in descendente, multiplicati fierent in ascendente, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid. XII.

VSque quo domine obliuisceris me in finem, usque quo auertis faciem tuam à me? Quādiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Usque quo exaltabitur inimicus meus super me? respice & exaudi me Domine Deus meus. Illumina oculos meos ne unquā obdormiā in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Qui tribulāt me exultabunt si motus fuero, ego autem in misericordia tua speraui. Exultauit cor meum in salutari tuo; cantabo domino qui bona tribuit mihi, & psallam nomini domini altissimi.

COMMEN=

COMMENTARIUM.

EX quo inimicus generis humani per praeuicationem hominis primi super humanum genus dominationem obtinuit, obliuionem diuinam incurrit, quae obliuio non per passionem, sed per auersionem facta super humanum genus ut dixi, exaltationem inimico relinquere uidebatur. Verum quia aduentus filij dei ista aduersa promittebatur excludere: in totius generis humani persona propheticum carmen exorat, ut respiciat, ut exaudiat, ut illuminet oculos qui obdormierant in morte, ut nō dicat diabolus. praeualui, obtinui, & ero dominus in aeternum. qui tribulant me exultabunt si motus fuero, hoc est, si desperaui, Exultauit cor meum in salutari tuo, id est, in domino nostro Iesu Christo filio tuo & ipsi cantabo qui bona tribuet mihi, & laudabo psalmsq; nomini eius altissimo, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid. XIII.

DIxit insipiens in corde suo, non est deus. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studijs suis, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum.

Dominus de caelo prospexit super filios hominum, ut uideat si est intelligens aut requirens deum. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sepulchrum patens est, guttur eorum, linguis suis dolose agebant, uenenum aspidum sub labijs eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, ueloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio & infelicitas

d 5

citās

citatis in uis eorum, & uiam pacis non cognouerunt, nō est timor dei ante oculos eorum. Nōne cognoscent omnes qui operātur iniquitatem, qui deuorant plebē meam sicut escam panis? Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Quoniam dominus in generatione iusta est, consiliū inopis confudistis, quoniam dominus spes eius est. Quis dabit ex Syon salutare Israel? cum auerterit dominus captiuitatē plebis suae, exultabit iacob, & letabitur Israel.

COMMENTARIUM.

Rogatus aduentus domini in duodecimo psalmo, in tertiodecimo praesentatur, sed hunc uidens humilem in habitu incredulus populus dicit in corde suo: non est deus. In quo populo omnes declinauerunt, simul inutiles facti deuorabant plebem dei uelut escam panis. Atque persequentes ipsum dominum & eius apostolos, illic trepidabant timore, ubi non erat timor. Obseruantes sabbata & baptisimata calicum et urceorum. Dei uero filiū & eius discipulos ut diximus, persequentes, confitentes se patrē habere Abraham, de genere nō de iusticia praesumebant. Dominus autem in generatione iusta est, illi autem consiliū inopis confundentes, nō considerauerunt quoniam dominus spes eius est. Et licet propter nos pauper factus sit, tamē ipse est qui dedit ex Syon salutare Israel. Non enim ex synagoga Sathanae salus nata est, sed ex Syon, quae est ecclesia domini, per quam conuertit dominus captiuitatem populi sui, ita ut letetur iacob in conuersione sua & exultet Israel in Christo Iesu, qui regnat in secula seculorum Amen.

In fi

In finem psalmus Dauid XIII.

Domine, quis habitat in tabernaculo tuo, aut quis
 requiescet in monte sancto tuo? Qui ingre-
 ditur sine macula, & operatur iusticiam. Qui
 loquitur ueritatem in corde suo, qui non egit dolum in
 lingua sua. Nec fecit proximo suo malum, & oppro-
 brium non accepit aduersus proximos suos. Ad nih-
 lum deductus est in cōspectu eius malignus, timentes au-
 tem dominum glorificat. Qui iurat proximo suo &
 non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad usuram, et
 munera super innocentē non accepit. Qui facit hæc,
 non commouebitur in æternum.

COMMENTARIUM

Omnis maculatus ingreditur tabernaculum do-
 mini, & ibi immaculatus efficitur. Iesus autem
 immaculatus solus uirginē aulam ingressus,
 ipsum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, &
 dedit sanctificationē potius quàm accepit. quoniam lex
 tota in decalogi summa concluditur decemplices eius in
 isto psalmo formas expressit, quibus ea docuisse quæ fe-
 cisse probatur. Nam ingressu suo tabernaculum à macu-
 lis ementium & uendentium liberauit, & operatus est iu-
 sticiam. salutem hominis sabbato ferijs præponendo. Lo-
 quebatur autem ueritatem in corde suo, nihil cogitans,
 nisi uoluntatem patris. Non egit dolum in lingua sua,
 siquidem ex lingua eius sermo egressus, cæcis lumen, sa-
 lutem ægrotantibus, & uitam mortuis conferebat. Op-
 probrium non accepit aduersus proximum suum, Si qui-
 dem etiam iudam osculo suscepit. Ad nihilum deductus
 est

est in conspectu eius malignus, prohibens utiq; bonū fieri. Timentes autem dominum ita magnificauit, ut dar et eis potestatem filios dei fieri. Iurauit & proximo suo et non decepit. Quid iurauit? Illud sine dubio quod promisit, dicens: Amen dico uobis, quia si manseritis in sermonibus meis, iam non dicam uos seruos, sed amicos, & omnia quæ promisit credentem in se proximum non decepit. Pecuniam uero suam non dedit ad usuram. Pecuniæ eius uirtutes sanitatum erant, quæ non solum ipse ab ullo nihil accipiens exercuit, sed & ipsos discipulos suos taliter informauit, dum daret eis potestatem infirmos curandi ac mortuos suscitandi, diceretq;: Gratis accepistis gratis date. Munera super innocentes non solum non accepit, sed etiam ipse seipsum dedit redemptionem pro omnibus. Completis ergo his decem uirtutum indicijs, in hoc de cælo & perfectionem impletam ostendit & adiecit dicens, qui facit hæc, id est, qui hunc imitatus fuerit non commouebitur in æternum. Ipsi gloria in secula seculorum Amen.

Tituli inscriptio ipsi Dauid. XV.

Conserua me domine quoniam speraui in te, dixi domino: deus meus es tu, quoniam bonorū meorum non eges. Sanctis qui sunt in terra eius, mirificauit omnes uoluntates meas in eis. Multiplicatae sunt infirmitates eorū, postea accelerauerunt. Nō congregabo cōuenticula eorum de sanguinibus, nec memor ero nominum eorū per labia mea. Dominus pars hereditatis meæ, et calicis mei: tu es qui restituēs hereditatem meam mihi. Funes ceciderūt mihi in præclaris, etenim

etenim hereditas mea præclara est mihi. Benedicam dominum qui tribuit mihi intellectum, in super & usque ad noctem increpuerunt me renes mei. Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear. Propter hoc latatum est cor meum, & exultauit lingua mea, in super & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Notas fecisti mihi uias uitæ, adimplebis me læticia cum uultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem.

COMMENTARIUM.

A Quinquagesimo quinto psalmo usque ad quinquagesimum nonum omnes habent tituli inscriptiones, sed non puras. Iste autem psalmus sola tituli inscriptione prænotatur, qua ostenditur plus ad mysticam intelligentiam quam ad historicam decantatus, in quo aduertimus hominem perfectum Iesum Nazarenum ad passionem euntem, huius psalmi orationem effundere. Quamuis enim deus esset in Christo, mundum reconcilians sibi, tamen passibilitatibus subiacebat, & timore enim & mœstia agebatur. Et ideo alloquens diuinitatem adoratur, dicens: Conserua me domine, quoniam speraui in te, non ad arrogantiam ductus pro immaculata conscientia superbe sapui, sed dixi domino, deus meus es tu, & quamuis omnia opera mea, & omnia uerba mea & omnia cogitata mea bona sint, tamen tu qui me assumpsisti bonorum meorum non eges. Non enim pro dei necessitate assumptus est homo, sed pro hominis necessitate susceptus est deus. Hic autem homo qui assumptus à

deo

deo inter omnes sanctos mirificauit uoluntates suas, ita ut omnium merita in inestimabili uirtute transcenderet, & nullum sibi poenitus similem inueniret, & licet multiplicatae sunt infirmitates eorum, tamen exemplo domini accelerauerunt tendentes ad palmam, quos a societate malorum segregans dominus dicit: Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: id est, credentes in me, segregabo ab eis qui in effusione sanguinis delectantur: nec memor ero nominum eorum per labia mea, negans eos coram patre & angelis. Dominus enim pars mea & passionis meae, id est, calicis mei. In quo funes ceciderunt, id est, fortes ceciderunt. Mihi in praeclearis, in Apostolis sine dubio, Etenim haereditas mea tam praecleara est, ut ipsi sint usque hodie lux huius mundi, in quibus benedicitur deus, qui ad haec tribuit intellectum, nec solum ea quae lucida sunt, sed & illa quae occulta sunt, non a corde, sed ab ipsis renibus erudiebar, ut prouiderem dominum in conspectu meo semper. Ipse est enim a dextris meis ne commouear, ut hoc quod peccatum non feci, nec dolus inuentus est in ore meo, non humanitati, sed diuinitati abscribam. Propter hoc delectatum est cor meum, et exultauit lingua mea, et ipsa caro mea requiescit in spe, quoniam a dextris meis dominus, ut non commouear. Et ideo non derelinques in inferno animam meam, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem, quia notas mihi fecisti uias qua itur ad aeternitatem, in quibus post tristitiam passionis adimplebis me leticia cum uultu tuo, & ascendens in caelos dabis delectationes in dextera tua usque in finem. Ipsi gloria in secula seculorum Amen.

Oratio

Oratio David. XVI.

EXaudi domine iusticiam meam, intende deprecationem meam. Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolosis. De uultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui uideant æquitatem.

Probasti cor meum, & uisitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Vt non loquatur os meum opera hominum, propter uerba labiorum tuorum ego custodiui uias duras. Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moueantur uestigia mea.

Ego clamauit quoniam exaudisti me deus, inclina aurem tuam mihi & exaudi uerba mea. Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te. A resistens tibus dextera tuæ custodi me, ut pupillam oculi. Sub umbra alarum tuarum protege me, à facie impiorum qui me afflixerunt. Inimici mei animam meam circumdederunt, adipem suum concluderunt, os eorum locutum est superbiam. Projicientes me nunc circumdederunt me, oculos suos statuerunt declinare in terram.

Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis. Exurge domine præueni eum & supplantam eum, eripe animam meam ab impio, frameam tuam ab inimicis manus tuæ.

Domine à paucis de terra diuide eos in uita eorum, & de absconditis tuis adimpletus est uenter eorum.

Saturati sunt filijs & dimiserunt reliquias suas paruulis suis. Ego autem in iusticia apparebo conspectui tuo, satiabor cum apparuerit gloria tua.

COMMENTA

COMMENTARIUM.

Titulus orationem insinuat: In qua de iusticia et de iudicio à deo regulam sumit, ut cum iudicat hominem homo, memor sit eum ad imaginem dei factum, & non in labijs dolosis de vultu dei iudicium suum proferat, sed oculi eius uideant æquitatem, non dicat, hic diues & hic pauper, sed dicat, hic nocens, & hic innocens, etiam si patiatur aduersa, quia iustus iudex poterit factionibus falligari, non iusticia. Hic tamen etiam ignibus examinatus est, & non est inuenta in eo iniquitas. Quare? propter uerba, inquit, labiorum tuorum, quia ipse dixisti: Non accipies personam potentis in iudicio. Ergo propter hæc quæ iussisti, etiam uias duras custodiendas credidi, non timendo minus carnificum, non timendo iacturam omnium rerum. Verum quia qui permanens erit, hic saluus erit, Deprecor, ut perficias gressus meos in semitis tuis, ut non moucantur uestigia mea. Non timeam homines iniustos, & salua me à resistentibus dextere tue. Custodi me ut pupillam oculi, id est, in omni hora, in omni puncto, & sub umbra alarum tuarum protege me. Umbra alarum pro affectu domus diuinæ ponitur. A facie impiorum qui me afflixerunt, Impiorum Phariseorum intellige. Qui adipem suum concluderunt, id est, pingues facti. Os eorum loquutum est superbiam. Projicietes me, tunc de synagoga. Circumdede runt me, nunc ut crucifigant. Oculos enim suos statuerunt declinare in terram, & non considerantes cælorum iudicem, sic susceperunt me: sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis. Leonem popu=

populum sacerdotum, catulum leonis populum subditum sacerdotibus posuit. Illis frementibus super caput, illi seditiosa rabie deuorabant. Exurge Domine, praeueni eos, suscitans Christum tuum, quo resurgente subvertes eos, Habet enim ruinam hanc inuidia, ut euer sum dicat susceptum suum, si hunc quem decipi studuit, uideat triumphantem. Eripe, inquit, animam meam ab impio, id est, à mortis iugo, & gladium inimicorum de manu tua euelle. frameam humanæ literæ, specialiter dicunt lanceam regis, nos autem frameam generaliter gladium in scripturis sanctis accipimus. Quod autem à paucis rogat ut separentur hi qui eum affligunt, hæc ratio est, quod dum teneretur ait: Ego sum quem queritis: hos dimittite, de quibus ipse dixerat: Multi quidem uocati, pauci uero electi. A paucis ergo hos persecutores meos diuide, & subplanta eos in uita ipsorum. Subplantatur qui priuilegium amittit, sicut à Iacob Esau subplantatus est, non per maliciam Iacob, sed per contemptum Esau, qui tam pro nihilo habuit primatus, ut unius cibi uilissimi etiam pretio computaret. Ita ergo & hi de absconditis dei quasi de porcina faciati sunt, nolentes dare reuerentiam mysterijs eius. Si enim scrutari cum reuerentia uoluissent uoces propheticas, agnum acciperent Christum, salutem suam in eius sanguine collocantes. Nunc autem quasi porcina execrabilem comedentes Iudei, ita eo abusi sunt, in quo faciati ipsi sanguine eius, etiam ad paruulos suos reliquias criminis transtulerunt dicentes: Sanguis huius super nos, & super filios nostros. Ecclesia autem execrans eos dicit, quod sit

cum iusticia in conspectu Dei, & facietur dum appa-
ruerit dextera eius in Christo Iesu, qui regnat in secula
seculorum Amen.

In finem puero domini David, qui locu-
tus est domino uerba cantici huius in die
qua eripuit eum dominus de manu ini-
micorum eius & de manu Saul, & di-
xit. XVII.

Diligam te domine fortitudo mea, dominus firma-
mentum meum & refugium meum & libera-
tor meus. Deus meus adiutor meus, & spera-
bo in eum. Protector meus, & cornu salutis mee, &
susceptor meus. Laudans inuocabo dominum & ab
inimicis meis saluus ero. Circumderunt me dolores
mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

Dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt
me laquei mortis. In tribulatione mea inuocaui
Dominum, & ad deum meum clamaui. Et exaudiuit
de templo sancto suo uocem meam, & clamor meus in
cōspectu eius introiuit in aures eius. Commota est &
contremuit terra, fundamēta montium conturbata sunt
& cōmota sunt, quoniam iratus est eis. Ascendit fu-
mus in ira eius, et ignis à facie eius exarsit, carbones suc-
censi sunt ab eo. Inclinauit cœlos, & descendit, & ca-
ligo sub pedibus eius. Et ascendit super Cherubin & uo-
lauit super pennas uentorum. Et posuit tenebras la-
tibulum suum in circuitu eius tabernaculum eius, tene-
brosa aqua in nubibus acris. Præ fulgore in conspe-
ctus eius nubes transierunt, grando & carbones ignis.

Et in

Et intonuit de cœlo dominus & altissimus dedit uo-
 tem suam, grando & carbones ignis. Et misit sagit-
 tas suas & dissipauit eos, fulgura multiplicauit & con-
 turbauit eos. Et apparuerunt fontes aquarum, & re-
 uelata sunt fundamenta orbis terrarum. Ab increpa-
 tione tua domine, ab insperatione spiritus iræ tuæ. Mi-
 sit de summo & accepit me, & assumpsit me de aquis
 multis. Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his
 qui oderunt me, quoniam confortati sunt super me. Præ-
 uenerunt me in die afflictionis meæ, & factus est domi-
 nus protector meus. Et eduxit me in latitudinem, sal-
 uum me fecit, quoniam uoluit me. Et retribuet mihi
 dominus secundum iustitiam meam, & secundum purita-
 tatem manuum mearum retribuet mihi. Quia custo-
 diui uias domini, nec impie gessi à deo meo. Quonia-
 am omnia iudicia eius in conspectu meo, & iusticias eius
 non repuli à me. Et ero immaculatus cum eo, &
 obseruabo me ab iniquitate mea. Et retribuet mihi do-
 minus secundum iusticiam meam, & secundum purita-
 tem manuum mearum in conspectu oculorū eius. Cum
 sancto sanctus eris, et cum uiro innocente innocens eris.

Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruer-
 teris. Quoniam tu populum humilem saluum facia-
 es, & oculos superborum humiliabis. Quoniam tu
 illuminas lucernam meam domine, deus meus illumina-
 tenebras meas. Quoniam in te eripiar à tentatione,
 & in deo meo transgrediar murū. Deus meus impol-
 luta uia eius, eloquia domini igne examinata, protector
 est omnium sperantiū in se. Quoniam quis deus, præ-

ter dominum, aut quis deus præter deum nostrum? Deus qui præcinxit me uirtute, & posuit immaculatam uiam meam. Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & super excelsa statuens me. Qui docet manus meas ad prælium, & posuisti ut arcum æreum brachia mea. Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me. Et disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit. Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata uestigia mea. Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. Confringam illos, nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos. Et præcinxisti me uirtute ad bellum, & supplantasti insurgentes in me subtus me. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti. Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret, ad dominum, nec exaudiuit eos. Et comminam eos ut puluerem ante faciem uenti, ut lutum platearum delebo eos. Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium. Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.

Filij alieni mētiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerūt à semitis suis. Viuit dominus & benedictus deus meus, & exaltetur deus salutis meæ. Deus qui dās uindictas mihi & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracūdis. Et ab insurgētibus in me exaltabis me, à uiro iniquo eripies me. Propterea cōfitebor tibi in nationibus domine, & nomini tuo psalm. dicam. Magnificās salutes regis eius, et faciēs misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius usq; in seculum.

COMMENTARIUM.

SEptimidecimi titulus indicat quidē historiam, quam qui melius quam in psalmo canitur scire uoluerit, Regum uolumina legendo, reperiet et qualiter pugnauerit & uicerit, & qualiter suorum omnium euaserit hostium manus. Nostrū autem hoc est propositum, ut mystica moralibus admiscentes: tunc dicamus domino diligam te, cum omnibus amoribus finem quandam & terminum ponentes ipsi dicimus diligam te. Tunc enim uere crepti de manu omnium inimicorum nostrorum, id est, de manu omnium uiciorum, & de manu Saul, id est, de manu principis huius mundi, dicimus deo diligam te. Interrogemus tamē dominum & dicamus: Quis est qui diligit te? Respondebit enim nobis per Euangelistam suum & dicit: Qui audit uerba mea & facit ea, hic est qui diligit me. Ipse dicit: Dominus firmamentum meum, id est, de quo non dubito. Ipse refugium meum, ipse est liberator meus, ipsum laudans & ipsum inuocans ab inimicis meis saluus ero. Denique præterita dicam, ut futura non dubitem, dum circumdedissent me gemitus mortis, & iniquitates & dolores & laquei, clamaui ad eum credens. Et exaudiuit de templo sancto suo uocem meam, & clamor meus introiuit in aures eius. Et ex hoc loco futuri iudicij qualitas panditur, cuius nos terror, si credimus purgat. Tunc enim ita terra tremore concutitur, ut ipsa fundamenta montium conturbentur. Irascente enim domino, etiam ignis ipse ardescit. Ut enim ignis omnem materiem à facie sua facit exardescere: ita ipse ignis à facie dei exardescet, cum inclinauerit celos & de-

scenderit & cœperit esse caligo sub pedibus eius. Cuius
 eius sine dubio eius qui ascendit super Cherubin & uo=
 lauit super pennas uentorum, quiq; posuit tenebras lati=
 bulum suum. Tenebras hic pro inuisibilitate posuit, un=
 de & sequitur: In circuitu eius tabernacula eius, & te=
 nebrosa aqua in nubibus aeris. Tunc erit grando simul
 & carbones ignis, cum tonuerit de coelo dominus, & al=
 tissimus dederit uocem suam: mittet sagittas suas, ut dissi=
 pet eos, ut fulgura multiplicet, & conturbet eos. Tunc
 parebunt fontes aquarum, tunc parebit quanta sit uir=
 tus baptismatis, tunc cum reuelabuntur fundamenta or=
 bis terræ. Ab increpatione domini & ab sp̄iratione sp̄i=
 ritus iræ eius. Tunc dicit ecclesia, misit de summo & as=
 sumpsit me de multitudine aquarum, unius enim aquæ
 sanctificatione me uoluit consecrari, per quam eripuit
 me ab inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt
 me, quoniam confortati sunt super me. Preuenerunt
 me namq; in die afflictionis meæ, tempore quo gladius se=
 cuit pia uiscera matris, & factus est dominus susceptor
 meus. Et produxit me ab angustijs in latitudine, libera=
 uit enim me ab inimicis meis fortissimis, & retribuit mi=
 hi secundum iusticiam meam, quia custodiui uias domini
 usq; ad mortem, nec timens gladium hominũ impie ges=
 si a deo meo. Iudicia enim eius semper ante oculos ha=
 bui, & iustitias eius non reppulsi a me. Vnde & populus
 martyrum eius dicit: Ero immaculatus cum eo. Cum eo
 utiq; qui immaculatus in cruce pro iniquitatibus nostris
 passus est. Et obseruabo me ab iniquitate mea, quam uti
 que in martyrio deposui. Tunc retribuet mihi dominus
 secundum

secundum iusticiam meam, & secundum innocentiam
 manuum mearum in conspectu oculorū eius. Nam quod
 memorat: Cum sancto sanctus eris, non ad illud respicit
 quod usitata vulgo sententia dicimus: Cum quo aliquis
 iungitur, talis erit. Hæc quidem sententia uera est, sed nō
 pertinet ad interpretationem præsentium uersuum, hoc
 enim in loco si uis planum facere sensum canentis, illud
 ad memoriam reuocabis, quod per prophetam domi-
 nus dicit ad populum: Si ambulaueritis in cōspectu meo
 recti, & ego uobiscum rectus incedam: si uero ambula-
 ueritis peruersi, & ego uobiscum peruersus ero. Ipsi er-
 go Psalmista loquitur, Cum sancto sanctus eris, cū inno-
 cente innocens & cætera. Vnde & adiecit: Tu enim, in-
 quit, populum humilem saluum facies, & oculos super-
 borum humiliabis. Verum, quia posuit tenebras latibum
 suum, & uidere mysteria scripturarū eius non pos-
 sumus, ipsi clamemus cum propheta: Quoniam tu illu-
 minas lucernam meam domine. Sicut lucerna corporis
 oculus, ita lucerna animæ mēs est, in qua nisi oleum gra-
 tiæ suæ Christus infuderit, penitus lumen habere non po-
 terit. Lucernam ergo suam clamat propheta illuminari
 à domino, quæ si acceperit lucendi materiam, ostendit
 foveas in quas incauti ruunt, & laqueos in tenebris po-
 sitos. In tenebris enim nisi lumen habuerit ambulans,
 aut offendiculum incurrit, aut in cursum penitus non ca-
 uadit, unde & propheta: Cum illuminaueris, inquit, te-
 nebras meas, ita demum eripiar à tentatione, & in te
 Deo meo transgrediar muros, sicut Sampson clausis
 portarum ianuis intra muros clausos per uirtutem Dei

transgressus est muros. Transgredimur & nos muros, cum de isto corpore exeuntes, eos qui nos circumdant euadimus. In Deo autem migramus, si impollutam uiam uitæ nostræ ambulauerimus. Quia ipsa est uia Dei, in qua ambulantis protector est omnium sperantium in se. Ipse enim eos præcingit uirtute, & facit immaculatam uiam eorum ut fugiant quasi cerui. Quid fugiant? Sine dubio omne facinus. Omne quippe peccatum ex abiectione uitiorum. Super excelsa uirtutum ascendent, si tamen ipse doceat manus nostras in prælio, quia sine rebellantibus ad refugium montium non uenitur, et ponat ut arcum arcu brachia nostra, ut in oratione non deficiat, quoniã dum sunt extense in cruce Amalech uincitur. Si ergo ipse eis dederit fortitudinem, ut quasi arcus arcus in orationibus perseuerent, non solum nos effugientes euadimus persequentes, sed nos persequimur inimicos nostros, & comprehendimus eos, & non conuertimur donec deficiant. Affligimus eos, ut ante nos stare non possint, sed cadant sub pedibus nostris, si tamen præcincti fuerimus uirtute ad bellum, tunc insurgentes super nos, erunt subter nos. Et inimicorum nostrorum dorsa uidebinus fugientium, non facies persequentium, ita, ut comminuamus eos ut puluerem ante faciem uentis, & ut lutum platearum deleamus eos. Hæc omnia nobis per illum euenient, qui posuit ut arcum arcum brachia in cruce, & quotidie interpellat pro nobis. Ipse enim dicit ad patrem: Eripies me de conditionibus populi increduli, & constitues me in caput gentium. Et adiecit: Populus quem non cognoui seruiuit mihi. Ma-

gi crediderunt: quos deus non dignatur cognoscere, & illis seruientibus & munera offerentibus Iudæi abnegāt, & in eius persecutionibus perseverant: filij alieni mētiti sunt mihi dicentes: Scimus quia à deo uenisti, & in ueritate doces, sed ista uerba eorum erant plena dolo mendacij, in quo inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. A semitis utiq; in quibus eos docuerunt ambulare prophete, sed uiuit dominus, licet eū crucifigatis, & sepultū cernatis, ille tamē resurget & uiuit, et exaltabitur in cœlis deus salutis meæ, ipse dabit uindictam hanc ecclesie suæ, ut subdat populos sub ea, & sit liberator eius à gentibus iracundis, & ab insurgentibus super eam, & exaltet eam super petrā, ut portæ inferni non præualeāt aduersus eam. Et à uiro iniquo eripiat eam, id est, à prauo doctore. Propterea confitetur ei in populis, & psalmum dicit nomini eius, Qui magnificat salutare regis eius, & faciet misericordiam Christo suo Dauid, cum ex semine eius excitat regnum quod imperet in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid. XVIII.

COeli enarrant gloriam dei, et opera manū eius annunciat firmamentū. Dies diei eructat uerbum, & nox nocti indicat scientiam. Non sunt loquela neq; sermones, quorum non audiuntur uoces eorum. In omnem terram exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ uerba eorum. In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit ut gigas ad currendā uiam suam, à summo cœlo egressio eius. Et occursum eius usq; ad summū eius,

eius, nec est qui se abscondat à calore eius. Lex domini immaculata conuertens animas, testimonium domini fidele sapientiam præstans paruulis. Iusticiæ domini recte lætificantes corda, præceptum domini lucidum illuminans oculos. Timor domini sanctus permanens in seculum seculi, iudicia domini uera iustificata in semet ipsa. Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum, & dulciora super mel & fauum. Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa. Delicta quis intelligit ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Si mei non fuerint domini nati, tunc immaculatus ero & emundabor à delicto maximo. Et erunt ut complacent eloquia oris mei & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Domine adiutor meus & redemptor meus.

COMMENTARIUM.

Sicut terreni narrauerunt gloriam hominū, ita cœlestes enarrant gloriam dei. Sic autem proprium locum relinquentes magi stellæ indicio, narrabant ipsi gloriam dei. Sed & cœli facti sunt Apostoli, habentes in se solem iustitiæ, & merita in modum stellarum pro uarietate diuerso splendore radiantia. Ipsi ergo narrantibus gloriam dei, opera manuum dei annunciabant doctrinæ eorum firmamentum: siue quia crux, quæ firmamentum est æternum, opere manuum eius triumphauit & uicit: siue quia curabatur infirmi et suscitabatur mortui, opera manuum eius annunciant firmamentum. Cum dies loquebatur ad diem, & nox loquebatur ad noctem, quia sic de die in diem ibat, & nox loquebatur ad noctem uerbum,

uerbū, & de nocte in noctē, ut eius scientia panderetur. Hęc simpliciter. Cæterū diei dies patris filius est, pater ergo eructauit uerbū, quod uerbū inuolutū in nocte uentris uirginei, inuoluto in nocte uētris sterilis Elizabeth sui indicauit scientiā. Hęc Apostoli prædicātes nō fuit loquela, neq; sermo quorū nō audirentur uoces eorū, ita ut uniuersarū gentiū loquaces dicerent de eis. Nonne hi uiri Galilei sunt, & quomodo unusquisq; lingua nostra audi uinus eos loquētes magnalia dei? Horum aut sonus in omnē terram progressus est, & in fines uniuersi orbis uerba eorum penetrarunt, tempore quo dominus in solem posuit tabernaculū suum. In solem, non istum qui ministerium diuinū exercēs, horarū mensuras sub certa temporum norma discurrit: sed solē iustitiæ, qui in splendore uite eterna uirgineo editus aluo, lumē uerū mentibus fulsit, & est egressus de uirgine sicut sponsus de thalamo.

Hic exultauit ut gigas ad currendā uia, immaculatus utiq; ambulauit in uia in lege domini: à summo cælo egresso eius. Non ex semine uiri, sed ex ore patris qui est in summo cælorum, & occursum eius usq; ad summum eius. Non enim de oriente in occidentē, aut quasi de alto ad ima, sed de summo in summū, de alto in altū, & de uirtute in uirtutē, atq; à summo ad summū. non erit qui se abscondat à calore eius. Nulla enim gēs erit in hoc seculo, ad cuius noticiā non attingat calor fidei Christianæ, in qua est lex domini irreprehensibilis, conuertens animas, inuitans ab errore ad iter rectum, à mendacio ad ueritatem: ibi sunt iusticiæ letificantes corda. Quid enim tam iustus gaudiū cordis, quàm hoc in quo iubemur omnia quæ uolumus

uolumus, ut faciant nobis homines, eadem nos faciamus
 eis. Hoc præceptū tam lucidum est, ut etiam cæcorum il-
 luminet oculos, si tamen timor domini in nobis perma-
 net, per quem consideremus iudicia Dei uera iustificata
 in semetipsa. Et desideremus ea super aurū & lapidem
 preciosum, & dulciora nobis fuerint super mel & fauū:
 quoniā qui seruus est domini, custodit ea: & credit, quod
 in custodia præceptorum dei retributio tam multa sit, ut
 non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram
 gloriam, quæ reuelabitur in nobis: si tamen lapsus nos-
 tros & delicta nostra intelligere studeamus, quod ar-
 guit Psalmista, nullum uelle intelligere delicta sua. Ar-
 guendo enim non negando cantauit dicens: Delicta quis
 intelligit? Sicut in centesimo sexto dicit: Quis sapiēs hæc
 intelligit? & hic ita: Delicta quis intelligit? Sæpe enim
 temeritatem constantiam dicimus, & iniuriam liberta-
 tem uocamus, fatuitati simplicitatis nomen imponimus:
 & adulationem charitatem integerrimam appellamus.
 Ad hæc da scrutantem cordis oculum, intelliget ista, &
 idcirco clamat, qui intelligit: Ab occultis meis munda me
 domine, quia ipsa quæ in me sancta putantur, reatui sub-
 iacent: & ab alienis peccatis quibus adulando fomitem
 exhibemus, parce seruo tuo, quia si in me per adulationē
 non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & mun-
 dus ero à delicto maximo, quando autem sine adulationē
 loquutus fuero, tunc tibi placebunt eloquia oris mei.
 Tunc erit meditatio cordis mei in cōspectu tuo semper.
 Nihil enim cogitat qui non adulatur, nisi hoc, quod non
 timeat uidere deum, & ideo ipsi deo securus loquitur, et
 placebunt

placebunt ei eloquia eius quia meditatio cordis eius in conspectu dei est. Et huic dicit: Adiutor meus & redemptor meus, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus David. XIX.

EXaudi te dominus, in die tribulationis protegat te nomen dei Iacob. Mittat tibi auxilium de sancto, & de Syon tueatur te. Memor sit omnis sacrificij tui, & holocaustū tuum pingue fiat. Tribuat tibi secundum cor tuum, & omne consilium tuum confirmet. Letabimur in salutari tuo, & in nomine domini dei nostri magnificabimur. Impleat dominus omnes petitiones tuas, nunc cognoui quoniam saluum fecit dominus Christum suum. Exaudiet illum de cælo sancto suo in potentatib. salus dexteræ eius. Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini Dei nostri inuocabimus. Ipsi obligati sunt & ceciderunt, nos autē surreximus & erecti sumus. Domine saluū fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

COMMENTARIUM.

Christo eunti ad crucem dicit ecclesia: Exaudiat te dominus in die tribulationis. Homini utique qui se obtulit redemptionem pro omnibus: Holocaustum, inquit, tuum pingue fiat, quod in altari crucis offeris, & ita omne consilium tuum confirmet, ut letemur in salutari tuo, & in nomine domini dei nostri inuocemus te, cum resurrexeris à mortuis: saluum enim fecit dominus Christū suum, & ita erit in potentatibus salus dexteræ eius, ut à dextris suis latronē ad paradysum ducat. Alij confidunt in curribus, alij in equis, nos autē in nomine

nomine domini dei nostri magnificabimur, et illis cades-
tibus, nos resurgimus, quia rex noster saluus factus est,
& resurgens à mortuis ascendit in caelos, & sedens ad de-
xteram dei patris, exaudit nos in die qua inuocauerimus
eum, ipsi gloria in secula seculorum Amen.

In finem psalmus David. XX.

Domine in uirtute tua letabitur rex, & super sa-
lutare tuum exultabitur uehementer. Deside-
rium cordis eius tribuisti ei, & uoluntate labio-
rum eius non fraudasti eum. Quoniam praeuenisti
eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius
coronam de lapide precioso. Vnam petijt à te, tri-
buisti ei & longitudinem dierum in seculum & in secu-
lum seculi. Magna est gloria eius in salutari tuo, glo-
riam & magnum decorem impones super eum. Quo-
niam dabis eum in benedictionem in seculum seculi, le-
tificabis eum in gaudio cum uultu tuo. Quoniam rex
sperat in domino, & in misericordia altissimi non com-
mouebitur. Inueniatur manus tua omnibus inimicis
tuis, dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. Po-
nes eos ut clybanum ignis in tempore uultus tui, domi-
nus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.
Fructum eorum de terra perdes, & semen eorum à filiis
hominum. Quoniam declinauerunt in te mala, cogi-
tauerunt consilia quae non potuerunt stabilire. Quo-
niam pones eos dorsum, in reliquijs tuis preparabis uul-
tum eorum. Exaltare domine in uirtute tua, cantabi-
mus & psallemus uirtutes tuas.

COMMENTA

COMMENTARIUM.

Regem hoc in loco hominem perfectum appellat, nō in uirtute sua, sed in uirtute eius latentem qui eum assumpsit, qui desiderium cordis eius tribuit ei, & uoluntate labiorum eius non fraudauit eum: praeuenit enim eum in benedictione dulcedinis. Amanti enim praecepta eius, dulcis est, isq; imperat sicut superius dixit: Super mel et fauū ori meo. Benedictio ergo dulcedinis est corpus eius: gustate, ait, & uidete quā suauis est dominus. hoc autē quod dicit, Posuisti super caput eius coronam: Imitator Christi Paulus, hos appellat gaudium suū & coronam suā, qui eius monita amplectebantur, quia Apostoli in eius gloria gloriabantur. de his dicitur: Corona imposita in capite domini, facta ex lapide precioso, sicut Ezechielis prophetia, & Ioannis Apocalypsis loquitur. Vnā petijt. de assumpto homine agit, uis tam enim positus in morte suscepit, & longitudinem dierum nō usq; ad senectutem, sed in seculum seculi. Magna enim gloria eius, in quo magna est non in arrogantia diuinitatis, sed in salute humanitatis, & ideo gloriam & magnum decorem impones super eum, & dabis eum in benedictione aeterna, quia sic sperauit in domino, & in misericordia eius commotus non est, ut pro salute generis humani etiam seipsum sacrificari permitteret. ex hoc loco pater ad filium loquitur. inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextera tua illa quae in cruce clauos accepit, ipsa inueniat eos qui te oderunt, pone eos ut clibanum ignis. in tempore uultus tui. Tunc in ira tua conturbabis eos & deuorabit eos ignis. Iudicij enim dies dum

dum uenerit, fructus eorum qui increduli perseverant, a terra perient. Nam eos fructificat in resurrectionis fructu, quos seminatos accepit in obitu. nā corpora nostra seminari Apostolus probat, cum dicit. Seminatur in corruptione, surgit in incorruptionē. sed hi qui declinant in Christo mala, sicut tunc Iudæi, & contra eum peruersitatis suæ cogitant consilium, in die illa ponentur in dorso, & in reliquijs suis preparat uultum illorum. Hoc est nō in prima anastasi resurgunt cum sanctis, sed quod residuum fuit resurrectioni primæ, in eo preparabit uultū illorum. Tunc laudes domino Iesu Christo offerentes in hymno, & ista uerba cantabimus. ut dicamus ei: Exaltare domine in uirtute tua. Iam non in persona serui latibulū tuæ uirtutis obumbras, sed exaltare in uirtute tua, & sentiant te ultorem qui nostrū te credere dubitant saluatorem, tibi gloria in secula seculorum Amen.

In finem psalmus David pro susceptione
matutina. XXI.

DEus deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longe à salute mea uerba delictorum meorum. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi. Tu autem in sancto habitas laus Israel. In te sperauerunt patres nostri, sperauerunt & liberaſti eos. Ad te clamauerunt, & salui facti sunt, in te sperauerunt, & non sunt confusi. Ego autem sum uermis & non homo, oprobrium hominum & abiectio plebis. Omnes uidentes me deriserunt me, locuti sunt labijs, & mouerunt caput. Sperauit in domino, eripiat eum, saluum faciat eum,

eum, quoniam uult eum. Quoniam tu es qui extraxisti me de uentre, spes mea ab uberibus matris mee, in te proiectus sum ex utero. De uentre matris mee deus meus es tu, ne disceſſeris à me. Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adiuuet. Circumdederunt me uituli multi, tauri pingues obsederunt me. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

Sicut aqua effusus sum & dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tanquam cera liqueſcens in medio uentris mei. Aruit tanquam testa uirtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me. Quoniam circumdederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas et pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea.

Ipsi uero considerauerunt & inspexerunt me, diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Tu autem domine ne elongaueris auxilium tuum à me, ad defensionem meam conspice. Erue à frama deus animam meam, & de manu canis tunicam meam.

Salua me ex ore leonis, & à cornibus unicornium humilitatem meam. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesie laudabo te. Qui timetis dominum laudate eum, uniuersum semine iacob glorificate eum. Timeat eum omne semen Israhel, quonia non spreuit, neque despectit deprecatione pauperis. Nec auertit faciem suam à me, et cum clamare ad eum exaudiuit me. Apud te laus mea in ecclesia magna, uota mea reddam in conspectu timentium eum. Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt dominum qui requirunt eum, uiuent corda eorum in

f
seculum

seculum seculi. Reminiscetur, & conuentur ad do-
minum, uniuersæ fines terræ. Et adorabunt in conspe-
ctu eius, uniuersæ familie gentium. Quoniam domini
est regnum, & ipse dominabitur gentium. Manducaue-
runt & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu
eius cadent omnes qui descendunt in terram. Et anima
mea illi uiuet, & semen meum seruiet ipsi. Annunciabi-
tur domino generatio uentura, & annuntiabunt cæli in-
finitam eius, populo qui nascetur quem fecit dominus.

COMMENTARIUM.

In passione sua positus Dominus explanauit psalmi
huius mysteria. Nam Hebraicis uerbis uersiculū pri-
mum istius psalmi exprimens, cætera quæ sequeban-
tur exposuit: Nam ibi legimus dicentes Phariseos: Spe-
rauit in domino, eripiat eum: saluam faciat eum, quoniã
uult eum. In ipsa passione circundederunt eum uituli mul-
ti, id est, populi Iudeorum. Tauri pingues obsederunt
eum, id est, principes sacerdotum. Aperuerunt super eum
os suum dicentes, blasphemauit, Dederunt fremitum sicut
leo rapiens & rugiens. Dånabilis ille Cayphas princeps
sacerdotum ita fremuit, ut & uestimenta sua scinderet. Si-
cut aqua effusa sunt ossa eius. Bene posuit aquam, quia ni-
hil nouit corpus Christi, nisi peccata lauare. Factum est
cor meum sicut cera liquefcens in medio uentris mei. Ce-
ra dum soluta fuerit ab igne non perit, ut cætera species
ab igne semel incense in cinerem rediguntur, cera uero
cum arserit, ad hoc redit quod fuit. Sciens ergo se peri-
re non posse: Sicut cera, inquit, liquefactum est in medio
uentris mei. Aruit uelut testa uirtus mea: Non dixit fra-
ctam

Num est uelut testa, nam sicut fractura eius irremediabi-
 lis est, ita coctura laudabilis inuenitur. Et ideo quanto
 plus aruerit figuli opus tanto melior & solidior inueni-
 tur. Aruit ergo in igne tribulationis, uelut testa, uirtus
 mea. Et lingua mea adhesit faucibus meis. Tacens quasi
 reus inclinato capite falsos testes in conspectu iudicis non
 repellebam, qui in puluerem mortis deduxerunt me. Et cir-
 cundederunt me quasi canes multi, & ita in concilio ma-
 lignitatis sue obsederunt me, ut foderent manus meas &
 pedes, & dinumerauerunt omnia ossa mea: Ipsi etiam
 considerarent & conspicerent me, ac diuiderent sibi ue-
 stimenta mea, & super uestimentum mitterent sortem.
 Nescio cum qua animi presumptione, o sceleratissimi iu-
 daei, psalterium in uestris canitis synagogis. Conside-
 rate miseri hunc esse dominum quem negastis, & uel
 tarde timentes dominum: Laudate eum, uniuersum se-
 men Iacob magnificate eum. Timete eum uniuersum se-
 men Israel. Non enim spernit precem uestram, in tanta
 tum, ut in cruce positus pro crucifigentibus oret, ut sit
 laus eius in ecclesia magna, & uota sua reddat coram tri-
 mentibus eum. Dum edent corpus eius pauperes spiritibus
 ut satientur & facti diuites, In fide laudent dominum, re-
 quirentes eum, & uiuat cor eorum in aeternum: Et per
 eos couertantur ad dominum uniuersi fines terrae, ut ad-
 orent in conspectu eius, non sola iudaea, sed omnes pa-
 trie gentium, quoniam domini est regnum, & ipse do-
 minabitur gentium. Ecce schola Christi in pauperibus disci-
 pulis celebrata, nunc schola Phariseorum exurgite &
 uidete manducantes, & manducantes illi manducauerunt

Et saturati sunt, & laudauerunt dominum requirentes eum, isti autem manducauerunt, & adorauerunt omnes diuites terræ. Et ideo in conspectu dei cadent omnes qui descendunt in terram. Descensus enim terrenus hominibus famulatur, nostra autem anima deo seruiat, & ipsi uiuat. Semen uero nostrum ipsi seruiat in castificatione continentie, ut annunciemus domino generationem uenturam, id est futuram sanctorum gloriam cogitemus: Et annunciemus iustitiam dei fratribus ac filiis etate, & omni populo qui nascetur, quæ fecit dominus deus noster, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus David. XXII.

Dominus regit me, et nihil mihi decrit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectiois educauit me, animam meam conuertit. Deduxi me super semitas iustitiæ propter nomen suum. Nam & si ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Parasitum in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quam præclarus est. Et misericordia tua subsequetur me, omnibus diebus uitæ meæ. Et tu inhabitem in domo domini in longitudine dierum.

COMMENTARIUM.

Qui in XXI. psalmo habuimus tribulationem passionis, in uicesimo secundo psalmo letitiam resurrectionis accipiamus: ut quia ibi seminauimus lachrymas patientis domini, hic meturus gaudia resurrectionis. Dicant qui uolunt: Reget me ager meus, & nihil mihi

mibi deerit. Dicat alius: Reget me negociatio mea, aut militia mea, aut industria mea, aut ars mea, aut literæ meæ, & nihil mihi deerit. Nos dicamus cum ecclesia. Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Vox ergo ista contentmentis est, si habeat: aut habere nolentis, si non habeat. Alioquin mētitur in carmine, qui aliud exoptat in uoto. Si enim studio agit, ut eum quæcunq; terrena opera regant, non satis integre dicit: Dominus regit me.

Perfectorum ergo ista uox est, quam ecclesia de domini passione suscepit. In loco pascuæ collocata, super aquã refectiois educata. Vbi enim abundat fons, ac largis profluit uenis, ibi uiriditas, ibi amœnitas, ibi refectio.

Hæc autem mihi euenient, quia per passionem suam animam meam conuertit: Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum. Nam & si ambulem in medio umbræ mortis, iam non timebo mala, quoniam tu mecum es, qui mortis imperium subiugasti. Quid nunc habeat intra se ecclesia uideamus. Habet uirgam unde minatur delinquenti. Habet baculum unde subueniat pœnitenti. Habet mensam unde det panem credenti. Habet oleum unde impinguet caput in libertatē conscientię præsumenti. Habet calicem unde inebriet prædicantes sermonem, ita ut cum sit hora diei tertia, iam ille in prædicatione sua ebrius æstimetur. Habet misericordiam dei, quæ subsequatur eum omnibus diebus uitæ suæ, et ut inhabitet in domo domini in longitudine dierum suorum, laudans dominum Iesum Christum, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid in prima sabbati. XXIII.

Domini est terra & plenitudo eius orbis terrarū, & uniuersi qui habitāt in eo. Quia ipse super maria fundauit eū, & super flumina præparauit eum. Quis ascendet in montē domini, aut quis stabit in loco sancto eius. Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in uano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Hic accipiet benedictionem à domino, & misericordiā à deo salutari suo. Hec est generatio querentium eum, querentium faciē dei Iacob. Attollite portas principes uestras, & eleuamini portæ aternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? dominus fortis et potēs in prælio. Attollite portas principes uestras, & eleuamini portæ aternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? dominus uirtutum, ipse est rex gloriæ.

COMMENTARIUM.

Vicesimustertius psalmus in introitu suo super ipsum limen posuit titulum de prima sabbati. In qua die dixit dominus, Fiat lux: In qua panem angelorum manducauit homo: In qua ipse dominus resurrexit à mortuis. Que dies idcirco in titulo ponitur: quia in ipsa lucratus est terram, quam in principio fecerat orbem terræ, & omnes qui habitant in ea. Quomodo autem lucratus sit, si requiris, respondet, per aquam & spiritum sanctum: Ideo clausa maria nominat sinum aquarum omnium unum, quia sicut omnia flumina unum hunc habent sinum, ita omnia unum hunc habent

Spiritum

Spiritum sanctum. In quo sunt homines innocentes manibus & mundo corde. Et sicut qui ibi ingressus non fuerit, in uanum accipit animam suam, si tamen non iurauerit in dolo proximo suo, quia per baptismatis donum proximus ei efficitur spiritus sanctus. Per hunc promittit se renunciare diabolo, & omnibus pompis eius. Iurare ergo est ius constituere, quo renunciata abstinentur, & promissa seruantur. Ista non iurauit in dolum proximo suo, quomodo proximus factus est spiritui sancto? quis is qui longe erat factus est prope, Et qui factus est prope, iurauit huic proximo, quando accepit benedictionem à domino, & misericordiam à deo saluari suo. Et factus est filius dei in generatione quærentium dominum, & requirentium faciem dei Iacob. iam isti dicitur: Tollite portas principis uestri. Abijcite exemplum Adæ, qui est princeps uester secundum carnem, & eleuamini portæ æternales, habentes regem gloriæ potentem & fortem & potentem in prelio, uincentem uicia, & nutritores corû, spiritus nequam. Tollite ergo portas principis uestri, sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis. Quis est iste rex gloriæ? Christus filius dei ipse est rex gloriæ. Excludens principem ignominie, qui deiectis simulachrorum templis, ueluti portis principis diaboli, eleuauit portæ æternales sanctæ ecclesiæ catholicæ, in qua regnat rex gloriæ. Si interrogas quis est iste rex gloriæ? respondebit Apostolus, rex omnium ad salutem Christus filius dei, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus David. XXIII.

AD te domine leuaui animam meam, deus meus in te confido non erubescam. Neque irrideant me inimici mei, etenim uniuersi qui sustinent te non confundentur. Confundantur omnes iniqua agentes, superuacue. *Vias tuas domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Dirige me in ueritate tua, et doce me quia tu es deus saluator meus, & te sustinui tota die. Reminiscere miserationum tuarum domine, & misericordiarum tuarum quae à seculo sunt. Delicta iuuentutis meae, & ignorantias meas, ne memineris. Secundum misericordiam tuam memeto mei tu, propter bonitatem tuam domine. Dulcis & rectus dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in uia. Diriget mansuetos in iudicio, docerit mites uias suas. Vniuersae uiae domini misericordia et ueritas, requirentibus testamentum eius & testimonia eius. Propter nomen tuum domine propitiaberis peccato meo, multum est enim. Quis est homo qui timet dominum, legem statuit ei in uia quam elegit. Anima eius in bonis demorabitur, & semen ipsius hereditabit terram. Firmamentum tutum est dominus timentibus eum, & testamentum ipsius ut manifestetur illis. Oculi mei semper ad dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Respice in me & miserere mei, quia unicus & pauper sum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatae sunt, de necessitatibus meis erue me. Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte uniuersa delicta mea. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me. Custodi animam meam & erue me, non erubescam,*

erubescam, quoniam speravi in te. Innocentes & recti adhaeserunt mihi, quia sustinui te. Libera deus Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

COMMENTARIUM.

A omnibus terrenis lucris, ab omnibus quae uidentur bona huius mundi, subducens animam meam, ad te eam domine leuauit, iam non confidens in nummo, in domo, in negotio, in militia, in facultatibus, sed in te confidens peto, ut non erubescam dum de corpore exiero: quia ibi confusio aeterna est. Non ibi de me irrideant inimici mei, quia ij qui te solum contemptis omnibus expectant, non confundentur, ibi enim confundentur iniqui & facientes uana. Et quonia te duce domine peruenitur ad uitam, Vias tuas quas tu ambulasti notas fac mihi, ut per ipsas ambulem, & semitas tuas edoce me, ut in ipsis incedam. Et ut hoc ipsum faciam, tu me dirige in ueritate tua, & tu doce me, quia tu es deus saluator meus. Non enim sustineo aliu praeter te tota die, id est, omni die. Memor esto domine misericordiaru tuarum, quae a seculo sunt, et sicut omnibus fuisti misericors, ita quoque mihi, ut peccata iuuentutis meae & ignorantias ne memineris, sed secundum magnam misericordiam tuam memor mei sis, non propter merita mea per amaritudinem meam peream, sed quia ipse dulcis & rectus es, & uniuerse uir tuae misericordia & ueritas querentibus testamentum tuum & testimonia tua, peto ut propitius sis peccato meo, multum est enim. Ideo ego enim contempsi uiam meam, & elegi uiam tuam, & animam meam ad te leuauit, ut anima mea in bonis comoretur, & se

men meum illam terram possideat, quam non comedit draco, quæ non est sinus mortuorū, quæ non generat serpentes, sed in qua est dominus firmamentum timentibus se, & testimonium ut manifestetur illis. Et quia hæc desiderantibus laqueus ponitur ab inimico: Oculi mei semper ad dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Respice in me & miserere mei, quoniam unicus & pauper sum ego. Omnis qui plus in gemitu & in oratione incubit, unicus & pauper est, & tribulationes cordis eius multiplicantur, memor omnium quæ aguntur in seculo, clamat, ut de seculi necessitatibus liberetur. Et ideo uide, inquit, humilitatem meam, et laborem meum, & dimitte omnia peccata mea. Respice, inquit, inimicos meos, quia multiplicati sunt, et odio iniquo oderunt me. Humilem deo demones persequuntur, & odio iniquo infestant. Et ideo custodi, inquit, animam meam, & eripe me, ut non confundar, quoniam spero in te. Innocentes & recti adherent mihi, quoniam sustineo te domine, quia liberas Israel ab omnibus angustijs suis. Iam qui innocentibus et rectis adheret, et sustinet dominū, Israel efficitur, id est, uidens deū, & ideo iam Israel factus, redimitur ab omnibus angustijs suis, Per dominū nostrū Iesum Christum, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid. XXV.

Iudica me domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, et in domino sperans non infirmabor.

Proba me domine, & tenta me, ure renes meos & cor meum. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est, & cōplacui in ueritate tua. Non sedi cū

confi

consilio uanitatis, & cum iniqua gerentibus non introi-
bo. Odiui ecclesiam malignantium, & cum impijs non
sedebo. Lauabo inter innocentes manus meas, et circun-
dabo altare tuū domine. Vt audiā uocem laudis, & enar-
rem uniuersa mirabilia tua. Domine dilexi decorē do-
mus tuæ, et locū habitationis gloriæ tuæ. Ne perdas cum
impijs animam meam, & cum uiris sanguinū uitam me-
am. In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum
repleta est muneribus. Ego autē in innocētia mea ingres-
sus sum, redime me & miserere mei. Pes enim meus stetit
in directo, in ecclesijs benedicam te domine.

COMMENTARIUM.

Iudica me domine, non essem ausus dicere, nisi miseri-
cordia tua ante oculos meos esset. Certus ergo quod
iudicia tua adiument me, ideo ausus sum dicere: iudi-
ca me. Istæ duæ res dant fiduciam Christiano, ut miseri-
cordiam dei ante oculos habeat, & complaceat in ueri-
tate catholicæ fidei, non sedeat in concilio hereticorum,
sed lauet inter catholicos manus suas, ut circundet alta-
re domini: ubi audiat uocem laudis, & narret omnia mi-
rabilia dei, & dicat domino: Cum exiero de corpore, no-
li perdere cum impijs animā meam, quia dilexi decorem
domus tuæ, & odiui congregationes malignorū, non pe-
reat cum utrisque sanguinum uita mea, eorum qui in iudicio
sedentes acceperunt munera, ut peruerterent iudicium.
Ego enim nullum in iudicio nocui, redime me & misere-
re mei. Pes enim meus stetit in uia recta, in recta fide, in
ecclesijs benedicam dominum, qui regnat in secula secul-
lorum, Amen.

In finem

In fine psalm. Dauid prius quã liniretur XXVI.

Dominus illuminatio mea, & salus mea quem timebo. Dominus protector uitæ meæ, a quo trepidabo. Cum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas. Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prelium, in hoc ego sperabo. Vnam petij à domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini, omnibus diebus uitæ meæ. Ut uideam uoluntatem domini, & uisitem templum eius. Quoniam abscondi me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me, in abscondito tabernaculi sui. In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos. Circuiui et immolauit in tabernaculo eius hostiam uociferationis, cantabo & psalmum dicam domino. Exaudi domine uocem meam qua clamaui ad te, miserere mei, & exaudi me. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Ne auertas faciem tuam à me, ne declines in ira à seruo tuo. Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me deus salutaris meus. Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me. Legem pone mihi domine in uia tua, & dirige me in semita recta propter inimicos meos. Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Credo uidere bona domini, in terra uiuentium. Expecta dominum, uiriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum.

COMMENTARIUM.

PSalmi titulus habet positum, prius quam liniretur, Solitum est homini in potentatu posito, recordari quid egerit dum pauper esset: Prius ergo quam liniretur, recordatur iam unctus, & aicit quae cogitatio eius fuerit, priusquam liniretur hoc ordine: quasi qui diceret, si priusquam unctus essem, septem fratres mei magni uiri ab unctione recusati sunt, & mei curam deus gessit, ut paruum & pusillum eligeret & ungeret, nunc ipso illuminante mihi, & fugante a me tenebras, ego quem timebo: illo defendente me, a quo trepidabo: etiam si proximent mihi a Saul missi, ut edant carnes meas, qui tribulant me, & inimici mei ipsi infirmati sunt et ceciderunt, si etiam praelium exurgat aduersum me: ego in illuminatione domini sperabo. Vnum hoc est quod postulo dominum, & hoc requiro, ut uideam quid placeat domino, sciam uoluntatem eius, & uideam protegi templum eius, ut qui ad eum confugerit, honoretur, & ab hostium manibus non possit inde eripi: tantam reuerentiam habeat ecclesia Dei, ut etiam ab hostibus honoretur, ut abscondi possim in tabernaculo eius in die malorum, & super petram exaltetur, ut porte inferni non praeualeant ei, ut exaltetur caput eius super inimicos eius, & circum eam & immolem in tabernaculo eius, hostiam iubilationis, & cantem in ea, & psallam domino, & fundens in ea preces, securus dicam domino: Miserere mei & exaudi me. Si tamen Dei se amatorem ostendens, inuisibili inuisibiliter clamat. Sicut Moyses ore inquit, ta-

oebat sed corde clamabat, unde ait Dominus ad eum:

Quid,

Quid, inquit, clamas ad me? Sic & in isto loco amator
 dei, non querens ullam mundi speciem, sed solam Chri-
 sti pulchritudinem concupiscens, ea uerba quæ amatores
 solent eis, quos diligunt, dicere sermonibus linguæ, ita in
 iste sermonibus exclamat cordis, dicēs: Tibi dixit cor me-
 um, quæsiui uultum tuum, non auertas faciem tuam à
 me, ne declines in ira à seruo tuo: Egi enim talia quibus
 iuste iratus à mea concupiscentia auertaris, sed quasi mi-
 sericors adiutor meus es tu, ne derelinquas me, neque de-
 spicias me Deus salutaris meus. Vide autem qualem amo-
 rem Deo offerat. Legimus: Quia relinquet homo pa-
 trem & matrem, & adhaerebit uxori. ita hic, quia adha-
 mauit dominum, Pater, inquit, meus & mater mea dere-
 liquerunt me, Dominus autem assumpsit me, etiam quæ-
 si tu, ò Domine, quem derelictum à parentibus assum-
 psisti: Legem pone mihi in uia tua, ostende quid uelis,
 quid nolis, quid diligas, quid odias. Fieri enim poterit ut
 obsequendi uoto offendam, si qualiter debeam ante non
 discam. Et quia inimici mei nihil aliud student, nisi ut te
 offenso, illi super me habeant potestatem, Hoc rogo,
 ut dirigas me in uia recta propter inimicos meos, ut nō
 tradas me in animas persequentium me, quia in irre-
 xerunt in me testes iniqui. Ostendunt mundi pulchritu-
 dinem, quæ cum sit mortalis in gustu, speciosa est in as-
 pectu, & mentita facie decepit inspectorem. Ego autem
 qui hæc contemno, credo quod uideam bona domini in
 terra, non mortalium, sed uiuentium. Ad hæc respondit
 in antiphonia spiritus sanctus: Si ergo credis uidere bo-
 na domini in terra uiuentium, expecta dominum, age ui-
 riliter,

iliter, confortetur cor tuum, & sustine dominum, qui re-
gnat in secula seculorum, Amen.

Psalmus ipsi David. XXVII.

AD te domine clamabo, deus meus ne sileas à me,
ne quando taceas à me, & assimilabor descen-
dentibus in lacum. Exaudi domine uocē de-
precationis meae, dum oro ad te, dum extollo manus me-
as ad templum sanctum tuum, Ne simul tradas me cum
peccatoribus, & cum operantibus iniquitatem ne per-
das me. Qui loquuntur pacem cum proximo suo, ma-
la autem in cordibus eorum. Da illis secundum ope-
ra eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipso-
rum. Secundum opera manuum eorū tribue illis, red-
de retributionem eorum ipsis. Quoniam non intelle-
xerunt opera domini, & in opera manuum eorum de-
strues illos, & non edificabis eos. Benedictus domi-
nus, quoniam exaudiuit uocem deprecationis meae. Do-
minus adiutor meus, & protector meus, et in ipso spera-
uit cor meū, & adiutus sum. Et resloruit caro mea, et
ex uoluntate mea cōfitebor ei. Dominus fortitudo ple-
bis suae, & protector saluationū Christi sui est. Saluū
fac populum tuum domine, & benedic hereditati tuae,
& rege eos, & extolle illos usq; in æternum.

COMMENTARIUM.

IN dei filio perfectum deum, perfectum hominē con-
fitemur, quem hominem interioremem suum alloqui in
isto psalmo aduertimus, in quo clamat, si uul cu pecc-
atoribus ne tradatur qui peccatum non fecit. Et quia
dolus in ore eius nunquam fuit, hoc orat, ut dum similis
fueris

fuerit descendentibus in lacum: hoc est, cum similis fuerit sepultis, non habeat partem cum his: qui loquuntur pacem in ore, & in corde fabricant mala, sicut iudas fecit, Da illis, inquit, secundum opera eorum, quia opera Domini non intellexerunt, & quem uidebant mortuos suscitare, dicebant: Hic homo non est à deo. At Iesus dicebat eis: Si uer bis non creditis, uel operibus credite. Illi autem non intellexerunt in opera domini, & ideo destruentur, nec aedificabuntur, quia dominus suscitauit Iesum à mortuis, & resoruit caro eius, & ex uoluntate sua confessus est illi. Omnia enim quæ passus est, pro uoluntate sua passus est, sicut ipse ait: Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum assumendi eam. Et ideo ait: Ex uoluntate mea confitebor illi, ipse est enim fortitudo plebis sue, quia dicta factis impleuit. Dixit se passurum, & passus est: moriturum, & mortuus est: surrecturum, & à mortuis resurrexit, excludens infirmitatem trepidationis, & dans fortitudinem promptissimæ uoluntatis. Quia protector salutarium Christi sui est, quia ille sine dubio qui est deus in Christo, mundum concilians sibi, saluans populum suum, conferendo salutem animæ & corporis, & benedicens hereditatem suam, gentes à subiectione demonum liberando, ut regat eos, & extollat eos usq; in secula filius dei cum patre & spiritu sancto, regnans per omnia secula seculorum Amen.

Psalmus David in consummatione tabernaculi. XXVIII

Afferre domino filij dei, afferre domino filios arietum. Afferre domino gloriam & honorem, afferre

offerre domino gloriam nomini eius, adorete dominum in atrio sancto eius. Vox domini super aquas, deus maiestatis intonuit, dominus super aquas multas. Vox domini in uirtute, uox domini in magnificentia. Vox domini confringentis cedros, & confringet Dominus cedros libani. Et comminuet eos tanquam uitululum libani, & dilectus quemadmodum filius unicornium. Vox domini intercidentis flammam ignis, uox domini concutientis desertum, & comouebit dominus desertum Cades. Vox domini preparantis ceruos, & reuelabit condensa, & in templo eius omnes dicent gloriam. Dominus diluuium inhabitare facit, & sedebit dominus rex in aeternum. Dominus uirtutem populo suo dabit, Dominus benedicet populo suo in pace.

COMMENTARIUM.

Titululus consummationem tabernaculi memorat, Consummatio tabernaculi, finis mundi est, in quo offerunt deo filij dei filios arietum. Filij arietum agni sunt, qui ponuntur ad dexteram, ut gloriam & honorem, & gloriam nomini eius offerentes in operibus pijs quae gesserunt, adorent dominum, iam non in aedificijs manu factis, sed in aula sancta eius, id est, in Christo Iesu, in quo habitat plenitudo diuinitatis. Vox domini super aquas. Quando Iesus baptizatus est, pater caelis aperit & spiritu sancto in specie columbae ueniente, uox domini super aquas facta est dicens: Tu es filius meus. Deus maiestatis intonuit, hoc est, dedit uocem super aquas, id est, super sectas gentium, ut finiatur in uirtute & in magnificentia Christi Iesu. Quicumque autem rebellis

exiiterit, & elatus sicut cedrus libani, confringetur & comminuetur sicut cedrus libani. In libano sacrificantes usque hodie turpissimæ Veneri, uitulorum uirilia amputant, & in eius sacrificio huiusmodi incensa supponunt, mercedem quam oportuit erroris sui, deæ suæ exhibent meretrici. Ita ergo comminuuntur tanquam uitulus libani, qui castitatem Christi contempserint, & ut dilectus sicut filius unicornium erunt. Quibus uox placuerit intercidentis flammam ignis, id est, quibus uox placet baptismatis gratiam conferentis, quæ in concussione solitudinis cœpit: In deserto enim Iordanis fluuenta dei filius benedixit, & commouit desertum oppidi breuissimi in confinio eremi constituti, quod appellatur Cades: Ibi uox Domini præparauit ceruos qui festinarent ad fontes aquarum, ubi reuelauit ea quæ erant condensa, id est, occulta, ut his reuelatis, in templo Dei, quibus reuelata sunt omnes dicant gloriam & confiteantur, quia Dominus in diluuiio habitat, id est, in aqua quæ diluit crimina, & in eodem diluuiio sedebit rex in æternum, ibi uirtutem populo suo dabit, suo inquam, credenti sibi, ibi benedicet plebem suam in pace, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Psalmus cantici in dedicatione domus

Dauid. XXIX.

EXaltabo te Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me. Domine deus meus clamaui ad te, & sanasti me. Domine eduxisti ab inferno animam meam, saluasti me à descendentibus in lacum. Psallite domino sancti eius, & confitemini

Itemini memoriae sanctitatis eius. Quoniam ira in indignatione eius, & uita in uoluntate eius. Ad uesperum demorabitur fletus, & ad matutinum leticia. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebor in aeternum.

Domine in uoluntate tua praesitisti decori meo uirtutem. Auertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. Ad te domine clamabo, & ad deum meum deprecabor. Quae uilitas in sanguine meo, dum descendendo in corruptionem. Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annuntiabit ueritatem tuam. Audiuit dominus, et misertus est mei, dominus factus est adiutor meus. Conuertisti planctum meum in gaudium mihi, conuicidisti saccum meum, & circundedisti me leticia. Et cantet tibi gloria mea & non compungar, domine deus meus in aeternum confitebor tibi.

COMMENTARIUM.

IN uicesimo nono titulo dedicatur domus David. Illa utique domus ex semine David secundum carnem, non manu facta, sed angeli uerbo mandata & ab spiritu sancto constructa. Ipsa domus est quae dicit deo. Exaltabo te domine, quoniam suscepisti me, suscepit enim formam serui, ut non delectarentur inimici super hominum genus. Christo enim Iesu Nazareno extracto ab inferis, & saluato a descendentibus in lacum, psallunt ei omnes Apostoli eius, & confitentur memoriae sanctitatis eius: quoniam ira fuit in indignatione eius, quando maledictus est mundus in morte Adae, & nunc uita in uoluntate eius domino resurgente. Ad uesperum quidem demoratur fletus, in occasum omnium credentium necesse est ut sit fletus;

pro eo quod desolabimur ab his, qui nos præcedunt, sed habebimus cum his in matutino læticiam. In prima a-
 nastasi mox ut tenebræ huius mundi finitæ fuerint, &
 matutinum tempus resurrectionis aduenerit, hic decus
 fidei nostræ confisit, sed in uoluntate sua Dominus præ-
 stat decori nostro uirtutem. Nam si auerterit faciem su-
 am, quantumuis amemus dominum, non cum plus à Pe-
 tro amauius, & si ei dicamus cum Petro, Si oportue-
 rit me mori tecum, non te negabo, poterit nobis negan-
 di cum euenire perfidia, si auerterit se à nobis. Denique,
 inquit, conuertit se Iesus & respexit Petrum negantem,
 sed & recordatus est quod ei hoc ipsum prædixerat. Et
 egressus foras fleuit amarissime. Cum ergo auerteret se
 Dominus in præsumentem & dicentem, Non mouebor
 in æternum, negauit eum: cum respexit negantem, fle-
 uit, & lauerunt lachrymæ pœnitentis, quod noxa in-
 currebat præsumentis: Non enim confitetur Dominum
 puluis, si præsumpserit, nec annunciat ueritatem eius, si
 se iactauerit: Si autem post peccatum pœnituerit, & pœ-
 nitudinem suam lachrymis amoris ostenderit, dicere po-
 terit cum Petro: Audiuit Dominus, & misertus est mi-
 hi, dominus factus est adiutor meus, quia conuertit plan-
 ctum eius in gaudium, ut quod tertio negauerat, ter-
 tio fateretur, si tamen gloria credentis in Deo non in ho-
 minibus extollatur, tunc securus dicit: Domine Deus me
 us in æternum confitebor tibi, qui regnas
 in secula seculorum, Amen.

In finem

In finem psalmus David pro extasi.

XXX.

IN te domine speravi, non confundar in aeternum, in iusticia tua libera me, inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me. Esto mihi in deum protectore, & in domum refugij, ut saluum me facias. Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu, & propter nomen tuum deduces me, & enutries me. Educes me de laqueo quem absconderunt mihi, quoniam tu es protector meus. In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me domine deus ueritatis. Odisti obseruantes uanitates superuacue. Ego autem in domino speravi, exultabo & letabor in misericordia tua. Quoniam reuixisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam. Nec conclusisti me in manibus inimici, statuisti in loco spaciofo pedes meos. Miserere mei domine, quoniam tribulor, conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & uenter meus. Quoniam defecit in dolore uita mea, & anni mei in gemitibus. Infirmata est in paupertate uirtus mea, & ossa mea conturbata sunt. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium uicinis meis ualde, & timor notis meis. Qui uiderunt me, foras fugerunt a me, obliuioni datus sum tanquam mortuus a corde. Factus sum tanquam uas perditum, quoniam audiui uituperationem multorum comorantium in circuitu. In eo, dum conuenirent simul aduersum me accipere animam meam, conciliati sunt. Ego autem in te speravi domine, dixi deus meus es tu, in manibus tuis sortes mee. Eripe me de manibus inimicorum meorum, & a persecuten-

tibus me. *Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua domine, non confundar quoniam inuocaui te. Erubescant impij & deducantur in infernum, muta fiant labia dolosa. Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem, in superbia & in abusione. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, à conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo, à contradictione linguarum. Benedictus dominus, quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita. Ego autem dixi in excessu mentis meæ, proiectus sum à facie oculorum tuorum. Ideo exaudisti uocem orationis meæ, dum clamarem ad te. Diligite dominum omnes sancti eius, quoniam ueritatem requiret dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam. Viriliter agite, & confortetur cor uestrum, oēs qui speratis in domino.*

COMMENTARIUM.

Tricessimus psalmus spes, quæ in deo est, asserit hominem ab æterna confusione liberare. Deus enim pro iustitia sua sperantes in se liberat & eripit. Et inclinat eis aurem suam, et accelerat ut eripiat, ut sit eis deus protector, quasi domus refugij, ut salui fiant, ut eripiat eos de laqueo quem occultant eis dæmonia. Si tamen semper dicat Domino: In manus tuas Domine commendo spiritum meum, id est, interiorem hominem meum in tuas manus commendo. Non enim facio obseruare uanitatem seculi huius, non eum facio letari in rebus

bus mandi, sed in tua misericordia, qui saluam fecisti de
 necessitatibus animam meam. Quando respexisti humili
 tatem meam, & non conclusisti me in manus inimici, sed
 tollens me ab angusto, ubi angustiabar, statuisti in loco
 spaciofo pedes meos. Ut autem deum tibi facias miseran
 tem, te exhibe tribulantem. non enim petit misericordi
 am, nisi tribulans, cuius fletu conturbatur aspectus, &
 anima eius & uenter eius castigatus ieiunijs memor esse
 debet, Quoniam quamuis diu uiuat homo, uita eius defi
 cit in doloribus, & quantauis annositate floreat, defici
 unt anni eius in gemitibus, & quantumuis uirium habe
 at, pauperescunt uires eius, et quantumuis soliditate cor
 porali confidat, dicturus est, ossa mea conturbata sunt.
 Hoc sanè cauèdum est, ne super omnes inimicos suos effi
 ciatur opprobrium. Hic locus si iusto euenit, martyrem
 fecit, si iniusto, eternam mortē indixit. Iniuste enim odio
 habitus est omnis sanctus, & ipse etiam dominus. Tunc
 enim exclamat spiritus sanctus. Sicut in Christo prædi
 ctum est, ut muta fiant labia iniqua, quæ loquuntur ad
 uersus iustum iniquitatem in superbia & contemptu;
 & quamuis amaritudines patiuntur iusti in hoc seculo,
 sed magna multitudo dulcedinis eos expectat, si perseue
 rauerint, in futuro, quam interim abscondit dominus ti
 mentibus se. Non uult eam in hoc seculo manifestare, ut
 perficiat eam sperantibus in se coram filijs hominū, qui
 eos irriserint. Et nunc quidē abscondit eos in abdito uul
 tus sui, ut sicut ipsius uultus ita erat in abdito, ut putare
 tur homo tantum, ita et isti cum sint magni & sancti, ab
 scondit eos in abdito uultus sui à cōturbatione hominū,

ne dum manifestatum fuerit eos esse sanctos & amicos dei, conturbetur ab hominū adulatione propositum eorum. Sed tunc mirificat misericordiam suam in eis, cum apparuerit ciuitas circumstantium, quam circumstant angeli, ciuitas mater sanctorum Hierusalem. Quid tum ibi dicturus est iustus? dum uiderem me in seculo pro stercore aestimari ab omnibus, dixi in corde meo. Proiectus sum à uultu oculorum tuorum. Tu autem exaudisti uocem qua clamauī ad te. Nolite ergo terrorem pati sancti domini, si uos superbia hominum opprimit. Erit enim iudicium, in quo requireret ueritatem dominus, & retribuet et his, qui abundanter faciunt superbiam, Viriliter nunc agite, nolite deficere, sed confortetur cor uestrum, & estote securi omnes, qui speratis in domino, qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Intellectus Dauid. XXXI.

BEati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus uir cui non imputauit dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus. Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamare tota die. Quonia die ac nocte grauata est super me manus tua, cōuersus sum in erūna mea, dum configitur spina. Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiā meā non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniustitiā meā domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno. Veruntamen in diluuiō aquarū multarum ad eum non approximabunt. Tu es refugium meum à tribulatione qua circumdedit me: exultatio mea erue me

me à circundantibus me. Intellectum tibi dabo, & instruam te in uia hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos. Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. In camo & freno maxillis eorum constringe, qui non approximant ad te. Multa flagella peccatoris, sperantem autem in domino misericordia circū dabit. Letamini in domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.

COMMENTARIUM.

TRicesimus primus psalmus presens, titulum suū in intellectum posuit, ut det intellectū & instruat credentem in uia qua ingreditur, & firmet super eum oculos, ne efficiatur sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Ad caput tamen psalmi attendamus, in quo illi beati asseruntur, quorum remittuntur iniquitates, & quorum teguntur peccata. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, hoc ei euenire nō poterit. Quis autem est iste qui remittit peccata? Ille sine dubio, de quo dicitur: Quia non est in ore eius dolus. Mundus itaq; totus in sente positus, & in uulnere constitutus, quia grauata erat super eū manus dei, & cōuersus in erūna fuerat, pro eo quod fracta esset eius spina, quæ libertatem ceruicis & capitis eius sublimabat: clamauit semper per uoces prophetarū, ut ueniret qui saluaret eum. At ubi uenit dominus, tacuit dum clamarem. Veniente enim domino, lex & prophetæ, qui clamabant, tacuerūt, & pronunciante una quoq; contra eum sententiam pro peccato suo, ille remittit impietatem cordis eius, pro qua orat omnis sanctus in tempore oportuno. Oportunum

tempus interueniendi pro seruo est: quando seruus emen-
datur. Nos ergo damus tempus oportunitatis sanctis oran-
di pro peccatis nostris, quando à peccato recedimus.
Nam quod dicit: In diluuiò aquarum multarum ad eum
non approximabunt: Ostendit per unam aquam baptis-
matis deo homines proximare, quæ est refugium à pres-
sura demonum, quæ circumdat nos. Et intellectum dat
nobis, & ita nos instruet in uia qua ingrediemur, ut fir-
met super nos oculos suos, ne efficiamur sicut equus &
mulus. Qui enim noluerint proximi effici: freno tribu-
lationis, & como sententiali maxillæ eorum astringen-
tur, qui non proximant ei. Multa sunt enim flagella pec-
catorum, sed qui sperant in domino misericordia eos do-
mini circumdabit. Vos autem qui non como & freno, sed
iudicio bonæ uoluntatis uenitis ad dominum, Letamini
in domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes re-
cti corde in Christo Iesu domino nostro, qui regnat in se-
cula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid. XXXII.

Exultate iusti in domino, rectos decet collauda-
tio. Confitemini domino in cythara, in psalte-
rio decem chordarum psallite illi. Cantate ei
canticum nouum, bene psallite ei in uociferatione.
Quia rectum est uerbum domini, & omnia opera eius
in fide. Diligit misericordiam & iudicium, misericor-
dia domini plena est terra. Verbo domini cæli firma-
ti sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Con-
gregans sicut in utre aquas maris, ponens in thesauris
abyssos. Timeat dominum omnis terra, ab eo autem
commoueantur

commoueantur annes inhabitantes orbem. Quonia
 am ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata
 sunt. Dominus dissipat consilia gentium: reprobatur au
 tem cogitationes populorum & reprobatur consilia prin
 cipum. Consilium autem domini in eternum manet,
 cogitationes cordis eius in generatione & generatio
 nem. Beata gens cuius est dominus deus eius, popu
 lus quem elegit in hereditatem sibi. De celo respexit
 dominus, uidit omnes filios hominum. De prepara
 to habitaculo suo respexit super omnes qui habitant ter
 ram. Qui finxit singillatim corda eorum, qui intelli
 git omnia opera eorum. Non saluatur rex per mul
 tam uirtutem, et gigas non saluabitur in multitudine uir
 tutis sue. Fallax equus ad salutem, in abundantia au
 tem uirtutis sue non saluabitur. Ecce oculi domini su
 per metuentes eum, & in eis qui sperant super miseri
 cordia eius. Ut eruat a morte animas eorum, & alat
 eos in fame. Anima nostra sustinet dominum, quoniam
 adiutor & protector noster est. Quia in eo letabitur
 cor nostrum, & in nomine sancto eius sperabimus.
 Fiat misericordia tua domine super nos, quemadmodum
 sperauimus in te.

COMMENTARIUM.

S In isto mundo ab initio seculi, iusti dei afflictiones
 & tribulationes passi sunt quomodo dicitur, gau
 dete iusti: ò an uacat ei gaudere qui cæditur, quiq;
 diuerso genere tormentorum afficitur. Si ista quis loqua
 tur, secū consideret Apostolū non solū gaudere in his, ue
 rum etiā placere sibi in persecutionibus. Vnde et Iacobus
 Apostolus:

Apostolus: Omne, inquit, gaudiū existimate fratres, cum in tentationibus uarijs incidereitis. Ipse autem magister Apostolorū docet qualiter gaudeamus: Cum uos, inquit, persecuti fuerint homines, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes, gaudete & exultate, quia merces uestra magna est in cœlis. Si recti estis fide, nolite laudes hominum quærere in terris, quia angelorum habebitis in cœlis. Ibi uos decet collaudatio, ubi laus uestra finem penitus non habebit. Nunc in cithara constitemini domino, & ipsa cithara decem chordas habeat, decalogi uirtutes recolens, custodiam præceptorum imponat. Prima chorda sonat rectum sermonem domini orthodoxum, & omnia opera eius in fide. Secunda chorda, quia diligit misericordiam & iudicium. Tertia chorda sonet, quia misericordia domini ita plena est terra, ut propter omne genus hominum, dei sit filius crucifixus. Quarta chorda sonet, quia uerbo cœli firmati sunt, id est, Apostoli corroborati sunt: De istis enim cœlis qui bene uoluerit erudiri, Geneseos lectione docebitur. Hic de his cœlis aget, qui narrant gloriam dei resurgentis à mortuis & ascendentis in cœlos. Nam & spiritus oris domini nostri Iesu Christi, quod sit omnis uirtus eorum, quinta chorda secuta est. Sexta nunc loquatur, quod cōgredientur quasi in utrem aque maris, & ponatur in thezauris dei abyssus. Quæ est abyssus in thezauro dei? & quæ est abyssus ubi demonum supplicia commorantur? Diligenter aduerte, in thezauro dei abyssum ille inuenit, qui dicebat: O altitudo diuitiarum sapientiæ dei. Ergo cum secreta scientiæ dei corde mundo & recta fide perquiris,

scias

scias te sextam chordam percutere. Alia uero abyssus
 ubi demones commorantur, hæreticorum scrutatio est,
 de qua nobis clamatur ab Apostolo. Nolito altum sape=
 re, sed time. Nam quod congregantur aquæ maris, om=
 nium gentium sectæ ad unum fontem aquæ uiuæ colle=
 ctæ sunt. ut de hoc uno utre excipiant aquam salientem
 ad uitam æternam. Et ideo septima chorda hoc sonat,
 ut timeat dominum omnis terra, non Iudæa sola, sed &
 omnes qui habitant orbem. Octaua sentit dominum no=
 strum Iesum Christum ipsum esse rerum omnium crea=
 torem, qui dissipauit consilia gentium in idolis, qui re=
 probauit cogitationes populorum in synagogis, qui re=
 probat consilia principum passionibus martyrum, qui
 facit consilium domini manere in æternum, in ecclesijs,
 in quibus sunt cogitationes cordis eius, in seculum secu=
 li. Nona chorda indicat beatam esse gentem quæ cogno=
 scit dominum Iesum Christum deum suum, & hunc esse
 populum quem elegit in hereditatem sibi. Decima chor=
 da indicat, quia de cælo respexit dominus super nos, non
 sic de cælo quasi de fenestra, sed de preparato habitacu=
 lo suo, id est, de homine perfecto, quem assumpsit. De ip=
 so ergo quæ uirgo peperit respexit super omnes sine ac=
 ceptione personæ. Pro omnibus enim & natus & pas=
 sus est, ipse utique qui finxit singillatim corda eorum: nõ
 enim opus erat ei, ut testimonium ei quis perhiberet de
 homine. ipse enim ita uidebat quid ageretur in homine
 ut quid unusquisque cogitaret proferret in mediũ. Nam
 quod dicitur, non fit saluus rex in multa uirtute sua, tale
 est, quale si dicatur Herodi: Quid? quia potēs es Christiũ.
 ita

ita persequi, ut possis perscrutari scribas, discutere m^agos, infantes occidere, in abundantia uirtutis tue: ita n^o eris saluus, sicut ille qui confidebat in equo suo, & canitur de eo: Equum & ascensorem proiecit in mare: Et fecellit eum equus ad salutem, Ita & tu etiam si gigas sis in uirtute tua non eris saluus. Oculi enim domini non respiciunt confidentes in uirtute sua, sed sperantes in misericordia eius. Ipsorum enim eripit animas de morte, & alit eos in fame. Famem quidem in isto seculo si passi fuerint, & cum Apostolo dixerint, usq; in hanc horam & esurimus, & sitiimus & nudi sumus: Adiungunt tamen dicentes: Anima nostra patienter agit, non turbatur, sustinens dominum. Ipse enim adiutor & protector noster est, & sicut in capite psalmi nobis iussum est, gaudete iusti in domino: In ipso letabitur cor nostrum, & in nomine sancto eius sperauimus. Ipse enim facit misericordiam suam super nos, sicut sperauimus in eum, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus David cum mutauit uultu suum coram Abimelech, & dimisit eum & abiit. XXXIII.

Benedicam domino in omni tempore, semper laus eius in ore meo. In domino laudabitur anima mea, audiant mansueti & letentur. Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum, Exquisiui dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Accedite ad eum & illuminamini, & facies uestræ non confundentur. Iste pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum, & ex omnibus tribulationibus eius saluabit eum. Immittit angelus

gelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.

Gustate & uidete, quoniam suavis est dominus, beatus uir qui sperat in eo. Timete dominum omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eum. Diuites eguerunt, & esurierunt, inquirentes autē dominum non inueniuntur omni bono. Venite filij audite me, timorem domini docebo uos. Quis est homo qui uult uitam, diligit dies uidere bonos. Prohibe linguā tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo, & fac bonum, inquire pacem & persequere eam. Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem domini super faciētes mala, ut perdat de terra memoriā eorum. Clamauerunt iusti, & dominus exau diuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorū liberauit eos. Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Multæ tribulationes iustorū, & de omnibus his liberauit eos dominus. Custodit dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur.

Mors peccatorum pessima, & qui oderunt iustum delinquent. Redimet dominus animas seruorum suorum. & non delinquent omnes qui sperant in eo.

COMMENTARIUM.

Nisi mutaueris uultum tuum coram principe uiciorū, & dimiseris eum, ac uirtutū domino omne quod tibi superest uitæ mācipaueris tempus, non uere dicis: Benedicā dominum in omni tempore, nec semper laus dei erit in ore tuo, si tibi uicium maledictionis & amaritudinis uiuit. sit ergo laus dei in ore tuo, nō in adulatione laudibus hominū assuescēs, nec timeas ne te uituperent

uituperent iniuste, quos iuste uituperas. Si enim ab homine uituperatus fueris, in deo laudaberis: & superbos contristaueris, audiant mansueti, & letentur hi, qui magnificant dominum tecum, & exaltant nomen eius in uinum. Videamus nunc causas laudis eius. Inquisiui dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus angustijs eripuit me: Et uos, ait, accedite ad eum, qui in cæcitate cordis estis, accedite & illuminamini, & uultus uestri non confundentur. Non confundentur in paupertate facies uestræ, si consideretis omnium rerum dominum illum cæli terræq; diuitem, pro nostra paupertate pauperem factum, pro nostra tribulatione tribulatū, ipsi nec in paupertate erubescetis, nec in tribulatione deficitis. Nam iste pauper clamauit in cruce. Quis pauper? Qui, ut te diuitem faceret, pauper factus est: Factus obediens usq; ad crucem, ut te à cruciatibus liberaret. Clamauit, & dominus exaudiuit eum, misit angelum suum in circuitu timentium corpus eius & reuoluit lapidem à monumento, & eripuit eum. Gustate corpus uite, & uidete quàm suauis est dominus: Vitam enim habet in semetipso, qui manducauerit carnem eius, & biberit sanguinem eius, & tunc beatus erit uir qui sperat in eo. Timete dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum. Nihil deest in præsentem de uirtutibus, nihil deest perfectioni, ut nihil in futurum gaudijs desit. Nam præsentis temporis diuitiæ, amatores suos ita deserere solent, ut egentes & esurientes uideas eos, quorum in diuitijs nullus poterat ferre superbiam. Ergo in incerto sunt positæ diuitiæ quas confert mundus. Diuitiæ autem quas contulerit dominus

minus non deficient, sed permanent in omni bono, & quia istæ diuitiæ de timore dei nascuntur. Sic enim ait: Timete dominum sancti eius, quia nihil deest timentibus eum. Qui æterni diuites esse desideratis, uenite ad me quasi filij ad patrem. Clamat spiritus sanctus, Venite & audite me, timorem domini docebo uos. Timorem enim domini ille doceri uult, qui uult uitam æternam, & desiderat uidere dies bonos. Times ergo dominum, non si tonantem, aut fulgurantem, aut terræmotum facientem timeas, sed si ignem æternum comminantem formides.

Quia sicut habet uitam, qui cohibet linguam suam à malo, & sicut aures domini in preces eius sunt, qui ita auertitur à malo ut faciat bonum, ita uultus domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Notandum sanè, quia inter cætera uirtutum insignia, pax quoque querenda præcipitur: Inquire, inquit, pacem, & sequere eam. Pax enim & in præsentem diem bonos facit hominibus, & in futuro dei filiorum dignitatem impertit, secundum id quod ipse dominus dicit: Beati pacifici, quia filij dei uocabuntur. Nec hoc nos terreat quod uidemus in isto seculo multas tribulationes iustorum. Transeunt enim ipsæ tribulationes, & ex his omnibus liberat eos dominus. Ipse etiam in sepulchro condidit omnia ossa eorum, & ita ea seruat resurrectioni, ut unum ex his non patiat perire in resurrectionis die. Mors autem peccatorum pessima apparebit tempore quo resuscitat in corporibus animas suorum: Hoc sanè sciatis, inquit, quia non peccat, omnis qui sperat in eo. Abstinentioniam peccatorum in fine psalmi commen-

h

dat eis,

dat eis, qui sperant in dominum, ut ad spei sue fructum attingant: Non enim peccant, inquit, omnes qui sperant in eum. Ut autem non peccemus, eius est instanter misericordia postulanda, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus David. XXXIII.

Iudica domine nocentes me, expugna impugnantes me. Apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi. Effunde frameam, & conlude aduersus eos qui me persequuntur, dic anima mea: salus tua ego sum. Confundantur & reuereantur querentes animam meam. Auertantur retrorsum & confundantur, cogitantes mihi mala. Fiant tanquam puluis ante faciem uenti, & angelus Domini coartans eos. Fiat uia illorum tenebre & lubricum, & angelus domini persequens eos. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui, superuacue exprobrauerunt animam meam. Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit apprehendat eum, & in laqueum cadet in ipso. Anima autem mea exultabit in domino, & delectabitur super salutari suo. Omnia ossa mea dicent, domine quis similis tui? Eripiens inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum. Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me. Retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum sic complacēbam,

bam, quasi lugens & contristatus sic humiliabar. Et
 aduersum me letati sunt, & conuenerunt, congregata
 sunt super me flagella & ignorauit. Dissipati sunt nec
 compuncti tentauerunt me, subsannauerunt me subsanna
 tione, frenduerunt super me dentibus suis. Domine quã
 do respicies restitue animã meã à malignitate eorũ, à leo
 nibus unicam meam. Confitebor tibi in ecclesia ma
 gna, in populo graui laudabo te. Non supergaudeant
 mihi qui aduersantur mihi inique, qui oderunt me gra
 tis & annuunt oculis. Quoniam mihi quidem pacifi
 ce loquebantur, & in iracundia terræ loquentes, dolos
 cogitabant. Et dilatauerunt super me os suum, dixe
 runt euge euge uiderunt oculi nostri. Vidisti domine
 ne fileas, domine ne discedas à me. Exurge & inten
 de iudicio meo, Deus meus & Dominus meus in causam
 meam. Iudica me secundum iustitiam tuam domine
 deus meus, & non supergaudeant mihi. Non dicant
 in cordibus suis euge euge animæ nostræ, nec dicant de
 uorabimus eum. Erubescant & reuereantur simul,
 qui gratulantur malis meis. Induantur confusione &
 reuerentia, qui maligna loquuntur super me. Exul
 tent & letentur, qui uolunt iustitiam meam, & dicant
 semper magnificetur Dominus, qui uolunt pacem seru
 eius. Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die
 laudem tuam.

COMMENTARIUM.

Dominus Iesus Christus, si præceptis suis scri
 pturas ueteris testamenti uidisset esse contrarias,
 à sua ecclesia exclusisset. Nunc uero cum non so
 uum

lum non exclusit, sed etiam à patre sanctificatus asseruit. Namque cum testimonium de filijs dei daret, & diceret uersiculum psalmi octogesi primi: Non potest, inquit, immutari scriptura, quem pater sanctificauit, & misit in hunc mundum. Quid ergo faciemus? Si maledicamus inimicos nostros, euangelica præcepta contemnimus, quibus non solum non maledicere, uerum etiam pro his orare iubemur, Si custodire uolumus Euangelij iussiones, psalmos relinquimus, quibus frequenter inimici maledicuntur, ut in isto psalmi loco in capite: Iudica, inquit, nocentes me, & cætera quæ sequuntur. Vnde cautius psalmista caue, ne ad homines aduersantes tibi putes ista cõpetere, sed fide fixus pro inimicis tuis ora, sicut iussu est, & hanc orationem psalmi præsentis, non contra carnem & sanguinem, sed contra spiritus aeris huius, qui quotidie nocent, quotidie bella committunt. Induere sacco siue cilicio, & humilia in ieiunio animam tuam, quia non uincuntur, nisi per orationem & ieiunium. Quid ergo oras indutus cilicio? Ut expugnet dominus expugnantem te, ut apprehendat arma auxilij sui, arma inuisibilia aduersus hostes inuisibiles. Ipsi enim querunt animam tuam. Ora ut fiat uia eorum tenebra & lubricum, & angelus domini persequatur eos, quia ipsi absconderunt tibi interitum laquei sui, uanam exprobrantes animam tuam, dicentes ei: Vanum est quod oras, quod ieiunas quod mundum contemnis. Vnde & propheta hoc ipsum increpat dicens: Ideo, ait, plaga super Israel multiplicata est quia dixerunt, Vanus est qui timet deum. Ergo quia hi spiritus immundi suggestionibus suis uanam

expro-

exprobant animam meam, ut uilem se estimans, à pre-
 cioso dei timore abscedat: Veniat illis laqueus quem ig-
 norant: sicut mihi inuisibiles hostes sunt ad bonum per-
 genti, sic illis inuisibilis occurrat laqueus ad meum inte-
 ritum festinantibus, ut captio quam occultauerunt mi-
 hi, apprehendat eos, & in eodem laqueo incidant, ut a-
 nima mea exultet in deo salutari suo, qui eripit inopem
 de manu fortioris. In quo exurgunt testes iniqui, osten-
 dentes quod est pulchrum factum, et quasi bonum quod
 est inimicum, quæ ignorabant quæ penitus ad animum
 non habebam, hæc interrogabant me: retribuebant mi-
 hi mala pro bonis. Hic retributio mala pro bonis dæmo-
 nam talis est, ut dicerem, quotiens oro, quotiens à pec-
 catis abstinco, mala mihi eueniunt, & sterilitas meam a-
 nimam comitatur. Quid ergo egisti dum tibi molesti es-
 sent? dic nobis, ut & nos hoc faciamus: Cum mihi, in-
 quit, molesti essent, induebar cilicio, & humiliabam in
 ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo con-
 uersa est. Quemcunque quasi proximum, & quasi fra-
 trem meum putabam fidelem, & placebam mihi in eo,
 ita egit ut ludas in domino, ut lugentem me & contrista-
 tum faceret, humilè inimicis. Sic passioni dominicæ hoc
 applicabis, ut tamen ordinè cœptæ explanationis astrin-
 gas, quia ipsa passio domini hoc agit, ut nos ædificemur.
 Quanto enim plus deo adhæseris, tãto plura dæmonum
 circa te flagella non deerunt, ipsi tentant te, & de ri-
 su suo exagitant, & fremunt super te dentibus suis. Tu
 quod tuum est clama: Domine quando respicies, restitue
 animam meam à malis factis eorum, à leonibus unicam
 meam.

meam. Vna nobis est anima nostra & numero & affectu. Cum ergo eam restitueris in bono proposito, & liberaueris à malis factis eorum, tunc confitebor tibi in ecclesia magna, & in populo non leui, non flagitanti populus, & accipienti personas, sed in populo graui timoris tui custodienti: in eo mihi erit assiduitas, & in eodem populo laudabo te. non ergo insultent qui aduersantur mihi iniqui, qui oderunt me gratis, & annuunt oculis. Hæc ut dixi, ita passioni dominicæ applica, ut edificationis tuæ interpretem penitus non omittas. demonia enim nobis quotidie pacifice loquuntur. Pacifica res est concupiscentiæ fructus: sed super iram dolosam cogitant, sicut in hamo esca, dulcis in aspectu, letalis in gustu est. Dilatauerunt in me os suum, quotidie seculi amatores crimina inaudita committunt, & nullus penitus à nullo arguitur. At ubi quis boni propositi in leui qualicunque culpa incurrerit, dilatant spiritus immundi ora eorum, qui, ut dixi, criminibus uacant, ut uideas eos tale ferre iudicium in uno quacunque peccato, ut dicant: cur non urbe pelluntur? ut quid uiuere permittuntur? Isti sunt per quos mundus perijt. Hic clamat ad dominum: Exurge domine & intende iudicium meum, & causam meam iudica secundum misericordiam tuam. Si enim secundum misericordiam iudicaueris, non insultabunt in me demones, nec dicent euge euge animæ meæ, nec dicent deuorauimus eum. Euge euge, & in bono accipitur & in malo. Nam dicitur euge serue bone & fidelis, dicitur & euge uiderunt oculi nostri. Euge ergo uox eius est, cuius desiderium uidetur impletum, siue in bono, siue in malo.

Mox itaque ut hi qui in malo tuo letantur, non dicant deuorauimus eum, sed confundantur qui gratulantur in malis tuis. Et letentur qui uolunt iustitiam tuam, & desiderant pacem tuam, ut lingua tua medietur iustitiam dei, & omni die in laude eius permancas, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem sermo domini David. XXXV.

Dixit iniustus ut delinquat in semetipso, non est timor dei ante oculos eius. Quoniam dolose egiit in conspectu eius, ut inueniatur iniquitas eius ad odium. Verba oris eius iniquitas & dolus, noluit intelligere, ut bene ageret. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, asstitit omni uia non bonæ, malitiam autem non odit. Domine in cælo misericordia tua, & ueritas tua usq; ad nubes. Iustitia tua sicut montes dei, iudicia tua abyssus multa. Homines & iumenta saluabis domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus. Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te est fons uitæ, et in lumine tuo uidebimus lumen. Prætede misericordiam tuam sitiētibus te, & iustitiā tuam his qui recto sunt corde. Non ueniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem, expulsi sunt nec potuerunt stare.

COMMENTARIUM.

Discernendum est inter eum qui delinquit in alio, & inter eum qui delinquit in semetipso. Delinquit in alio, qui cum possit corrigere à malo peccantem,

h 4 insuper

insuper & adulatur: Delinquit in seipso, qui sibi ipsi nō
 uult suadere iustitiam, quia non est timor dei in conspe-
 ctu eius, ut inueniatur iniquitas sua ad odium, laudat in-
 iustum, ut laudetur iniustus. Non uult intelligere actio-
 nes bonas, quibus promerebitur deus cubile cordis sui.
 Iniquitatem meditatatur, ut adsit omni uia non bonæ, &
 non excretur malitiam. Et licet in terra & in mari sit
 misericordia Domini, sed proprie in cælo est misericor-
 dia eius, inde uenit, inde expectatur. Veritas autem eius
 usque ad Apostolos, qui nubes idcirco appellantur, quia
 inundatione sermonis sui terram rigantes fidei, eam
 fructum Deo facere docuerunt. Vnde & de ipsis Do-
 minus dicit: Mandabo nubibus ut non pluant super iu-
 deam imbrem, vsque ad ipsos ueritas, quæ est Christus
 cuius iustitia est sicut montes Dei, cuius iudicia aby-
 sus multa sunt, qui & homines, & iumenta suo salua-
 bit aduentu, id est, & Iudæos & gentes. Nam & filij ho-
 minum, qui in peccato Adæ desperantes extiterant, in
 protectione alarum eius sperant, id est, in expansione
 manuum in cruce fixarum: sperant autem, qui inebriantur
 ab ubertate domus eius. Domus eius est, quæ ex late-
 re suo fudit, unde inebriantur qui credunt, & torrente de-
 liciarum suarum potabit eos, qui inebriati fuerint ab u-
 bertate domus eius. Quoniam apud ipsum est fons uitæ,
 & quia lux de lumine est, in ipsius lumine uidebinus
 lumen, qui pretendit misericordiam suam scientibus se.
 Iustitiam uero suam his qui recto sunt corde. Ipse enim
 & indulgētiam pretendit corrigenti, & seruat iusticiā
 permanenti. Vnde orandum est, ut non ueniat nobis pes
 superbia

superbia, & manus peccatoris non moueat nos. In manu enim diaboli sunt omnes, qui operantur iniquitatem, & desperantes de misericordia dei, expulsi sunt & non potuerunt stare. Sed Apostolus dicit: Stabit. Potens est deus statuere illum. Rogandus est ergo dominus Iesus Christus, ut ipse nos confirmet, ut in timore eius stare possimus, per ipsum dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat in unitate patris & spiritus sancti in secula seculorum, Amen.

Psalmus ipsi Dauid. XXXVI.

Noli emulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. Quoniam tanquam foenum uelociter arefcent, & quemadmodum olera herbarum cito decident. Spera in domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris in diuitijs eius. Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Reuela domino uiam tuam & spera in eo, & ipse faciet. Et educet quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem, subditus esto domino, & ora eum. Noli emulari in eo qui prosperatur in uia sua, in homine faciente iniustitias. Desine ab ira, et derelinque furorē, noli emulari ut maligneris. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur, sustinentes autem dominum, ipsi hereditabunt terram. Et adhuc pusillum, & non erit peccator, & queres locum eius, & non inuenies. Mansueti autem hereditabunt terram, & delectabitur in multitudine pacis. Obseruabit peccator iustum, & stridebit super eum dentibus suis. Dominus autem iridebit eum, quoniam prospicit quod ue-

niet dies eius. Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum. Ut decipiant pauperem & inopem, ut trucident rectos corde. Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur.

Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas. Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem iustos dominus. Nōuit dominus dies immaculatorum, & hereditas eorum in aeternum erit.

Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur, quia peccatores peribunt. Inimici uero domini mox, ut honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient. Mutuabitur peccator, & non soluet, iustus autem miseretur & retribuet. Quia benedicentes ei hereditabunt terrā, maledicentes autem ei disperibunt. Apud Dominum gressus hominis dirigitur, & uiam eius uolet. Cum ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Iunior fui, etenim senui, & non iudi iustum derelictum, nec semen eius querens panem. Totā die miseretur, & commodat, & semen eius in benedictione erit. Declina a malo, & fac bonum, inhabita in seculum seculi. Quia dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos, in aeternum conseruabuntur.

Iniusti punientur, & semen impiorum peribit. Iusti autem hereditabunt terram, & inhabitabunt in seculum seculi super eam. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Lex dei eius in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus eius. Considerat peccator iustum, & querit mortificare eum.

Domia

Dominus autem non derelinquet eum in manus eius, nec damnabit eum cum iudicabitur illi. Expecta dominum, & custodi uiam eius, & exaltabit te ut hereditate capias terram, cum perierint peccatores uidebis. Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros libani. Et transiui, & ecce non erat, quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Custodi innocentiam, & uide æquitatem, quoniam sunt reliquæ homini pacifico.

Iniusti autem disperibunt, simul reliquæ impiorum interibunt. Salus autem iustorum à domino, & protector eorum in tempore tribulationis. Et adiuuabit eos dominus, & liberabit eos. & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos, quia sperauerunt in eo.

COMMENTARIUM.

SI hæc spes quæ uidetur expeditur, zelabimur malignantes, & facientes iniquitatem. Dicere enim possumus, Ecce ille & ille, hæc & hæc scelera perpetrarant & florent: Noli, inquit, ista considerare, sed considera, quoniam tanquam scenum uelociter arefcet. Tu autem spera in deum, & fac bonitatē, spera quia spes salui facti sumus. Inhabita terram, & pascere in diuitijs eius. Inhabita terram, id est, corpus tuū: & pasceris in diuitijs eius. Si operatus fueris terrā tuam, saturaberis panibus. Offerant oculi fructum ex concupiscentia celestis, aures intentionē audiendi uerbum dei, os diuinis laudibus occupetur, manus eleemosynis, uenter ieiunijs, & totum corpus castitatis uirtutibus occupetur. Sic inhabitans terram & pasceris in diuitijs eius, tunc delectaberis in Domino, & dabit tibi petitionem cordis tui.

Cum

Cum ei reuelaueris uiam tuam, tunc educet inſticiam tuam quaſi lumen, & iudicium tuum clarum faciet ſuper meridiem, Nihil enim clarius meridiano tempore. Perfectum enim hoc tempore progreditur lumen. Subditus eſto Domino, & ora eum: quaſi dicat, ſi ei ſubditus non fueris, ut facias uoluntatem eius, ſine cauſa obſecras eum. Noli zelari eum qui proſperis ſucceſſibus pollet, hominem facientem iniquitatem. Deſine ab ira, & derelique furorem. Noli zelari ut maligneris, quoniam qui malignantur, exterminabuntur. Quod differtur non auferitur, puſillum, & non erit peccator, Quæres locum eius, nec inuenies. Nam qui manſueti ſunt poſſidebunt terram. Non iſtam matrem ſpinarum, & ſerpentium, ſed illam in qua æternitas regnat, terram fluentem lac et mel. Et ibi delectabuntur in multitudinem pacis. Hæc ſi iuſtus es, uide ne in præſenti mundo perquiras: non enim melior Paulo eris, in fame & ſiti durâti, in frigore & nuditate perſcueranti, Sed eſto ſollicitus, quia quotidie te diabolus conſiderat, & fremit ſuper te dentibus ſuis, ſed Dominus irridet eum, quia ſcit quod eueniat dies eius. Et quantacunque contra te dæmonia bella committant, noli timere: Quia gladij eorum intrabunt in corda eorum, & arcus eorum confringentur. Melius tibi ſit modicum de iuſtitia poſſidere, quàm de iniuſto diuitias peccatorum multas. Nam brachia dæmonum ſi pugnaueris confringet Dominus. Dignatur enim iuſtos ſuos in ſua miſericordia confirmare, quorum ſcit uias immaculorum, quorum hereditas eorum Chriſtus eſt. Qui in æternum manet, per ipſum non conſundentur in tempo-

tempore malo. Tempus malum est Christiano, quando
 ad peccatum aliquod prouocatur. Sed si hereditas eius
 in eternum manet, id est, si perseuerat in Christo, non
 confundetur in tempore malo, & in diebus famis satu-
 rabitur, tempore quo peccatores pereunt. Modo autem
 regnat etiam ipsi inimici Domini, qui licet honorentur,
 & ab adulatoribus exaltentur, deficientes quasi fumus
 continuo deficient. Iusti autem exabundabunt & largi-
 entur & tribuent. Inustus autem etiam mutuabitur, &
 non soluet. Semper auarus eget. Iustus autem quia à Do-
 mino gressus eius dirigentur, etiam si ceciderit, non col-
 lidetur, quia dominus supponit manum suam. Recor-
 dare ab initio, & uidebis iustum probatum potius quam
 deceptum, non derelinquitur. Qui declinat à malo ut
 faciat bonum, in eternum conseruabitur, quia os eius
 meditabitur sapientiam. Lex enim Dei est in corde eius,
 & ideo non supplantabuntur gressus eius. Considerat
 eum diabolus, & cupit mortificare eum, sed Deus non
 derelinquet eum in manib. suis, nec damnabit eum cum
 iudicabitur illi. Expecta Dominum, & custodi uias eius,
 & exaltabit te ut hereditas terram, tempore quo pe-
 reunt peccatores uidebis. Hoc loco quæ sequuntur, li-
 cet multos conscientia nostra retineat subito de poten-
 tatu corruisse, & ita ad nihilum deuenisse, ut nec locum
 sui itineris reliquerint, tamen specialiter hoc de diabo-
 lo ait. Ipse est enim impius exaltatus super cedros liba-
 ni. Sed ubi transierit mundus, quæritur locus eius, &
 non inuenietur. Custodiamus nos unitatem fidei, ut ui-
 deamus æquitatem iudicij. Qui faciet reliquias homini
 paci-

pacifico, iniustos autem punit simul. Reliquie uero impiorum tunc peribunt, quando salus uenerit iustorum a domino, & protector eorum erit in tempore tribulationis: ut autem euadant adiuuat eos dominus, & liberat eos, & eripit eos a peccatoribus, & saluat eos, quoniam sperant in Domino nostro Iesu Christo, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Psalmus David in rememoratione sabati. XXXVII.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. Quoniam sagitte tue infixe sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam. Non est sanitas in carne mea a facie ira tue, non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Quoniam iniquitates mee supergressae sunt caput meum, & sicut onus graue grauatae sunt super me. Putruerunt et corruptae sunt cicatrices meae a facie insipientiae meae. Miser factus sum, & curuatus sum usque in finem, tota die contristatus ingrediebar. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.

Afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam a gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus. Cor meum conturbatum est, dereliquit me uirtus mea, & lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum. Amici mei & proximi mei, aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Et qui iuxta me erant de longe steterunt, & uim faciebant qui querebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt uanitates,

& dolos tota die meditabantur. Ego autem tanquam
 surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os su-
 um. Et factus sum sicut homo non audiens, & non ha-
 bens in ore suo redargutiones. Quoniam in te domi-
 ne speravi, tu exaudies me domine deus meus. Quia di-
 xi ne quando supergaudeant mihi inimici mei, & dum
 commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.
 Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in
 conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam
 annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo. Inimici autem
 mei uiuent, & confirmati sunt super me, & multiplicati
 sunt qui oderunt me inique. Qui retribuunt mala pro
 bonis detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.
 Non derelinquas me domine deus meus, ne discesseris à
 me. Intende in adiutoriū meū domine deus salutis mee.

COMMENTARIUM.

BEne quidam uoluit ad tropare in beati Iob passio-
 nem istum psalmum exponendo, sed qui passio-
 nem Iob legere & scire desiderat, melius facit si
 ipsum eius librum discutiatur. Hic autem idem qui in sexto
 psalmo est poenitens clamat ad dominum, ne in ira domi-
 ni arguatur, aut in correptionem eius diuinus furor ex-
 estuet. Sanè quotiescunq; motus istos in deo legeris non
 secundum id quod tu pateris, iram senti, quia deus im-
 passibilis est, & non sua cōmōtione, sed sua equitate ca-
 stigat. Nos tamen cū irā sentimus, furorem dicimus, quia
 inopiam patimur & sermonis & rationis, & de incor-
 poreo corporei, ac de impassibili passibiles, secūdū quod
 nos possumus, non secundum quod ipse est protestamur.

Deniq;

Denique sequitur: Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Numquid quia sagittas nominat, uerè sagittæ sunt? Imò ipsæ uerè sagittæ sunt, de quibus spiritualiter punzimur, ut consideremus, quia non est sanitas in carne nostra, quando libidinum uulneribus agitamur, ibi uulnus ire Domini, ibi pacem ossa nostra non habent à facie peccatorum nostrorum. Quando iniquitates nostræ supergrediuntur caput nostrum. Caput nostrum Christus est, Quando contra eius præcepta aliquid agimus, iniquitates nostræ caput nostrum supergrediuntur, & sicut onus graue grauantur super nos. Et quia moras facimus, in ipsis uulneribus nostris putrescunt, deteriorant ipsa uulnera, à facie insipientiæ nostræ miseri efficimur, & turbamur usque in finem. Quid autem in ipso peccato tristes efficimur? Quia cognoscimus animam nostram impletam illusionibus demonum, & ideo non esse sanitatem in carne nostra. Incuruemur ergo & humiliemur usque quaque, & mugitum nostri cordis gemitumque reddentes, ex totis uisceribus exclamemus: Domine ante te omne desiderium meum. Desideremus enim in ipsis peccatis positi, alieni effici à peccatis: et hoc orandum docemur, ut huic desiderio annuat diuina clementia, quia cor nostrum turbatur, & deserit nos fortitudo nostra, & lumen oculorum nostrorum, id est, Christus, & spiritus sanctus non est nobiscum. Quando pollutionibus occupamur, tunc amici nostri apices Dei aduersum nos ueniunt, & stant, increpant, minantur ignem æternum, minatur mortem repentinam. Proximi autem à longe stant, id est, angeli sancti, qui proximi no

bis sunt quando iuste & pie & caste tractamur. Et quia
 pollutionibus aut impietatibus iuxta esse non possunt,
 ideo à longe stant: & illis longe stantibus uicio nostro,
 uim nobis faciunt qui quærunt animam nostram, et quæ
 rentes mala nostra, suggerunt uanitatem, & dolos tota
 die meditantur. Iam qui uult ad misericordiam perue
 nire, dicit quod sequitur: Ego autem tanquam surdus nõ
 audiebam, illisq; pronocantibus, ut in aliquo turpi aut
 malo uerbo prorumperem: Factus sum ut mutus non a
 periens os suum. Quare hoc? Quia in te spero Domine.
 Spe enim salui efficitur & credimus. Quoniam tu ex
 audis Domine deus, ut non insultent nobis inimici no
 stri. Qui inimici? illi qui quando cõmouentur pedes no
 stri, aduersum nos magna loquuntur. Hæc autem dici
 mus, si agnoscamus nos pro peccatis nostris in flagella
 paratos, & dolor cordis nostri agat contra nos, atque
 iniquitatem nostram pronuncians, faciat nos cogitare
 pro peccato nostro. Inimici enim nostri uiuunt, & fir
 mantur super nos, quando delinquimus: quando autem
 non delinquimus, multiplicantur ut odiant nos inique,
 ut retribuant nobis mala pro bonis: ita ut orantibus &
 caste nos tractantibus, illi zelo ducti, pro his bonis ma
 la retribuunt, et faciant nobis detrahi, quando sequimur
 iusticiam. Ei ideo clamandum est ad dominum, ne dere
 linquat nos pro peccatis nostris, sed intendat in adiuto
 rium nostrum, in quod præterita pœnitemus, presentia
 corrigimus, ipse futura dirigat, ut sicut titulus commem
 orationem diei sabbati psalmo positus protestatur, ab
 omni opere seruili cessemus, ut liberemur à seruitute
 peccati,

peccati, per dominū nostrum Iesum Christū, qui in unitate deitatis regnat cū patre, & spiritu sancto ante omnia, et nunc & semper, et in cuncta secula seculorum, Amen.

In finem pro ydithum canticum David.
uid. XXXVIII.

Dixi custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum confiteret peccator aduersum me. Obmutui et humiliatus sum & filii à bonis, & dolor meus renouatus est. Concidit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Locutus sum in lingua mea, notum fac mihi domine finem meum. Et numerum dierum meorum quis est, ut sciam quid desit mihi. Ecce mensurabiles posuisti dies meos, & substantia mea tanquam nihil ante te. Veruntamen uniuersa uanitas omnis homo uiuens. Veruntamen in imagine pertransit homo, sed & frustra conturbabatur. Thezaurizat & ignorat cui congregabit ea. Et nunc quae est expectatio mea, nonne Dominus & substantia mea apud te est. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me, opprobrium insipienti dedisti me. Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu fecisti à me plagas tuas. A fortitudine manus tuae ego deseci in increpationibus, propter iniquitatem corripuisti hominem. Et tabescere fecisti, sicut araneam animam eius, ueruntamen uane conturbatur omnis homo. Exaudi orationem meam domine, & deprecationem meam, auribus percipe lachrymas meas. Ne fileas quoniam adueni ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei. Remitte mihi ut refrigerer prius

prius quam abeam & amplius non ero.

COMMENTARIUM.

IN tricesimo & octauo psalmo ingressi uidemus sancti propositi professionem, in qua positus homo Dei quid dixerit, quid cogitauerit, quid doluerit, quid meditatus fuerit, quid orauerit, explicatur. Quid ergo dixerit audiamus. Ponamus eum audisse: Currite dum lucem habetis, ne uos tenebrae comprehendat. Et hic uolens currere dixerit, ut custodiret uias suas. Primo omnium egit, ut non delinqueret in lingua sua, posuit ori suo custodiam. Quando? Non semper tacuit? non omni tempore, sed eo tempore dum consisteret peccator aduersus eum, qui eum prouocaret, aut ad maledicendum, aut ad conuiciandum, aut ad obrectandum, aut etiam aliquod malum ex ore suo proferendum. Hic eo tempore obmutuit, & humiliatus est et siluit, non solum a malis, sed etiam a bonis. Perfectius egit Paulus, non obmutuit a bonis, sed a solis malis. Nam dum consisteret peccator aduersus eum, dixit: Maledicimur, & benedicimus, & blasphemamur & obsecramus. Hic tamen nec bonum nec malum protulit: Sed obmutui, inquit, etiam a bonis, & dolor meus renouatus est, id est, nouis conuicijs, nouis doloribus commouebatur. Sed Quia dixi ut non delinquerem in lingua mea, concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exarsit ignis genuinus, qui motum conscientiae innocentis inflammat. Locutus tamen tandem aliquid quando dixi domino: Notum fac mihi finem meum, ut sciam quam diu opprobrium insipienti ero. Consideraui tamen hoc, quia uanitati subiacet omnis homo uiuens, qui quod

cum in imagine transeat, sollicitus est & condit thesaurus ignorans cui congreget eos. Quæ autem causa ut dum agit de eo, qui cum suo iurgio prouocabat ad litigandum, subito ad istum deuolutus sit qui thesaurizat. Vtiq; non esset lis in seculo, si non unus uellet alio ditior fieri, siue in opibus, siue in honoribus. Hic autem qui custodit uias suas dicit: Expectatio mea non est alia, nisi dominus, & substantia mea ipse est, qui ab omnibus iniquitatibus meis eripiat me, & amoveat à me plagas suas. A fortitudine enim manus Domini defeci in increpationibus, considerans fortitudinem patientiæ Dei, qui usque in crucem manus suas expandit, et dum illum cupio imitari, defeci in increpationibus. Propter preuaricationem primum hominem corripuisti, & qui factus fuerat, ut efficeretur per obedientiam immortalis, per inobedientiam mortalis effectus est, & cum mortalis est, tabescat ueluti aranea anima eius. Non dixit mori se isti, sed tabescere fecisti. & dat araneæ comparationem, ut sicut scissa tela eius repentino flatu, ita scisso corpore eius à morte, anima tabescat, non habens florem corporeum, & tamen uane conturbatur cum sciat se non longo post tempore moriturum. Hæc in alio increpans, in se emendat, & cum lachrymis orat, ut nō taceat dominus, loquitur in corde eius in consilio eius, ut cognoscat se incolam & peregrinum in hoc seculo, & dicat: Remitte mihi hic peccata mea, ut ibi refrigerer: Hic inquit, mihi remitte prius quàm abeam, quia si mihi hic remiseris, ibi refrigeriū inuenio, & amplius nō ero peregrinus, quia efficior ciuis sanctorū & domesticus dei per dominū nostrū Iesum

Iesum Christum, qui regnat in secula seculorum, Amen.

In finem psalmus David. XXXIX.

EXpectans expectaui dominum, & intendit mihi. Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miserie, & de luto fecis. Et statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos. Et innisi in os meum canticum nouum carmen deo nostro. Vi debunt multi & timebunt, & sperabunt in domino.

Beatus uir cuius est nomen domini spes eius, & non respexit in uanitates & insapias falsas. Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi. Annunciaui et locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Sacrificium et oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi. Holocaustum & pro peccato non postulasti, tunc dixi ecce uenio.

In capite libri scriptum est de me, ut facerem uoluntatem tuam deus meus uolui, & legem tuam in medio cordis mei. Annunciaui iusticiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo domine tu scisti. Iusticiam tuam non abscondi in corde meo, ueritatem tuam, & salutare tuum dixi. Non abscondi misericordiam tuam, & ueritatem tuam a consilio multo. Tu autem domine ne longe facias miserationes tuas a me, misericordia tua, & ueritas tua semper susceperunt me. Quoniam circumdederunt me mala quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates mee, & non potui ut uiderem. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, & cor meum dereliquit me. Complaceat tibi domine ut eruas me, domine ad adiuuandum me respice.

Confundantur & reuereantur simul, qui querunt animam meam, ut auferant eam. Auertantur retrorsum & reuereantur qui uolunt mihi mala. Ferant confesim confusionem suam, qui dicunt mihi euge euge. Exultent & latentur super te omnes querentes te, & dicant semper magnificetur dominus, qui diligunt salutare tuum. Ego autem mendicus sum & pauper, dominus sollicitus est mei. Adiutor meus & protector meus tu es deus meus, ne tardaueris.

COMMENTARIUM.

Iste in tricesimo octauo psalmo dixit: *Quæ est expectatio mea, nonne dominus? Nunc in tricesimo nono dicit: Expectans expectaui dominum, & respexit me. Et qui ibi dixerat: Exaudi orationem meam, Hic dicit: Exaudiuit orationem meam. Quid orasti? Hoc inquit, orauit, ut educeret cogitationes meas de lacu miserie, & de luto libidinum, quæ merito feces dicuntur, & statueret super petram pedes meos, ut ultra non commouerentur flantibus uentis, id est, suggerentibus spiritibus immundis. Et his factis dirigat gressus meos, tunc dabit ori meo canticum nouum. Omnis qui uicerit, nouum canticum canit, canit autem non sibi, reputans quia sine deo non respicietur salus, nec Pharaoni, sed canit hymnum deo, quia in ipso faciemus uirtutem, & ipse ad nihilum redigit inimicos nostros. Ego ergo expectans dominum, hoc consecutus sum. Videbunt me multi sperantem in domino, ad meum desiderium peruenisse, & ipsi timebunt deum, & sperabunt in domino. Ille enim solus beatus, qui nomen domini spem suam credens, non respicit uanitates mundi, &*

insanias

infansias falsas diaboli Multa fecit dominus mirabilia, &
 in cogitatione eius nullus simlatur ei, nec in cœlis nec in
 terris. Ego autem annunciaui, quia expectaui dominum,
 & locutus sum, quia respexit me, & multiplicati sunt
 qui expectarent Dominum. Didicerunt enim à me, quia
 sacrificium & oblationem noluiſti, aures autem perfec-
 ſti mihi. Dixiſti enim: Plus eſt obedientia aurium, quàm
 sacrificium manuum, quod tibi pro peccato offerri mi-
 nime poſtulaſti: tunc dixi ecce ueniam. In capite libri ſcri-
 ptum eſt de me, id eſt, in initio pſalterij de me ſcriptum
 eſt, ut beatus efficiar uir, ut faciam uoluntatem tuam, &
 ſit in lege tua uoluntas mea, hoc uolui, & legem tuam in
 medio cordis mei. Annunciaui iuſtitiam tuam in eccle-
 ſia magna, id eſt, in conuentu magnorum iuſte lo-
 cutus ſum, iuſte iudicaui, non accipiens perſonam. Prohibui
 labia mea, ut quod iuſtum eſt non abſconderem in cor-
 de meo, ſed ueritatem tuam in iudicio, & ſalutare tu-
 um in perſona humili dixi. Non celauit miſericordiam
 tuam, ſed dixi miſerendum inopi. Nec tacui ueritatem
 tuam in ſynagoga multa, id eſt, in conuentu multorum.
 Tu ergo Domine ne longe facias miſericordias tuas à
 me, quia miſericordia tua & ueritas tua ſemper ſuſcepe-
 runt me: ſuſceptum me ſuum agnoſcit, æquitas dum iu-
 dico, miſericordia dum ſubuenio. Et quoniam aduerſa
 & mala comprehenderunt me fugientem, & nõ poſſum
 mihi adefſe, & multiplicatur ſuper capillos capitis mei,
 ita ut ipſum cor meum derelinquat me, Deprecor, ut
 cõplaceat tibi domine, ut eripias me, domine ad adiuuan-
 dum me reſpice. Querunt enim ſpiritus immundi animã

meam ut auferant eam, & uolunt mihi mala, ita ut dum satis sibi fecerint, dicant mihi, euge euge. Presta ut quotiens me uolunt capere, ferant confestim confusionem suam, exultent autem qui diligunt salutare tuum in me. Et quia egenus in uiribus, & pauper in uirtute sum, & sine auxilio tuo pugnare non ualeo, tu domine adiuua me. Festinant illi ut interficiant, domine deus meus ne tardaueris in resistendo eis, qui regnas cum patre & spiritu sancto, per omnia secula seculorum, Amen.

In finem psalmus David. XL.

Beatissimus uir qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Dominus conseruet eum & uiuificet eum, et beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius. Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius, uniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius. Ego dixi domine miserere mei, sana animam meam quia peccavi tibi. Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur & peribit nomen eius. Et si ingrediebatur ut uideret, uana loquebatur cor eius, congregauit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum. Aduersum me susurrabant omnes inimici mei, aduersum me cogitabant mala mihi. Verbum iniquum constituerunt aduersum me, nunquid qui dormit non adijci et ut resurgat. Etenim homo pacis mee in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Tu autem domine miserere mei, & retribuam eis. In hoc cognoui quoniam uoluisti me, quoniam non gaudebit inimicus meus super me. Me autem propter innocentiam susce-

suscepisti, et confirmasti me in conspectu tuo in æternum.

Benedictus dominus deus Israel à seculo in seculum fiat fiat.

COMMENTARIUM.

Quinq; sensus esse in homine, omnibus notum est, qui sunt, uisus, auditus, odoratus, gustus, et tactus. Sed his omnibus propositus, qui nutrimento sapientie coalescit, et memorie cibo pinguescit. Agitur ergo cum eo in capite psalmi huius, ut intelligat super egenum & pauperem. Nam uidere eum omnes possunt, sed nisi intellexerit, inquit super egenum & pauperem, beatus non erit, & in die mala non eum liberat dominus. dicit enim & hic egenus & pauper: Esuriui, & non dedisti mihi manducare: Sitiui, et non potastis me: Hospes fui, & non suscepistis me: Infirmus fui, & non uisitastis me. Beatus ergo qui intelligit super egenum & pauperem. Christum esse, ipsum enim si intelligit non cunctabitur, paratus erit succurrere. In die ergo mala, quando dicendum est hoc eis: Ite in ignem æternum. Tunc liberat eum dominus, & ut conseruet eum, ut uiuificet eum, & beatum faciat eum, & emundet in terra animam eius, & non tradet eum in manus inimici eius: & uniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius. Omnem tentationem inimici esse hoc loco censemus: Stratum uero eius orationem asserimus, in quo inclamat domino: Miserere mei, sana animam meam, quia peccaui tibi. Dum ergo sanata fuerit anima, stratus eius, id est, prostratio eius uersatur in infirmitate, id est, in illo uersatur qui fecit animam infirmam inimicis suis. Ideo denique & sequitur: Inimici mei dixe-

runt mala mihi, quando morietur? In peccato perijt ab eo hoc, quod dicitur Christianus. Hoc enim nomen est, quod perire nobis demonia studēt. Et ingrediuntur cor nostrum, ut uideant si consentimus, & si consenserimus, simul in unum susurrant, & cogitant aduersum nos mala, & uerbum iniquum cogitant aduersum nos, ut si peccauerimus non poeniteamur, sed desperantes recuperationem, ita damus nos hostibus prædam, dicētes eis: Nunquid qui dormit non adijciat ut resurgat? Nam & homo pacis meæ, in quo speraui, id est, homo meus exterior ampliauit aduersum me supplantationem, consentiens suggestionibus eorum: qui edebat mecum panem uitæ, ipse consensit eis, accepit ab eis, ut Iudas argenteos, & prodidit dominum. Ita hic accepit ab eis concupiscentiam, & prodidit me: sed tu domine sicut suscitasti filium tuum à mortuis, ita me suscita à peccatore, suscita me, & retribuas illis. In hoc cognoui quia pro me passus es, ut non gaudeat inimicus meus super me. Voluisti mecum, pro me mori, etiā non recusasti, sed te iacente in sepulchro timui, te autē resurgente non gaudebit inimicus meus super me, propter innocentiam enim meā suscepisti me: hoc ecclesia in Apostolis & prophetis dicit, quia non philosophi & rhetores, sed rustici & piscatores suscepti à deo ecclesiam parauerunt, quam confirmauit in conspectu suo in æternū. Cui dicimus: Benedictus dominus deus Israel à seculo & in seculum, fiat fiat. Non te offendat diligens lector, quòd rem mysticam ad moralem traximus causam. Nam sicut Iudam ad prodendum dominum circumdederunt Pharisei, & munera ei offerendo fecerunt eum salu-

tem suam

tem suam tradere, ita hominem meū exteriorem, qui edit panem meū, spiritus immundi circundant. & offerūt ei, nunc pecunias per auaritiam, nūc luxuriam per cōcupiscentiam, à quibus si acceperit, prodit, dum prodiderit, agunt cum eo ut laqueo se suspendat, id est, ut desperet se posse à pœnitentia liberari, sed istis dicit: Nunquid qui dormit non adiciet ut resurgat. Quod quidem mysticus, ut dixi, sensus ad resurrectionem dominicam manifestat, sed nos moralem ex mystico genuimus locum, qui propter hoc quod nos ipsi nobis nocuimus, abijcitur, cessamus nobis nocere, & innocentes efficimur, ut merito unusquisq; dicat deo: Propter innocentiam suscepisti me, & qui proieceras à facie tua per peccatum, nūc per pœnitentiam cōfirmas me in conspectu tuo in æternum, qui regnas in secula seculorum Amen.

In finē intellectus filijs Chore, psalmus David. XLl.

Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deum fontē uiuum, quādo ueniam et apparebo ante faciē dei. Fuerūt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dū dicitur mihi quotidie, ubi est deus tuus. Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usq; ad domum dei. In uoce exultationis & confessionis, sonus epulantis. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me. Spera in deo, quoniā adhuc confitebor illi, salutare uultus mei & deus meus. Ad me ipsam anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis & hermonijm à mōte modico. Abyssus abyssum

abyssum inuocat in uoce cataractarum tuarum. Omnia excelsa tua & fluctus tui super me transferunt. In die mandauit dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius. Apud me oratio deo uite mee, dicam deo susceptor meus es. Quare oblitus es mei, & quare contristatus incedo dum affligit me inimicus. Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei. Dū dicunt mihi per singulos dies, ubi est deus tuus, quare tristis es anima mea, et quare cōturbas me. Spera in deo, quoniā adhuc confitebor illi, salutare uultus mei & deus meus.

COMMENTARIUM.

Sicut ceruus serpentinis carnibus pastus, ueneno exhaustus festinat ad fontes, ita serpentis antiqui pastus consilio festinat anima mea ad te deus. Et quia proiecisti me à facie tua per præuariationē meam, nūc per pœnitentiā meam sunt mihi lachrymæ panes die ac nocte dicēti, quando ueniam & parebo ante faciem deī. Patior enim insultationes dæmonum dicentium mihi: ubi est ad cuius similitudinem factus es? proiecit te de paradiso suo. Ego autem credo quod ibi ingrediar in locū tabernaculi admirabilis, ubi factus est homo, nec solum ibi reuertar per Christū, uerumetiam perueniam ad domum ipsius dei. Et qui inde proiectus sum in uoce tribulationis, reuertar in uoce exultationis & confessionis sortus epulantis. Noli ergo iam tristis esse anima, sed spera in deum, quia confitebor illi. Saluator uultus mei, id est, imaginis suæ recuperator erit deus meus, qui me à facie sua, non ut ipse uoluit proiecit, sed ego à me ipso animam

CONTINUA

conturbauī, ego eam laesi à me ipso, anima mea turbata est, & propter hoc memor ero nominis tui ad terrā Iordanis, ibi accipiam remissionem peccatorū. Vbi abyssus abyssum inuocat. Filius patrē de profundo terræ, & fluminis, & apertis cataractis cœli descendente spiritu factus, pater appellat filium de altitudine cœlorum. Cum ergo altitudo ad altitudinem clamat, excelsa dei in me ingressa sunt. Homo enim recuperatus est, non angelus, nō aliqua alia creatura, quando in die mandauit dominus misericordiam suam gratis in baptismo remittendo peccata, & ipsam misericordiam suam mihi in tenebris peccatorum posito, uelut in obscuro noctis, ibi hęc eandem misericordiā declarauit. Plus est enim misericors in peccante, quàm in credēte: ibi per baptismatis gratiam simplex est in dulgentia: hic geminatur, & ueluti duplici lumine declaratur: quando dicit homo cum lacrymis deo susceptor meus es, quare me oblitus es, cum possis indulgendo succurrere? Quare me repulisti, cum possis expulsus & exulem ad patriam reuocare? Et quare tristis incedo, cum possis læticiā reddere? Incedo, inquit tristis, dum affligit me inimicus, dū confringit omnia ossa mea. Tristitia enim animi, ait Salomon, exiccatur ossa. Cessa ergo tristitia, & desine conturbare me: spe enim saluus efficior, & erit salus uultus mei, reddens libertatem aspectibus meis deus meus, qui regnat in secula seculorū Amen.

In finem psalmus David. XLII.

Iudica me deus & discerne causam meā de gente non sancta, ab homine iniquo et dolofo eripe me, Quia tu es deus fortitudo mea, quare me repulisti, & quare tristis

tristis incedo dū affligit me inimicus. Emitte lucē tuam
 & ueritatē tuā, ipsa me deduxerūt & adduxerūt in mō-
 tem sanctū tuum, & in tabernacula tua. Et introibo ad
 altare dei, ad deū qui lētificat iuuentutē meam. Confite-
 bor tibi in cythara deus deus meus quare tristis es anima
 mea, & quare cōturbas me. Spera in deo, quoniā adhuc
 confitebor illi salutare uultus mei & deus meus.

COMMENTARIUM.

Gens non sancta, cogitationū pessimarum sunt se-
 mina, quæ zizania in euangelio, à malo homine
 super bonū semen sata nascuntur. Ab hoc homine
 iniquo, id est, diabolo libera me, quia tu es deus fortitudo
 mea, noli me repellere à te, ut nō tristis incedam quando
 affligit me inimicus, sed immitte lucem tuā & uince tene-
 bras meas, mitte ueritatē tuam, & uince mendacia mea.
 Lux enim tua & ueritas tua, ipsæ me perducūt ad mon-
 tem sanctū tuum, & in tabernacula tua, cum ingredi me
 feceris ad altare dei, ubi quamuis senectute confectus ue-
 nerim, ibi iuuenis fiā, ut quasi infāns confiteor in cytha-
 ra domino deo meo: tam noli tristis esse anima mea, desi-
 ne cōturbare me, aufer à te desperationē, et spera in deū,
 quoniam confitebor illi. Salus enim uultus mei erit deus
 meus, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finē pro filijs Chore intellectus psal. David. XLIII.

DEus auribus nostris audiuius, patres nostri an-
 nunciauerunt nobis. Opus quod operatus es in
 diebus eorū, & in diebus antiquis. Manus tua
 gentes disperdidit & plantasti eos, afflixisti populos &
 expulisti eos. Nec enim in gladio suo possederunt ter-

ram, & brachium eorum non saluabit eos. Sed dextera tua & brachiū tuum & illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis. Tu es ipse rex meus & deus meus, qui mandas salutes iacob. In te inimicos nostros uentilabis cornu, & in nomine tuo spernentur insurgentes in nobis. Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me. Saluasti enim nos de astringentibus nos & odientes nos confudisti. In deo laudabimur tota die, & in nomine tuo confitebimur in seculum. Nunc autē repulisti nos & confudisti nos, & nō egredieris deus in uirtutibus nostris. Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros, & qui oderūt nos diripiebāt sibi.

Dedisti nos tanquā oves escarum, & in gentibus disperdisti nos. Vendidisti populum tuū sine precio, & nō fuit multitudo in commutationibus eorum. Posuisti nos opprobrium uicinis nostris, subsannationem & derisum his qui sunt in circuitu nostro. Posuisti nos in similitudinem gentibus, commotionem capitis in populis.

Tota die uerecundia mea contra me est, & confusio faciei meae cooperuit me. A uoce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici & persequentis. Hæc omnia uenerunt super nos nec oblitus sumus te, & inique non egimus in testamento tuo. Et nō recessit retro cor nostrū, & declinasti semitas nostras à uia tua. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis. Si oblitus sumus nomē dei nostri, & si expandimus manus nostras ad deū alienū. Nonne deus requireret ista, i. ple. n. nouit abscondita cordis. Quoniā propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oves occisionis.

Exurge

Exurge quare obdormis domine, exurge & ne repelas in finem. Quare faciam tuam auertis, obliuisceris inopia nostra & tribulationis nostra. Quoniam humiliata est in puluere anima nostra, conglutinator est in terra uenter noster. Exurge domine adiūua nos, & redime nos, propter nomen tuum.

COMMENTARIUM.

TRia genera hostium Christiano insurgunt: unum genus diaboli & demonum eius: aliud persecutorum: tertium quod commune est omnibus barbaricæ feritatis. Sed tota tria genera non arcu nostro nec brachio nostro superantur, sed dextera dei & illuminatione uultus eius, de quo patres nostri narrauerunt nobis. Quomodo manus illius eiecit gentes, & plantauit eos. Sicut ergo illi non in gladio suo possederunt terram, sic & nos non in uirtute nostra confidētes terram nostri corporis possidemus, sed tu saluas nos ex affligētib. nos, suis regibus perfidis, siue demonijs, siue (ut dixi) hostibus usitatis, quia damur eis pro peccatis nostris, uelut oues escarum: sed si exclamemus, dicentes: Hæc omnia uenerunt super nos, & obliti non sumus te domine, Aut si obliti sumus nomen dei nostri, aut si expandimus manus dijs alienis, tu uerus deus require ista, qui optime nosti occulta cordis, Pro deo patitur, quicquid aduersi sustinuerit omnis sanctus. Quia sicut qui pecunias multas habet, si passus fuerit furis gladium, pro pecunijs suis passus est: ita qui sanctitatem in moribus obtinet, quicquid passus fuerit aduersi, pro deo patitur, quæ summa est integritas sanctitatis: & patitur inimicum, siue persecuto-

rem

rem fidei, siue persecutorem mundi corporeum, siue per
 ipsum principem mundi & ministros eius. Tenentes er-
 go sanctitatem, clamemus domino. Quoniam propter
 te morte afficimur tota die, rogamus, ut exurgas & non
 repellas nos in finem, ne obliuiscaris inopiam nostram,
 & tribulationem nostram, quoniam humiliata est in pul-
 uere anima nostra, adhesit in terra uenter noster. Quan-
 do enim corporalibus necessitatibus aggrauamur, uexa-
 tur in puluere anima nostra. Dum autem uenter noster
 terrenis dapibus adheret, eternum nobis minatur inte-
 ritum. Ostendimus tibi uulnera nostra, tu qui saluator es,
 exhibe uulneribus medicamina. Nemo enim ab humilitate
 pulueris liberam habebit animam, nisi tu per inuisibiles
 donaueris anime contemptum pulueris corporalis. Nec
 habebit amorem ieiunij et orationis, ad contemnendum
 uentrem, qui terrae adheret, nisi tu concesseris. Exurge
 domine adiuua nos & libera nos, propter hoc ipsum
 quod nominis tui splendore censemur, libera nos ab oc-
 cupationibus pulueris, in quibus humiliatur anima no-
 stra, & ab aggrauatione uentris. Quia si harum duarum
 specierum nobis concesseris dona contemptum corporis
 & uentris, liberi erimus in Christo Iesu domino nostro;
 per quem & cum quo tibi est deo patri & Spiritu sancto
 honor & gloria in secula seculorum Amen.

In fine pro his qui commutabuntur filijs Chore ad in-
 tellectum canticum pro dilecto. XLIII.

ERuctauit cor meum uerbum bonum, dico ego opera
 mea regi. Lingua mea calamus scribae uelo-
 citer scribentis. Speciosus forma praefilijs homi-
 num,

num, diffusa est gratia in labijs tuis. propterea benedixit te deus in æternum. Accingere gladio tuo, super scutum tuum potentissime. Specie tua & pulchritudine tua, intende prospere procede & regna. Propter ueritatem & mansuetudinem & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent in corda inimicorum regis. Sedes tua deus in seculum seculi, uirga directionis uirga regni tui.

Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem propterea unxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis.

Myrrha & gutta & castia à uestimentis tuis, à domibus eburneis ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo. Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato, circumdata uarietate. Audi filia & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui, Et concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est dominus deus tuus & adorabunt eum.

Et filiæ Tyri in muneribus, uultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, in fimbrijs aureis circumamicta uarietatibus. Adducentur regi uirgines post eam, proximæ eius afferentur tibi. Afferentur tibi in lætitia, & exultatione, adducentur in templum regis. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Memores erunt nominis tui domine, in omni generatione & generatione. Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, et in seculum seculi.

COMMENTARIUM.

ERUCTAUIT COR PATRIS UERBUM BONUM, OMNIA PER IP-
 SUM FACTA SUNT. Quia uniuersa suum eum creato-
 rem agnoscunt. Regi suo opera sua dicunt, hoc est,
 omnia quae subsistimus et mouemur et sumus opera tua.
 Lingua mea calamus est. Cuius calamus? Scribae, inquit,
 uelociter scribetis. Quid turbate, quid festinate lingua
 prophetae proferre uult, audiamus: Hoc, inquit uerbum
 quod pater eructauit, cuius omnia quae sumus opera su-
 mus, Speciosus forma apparebit, & praerit filijs homi-
 num, Speciosus forma, id est, uirginea forma erit ortus e-
 ius. Et effusa gratia a labijs eius egreditur, per quam be-
 nedictus erit in eternum. Et accingit gladium suum super fo-
 mur, ad amputandas omnes libidines. Ostendens speciem
 suam, id est, manifestans patrem, & pulchritudinem sua-
 id est, & spiritum sanctum. Species enim filij pater est, &
 pulchritudo eius, spiritus sanctus: & in his intendit &
 prospere procedit, & regnat propter ueritatem: propter
 hanc de caelo descendit, quia perierat a filijs hominum:
 propter hanc procede, et regna propter ueritatem. Nec
 solum propter ueritatem, sed & propter mansuetudinē,
 & propter iustitiam trinitas regnat. Pro his tribus spe-
 ciebus in Christo, propter ueritatem, pater ueritatis est.
 Propter mansuetudinē filius, qui exinaniuit seipsum, &
 cum esset aequalis patri, formam serui suscepit, in qua spe-
 ciosus apparuit: & propter iustitiam eius spiritus san-
 ctus. Sic enim dicit ad Ioannem cum baptizaretur, Sic de-
 cet nos implere omnem iustitiam. Et his dictis aperti sunt coe-
 li, & in specie columbae uenit in eum spiritus sanctus. Post

hæc deduxit cum mirabiliter dextera eius, ex qua cæcos illuminabat, infirmos curabat, mortuos suscitabat. Sagittæ autem eius acutæ, omnibus notum est, sic ut ipsi mundi amatores pingerent sibi spiritum immundum in specie cupidinis, intendentis arcum, & exprimentis sagittas, in amorem libidinis uulnerantes. Ita ergo hic noster exprimet sagittas acutas potētissimas in amore regni cælorum, ita ut renunciēt homines & patrem & matrem, & omnia quæ possident. Insuper & seip sos abneget & sequatur eum. Istæ sagittæ amicos regis liberant, inimicos regis occidunt. in corde enim percutiuntur, ubi eorum suggestiones inueniunt. Cum enim obtinuerint istæ sagittæ in corde nostro uictoriam, tunc sedem Christi in mente nostra suscipimus, & uirgam rectam, hoc est, regulam rectæ fidei, uirgam regni eius appetimus, in qua sub disciplina agentes diligimus iustitiam & odimus iniquitatem: eum scilicet imitantes quem unxit deus oleo laticæ præ cōsorbis suis. Sicut enim speciosus forma præ filijs he minum in carne natus apparuit, sic unctus christumate præ omnibus Christus iesus apparuit. Multi filij hominum sancti ab Abel usq; ad Christum, sed nullus ex uirgine natus. Nullus hac specie aditus, hæc forma manifestatus: Quis, inquit, erit similis deo inter filios dei? ut sub audianus, illi gratia filij, hic natura: & multi Christi unctiōne olei, hic autem angelis adorantibus, stellis indicantibus, prophetis præconantibus, Ioanne metuēte, cœlis aperitis, patre de cœlis clamante spiritu sancto adueniente de cœlis, & in eo manente, Christus est præ omnibus participibus, quibus hoc participatus est nomē.

Morrha

Myrrha & gutta & Cassia à uestimentis eius. Myrrha in assumptionem corporis. Gutta cum attactu uestimentorum eius homines saluabantur. Cassia cum odor uitæ credentibus probabatur. Contra hoc uenit, ut dicatur, et Iudas uestimentum eius tetigit & perijt. Milites autem etiam possiderūt uestimentum eius. Et pro hoc ipsum ad interitum sunt deuoluti. Quomodo ergo odore uestimentorum eius salus animæ gignebatur. Audi Apostolum dicentem: Alijs quidem odor uitæ in uitam, Alijs uero odor mortis in moriē. Sanè illud considerandum est, quòd domus eum eburnæ delectant. Eburnea domus est corpus castum, in qua tineæ nō faciunt ullam libidinem peccati. Unde animæ dicitur, in cuius potestate datum est corpus: Audi filia & uide, inclina aurem tuam his uerbis, ut obliuiscaris populum tuum, id est, exempla peccantium, & domum patris tui, id est, imitationem Adæ patris tui secundum carnem. Quare hoc? Quia cōcupiuit rex decorem tuum. Quis iste rex est? Quem adorant, inquit, filia Tyri in muneribus. Si enim Tyrus, quæ supersticiosior cæteris ciuitatib, semper fuit, dat adorantes animas Christo, & munera offerentes, quanto magis uultum eius adorabunt omnes diuites plebis? Sanè gloriam omnem quæ in gemmis reginæ circumferūt extrinsecus ad uidendum hominibus, hic omnem gloriam filia regis ab intus esse uult in penetrabilibus mentis, ibi eam uult in fimbreis aureis circumdari uarietate uirtutum. Tunc adducētur uirgines, incorrupta fides, patientia, prudentia, & proximitas earum adducuntur in lætitiā & exultationem, ut intrēt in templum regis. Vbi pro duodecim patriarchis,

nati sunt deo filij alij duodecim, quos constituit principes Iesus, super omnem terram, memores nominis sui in omni gente, cum eis diceret, baptizate omnes gentes. Propterea populi consitentur deo in æternum, & in omnia secula seculorum Amen.

In finem filijs Chore pro arcanis. XLV.

Deus noster refugium & uirtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Sonuerunt & turbate sunt aquæ eorum, conturbati sunt montes in fortitudine eius. Fluminis impetus latificat ciuitatem dei, sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Deus in medio eius non commouebitur, adiuuabit eam deus mane diluculo. Conturbate sunt gentes, & inclinata sunt regna, dedit uocem suam mota est terra. Dominus uirtutum nobiscum, susceptor noster deus Iacob. Venite & uide te opera domini quæ posuit prodigia super terram, auferens bella usque ad finem terræ. Arcum cõteret & confringet arma, & scuta comburet igni. Vacate & uide te, quoniam ego sum deus, exaltabor in gentibus & exaltabor in terra. Dominus uirtutum nobiscum, susceptor noster deus Iacob.

COMMENTARIUM.

Quando in lachrymis & in animi tribulatione fueris orationem deo, securus esto quod deus tibi & refugium fit, & uirtus efficitur. Incipis non timere dum conturbatur terra corporis tui. Quia transferuntur montes Apostoli domini, altitudinem eius predicantes.

dicantes. Ipsi transferuntur, in corde maris, in mentibus
 seculi fluctuantis, quantumuis sonent & turbetur aquæ
 eius, & conturbentur etiam ipsi montes, id est, Apostoli
 in fortitudine eius, id est, in passione eius quantumuis pec-
 cata sint quæ conturbent animas, & prædicantibus Apo-
 stolis, hi qui peccatorum opprimuntur conscientia, tri-
 bulentur: unus impetus Iordanis dat remissam peccato-
 rum, & lætificat ciuitatem dei, cum sanctificat taberna-
 culum corporis tui spiritus sanctus. Deus iam in te non
 commouebitur, cum adiuuat animam tuam deus aspectu
 suo. Hebræus dicit: Adiuuauit eam deus mane diluculo,
 id est, cum tenebræ peccatorum per fluminis impetum
 transferint, deus qui lux est, initium lucis dat in cor e-
 ius, & adiuuat eam, id est, animam quæ dicit: Dominus
 uirtutum nobiscum, susceptor noster deus Iacob. quan-
 tumcumq; conturbentur gentes, id est, idola colentes ad-
 uersus martyres domini, quantumuis inclinentur regna
 ad persecutionem eorum, dat uocem suam altissimus in
 corde eorum, & ita mouetur terra corporis eorum, ut
 penitus non timeant eos qui occidunt corpus: timentes
 autem illum qui & animam & corpus potest perdere in
 gehennam, ita contemnunt animas eorum, ut passionibus
 suis arcus eorum conterat, & arma eorum confringat. Qui
 hoc faciunt? qui uacant ab omnibus mundi curis, & ui-
 dent, quoniam ipse est deus qui negatur à gentibus, qui à
 Iudæis crucifigitur, hic noster refugium, hic noster uirtus,
 hic noster adiutor, hic deus uirtutum, hic susceptor noster
 est, qui est etiã deus Iacob regnans cum patre & spiritu san-
 cto nunc & semper, & in omnia secula seculorum Amen.

In finem pro filijs Chore, psalmus Dauid. XLVI.

OMnes gentes plaudite manibus, iubilate deo in uoce exultationis. Quoniam dominus excelsus terribilis rex magnus super omnem terram. Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. Elegit nobis hereditatem suam, speciem Iacob quam dilexit. Ascendit deus in iubilo, & dominus in uoce tubæ. Psallit deo nostro psallite, psallite regi nostro psallite. Quonia rex omnis terræ deus, psallite sapienter. Regnabit deus super gentes, deus sedet super sedem sanctam suam. Principes populorum congregati sunt cum deo Abraham, quonia dii fortes terræ uehementer eleuati sunt.

COMMENTARIUM.

OMnes gentes plaudite manibus. Sicut in aduentu diaboli omnibus gentibus planctus indictus est: Audiuius enim uocem de caelo dicentem, uae terræ & mari, quia proiectus est diabolus ad uos, ita in aduentu domini Iesu in uoce exultationis dicitur: Omnes gentes plaudite manibus, deus enim summus, deus terribilis, qui est magnus super omnem terram, hic subiecit populos nobis. Hoc Apostoli dicunt: Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. Quando hoc fecit? Quando elegit nobis hereditatem suam in specie Mariae, quam dilexit spiritus sanctus, tunc ascendit in strepitu & in uoce tubæ. Herodes turbatur, pastores terrerentur, magi fugerunt, infantes occiduntur, angeli psallunt, dicentes: Gloria deo in excelsis: qui dicunt pastoribus, quia ecce regnat deus super omnes gentes, deus sedet super sedem sanctam suam. Si sedes eius ubicunque uirginitas illibata fuerit, quanto magis

magis in Maria? Principes populorū conuenerunt cum deo Abraham. Principes hoc loco angelos indicat, qui cum deo Abraham ad Mariam conuenerunt, quando gloriam cecinerunt. Vt quid autem natus sit rex magnus, & ut quid conuenerint principes cum deo Abraham, audiamus: Ideo, inquit, conuenerunt, quia dii fortes terræ in superstitionibus suis, & in templis suis nimium eleuati sunt, ut his expulsis atque deiectis, regnet Dominus Iesus Christus super omnes gentes in secula seculorum, Amen.

Psalmus cantici filijs Chore secunda sabati. XLVII.

Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate dei nostri in monte sancto eius. Fundatur exultatione uniuersæ terræ, mons Syon latera Aquilonis ciuitas regis magni. Deus in domibus eius cognoscetur cum suscipiet eam. Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, conuenerunt in unum. Ipsi uidentes sic admirati sunt conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos. Ibi dolores ut parturientis, in spiritu uehementi conteres naues Tharsis. Sicut audi uimus, sic uidimus in ciuitate domini uirtutum, in ciuitate dei nostri, deus fundauit eam in æternum. Suscepimus deus misericordiam tuam, in medio templi tui. Secundum nomen tuum deus sic, & laus tua in fines terræ, iustitia plena est dextera tua. Letetur mons Syon, et exultent filie Iudæ, propter iudicia tua domine. Circumdate Syon & complectimini eam, narrate in turribus eius. Ponite corda uestra in uirtute eius, & distribute

k 5 domos

domos eius, ut enarretis in progenie altera. Quoniam hic est deus noster in eternum, & in seculum seculi, ipse reget nos in secula.

COMMENTARIUM.

Magnus dominus & laudabilis nimis. Laus domini pro diuersitate donorum eius & operum est predicanda. Laudatur in sanctis, laudatur in donis cibi carnalis & spiritualis: laudatur in fabrica mundi, & in diuersis, ut diximus, largitionibus sue inestimabilis pietatis. In isto autem psalmo qua de causa laudatur? Quia dilatauit, inquit, exultationem uniuerse terrae à monte Syon, à latere Aquilonis: ibi est ciuitas magni regis, ciuitas Bethleem. In huius ciuitatis grauibus, id est in his qui nulla sunt leuitate superflui, in his cognitus est Dominus, quando suscepit eam. Quam eam? Exultationem utiq; quam dilatauit omni terrae. In grauibus usque hodie cognoscitur dominus, Sicut enim si uideas aliquem leuem & uanum, ibi cognoscis diabolum: sic si quem uideris grauitate conspicuum, ibi cognoscis dominum lesum Christum. Sicut tunc cognitus est in grauibus, in Mariae integritate, & in Ioseph castitate. Statim autem ut in his cognitus est, reges terrae turbati sunt. Venerunt enim principes sacerdotum & scribe populi ad regem, & ad stelle indicium interrogati, dixerunt natum Christum in Bethleem Iudae: Tunc, inquit, rex turbatus est, & omnis Hierosolyma cum eo. Etiam ipsi uidentes stellam tunc admirati sunt, & tremor apprehendit eos, ita ut admouiti in somnis non redirent ad Herodem regem. Misit autem rex, & occidit omnes infantes, & ibi matres eorum

rum dolebant in nece eorum, sicut parturientes doluerant. Dolebant autem in spiritu uehementi. Contrite sunt etiam naues Tharsis. Etymologiam fecit naues Tharsis nominando, quod tempore quo non est inuentus Dominus, & infantes occisi sunt, etiam nauigia regio sunt iussu uexata, quibus magi, qui non redierant ad regem credebantur sugere potuisse. Nos autem sicut audivimus ab eis natum Regem: ita & uidimus in ciuitate Dei nostri, quam fundauit Dominus in aeternum. Ibi suscepimus Deus misericordiam tuam, in medio templi tui secundum nomen tuum, quo saluator diceris, ita & laus tua in fines terræ. iusticia enim plena est dextera qua nos dignaris eruere, & diabolium subiugare: quo facto letatur mons Syon, letatur Ecclesia, & exultant filia Iudæ, omnes animæ ex utero ecclesiæ iterata natiuitate pro genitæ, propter iudicia tua Domine, quibus hoc iudicasti, ut diabolium subiugares, & animas hominum liberares. Nunc uos o anime liberatæ & iterum genitæ, circumdate matrem uestram Syon, & duorum testamentorum plena lactibus ubera sugite, narrate in turribus eius misericordiam, quam consecuti estis. In turribus qui sunt ciuitatem defendunt, & hostibus resistunt. Ponite corda uestra in uirtute eius. Considerate qua uirtute pro uobis pugnat, & distribuite gradus eius, unumquemq; pro suo merito facite ad gradum accedere, ut illi iuste Episcopatus sedem, illi iuste presbyterij gradum tradas. Sic distribuite gradus eius, sine pecunia, sine acceptione persone, ut enarretis in progenie altera. Quia hic est Dominus Deus noster, qui regnat cum patre & spiritu

ritu sancto filius dei, ipse reget nos in secula, Amen.
In finem pro filijs Chore psalmus Da-
uid. XLVIII.

Avdite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbem. Quiq; terrigenæ et filij hominum, simul in unum diues & pauper. Os meum loquetur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam. Inclino in parabolam aurem meam, aperiam in psalterio propositionem meam. Cur timebo in die mala, iniquitas calcanei mei circundabit me. Qui confidunt in uirtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. Frater non redimit, redimet homo, non dabit deo placationem suam. Et precium redemptionis animæ suæ, & laborabit in æternū, & uiuet adhuc in finem. Non uidebit interitum cum uiderit sapientes morientes, simul insipientes & stultus peribunt. Et relinquent alienis diuitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in æternum. Tabernacula eorum in progenie et progenie, uocauerunt nomina sua in terris suis. Et homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Hæc uia illorum scandalum ipsis, et postea in ore suo complacebunt. Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos. Et dominabuntur eorum iusti in matutino, & auxilium eorum ueterascet in inferno à gloria eorum. Veruntamen deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me. Ne timueris cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Quoniam cum interierit non sumet

sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria domus eius. Quia anima eius in uita ipsius benedicetur, confitebitur tibi cum benefeceris ei. Introibit usq; in progenies patrum suorum, & usq; in aeternum non uidebit lumen. Homo cum in honore esset nō intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

COMMENTARIUM.

Sola Christi uox omnes uocat simul in unum, exclusa omni acceptione personæ, diuitem & pauperem, nobilem & ignobilem, nec omnem omnino terrenum apicem dignitatis excludens, omnes inuitat, ex æquo aperiens in psalterio propositionem suam, ostendens quid timendum sit nobis in die mala. Ne iniquitas, inquit, calcanei circundet me. In se dicit, quod in te timeas. Calcaneus finem corporis notat, ad ipsum serpens attendit, ibi insidiatur. Hoc solum timendum est omnibus, ne in fine suo iniquitate sua capiantur. In quo enim opere quis inuentus fuerit in fine, in eo erit usque in sempiternum. Vos autem qui confiditis in uirtute uestra, & in abundantia diuitiarum gloriamini, hoc sciatis, quod nullus uos ab interitu redimat, non pater, non mater, nisi homo Christus Iesus, qui dedit seipsum redemptionem pro omnibus, Nullus uestrum dabit Deo portionem suam, precium redemptionis animæ suæ, ut laboret in aeternum, & uiuat in finem, & non uideat interitum, cum uiderit, sapientes morientes. Si enim omnes illi magni & opinati, & sapientissimi mortui sunt, quomodo non insipientes peribunt, qui congregant diuitias, & miseriam possunt egentibus dare, nolunt. Hi relinquent alicui

nis diuitias suas: Nam & cum plures domos habeant, se a pulchra tantum erunt domus eorum in æternum. Miser homo, hoc dum in corpore est non intelligit, dum quasi pecus cœperit mori, similis erit illis, Interim in hac uia in qua uiuunt, monita sancta scandalum sunt illis, postea in ore suo benedicent. Cum sicut oues in inferno positos, mors depascitur, tunc dominabuntur eis iusti in matutino tēpore, quo lux resurrectionis inchoauerit, quando gloriosi à gloria sua expulsi parebunt, tunc Deus liberat animam meam de manu inferni. accipiens me. Nō ergo timeas paupertatem tuam, cum diuitias attendis alienas, quas bene nosti hic à moriente derelinquendas. Non enim quando moritur secum tollit omnia, neque simul descendit cum eo gloria domus eius. Anima denique eius ab adulatoribus in uita ipsius benedicetur. Post hæc confitebitur Deo inuitus, quod eius bonitate multa habuerit, multa potuerit, pœnitens quod cum possit inopes iuuare, noluerit. Et quia sera confessio fructum indulgentiæ non capit, tempore quo progenies ingreditur patrem suorum, iam utique deposito corpore, usque in æternum non uidebit lumen. Quare? Quia cum esset in corpore ista non intellexit, modo comparatus iumentis insipientibus, similis factus est illis. In quo tamen honore fuerit, si forte requiris, similis Deo fuit, & nunc similis est iumentis insipientibus, Non enim habens in se similitudinem Dei, non uidebit lumen, sed amissa similitudine Dei, dum cœperit quasi pecus uentri & libidini inseruire. Similis pecoribus iam factus, ita uilis erit Deo, quam uile est pecus. Et ideo sic intrat progenies

mor

mortuorum in peccatis suis, quos hic in ista uita imitatus, quia ibi sunt patres eorum, non quorum sunt semine propagati, sed quorum sunt opera imitati. Denique Iudaei cum filij Abrahamæ essent: dicit eis Dominus: Si filij Abrahamæ essetis, opera Abrahamæ faceretis. Vide & quid adiecit: Vos ex patre diabolo estis opera enim patris uestri uultis facere. Sic ergo hic intrat in progenies patrum suorum, usque in æternum non uidebit lumen. Seruantes autem similitudinem Dei, & non ea abiecta, similitudinem in se pecorum sumentes, uenient ab oriente, & occidente, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno patris & filij & spiritus sancti, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Psalmus Asaph. XLIX.

Deus deorum Dominus locutus est, et uocauit terram. A solis ortu usque ad occasum, ex Syon species decoris eius. Deus noster manifeste ueniet, Deus noster & non silebit. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu eius tempestas ualida. Aduocauit cælum desursum, & terram discernere populum suum. Congregate illis sanctos suos, qui ordinent testamentum eius super sacrificia. Et annuntiabant cæli iustitiam eius, quoniam Deus iudex est. Audi populus meus & loquar Israel, & testificabor tibi Deus, deus tuus ego sum. Non in sacrificijs tuis arguante, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

Non accipiam de domo tua uitulos, neque de gregibus tuis hircos. Quoniam meæ sunt omnes feræ siluarum, iumenta in montibus & boues. Cognoui omnia uolatia

uolatilia caeli, & pulchritudo agri mecum est. Si esuriero non dicam tibi, meus est enim orbis terra, & plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hyrcorum potabo. Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua. Et inuoca me in die tribulationis, eruam te & honorificabis me. Peccatori autem dixit deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu uero odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum.

Si uidebas furem currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundauit malicia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuae ponebas scandalum, haec fecisti & tacui. Existima si inique quodd' ero tui similis, arguam te & statuam contra faciem tuam. Intelligite haec qui obliuiscimini deum, ne quando rapiat & non sit qui eripiat. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare dei.

COMMENTARIUM.

DEUS non nomen est dei, sed indicium, quo superius aliquid indicari humana lingua non possit. Quod nomen participare uolens cultoribus suis, hoc eos fecit nomine uocitari, ut ipse quidem cum sit deus decorum, qui seruando ei hoc meruerint nomine nuncupari. Quando ergo locutus est pater? Aut quando uocauit terram? Tunc sine dubio, quando ex Syon species decoris apparuit. Ipse tunc manifeste ueniet iudicare seculum per ignem. Ignis denique in conspectu eius ardebit,

& circa eum erit tempestas ualida, Tunc congregabun-
 tur Apostoli & martyres, & orthodoxi, quiq; docto-
 res, qui ordinant testamentum eius super sacrificia, in
 presenti erunt monitores, doctores Apostoli. Ipsi sunt
 cœli, qui narrant gloriam Dei. Tunc ergo cum Deus iu-
 dex esse cœperit annuntiabunt hi omnes iusticiam eius,
 qui prædicant nunc misericordiam eius. Audi ergo hoc
 populus meus, audi & loquar. Tunc testificor te me uen-
 turum esse ad iudicandum, qui nunc ueni ad redimen-
 dum. Ego utiq; Deus tuus, non æstimes, quia in sacrificijs
 arguam te, obedientiam uolo magis quam sacrificium.
 Præcepta mea custodiri super sacrificia statui. Non enim
 manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hyrcorum
 potabo, quicquid ambulat & uolat, meum est. Quid mi-
 hi meum pro tuo porriges? Hoc tuum est, si puro corde
 mihi laudes effundas, & reddas mihi uotum, quod in ba-
 ptismate positus deuouisti, quo te renunciaturum diabolo
 spondidisti, & mea promissisti seruaturum te esse man-
 data. Hoc dum feceris, inuoca me in die tribulationis,
 tempore quo de isto corpore exies: & eripiam te de ma-
 nibus demonum, & magnificabis me in donis meis. Tu
 autem qui lucra sectando gradum sacerdotij, aut tu qui
 gloriam humanam desideras, aut qui in furto participa-
 ris, & si ipse adulter non es, tamen cum adulteris uiuis:
 Quare tu enarras iusticiam meam dicit dominus, cū ad-
 uersus fratrem tuum detrahas, & scandalum ponas? An-
 taciturnitatem meam contemnens, speras me tibi esse si-
 milem? Ego arguam te, & statuam hæc ante faciem tu-
 am. nolite obliuisci, domino quod promissisti reddite, ne

rapiat

rapiat sicut leo. & non sit qui eripiat. Finis itaq; semper ante oculos est habendus: & in dei laudibus permanendum. Ibi enim est iter, in quo ostenditur salutare dei, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Psalmus in finem David quando uenit ad eum Nathan propheta quando intrauit ad Bersabeam. L.

Miserere mei deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Amplius laua me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis & uincas cum iudicaris. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim ueritatem dilexisti, incerta & occulta sapientiae tuae manifestasti mihi. Asperges me domine hyssopo & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & leticiam, & exultabunt ossa humiliata. Auerte faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me deus, et spiritum rectum innoua in uisceribus meis. Ne proicias me a facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi leticiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Docerbo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur. Libera me de sanguinibus deus, deus salutis meae, & exultabit lingua mea iustitiam tuam. Domine labia mea aperies

ries, & os meum annuntiabit laudem tuam. Quonia
 si uoluisses sacrificium dedissem, utiq; holocaustis nō de-
 lectaberis. Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor
 contritum & humiliatum deus non despicies. Beni-
 gne fac domine in bona uoluntate tua Syon, ut ædificena-
 tur muri Hierusalem. Tunc acceptabis sacrificium ius-
 titiæ oblationem & holocausta, tunc imponent super al-
 tare tuum uitulos.

COMMENTARIUM.

Quādo uenit Nathan propheta ad regem David,
 non inchoauit peccatū arguere, sed cœpit iudici-
 um flagitare, dicens: Audiui te habentem greges
 ouium & armenta multa, sublatam unam ouiculam pau-
 peri, ipsam solam habenti. Questus iudici regi dedit rex
 sententiam, dignum esse morte eum, qui fecit hanc rem.
 Tunc Nathan: Tu es, inquit, uir qui fecisti hanc rem. Viri-
 am Ecetheum occidisti, & uxorem eius accepisti. Hæc di-
 cit dominus, non recedet gladius de domo tua in æternū.
 Inuenit reum sententia, & rex sub accusatore positus, de
 posita potestate, suo iudicio condemnatur. Deus enim uē-
 nit ad eum abditus in Nathan, occultus in propheta, &
 ipse per prophetam postulauit iudicium homo, uicit de-
 us. Deus enim iustificatus est in sermonibus suis, quibus
 ab homine flagitauit sententiam, iudicauit sententia in-
 ter deum irascentem, & hominem delinquentem, & ui-
 cit deus iudicatus ab homine. Dixit enim homo: Dignus
 est morte uir qui fecit hanc rem. Deus ergo qui hanc uo-
 lebat in reum promulgare sententiam, uenit ad iudiciū,
 ut si iudicatum fuisset non debere hoc factum ulcisci, nō

iustificaretur in sermonibus suis, & non uinceret iudicatus. At ubi dictum est, morte dignus est uir qui fecit hanc rem, deus qui uenerat ad iudicium iudicandus, iustificatus est in sermonibus suis, & uicit dum iudicatur. Videamus nunc quid egit uictoria dei, tenuit imperatorem captiuum, et tradidit sententiae reum. Reus ad clementiam conuolat, & exuens se purpura, induit se cilicio, cinerem tanquam panem manducans, & potum suum lachrymis miscens: Ostende, inquit, domine, quibus factis mutetur sententia. Si enim mihi in hac humilitate posito dignatus fueris indulgere, etiam impij ad te conuertentur. Miserere obsecro secundum magnam misericordiam tuam, quoniam iniquitatem meam ego agnosco. Agnosco iuste ut in te, iniuste egisse me. Tibi soli peccaui. omnis qui sub iudicio uiuit. cum deliquerit, peccat deo, peccat et legibus mundi. Hic autem rex sub nullo alio nisi sub Deo solo agens, ipsum solum super potestatem suam metuens, deo soli peccaui. Malum, inquit, coram te feci, non fugi a facie tua. Volui enim ut iudicares me delinquentem, potius quam ligares me fugientem. In iniquitatibus conceptus sum. Seruauit in confessione sua creatoris bonum.

Non enim dixit, cum iniquitatibus, aut cum peccatis genuit me mater mea, sed in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis genuit me mater mea. Dicendo enim matrem in suis iniquitatibus eum concepisse, & in peccatis seculi peperisse, signauit. Quia omne peccatum corde concipitur, & ore consummatur. Hic autem qui nascitur, sententiam Adae habet, peccatum uero suum non habet. Tu domine ueritatem dilexisti. Tempore quo ego falsitatem

sitatem composui, ut in grauiori pugna poneretur. Vri-
 as, hoc incertum & occultum in peccatis meis, quod e-
 rat in corde meo manifestasti mihi, & ita manifestasti mi-
 hi, ut ego contra meipsum proferrem sententiam. Ve-
 rum quia aspersione hysopi purificationem fieri sordium
 præcepisti: Asperges me hysopo, & mundabor. Lau-
 uabis me & super niuem dealbabor. Hoc fiet, si auditui
 meo dederis gaudium et læticiam, cum dictum fuerit mi-
 hi: Pastor ouium, nuncio tibi gaudium magnum, quia na-
 tus est hodie dominus ex semine Dauid secundum carnem.
 Ecce gaudium, per quod exultant ossa humiliata, per
 quod auertis deus faciem tuam à peccatis meis, per quod
 omnes iniquitates meas deles, per ipsum cor mundum
 creas in me deus, per ipsum spiritum rectum innouas in
 uisceribus meis, ut desiderio spiritali, desiderium carna-
 le excludam, & ita quicquid peruersum est execrer, ut
 quicquid rectum coram te probatur amplectar. Hæc de-
 precantem, non me proijcias à facie tua, & spiritum san-
 ctum tuum ne auferas à me. Sed redde mihi læticiam quã
 perdididi, & spiritum quem ad confirmandam indulgen-
 tiam tribuis, per ipsum confirma me. Tertio autem spiri-
 tum nominando trinitatem in unitate esse perdocuit. Cũ
 ergo, inquit, me confirmaueris, deinde indulgentiam tu-
 am docebo & ego iniquos, quia misereris & indulges
 impijs pœnitentibus: & hæc audientes impij, per pœni-
 tentiam ad te conuertentur. Libera me de sanguinibus.
 De hac utique sententia qua dixisti: Non recedet gladius
 de domo tua, libera me ab hac sententia, ut exultet lin-
 gua mea iusticiam tuam. Labia autem mea quæ à reatu

meo clausa sunt, tu ea aperies indulgentia tua, quibus a-
 pertis, os meum annunciat laudem tuam. Verum quia in
 lege tua scriptum est, quod sacrificium pro uno quoque
 peccato offerri debeat, nunc uero placari sacrificijs non
 uis, quod utique si uelles offerrem: quia ergo his non de-
 lectaris, offero tibi in sacrificio spiritum cōtribulatum,
 cor contritum & humiliatum, ut benigne facias in bona
 uoluntate tua super Syon, ut auferas gladium ab ea, quæ
 pro peccato meo constituisi, ut non destruantur, sed ma-
 gis adificentur muri Hierusalem. Tunc tibi accepta ex-
 runt sacrificia iusticie in oblationibus spiritus contribu-
 lati, & in holocaustis cordis humiliati. Et super altare tu-
 um imponentur uituli, id est, iuuenes qui cognoscunt ti-
 bi luxuriam ita displicere, ut punias, & per lachrymas
 spiritus contribulati delictum eius indulgeas. Hij uituli
 qui inferiores uitijs luxurie erant, à semetipsis uolun-
 tate super altare tuum, id est, in altitudine casti consilij
 imponentur. Quod autem solam historiam tractauimus
 eius uersiculi, quo iustificatur Deus in sermonibus suis,
 & uincit dum iudicatur: hæc res licet in iudicio saluato-
 ris impleta sit, Vicit enim cum iudicatus est in passione
 sua, & sic uicit, ut obtineret omnem principatum, & po-
 testatem, & uirtutem: tamen & quotidie iudicatur, sed
 dum iudicatur uincit. Dicere enim solemus: Vt quid mi-
 hi sic fecit Deus? Quare hoc? Ecce iniqui regnant, iusti
 affliguntur, uincit cum iudicatur. Vt medicus qui despe-
 ratis iubet ad uelle seruari, & omnia quæ desiderant,
 præcipit non negari. Quos autem scit posse saluari, iu-
 bet eos artari, amaris potionibus potari, ferro secari,

cauteriari. Sic fiet, ut dum saluati fuerint abstinentes, & mortui fuerint desiderijs proprijs acquiescentes, iustificabitur medicus in sermonibus suis. Dicitur ei: Nos te iniuste culpabamus dum ligares, dum secares homines bonos, & malos nec secares, nec affligeres, insuper etiam permitteres suis desiderijs frui. Huc accedit, ut dicamus de Deo, quia quem diligit Dominus corripit. Sed rogemus ut corripiat nos iustus in misericordia sua, ut iudicia eius adiuuent nos, per dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat in secula seculorum, Amen.

In finem intellectus Dauid, cum uenit ad eum
Doech Idumeus & nunciauit Sauli, uenit Dauid in domum Abimelech. LI.

Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua, sicut nouacula acuta fecisti dolum. Dilexisti malitiam super benignitatem, iniquitatem magis quam loqui æquitatem. Dilexisti omnia uerba præcipationis, lingua dolosa. Propterea deus destruet te in finem, euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra uiuentium. Videbunt iusti et timebunt, & super eum ridebunt & dicent, ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum. Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & preualuit in uanitate sua. Ego autem sicut oliua fructifera in domo dei, speraui in misericordia dei in æternum, & in seculum seculi. Confitebor tibi in seculum quia fecisti, & expectabo nomen tuum, quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum.

COMMENTARIVM.

FVgens David à facie Saulis, uenit ad Abimelech sacerdotem, & panes sanctos inueniens assumpsit ipse, & qui cum eo erant. Quem cum prohiberet sacerdos, prohibendi causam David prodidit, dicens Mundi sumus ego & pueri mei à mulieribus. Cum ergo fugeris gladium principis mundi, & ad altare conuola ueris & mundus panem sanctum assumpseris, non deerit qui te diaboli impulsione affligat, persequatur, detegat. Et quia hoc ipsum non aliud nisi diabolus operatur, ipsi diabolo tota uerba huius psalmi stans in oratione cantabis, dicens: Quid gloriaris in malicia, qui potens es in iniquitate, tota die, id est, omni die, iniustitia in cogitationibus agit. Lingua tua non cessas contra iustitia cogitationibus ministrare consilia. Sicut nouacula acuta faciens dolum, tanto acumine concinnas dolos: ut homo ipse sui in perniciem elaboret, & agens precipitium suum gaudeat. Propter hoc deus destruet te in finem. Cum enim finem fecerit homo peccatis suis à te persuasis, deus destruet te, & euellet te de corde eius, quia hoc est tabernaculum dei, & radicem tuam de terra uiuentium, id est, de corpore uiuentium deo. Videbunt iusti astutias tuas, et timebunt dominum, & super suggestiones tuas ridebunt, & dicent: Nos in omni opere deum in auxilium postulamus. Tu uero opus quod perpetrare suades, non ponitur ibi deus in adiutorio, sed qui operantur hæc sine deo sunt, spem suam in diuitijs mundi ponentes: si diuites sunt de diuitijs mundi presumentes, si pauperes sunt à diuitibus mundi, & non à Deo auxilium postulantes. Præualent in uanitate.

uanitate sua, sed his deficiētibus, Qui sperat in misericordia dei, erit sicut oliua fructifera in domo dei, sperans in misericordia eius in æternum, & confitebitur domino in seculum beneficia eius in conspectu omnium sanctorum dei, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem intellectus David pro Amalech. LII.

Dixit insipiens in corde suo, non est deus. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in iniquitatibus, non est qui faciat bonū. Deus de cælo prospexit super filios hominū, ut uideat si est intelligens aut requirens deum. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, nō est usq; ad unū. Nonne sciēt omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam ut cibum panis? Deum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, ubi non fuit timor.

Quoniam deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. Quis dabit ex Syon salutare Israel, cum conuerterit deus captiuitatem plebis suæ exultabit Iacob, & letetur Israel.

COMMENTARIUM.

Qvando dominus de cælo prospexit per Iesum suū per filios hominum, Videns eum stultus populus Iudeorum, Dicit in corde suo: Non est deus. Omnes corrupti, omnes abominabiles facti sunt, non uoluntate dei, sed in uoluntatibus suis, ita ut non esset in eis qui facerent bona usque ad unum. Dicendo usque ad unum, de his dixit qui dicunt de Christo, nō est deus. Nam si de omnibus hominibus generaliter dixisset, non diceret esse plebem suam, quæ deuoratur ab eis sicut esca pa-

nis. Ab his utique qui deum eum non inuocauerunt, qui ibi trepidabant timore, ubi non est timor, id est, in custodia sabbati, in baptismatibus calicū, & urceorum. Deus autem dissipat ossa eorum qui hominibus placent. Vnde magister noster Paulus dicit: Ego si adhuc uellem hominibus placere Christi seruus non essem. Ergo dum adhuc Iudæus esset, ostendit hominibus placuisse: Qui autem illis placere uolunt, inquit, confundentur, quia deus spreuit eos. Qui deus? Qui dedit ex Syon salutem Israel, Iacob supplantator, Israel uidens deum interpretatur. Ergo & Iacob letetur, quia supplantant inimicum, & Israel exultet, quia uidetur inuisibilis, uidetur inaspectabilis deus in genere eius facie ad faciem, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem in carminibus intellectus Dauid, cum uenisset Cyphæi & nunciassent Sauli, nonne Dauid absconditus est apud nos. LIII.

DEUS in nomine tuo saluum me fac, & in uirtute tua libera me. Deus exaudi orationem meam, auribus percipe uerba oris mei. Quoniam alicui insurrexerunt aduersum me, & fortes quaesierunt animam meam, & non proposuerunt deum ante conspectum suum. Ecce enim deus adiuuat me, & dominus susceptor est animæ meæ. Aduerte mala inimicis meis, & in ueritate tua disperde illos. Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, & super inimicos meos despecti oculus meus.

COMMENTARIUM.

DEus in nomine tuo saluum me fac. Iste sermo orationis causas suas exequitur: Libera me, inquit, quia alieni insurrexerunt in me, & fortes quæserunt animam meam. Hi qui non proponunt deum ante oculos suos. Dicit titulus & qui alieni, & qui sint qui quærent animam eius. Qui ostenditur ad inimicos suos isse, et per eos euadere uoluisse. Vide amice, ne te credas inimicis in toto, uide, ne in necessitate positus furtum facias, & eo te putes posse refici, ne dicas de bono quia malus est, dum uis hominibus complacere, ne à uirtutibus pergas ad uitia, faciente aliqua necessitate, noli te eis credere. Ideo enim te suscipiunt, ut simulēt tibi latibulum. Ceterum tradere te uolunt in gaudio ei qui te persequitur. Felix si non te credideris eis. Si uero credideris, clama ut propter nomen suum saluum te faciat dominus, ut uoluntatem tuam liberam faciat. Quia quam diu in uitiorum sensu iacet, libera non est. Cum autem dominus adiuuauerit te, & inimicos tuos disperdiderit, tunc uoluntarie sacrificabis ei, cum ex omni tribulatione eripuerit, & inimicos tuos despiciet oculus eius, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem in carminibus intellectus Dauid. LIIII.

Exaudi deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam, intende mihi & exaudi me.

Contristatus sum in exercitatione mea, & conturbatus sum à uoce inimici & à tribulatione peccatoris. Quonia declinauerunt in me iniquitates, & in ira molesti erant mihi. Cor meum conturbatum est in me, & formi-

Et formido mortis cecidit super me. Timor et tremor uenerunt super me, et contexerunt me tenebrae. Et dixi quis dabit mihi pennas sicut columbae, et uolabo et requiescam. Ecce elongaui fugiens, et mansi in solitudine. Expectabam eum qui saluum me facit à pusillanimitate spiritus et tempestate. Præcipita domine, diuide linguas eorum, quoniam uidi iniquitatem et contradictionem in ciuitate. Die ac nocte circumdabit eam, super muros eius iniquitas, et labor in medio eius et iniustitia. Et non defecit de plateis eius uerba et dolus.

Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique. Et si qui oderat me super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu uero homo unanimes, dux meus, et notus meus. Qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo dei ambulauimus cum consensu. Veniet mors super illos, et descendant in infernum uiuentes. Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum. Ego autem ad id minimum clamaui, et dominus saluabit me. Vespere et mane et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet uocem meam. Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant mecum. Exaudiet deus et humiliabit illos qui est ante secula. Non enim est illis commutatio, et non timuerunt deum, extendit manum suam in retribuendo.

Contaminauerunt testamentum eius, diuisi sunt ab ira uultus eius, et appropinquauit cor illius. Molliti sunt sermones eius super oleum, et ipsi sunt iacula.

Lacta super dominum curam tuam, et ipse te enutriet,

non dabit in æternum fluctuationem iusto. Tu uero deus deduces eos in puteum interitus. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos, ego autem sperabo in te domine.

COMMENTARIUM.

Primus conuersationis status est, ut contristetur homo in exercitatione delictorum, & conturbetur potius quàm delectetur à uoce inimici, & tribulatione peccatorum. Veniat formido mortis super eum, ne in peccatis moriatur, & contegant eum tenebræ exteriores, ubi est fletus & stridor dentium. Sed si fieri potest, accipiat pennas animi in spiritu sancto, sicut colūba descendens de cælo, & euolet fugiens inimicorū manus, longe uadat, fugiat à peccato, & quasi in solitudine positus, sic nullis curis inuoluatur humanis. Tunc enim expectat deū qui saluat eum à pusillanimitate & tēpestate, ut præcipitet dominus, & diuidat linguas eorū. Quoniam uidit iniquitatem, & contradictionē in ciuitatem, quæ iniquitas, & die & nocte circumdat eam super muros eius, id est, diabolus circumdat animam super muros eius, ubicunque se uitijis repugnare poterit. Et non despicit de plateis eius, id est, in cogitationibus eius usura & dolus. Quoniam si inimicus maledixisset mihi, id est, si ipse diabolus per se mala loqueretur aduersum me, quia certus sum, quod me odiret absconderem me ab eo. Nūc uero tu unanimes dux meus & notus meus, id est, homo meus, exterior homo, utique corporalis, qui simul mecum dulces communicas cibos in mensa mysterij, tu contra me agis, tu cum inimicis meis delectaris in consilijs eorum,

eorū per te ueniūt ad me, ueniat mors super eos. Et quia
 natura immortales sunt, descendant in infernū uiuentes,
 quia nequitia in hospitijis eorum, in medio eorum, id est,
 in suggestionibus eorum, id est, in medio suggestionum
 eorum. Si ergo ad dominum clamaueris, & uis ut domi-
 nus Iesus exaudiat te, uespere & mane & meridie, ipsi
 narrabis, ipsi confiteberis, ipsi preces effundes, & sine
 dubio ita exaudiet uocem tuam, ut liberet à bello eorum
 animam tuam, ab his qui approximant ei. Et inter mul-
 tos hos, ipse erit tecum qui humiliet eos, qui se nunquam
 mutant, qui nunquam timent deum. Extendit manum
 suam deus, in retribuendo eis, quia ipsi sunt qui contami-
 nant per consensum nostrum testamentum eius, & quan-
 uis diuisi sint ab ira uultus eius, quia impassibilis est, ta-
 men appropriat cor eius. Non eum latet, quia molliunt
 sermones suggestionum suarum super oleum, et ipsi sunt
 iacula. Tu uero Christiane, iacta in deum cogitationem
 tuam, & ipse te enutriet. Noli dicere: Quid manducabo,
 quid bibam, quo operiar? Per istas enim cogitationes de-
 mones ipsi sunt iacula, quos deducet dominus in puteum
 interitus, si tu in deo iactaueris cogitatum tuum: & tibi
 quidem tollet fluctuationem, illos uero uiros sangui-
 num & dolosos, non permittet nec dimidiare dies suos,
 id est, ad quantum tentationes parant, non permittit eos
 nec dimidiare in te, si dixeris in toto corde: E-
 go in te spero domine, qui regnas
 in secula seculorum
 Amen.

In finem pro populo, qui à sanctis longe factus est
in tituli inscriptione ipsi David, cū tenerent eum

Allophyli in Geth. LV.

Miserere mei deus, quoniam conculcauit me ho-
mo, tota die impugnans tribulauit me. Con-
culcauerunt me inimici mei tota die, quoniam
multi bellantes aduersum me. Ab altitudine diei time-
bo, ego uero in te sperabo. In deo laudabo sermones
meos, in deo speraui non timebo quid faciat mihi caro.

Tota die uerba mea execrabantur, aduersum me om-
nes cogitationes eorum in malum. Inhabitabunt &
abscondent, ipsi calcaneum meum obseruabunt. Sicut
sustinuerūt animam meam pro nihilo saluos facies illos,
in ira populos confringes. Deus uitam meam annun-
ciaui tibi, posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.

Sicut & in promissione tua, tunc conuertentur inimici
mei retrorsum. In quacunq; die inuocauero te, ecce co-
gnoui, quoniam deus meus es. In deo laudabo uerbū,
in domino laudabo sermones, in deo speraui, non time-
bo quid faciat mihi homo. In me sunt deus uota tua,
quæ reddam laudationes tibi. Quoniam eripuisti ani-
mam meam de morte, & pedes meos de lapsu ut placeā
coram deo in lumine uiuentium.

COMMENTARIVM.

Sitauerint te Allophyli, & à sanctis cogitationi-
bus longe fecerint, clama ad deum, dicēs: Miserere
mei domine, quoniā conculcauit me, homo utiq; ex-
terior. Per te enim agunt cōtra te, per ipsum tota die pu-
gnāt aduersum te inimici tui. Sed hi qui bellāt aduersum
te,

te, timebunt, si dixeris deo: Ego domine in te sperabo, nō timebo quid faciat mihi caro. Inimici mei uerba mea exerantur, dicentes: Ita iste castitatem docet, seminemus ei libidines: hic qui contemptum mundi prædicat, amorem pecunie immittamus ei. Aduersum te ergo sunt iusti, con filia eorum in mala. Tanta subtilitate agentes, ut absconditi tibi sint, quòd dæmones sint, putas autem angelos dei ministrare consilium. Illi aut̄ inimici tui sunt, calcaneum tuū obseruantes, id est, finem tuū expectantes. Sustinet animam tuā pro nihilo, ut dum se uilem æstimat, pro parui temporis delectamento, pereat in eternū. Anima autem dum uulneratur pro nihilo, illi qui eam uulnerant, salui sic esse uidetur, uictoria enim hostiū salus est hostium. Ne ergo eueniat, clama ad deum, nuncia ei uitā tuam, pone lachrymas tuas in conspectu eius, & sicut promisti, quoniam qui sperat in me, liberabo eum. Sicut in promissione sua pollicitus est, ita conuertat inimicos tuos retro, ut cognoscas, quia tecū est deus tuus, & incipias in deo laudare canere, & non timere quid faciat tibi homo, siue caro, siue ipse, qui inimicus homo in euangelij Christi de tegitur tritico superseuisse zizanias: tunc ergo uota tua reddes domino, quæ in baptismo positus promisti. Renūciare te diabolo, & omnib. pompis & criminib. eius. Tūc, inquā, cum eripuerit dominus animā tuam de morte luxurie, et oculos tuos de interitu cōcupiscentiæ, et pedes tuos à lapsu, tūc placebis in lumine uiuentiū, faciente domino Iesu Christo, per quem & cū quo tibi deo patri cū spiritu sancto est una diuinitas, indiuisa trinitas, ante omnia & nunc, & in cuncta secula seculorum Amen.

In finem

In finem ne disperdas Dauid in tituli inscriptione
cum fugeret à facie Saul regis Israel in
speluncam. LVI.

Miserere mei deus, miserere mei, quoniam in te
confidit anima mea. Et in umbra alarum tua-
rum sperabo, donec transeat iniquitas. Cla-
mabo ad deum altissimum, deum qui benefecit mihi.

Misit de coelo & liberauit me, dedit in opprobrium
conculcantes me. Misit deus misericordiam suam &
ueritatem suam, & eripuit animam meam de medio ca-
tutorum leonum, dormiui conturbatus. Filij homi-
num dentes eorum arma & sagittæ, et lingua eorum gla-
dius acutus. Exaltare super cælos deus, & super om-
nem terram gloriam tuam. Laqueum parauerunt pe-
dibus meis, & incuruauerunt animam meam. Fode-
runt ante faciem meam foueam, & inciderunt in eam.

Paratum cor meum deus, paratum cor meum, cantabo
& psalmum dicam domino. Exurge gloria mea, exur-
ge psalterium & cythara, exurgam diluculo. Confite-
bor tibi in populis domine, & psalmū dicam tibi in gen-
tibus. Quoniam magnificata est usq; ad cælos miseri-
cordia tua, et ueritas tua usq; ad nubes. Exaltare super
cælos deus, & super omnem terram gloria tua.

COMMENTARIUM.

Cum fugeris à facie principis huius mundi perse-
quentis te, sicut Saul persequebatur Dauid, spe-
luncam pete, id est, ita te constitue, ut ab inimico
tuo inueniri nō possis. Et tu quidem inimicum tuum in-
ter manus habeas, ille uero te nec uideat. Hoc enim eue-
niet,

niet, si ex toto corde dicas deo: Et in umbra alarum tuarum spero, donec transeat iniquitas, & clamet ad deum altissimum: ipse mittit de caelo, & liberat te, & dat in opprobrium conculcantes te. Si quod dicis deo, in te confidet anima mea, non fallas, si uere quod in ipso confidas factis ostendis. Qui enim in ipso confidit, non confidet in alio, non in auro, non in praedio, non in aliqua uirtute terrena: Alioquin in alijs confidens mentitur deo, dicens: In te confidet anima mea. Si uero in ipso confidet, eripit animam eius de medio catulorum leonum, ubi dormierat conturbatus. Vbicunque desperatio est recuperationis, somnus mortis incumbit, nominauit catulos leonum, quorum dentes asseruit arma & sagittas, & linguam gladium acutum: & in his dormiui, ait, conturbatus. o somnum, credo hic ille somnus est, de quo idem Psalmista dicit: Dormitauit anima mea pro tedio. Si ergo contraparaturas demonum paratum cor habeas, & deo psalmum dicas, laqueos quos parauerunt animae tuae, ipsi ex eis ligabuntur, et foueas quas foderunt tibi, ipsi incidunt: si tamen in psalterio & cythara exurgas diluculo, id est, abijciens opera tenebrarum, induaris arma lucis, tunc inuenies abundantem misericordiam eius a terra usque ad caelos & ad nubes conscendens inuenies ueritatem eius: tunc exaltatum super caelos inuenies deum, quod ascendit in caelo filius dei, & super omnem terram regnat gloria eius cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum Amen.

In finem

In finem ne disperdas Dauid in tituli inscri-
ptione. LVII.

SI uere utique iustitiam loquimini, recte iudicate fili-
lij hominum. Etenim in corde iniquitates ope-
ramini in terra, iniusticias manus uestre concin-
nant. Alienati sunt peccatores à uulua, errauerunt ab
utero, locuti sunt falsa. Furor illis secundum similitu-
dinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures
suas. Quæ non exaudiet uocem incantantium, & uene-
fici incantantis sapienter. Deus conteret dentes eo-
rum in ore ipsorum, molas leonum confringet dominus.

Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens, in-
tendit arcum suum donec infirmenter. Sicut cera quæ
fluit auferentur, supercecidit ignis, & non uiderunt so-
lem. Priusquam intelligerent spine uestre rhamnum, si-
cut uiuentes sic in ira absorbet eos. Letabitur iustus
cum uiderit uindictam, manus suas lauabit in sanguine
peccatoris. Et dicet homo si utiq; est fructus iusto, utiq;
est deus iudicans eos in terra.

COMMENTARIVM.

Iudei uidetes dominum Iesum Christum serias uanas
respuentem, & diebus sabbatorum hominibus sub-
uenientem, ira erat in illis sicut similitudo serpentis,
& sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas. Aspidas
ideo ab incantantibus non capiuntur, quia ponunt unam
aurem in terram, & alteram aurem de caudæ suæ acu-
mine obturant, ut non exaudiant uocem incantantis sa-
pienter. Hoc quod sapienter addidit, nostrum incantato-
rem ostendit, qui nõ cessauit Iudeis incantare sapienter.

Illi autē clausis auribus, sicut aspides surdæ, eum non at-
 tenderunt. His dicit spiritus sanctus: Si uere utiq; iustitiã
 loquimini, id est, si uere secundum legem agitis, iuste iudi-
 cate filij hominum, dicite culpã, & ita date sententiam.
 Ut quid iniustitiã manus uestre concinnant? alienamini
 ab utero matris Saræ, erratis à uentre patris uestri Abra-
 hæ. Hoc Abraham non fecit, si filij Abraham essetis, utique
 opera Abraham faceretis. Nunc uero alienati estis ab ute-
 ro, non estis filij eius, errastis à uentre. Vos enim cuius o-
 pera uultis facere, huius filij estis, uos ex patre diabolo
 estis, loquentes falsa. Ille enim ab initio mendax fuit, et in
 ueritate non stetit. Quare excauit uos malicia uestra?
 Cecidit enim super uos ignis maliciæ, & uidentes non ui-
 detis solem iusticiæ, sed sicut leones ora uestra in mortis
 eius fremitu aperitis. Illo autē exurgente à mortuis, deus
 conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonũ con-
 fringet dominus, ita ut ad nihilum deueniant, uelut aqua
 decurrens, contra quos intendit arcum dominus donec
 infirmetur. Sicut cera liquefacta auferentur. Cera lique-
 facta ad naturam suam reuertitur & in statu suo iterum
 redintegratur. Ita uult eos affligi dominus, ut ad statum
 pristinum reuertantur. Priusquam producant spine uestre
 Rhamnos. Spine naturam hanc habent, ut in uirgulo
 magis quam in arboribus prorumpant. Rhamnus au-
 tem arbor est spinea nullum omnino afferens pomum. Er-
 go prius quam spine uestre in arborum duritiã cõuer-
 se, radicitus fundatæ permaneant & effactæ Rhamnus
 quasi uiuentes absorbeat uos spinosa & obdurata ini-
 quitas uestra. Verum quoniam clamaistis: Sanguis huius
 super

super nos & super filios nostros, Letabitur cum uiderit uindictam impiorum, cum religauerit illum iu crucis patibulum, ita ut tollat & latronem & secū ad paradysum ducat, tunc letabitur in hanc uindictam impiorum, hūc iustum uindicat dominus orans & dicens: Pater, remitte illis. Vos autem impij demones tūc uidebitis quia est fructus iusto, cum uideritis filium dei manus suas lauare in sanguine peccatorum, Cum enim illi dicerent, incitati ab spiritibus immundis, reus est mortis, expandit in crucem Christus manus suas, & lauare eas coepit in sanguine peccatorum, Fundēs ex eis sanguinem & lauans peccata eorum: tunc dixit omnis homo, quia est utiq; fructus iusto, Domino Iesu Christo, & utiq; deus curam mundi gerens iudicat eos in terra, iudicio suo adiuuans eos, qui est benedictus in secula seculorum Amen.

In finem ne disperdas Dauid in tituli inscriptione: quando misit Saul et custodiuit domum eius ut interficeret eum. LVIII.

ERipe me de inimicis meis deus meus, & ab insurgentibus in me libera me. Eripe me de operantibus iniquitate, & de uiris sanguinum salua me.

Quia ecce coeperunt animam meam, irruerunt in me fortes. Neq; iniquitas mea neq; peccatum meum domine, sine iniquitate cucurri & direxi. Exurge in occursum meum & uide, & tu domine deus uirtutum deus Israel. Intende ad uisitandas omnes gentes, non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem. Conuertentur ad uesperam & famem patientur ut canes, & circuibunt ciuitatem. Ecce loquentur in ore suo, & gladius

in labijs eorum quoniam quis audiuit. Et tu domine de ridebis eos, & ad nihilum deduces omnes gentes. Fortitudinem meam ad te custodiam, quia deus susceptor meus es deus meus, misericordia eius præueniet me. Deus ostendit mihi super inimicos meos ne occidas eos, ne quædo obliuiscantur populi mei. Disperge illos in uirtute tua, & depone eos protector meus domine. Delictum oris eorum sermonem labiorum ipsorum, et comprehendantur in superbia sua. Et de execratione & de mendacio annunciabuntur in consummatione, in ira consummationis & non erunt. Et scient quia deus dominabitur iacob & finium terræ. Conuertentur ad uesperam & famem patientur ut canes, & circuibunt ciuitatem. Ipsi dispergentur ad manducandum, si uero nõ fuerint saturati & murmurabunt. Ego autẽ cantabo fortitudinẽ tuam, & exaltabo mane misericordiam tuã.

Quia factus est susceptor meus & refugium meum in die tribulationis meæ. Adiutor meus tibi psallã, quia deus susceptor meus es, deus meus misericordia mea.

COMMENTARIUM.

Quando domus corporis tui à principe huius mundi custodiri præcipitur, ut capiaris, & interficiaris gladio cuiuscunq; peccati, ex totis uisceribus exclama; Eripe me de inimicis meis deus meus, quoniam occupauerunt animam meam, irruerũt super me fortes. Ego enim caro sum. illi uero spiritus sunt, Vnde autẽ patitur persecutiones demonum Christianus, nisi quia sine iniquitate uult cursum suũ currere, & iter suum dirigere? Et ideo exurge domine in occursum mihi, & uide

quia

quia cupio sine iniquitate currere. Isti autem qui persequuntur me, hi sunt qui operantur iniquitatem, qui conuertuntur ad uesperū, & famē patientur, & canes ut circumueunt ciuitatē. Ecce ij loquuntur in ore suo quasi pacifici, sed gladij sunt in labijs eorū. Sed quantūcūq; se sapientes existiment hi spiritus immundi, tu domine irridebis eos. Pro nihilo enim apud te sunt omnes gentes, siue de uirtute præsumentes, siue de astutia confidentes. Fortitudo mea, à te custodiar, quia tu susceptor meus es, ut te susciperet homo. Tu suscepisti hominem, ut misericordia tua præueniret me, & ostenderes mihi super inimicos meos. Ideo enim immortalitatem eis non tolles, ut humano generi subiecti æternas pœnas uant, uidentes omnes angelos adorantes filium hominis sedentem ad dexterā maiestatis: et ipse destruet eos, qui est protector meus. de licta oris eorum sermo labiorū ipsorum. Siue tunc quando Adam seductus est, siue nunc, quando suggestionibus fœda consilia pulchris mentibus subministrant, ut comprehendantur in superbia homines, contēnentes præcepta domini sui, & de execratione & mēdacio demonū, compellantur ad malum. fiat super eos ira indignationis tuæ & non erunt. Et scient quia tu deus dominaris in iacob & in fines terræ. Ibi enim dominatur dominus, ubi fines faciunt terrene uoluptates, tunc conuertentur ad uesperum immundi spiritus, ubi uiderint, quia lux mentibus nostris deficit, & tenebræ crescūt: tunc esuriunt nos quasi canes, & circumueunt ciuitatem, mentem uidelicet nostram. Ipsi autem dispergentur ad deuorandum festinantes, usq; ad interfectionē animæ. Hæc est enim satū-

ritas eorum, ut uideant interire pugnantes. Sed qui ser-
uus Christi est dicit domino: Ego cantabo uirtutes tuas,
dicam aduersarijs meis: Non ego de uirtute mea aduer-
sum uos arma corripio, sed de uirtutibus dei mei cōfido,
exultans mane in misericordia eius. Mane enim exulta-
mus in misericordia eius: cū tenebras à nobis peccatorū
abstulerit, & dederit lucē suam in cordibus nostris. Ex-
ultamus in misericordia eius, quia factus est susceptor no-
ster & refugium nostrum in die tribulationis. Adiutor
meus tibi psallam. Psallit deo, qui spiritu & ore psallit,
Psallit deo, qui ea quæ canit mittit in opera, & sine cessa-
tione dicit deo mēs eius: Tu es misericordia mea, per quā
peruenitur ad uitam, euasis omnibus inimicis, qui nos co-
nantur occidere gladio nostri consensus, de quorum nos
consilijs & uiolentijs liberat dominus Iesus Christus, qui
regnat cum deo patre & spiritu sancto per omnia secu-
la seculorum Amen.

In finem pro his qui commutabuntur in tituli in-
scriptione ipsi Dauid in doctrinam: cum succēdit
Mesopotamiam Syria & Sobal, & cōuertit Ioab:
& percussit Edom in ualle salinarum duodecim
milia. LIX.

Deus repulisti nos & destruxisti nos, iratus es &
misertus es nobis. Commouisti terram & con-
turbasti eam, sana contritiones eius quia commo-
ta est. Ostendisti populo tuo dura, potasti nos uino cō-
punctionis. Dedisti metuentibus te significationem, ut
fugiant à facie arcus. Et liberentur dilecti tui, saluum
fac dextera tua & exaudi me. Deus locutus est in san-
cto suo.

to suo, letabor & partibor Sichimam & conuallem tabernaculorum metibor. Meus est Galaad, & meus est Manasses & Efraim fortitudo capitis mei. Iuda rex meus, Moab olla spei meae. In Idumaea extedam calciamentum meum, mihi alienigenae subditi sunt. Quis deducet me usque in ciuitatem munitam, quis deducet me usque Idumaea. Nonne tu deus qui repulisti nos, & non egredieris deus in uirtutibus nostris. Da nobis auxilium de tribulatione, quia uana salus hominis. In deo faciemus uirtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

COMMENTARIUM.

Prostratis hostibus, uictoriam nos docuit Domino reputare, quo irato uincimur, quo miserante uincimus. Ipse mouet terram corporis nostri, & conturbat eam, siue comminatione futuri iudicij, siue plaga aliqua praesentis exitij, pro qua rogamus ut sanet contritiones eius. Ostendisti enim populo tuo dura. Durum cor Pharaonis in opere duro. Potasti nos uino compunctionis. Vbicunq; ira domini & passio cuiuscunq; plaga est, aut calix irae, aut uinum ebrietatis memoratur, sicut dicit Hieremias ad Hierusalem: Inebriata es calice irae & furoris domini. Tempore ergo quo potasti nos uino compunctionis in Aegypto, dedisti metuentibus te significationem, ut fugerent a facie arcus. Ut qui uastabat primogenita, respiciens significationem sanguinis agni, non contingeret eos. Nunc ergo quia idem es deus qui tunc fuisti, saluum me fac non mea uirtute, sed tua dextera & exaudi me. Deus enim locutus est in sancto suo famulo Moyse. Letabor & diuidam Sichimam, & conuallem tabernaculorum

culorum metibor. Ipse dixit, meus est Galaad, & meus est Manasse, & Effrem fortitudo capitis mei: ipse dixit, Iuda rex meus. hæc omnia deus locutus est in sancto suo implenda, id est, in domino nostro Iesu Christo. Triplici modo in sancto locutus est. Locutus est in sancto suo, id est, in Iacob locutus est de Effrem & Manasse, & de Iuda. Hæc ipsa locutus est in sancto suo, ut diximus in Moyse, sed in his abusiue locutus est, ut in Iesu Christo non abusiue, sed proprie completerentur. In ipso enim Iudas regnum obtinuit, & regni eius nõ erit finis. Iuda ergo rex meus, Moab lebes spei meæ. Lebes, id est olla. Quia Moab stupri filius, in olla succensionis libido eius, & quia Idumæam occupauerunt Moabite: Eijciam, inquit, inde Moab, & ego ibi extendam calciamentum meum. Ergo & tu o Christiane si eieceris de terra quã inuaserat Moab, & captiuato aut incenso sicut olla rege libidinis, Allophylos cœperis habere subiectos, deducet te dominus in ciuitatem circumstantium, in petra refugij in auxilio suo, ubi te circumstant angeli & gubernant quousq; peruenias ad ciuitatē munitam. Cum regnum obtinueris super Idumæam, cum in corpore tuo ubi abundauit iniquitas, superabundat gratia, uide ne de tua uirtute presumes, ista te implere posse confidas. Gloria enim hominis non est certa sed uana, sed clamans ad dominum, dic cum omnibus sanctis: Da nobis auxilium de tribulatiõe, quia uana salus in homine. In te domine faciemus uirtutē. quia tu ad nihilum rediges omnes tribulantes nos, qui regnas in secula seculorum, Amen.

In finem

In finem in hymnis. psalmus Dauid. LX.

EXaudi deus deprecationem meam, intende orationi meæ. A sinibus terræ ad te clamaui, dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me. De duxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula, protegar in uelamento alarum tuarum. Quoniam tu deus meus exaudisti orationem meam, dedisti hereditatē timentibus nomen tuum. Dies super dies regis adijci es, annos eius usq; in diem generationis & generationis. Permanet in æternum in conspectu Dei, misericordiam & ueritatē eius quis requireret. Sic psalmū dicā nomini tuo in seculum seculi, ut reddam uota mea de die in diē.

COMMENTARIUM.

ECclesiam supra petra soliditatem fundatam, & turrem fortitudinis factam in qua redduntur uota deo de die in diem, nullus ignorat. Sed tu o amator uitæ æternæ, si uis exaudiri deprecationem tuam, si uis ut dum anxiatum fuerit cor tuum, id est, dum exieris de corpore, si uis ut turris tibi fortitudinis Dominus appareat à facie inimici, si uis ut inhabites in tabernaculo eius in æternum, si uis protegi in uelamento alarum eius, si uis accipere hereditatem quam consequuntur timentes nomen eius, si uis ut dies super dies regis adijciat annos tuos, ut uitam tibi æternam conferat, & permaneat in æternum in conspectu Dei, misericordiam & ueritatem instanter inquire. Et posteaquā eas charas amicas, & quasi spem uitæ tuæ possederis, sic psalle domino Deo in seculo & miseriarū ualle positus.

Et

Et quasi cotidie initium faciens diligendi eas, redde uota tua de die in diem domino Iesu Christo, qui regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

In finem pro Idythum psalmus David. LXI.

Nonne deo subiecta erit anima mea, ab ipso enim salutare meum. Nam & ipse deus meus & salutaris meus, susceptor meus non mouebor amplius. Quousq; irruitis in hominem interficitis uersi uos, tanquam parieti inclinato & maceria depulsa. Verumtamen precium meum cogitauerunt repellere, eucurri in siti, ore suo benedicebat & corde suo maledicebant. Verumtamen deo subiecta esto anima mea, quoniam ab ipso patientia mea. Quia ipse deus meus & saluator meus, adiutor meus non emigrabo. In deo salutare meum & gloria mea, deus auxiliij mei, & spes mea in deo est. Sperate in deo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda uestra, deus adiutor noster in aeternum. Verumtamen uani filij hominum, medaces filij hominum in stateris, ut decipiant ipsi de uanitate in id ipsum. Nolite sperare in iniquitate & rapinas nolite concupiscere, diuitiae si affluant nolite cor apponere. Semel locutus est deus duo haec audiui, quia potestas dei est & tibi domine misericordia, quia tu red des unicuiq; iuxta opera sua.

COMMENTARIUM.

In omnibus psalmis mysticus exuberat sensus, sed mihi cura propensior ad moral em explanationem incumbit, in qua agitur, ut id quod canimus, faciamus. Ut in proposito in quo deo subdita est anima tua, ita si

xus &

xus & solidus mancas, ut non mouearis amplius, ut dum
 uenerint ad te spiritus immundi, & uoluerint te à serui-
 tio domini separare, ingerentes tibi occasiones malas, co-
 gitationes pessimas, dicas eis: Deus adiutor meus, ego per
 ipsum non mouebor amplius. Vos autem quousq; irruis-
 tis in homines. Et sicut paries ruitis super uniuersos nos,
 qui & meum honorem uultis à me repellere, siue pretio
 sitatem meam uilem facere. Et cum sitim habeam sancti
 propositi. & sitienter in eo curram, uos ore uestro bene
 dicitis, id est sub specie boni cōsiliij suasiones affertis. Sed
 corde maledicitis, id est, hoc qđ bonū dicitis ore uestro,
 malum mihi & perniciosum probatis. Audiamus sollici-
 te locum istum. Dantur nobis à dæmonijs bona consilia
 plena dolis, emamus & reuendamus, & lucra pauperi-
 bus erogemus. Nunquid non quasi bonū est, sed non per-
 mittit te hoc opere intrare in potētias domini. Item præ-
 sentes pecunias reponamus, unde scimus quid eueniat.
 Et hoc bonum uidetur, sed non facit Christi discipulum.
 Item illi uiduæ iuueniculæ, melius nos quàm alij præbe-
 mus solacium. Et hoc bonum est, sed dolis diaboli ple-
 num. Hæc & multa his similia cum ore suo tibi benedi-
 xerint dæmones, corde suo maledicunt, & ideo dic illis:
 In deo saluari meo est gloria mea, non migrabo à pro-
 posito meo, quo uos statui contemnendos. Et dic fratri-
 bus meis: Sperate in eo omnis conuentus plebis meæ. Fun-
 dite corā illo corda uestra, quia deus adiutor noster est.
 His autem qui audiunt consilia malignorum spirituum,
 hoc ordine loquere: Vani filij hominum, mendaces in sta-
 teris quid uos mutuo consentitis inimicis uestris? Nolite
 sperare

sperare in iniquitatem, quia decipit sperantes in se. Ra-
 pinam nolite concupiscere, quia concupiscentia furan-
 di, interficit amatorem suum. Diuitie si affluant nolite
 cor apponere, quia radix omnium malorum est auari-
 cia. Hoc solum quod semel locutus est diligenter auscul-
 ta, quia potestas dei est, et dei arbitratu consequimur mi-
 sericordi un. Quia ipse reddet unicuique secundum ope-
 ra sua. Vbi autem hæc ipsa dominus locutus sit, si forte re-
 quires agnosce. In Deuteronomio canitur: Quoniam e-
 go deus, ego occidam & uiuere faciam, percutiam, ego
 sanabo, & nõ est qui eripiat de manu mea. Hæc ergo po-
 testas dei est, & patris & filij & spiritus sancti, qui reg-
 nat in secula seculorum, Amen.

Psalmus David cum esset in deserto Idu-
 meæ. LXII.

DEUS deus meus ad te de luce uigilo. Sitiui in te
 anima mea quàm multipliciter tibi caro mea.
 In terra deserta inuia & inaquosa sic in sancto
 apparui tibi, ut uiderem uirtutem tuam & gloriam tuã.
 Quoniam melior est misericordia tua super uitas, labia
 mea laudabunt te. Sic benedicam te in uita mea, & in
 nomine tuo leuabo manus meas. Sicut adipe et pingue-
 dine repleatur anima mea, & labijs exultationis lauda-
 bit os meum. Si memor fui tui super stratum meum, in
 matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Et
 in uelamẽto alarum tuarũ exultabo, adhæsit anima mea
 post te, me suscepit dextera tua. Ipsi uero in uanũ que-
 sierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ, tra-
 dentur in manus gladij, partes uulpium erunt. Rex uero
 letabi-

letabitur, in Deo laudabuntur omnes qui iurant in eo,
quia obstructum est os loquentium iniqua.

COMMENTARIUM.

In toto psalterio nusquam inuenies, orabo te domine
hora quacunque alia, nisi matutino, mane, diluculo.
Quo dicto non tempus significat, sed peccatorum non
este transacta, & tenebrarum exclusa perfidia cessat dor
mitare, & uigilare studet, & ueluti in diluculo initium
lucis tuæ accipiens, incipit sitire dominum non solum ani
mo, sed & corpore, ut uideat uirtutem eius & gloriam
eius. Tunc cognoscit, quia melior est misericordia eius su
per uitam. Et labijs mundis à dolo laudat dominum, ro
gans ut ita ei proueniat quam diu uiuit, sic ut benedicat
dominum in uita sua. Et in similitudine crucis Christi le
uet manus suas, ut sicut adipe et pinguedine repleatur a
nima eius. Pinguis fiat in amore dei, & labia eius exulta
tione plena, non necessitate coacta, sed beneficijs prouoca
ta laudat nomen eius. Hoc ei euenit si memor fuit dei super
stratum eius, & ubi alius memoratur luxurie, ego dei me
mor in matutinis meditabor in eo, quia ipse est adiutor
meus. Dicendo super stratū, & addendo adiutorium, osten
dit per eius auxilium potuisse se castimoniam, obtinuisse,
Et sequitur quo ordine auxilium consequatur. Dæmonia
enim animam per libidinis luxum querunt capere. Sed
iste audi quid dicat: In uanum, inquit, quæsierunt animam
meam. Et qua ratione non sit captus exponit: In uela
mento, inquit, alarum tuarum speraui, adhesit anima
mea post te, me suscepit dextera tua. Et sic factū est, ut in
uanum quærerent animam meam, ipsi magis fugerunt
dum

dum me querunt. Ingressi sunt in inferiora terra, perue-
nerunt usq; ad inferiora corporis. Inuenerunt ibi gladi-
um uerbi dei super femur potentissimum, & ibi traditi
sunt in manus gladij. Nota tibi amator castitatis, quo or-
dine castitas custoditur. Ipsi enim qui querunt animam
tuam, ad inferiora terra tue perueniunt, tu statim si gla-
dium super femore cinctus fueris, hoc eos gladio manu
tua partibus mittis. Sanè notandum quòd partes ipse fi-
ctæ de eis non auium aut canum, sed uulpium, quia et ca-
nes & aues solent perdere partes suas. Vulpes tam astu-
te agunt, ut non solum suas non perdant, sed & ex alie-
na et fortioris se præsumant. Deniq; Physiologus refert,
semper uulpem in insidijs esse lupo, ut ubi eius senserit
prædam occultam, rapiat ei. Ita & tu castitatis amator,
non solum tuam castitatem serues: sed eos quos prædatus
est, arte qua potes quasi astutus eripias: ut astutia tua,
quasi uulpes, partes demonum rapiat, castitas come-
dat, & ipsa consumat in his factis. Rex tuus Christus fi-
lius dei letabitur in patre & spiritu sancto, & lauda-
bitur omnis qui iurat in eo, non iuramento ad satisfaci-
tionem hominis, sed iura quæ in eo sunt conseruando.
Quo factio, obstruitur os loquentium iniqua. Non au-
debunt demones loqui iam tuo cordi superflua, facien-
te auxilio domini nostri Iesu Christi, qui regnat cum pa-
tre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

In finem psalmus David. LXIII.

EXaudi deus orationem meam cum deprecor, à ti-
more inimici eripe animam meam. Protexisti
me à conuentu malignantium, à multitudine ope-
rantium

rantium iniquitatem. Quia exacuerunt ut gladiū linguas suas, intenderunt arcum rem amarā, ut sagittent in occultis immaculatum. Subito sagittabunt eum & nō timebunt, firmauerunt sibi sermonem nequam. Narrauerunt ut absconderent laqueos, dixerunt quis uidebit eos. Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutiny. Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur deus. Sagitta paruulorum facta sunt plaga eorum, & infirmatae sunt contra eos linguae eorum. Conturbati sunt omnes qui uidebant eos, & timuit omnis homo. Et annunciauerunt opera dei, & facta eius intellexerunt. Letabitur iustus in domino & sperabit in eo & laudabuntur omnes recti corde.

COMMENTARIUM.

EXaudi deus orationem meam cum tribulor siue cum deprecor. Quā orationem? A timore ait inimici eripe animā meam, quia protexisti me à conuentu malignantium, & à multitudine operantium iniquitatem. Tu domine à timore inimici libera animam meam, ipsa enim suscepit in se spiritum sanctum. Isti autem sagittis in amaro arcu paratis, in occulto consistunt agentes, ut sagittent in occulto immaculatum. Tamen si non consenserit homo, etiam si sagittauerint eum, non timebit, non abscedit, stat uiriliter, ut recuperet sanitatem uulneratus, ut illi autem affirmantes sibi uerbum iniustum, in quo disputat ut abscondat laqueos. Et audi quid dicant: Inuisibiles eis sumus, non uidebunt nos. Et ideo scrutantur corda hominum iniquis ambagibus, sed per gratiā dei deficiunt scrutantes scrutiny. Videntes se de-

n fecisse,

fecisse, & hominem accedere ad superiorem gradum infirmitatis, faciunt ei cor altum, ut per elationem cordis eius exaltet se deus ab eo. Quancumque igitur in te, o psalmista, uirtus contemnendi conrescit, tanto altitudo cordis suo decrescat infirmitate, quia omnis qui se exultat humiliabitur. Tunc sagittae paruulorum fiunt plagae eorum, dabitur potestas etiam paruus desiderijs tuis, qui in Christo sunt. Paruulis, inquam, mox natis ex te desiderijs spiritualibus dabitur uirtus, ut sagittis suis plagas demonibus faciant, & pro nihilo computantes eos, contra ipsos faciant linguas eorum, id est, ea quae suggererint contra eos reuertenti faciat. Quia sicut si consenserimus, ipsos uulneramus. In hac regula omnis homo qui nos cognouerit agere timebit deum, & adnunciat opera eius & facta eius intellet. Iustus autem qui est, non tristabitur in aduersis, sed letabitur in domino, & sperauit in eo, & erit laus omnibus rectis corde in Christo domino nostro, qui regnat in secula seculorum, Amen.

In finem psalmus Dauid canticum Aggaei, Hieremiae & Ezechielis, de uerbo peregrinationis, & de populo transmigrationis, cum inciperent proficisci. LXIII.

TE decet hymnus deus in Sion, & tibi reddetur uotum in Hierusalem. Exaudi orationem meam, ad te omnis caro ueniat. Verba iniquorum preualuerunt super nos, & impietatibus nostris tu propitiaberis. Beatus quem elegisti & assumpsisti, inhabitabis in atrijs tuis. Replebimur in bonis domus tuae, sanctum est templum tuum mirabile in aequitate. Exaudi nos deus salutaris

salutaris noster, spes omnium finium terræ & in mari longe.
 Preparans montes in uirtute tua accinctus potentia:
 qui conturbas profundum maris sonum fluctuum eius.

Turbabuntur gentes & timebunt qui inhabitant ter-
 minos à signis tuis, exitus matutini et uespere delectabis.

Visitasti terram & inebriasti eam, multiplicasti locu-
 pletare eam. Flumen dei repletum est aquis, parasti ci-
 bum illorum, quoniam ita est preparatio eius. Riuos
 eius inebrians multiplica genimina eius, in stillicidijs e-
 ius letabitur germinans. Benedices coronæ anni beni-
 gnitatis tuæ, & campi tui replebuntur ubertate. Pin-
 guescunt speciosa deserti, & exultatione colles accingen-
 tur. Induti sunt arietes ouium, & ualles abundabunt
 frumento, clamabunt etenim hymnum dicent.

COMMENTARIUM.

IN Hebræo non habet nec Hieremiam, nec Aggæum,
 nisi solum Dauid. Sed Hefdra habens charitatem eo-
 rum, uoluit eos memorare, afferens istum psalmum
 Dauid cecinisse eos in prophetationis suæ initio, hoc est,
 extra, terra aliena est & non potest cantare hymnos in
 terra aliena. Sit ergo Sion anima nostra ut deceat hym-
 num in ea dici. Decebit autem Sion eam esse si reddiderit
 uotum Hierusalem, si quod uotum fecit deo se renuncia-
 turum diabolo & pompis eius impleuerit, tunc exaudit
 Deus orationem eius cum omnis caro ad eum uenerit.
 Non est enim nec tribus nec gens, ex qua non genu flecte-
 tur domino Iesu Christo. Prædicatibus enim apostolis, in
 omnem terram exiuit sonus eorum. Et licet uerba ini-
 quorum, phariseorum scilicet, præualuerint super eos

et impie eos afflixerint: sed impietatibus, inquit, quas patimur tu propiciaberis: Beatus est enim Dominus Iesus Christus, quem elegisti & assumpsisti, hic habitauit in tabernaculis tuis quando replesti in bonis domus tuæ, in qua sanctum templum tuum regnat nō manufactum, sed uerbo genitum, & uirginali utero procreatum, cui dicimus: Exaudi nos deus salutaris noster, spem enim omni generi humano tu tribuisti, etiā his qui longe sunt, & his qui prope. Quando parasti montes in uirtute tua, quibus dixisti: Prædicate euangelium omni creaturæ. Signa autem credentibus hæc ostendetis, infirmos curabitis, cæcos illuminabitis, mortuos suscitabitis. Ab his signis turbatae sunt gentes, & timent deum omnes qui habitant fines terræ. ab his enim signis timor dei super faciem terræ sumpsit exordium. Et in exitu matutini et uesperti delectabitur deus, id est, in oriente, & in occidente in ædificationibus ecclesiarum delectaberis, ex quo uisitasti terram aduentu tuo, et inebriasti eam sanguine tuo, quando flumen Iordanis repletum est aquis, uocibus scilicet prophetarum. Tunc parasti cibum non qui perijt, quia ita est preparatio tua. Riuos eius inebriasti, ita ut cum esset hora diei tertia, illi ebrii putarentur. Tempore quo multiplicasti generationes eius, Cuius eius, id est, Iordanis, quod est baptisinate. Ibi erant quando riuos eius inebriasti Parthi & Medi, & Elamitæ, Cretes, Syri, Arabes, Romani, Cyrenæi. Et penè omnes gentes, ex quibus multiplicasti generationes eius, quando quasi stillici dijs cælestibus coepit exoriri. Tunc inchoauit corona anni diem sanctum pascha, et campi repleti sunt ubertate,
omnia

omnia fertilitate congaudent, festiuitate epulantur, ita ut fines deserti pinguescant, & exultatione colles accingentur. induuntur enim arietes mansuetudine ouium, non uentilabunt cornubus, & conualles abundabunt frumento corporis Christi. Quod quando accipient, clamabunt arietes & oues simul hymnum dicentes Christo filio dei, qui regnat cum patre & spiritu sancto in unitate deitatis, & in trinitate unitatis in secula seculorum, Amen.

In finem canticum psalmi resurrectionis. LXV.

Iubilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius. Dicite deo quam terribilia sunt opera tua domine, in multitudine uirtutis tue mentientur tibi inimici tui. Omnis terra adoret te Deus & psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo.

Venite & uidete opera dei, terribilis in consilijs super filios hominum. Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede ibi latabimur in ipso.

Qui dominatur in uirtute sua in aeternum, oculi eius super gentes respiciunt, qui exasperant non exaltentur in semetipsis. Benedicite gentes deum nostrum, & auditam facite uocem laudis eius. Qui posuit animam meam ad uitam, & non dedit in commotionem pedes meos. Quoniam probasti nos deus, igne nos examinasti sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Introibo in domum tuam in holocaustis, reddam tibi uota mea, quae distinxerunt

runt labia mea. Et locutum est os meum in tribulatione mea. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso aromaticum, offeram tibi boues cum hyrcis. Venite et audite et narrabo omnes qui timetis deum, quanta fecit anime mee. Ad ipsum ore meo clamaui et exultaui sub lingua mea. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus. Propterea exaudiuit deus et attendit uoci deprecationis mee. Benedictus Deus qui non amouit orationem meam, et misericordiam suam a me.

COMMENTARIUM.

Iudeorum terra sola iubilabat deo, sed quia nunc oculi eius, id est, dei super gentes per Christum attendunt, non iam sola Iudæa iubilat deo, sed omnis terra deo psalmum dicit nomini eius, et dat gloriam laudibus eius, et dicit deo. Quia terribilia sunt opera tua in multitudine uirtutis tue, quibus te uerum deum dei filium declarasti, quando mentiti sunt inimici tui, dicentes: Non est à deo, te demonia fugante, mortuos suscitante, leprosos mundante, paralyticos curante, mortuos suscitante, mare pedibus ambulante, uentis imperante. In hac multitudine uirtutis tue mentiebantur tibi inimici tui, dicentes: Scimus quia à deo es, et non accipis personas hominum. Plus autem in multitudine uirtutis tue tunc mentiti sunt, quando dixerunt te furatum à discipulis, cum iam resurrexisses, et omnis terra, in cuius corde fueras, adorat te. Illi dicebant militibus mentimini, dicite eum furatum uobis dormientibus. Psalmus hic resurrectionem in titulo prenotat, nolite mentiri, si dormistis, non uidistis qui rapuit corpus. Aut enim uidistis rapientes et non dormistis,

stis, aut dormistis, & non uidistis, Quid mentimini? Magis uenite & uidete opera domini, ipse est enim iste qui conuertit mare in aridam, ut transiret patres uestri per ficcum per medium mare. Ipse est qui diuisit fluumium ut transirent eum pedibus patres uestri. Magis letamini in unum omnes, quia ipse est qui dominatur in uirtute sua in æternum. Et quia oculi eius super gentes respiciunt. Vos Iudæi gaudete, quod promissum patris uestri completur. Deus enim dixit Abrahe, In semine tuo hereditabo omnes gentes. Quid eis inuidetis, & more solito domini ad iracundiam prouocatis, ita ut dicat uobis: Quia auferetur à uobis regnum dei, & dabitur gentibus facientibus uoluntatem eius. Benedicite ergo gentes deum nostrum, & obedite uoci laudis eius. Hoc ecclesia in omnibus sequitur cum Apostolis & martyribus: Posuit, inquit animam meam ad uitam, & non dedit commoueri pedes meos, quando probasti nos deus, & examinasti igne passionum, sicut examinatur argentum. Induxisti in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro, & homines supra capita nostra, Tamen transiimus per ignem martyrij, & aquam baptismatis, & induxisti nos in refrigerium. Nam & in baptismo spiritu sancto & igne censiti sumus, quando intrauimus domum tuam in holocaustis, & reddidimus uota, quæ locutum est os nostrum in tribulatione nostra. Holocausta medullata offeram tibi. Holocausta sine medulla offerat deo, qui corde inanis, corpore uidetur orare & psallere. Ego autem, inquit, medullata tibi offeram. Orabo spiritu, orabo, & mente, psallam spiritu, psallam et mente, offeram incensum arietum,

uiriliter repugnans zelo ouium tuarum, aduersus omnem hereticum: offeram tibi boues cum praedico, hyrcos cum imperium libidinis subiuge, uel iugulo. Venite et audite quanta deus fecit anime mee, ut animam meam eriperet, animam suam posuit: ut me a morte eriperet, mortem accepit. Si non credo te uerum deum, et iniquitatem negantis uides esse in corde meo, non me exaudias deus. Verum quia credo te esse, ideo exaudisti me. Benedico te qui non amouisti precem meam, nec misericordiam tuam a me, qui regnas cum patre et spiritu sancto per omnia secula seculorum, Amen.

In finem in hymnis psal. cantici Dauid. LXVI.

DEUS misereatur nostri et benedicat nobis, illuminet uultum suum super nos, et misereatur nostri. Ut cognoscamus in terra uiam tuam, et in omnibus gentibus salutare tuum. Confiteatur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes. Letentur et exultent gentes, quoniam iudicas populos in equitate, et gentes in terra dirigis. Confiteantur tibi populi deus: confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum suum. Benedicat nos deus deus noster, benedicat nos deus, et metuant eum omnes fines terrae.

COMMENTARIUM.

IN hymnis psalmus cantici est, quod canebant angeli gloria in excelsis, quando illuminando uultum suum super nos uenit, et benedixit nos, ut cognosceremus in terra uiam dei, et in omnibus gentibus salutare eius. Confiteantur hoc populi, quia uenisti ut letetur gentes, quia incipiunt tuo iudicio agi in equitate, et in terra corporis sui, a peruersitate recto tenore auferri et dirigi.

Confiteatur

Confiteantur & hoc populi omnes, quia Maria ex terra
 no corpore, sed cœlesti semine dedit fructum suum, ut be-
 nedicat ipse fructus in trinitate. Benedicat nos deus deus
 noster, benedicat nos deus. Ter deus dictus, unus in trinita-
 tate nominatus, quem metuunt omnes fines terræ, per om-
 nia secula seculorum Amen.

In finem psalmus cantici David. LXVII.

EXurgat deus & dissipentur inimici eius, & sus-
 ciant qui odierunt eum à facie eius. Sicut defe-
 cit fumus deficiat, sicut fluit cera à facie ignis, sic
 pereant peccatores à facie dei. Et iusti epulentur &
 exultent in conspectu dei, & delectentur in lætitia.

Cātate deo, psalmum dicite nomini eius, iter facite ei qui
 ascendit super occasum, dominus nomen illi. Exultate
 in conspectu eius, turbabuntur à facie eius patris orpha-
 norum & iudicis uiduarum. Deus in loco sancto suo,
 deus qui inhabitare facit unius moris in domo. Qui e-
 ducit uinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant
 qui habitāt in sepulchris. Deus cum egredieris in con-
 spectu populi tui, cum pertransieris in deserto. Terra
 mota est, etenim cœli distillauerunt à facie Sinai, à facie
 dei Israel. Pluuiam uoluntariam segregabis deus hæ-
 reditati tue & infirmata est, tu uero perfecisti eam.

Animalia tua habitabunt in ea, parasti in dulcedine tua
 pauperi deus. Dominus dabit uerbum euangelizan-
 tibus uirtute multa. Rex uirtutum dilecti, dilecti &
 speciei domus diuidere spolia. Si dormiatis inter me-
 dios cleros pêne colūba deargentate, & posteriora dor-
 si eius in pallore auri. Dum discernit cœlestis reges si-

per eam niue dealbabuntur in Selmon mōs dei mons pinguis. Mons coagulatus mons pinguis, ut quid suspicamini montes coagulatos. Mons in quo beneplacitum est domino habitare in eo, etenim dominus habitabit in finem. Currus dei decem milibus multiplex milia leuantium, dominus in eis in Synai in sancto. Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus. Etenim non credentes inhabitare dominum deū.

Benedictus dominus die cotidie, prosperum iter faciet nobis deus salutarium nostrorum. Deus noster deos saluos faciendi, & domini domini exitus mortis. Verumtamen deus cōfringet capita inimicorū suorū, uerticem capilli perambulantiū in delictis suis. Dixit dominus ex Basan conuertā, conuertam in profundū maris. Ut intingat pes tuus in sanguine, lingua canū tuorū ex inimicis ab ipso. Viderunt ingressus tuos deus, ingressus dei mei regis mei, qui est in sancto. Præuenerunt principes coniuncti psallentibus in medio iuuēcularum tympanistriarum. In ecclesijs benedicite deo domino de fontibus Israel. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu. Principes Iuda duces eorum, principes Zabulon & principes Neptalym. Manda deus uirtuti tuæ, confirma hoc deus quod operatus es in nobis.

A templo tuo in Hierusalem tibi offerant reges munerum. Increpa feras harundinis congregatio taurorum in uaccis populorum, ut excludant eos qui probati sunt argento. Dissipa gentes quæ bella uolunt, uenient legati ex Aegypto, Aethiopia præueniet manus eius deo.

Regna terræ cantate deo psallite domino. Psallite deo

Deo qui ascendit super coelum caeli ad orientem. Ecce dabit uoci suae uocem uirtutis, date gloriam deo super Israel, magnificentia eius & uirtus eius in nubibus. Mirabilis deus in sanctis suis, deus Israel ipse dabit uirtutem & fortitudinem plebis suae benedictus deus.

COMMENTARIUM.

Item psalmus canticum in quo exurgit à mortuis, ut dissi-
pentur inimici eius, & fugiant qui crucifixerunt
eum à facie eius. Sicut defecit fumus contra altitudi-
nem eundo, sic deficiant: & sicut fluit cera ignem qui-
dem sentiens, sed ad naturam suam rediens, sic pereant pec-
catores sine conspectu dei. Isti uero, id est, Apostoli exur-
gente domino epuletur & delectetur in leticia, & quo-
usque ascendat super occasum, iter faciant illi, et gaudeant
in conspectu eius. Super occasum ascendit, quia iuxta oc-
casum suum coepit mundus esse quando in caelos ascen-
dit. Vnde & Apostolus Ioannes dicit: Pueri nouissima ho-
ra est. Turbati sunt à facie eius Iudaei, quando ostendit se
patrem orphanorum & iudicem uiduarum. Deus in lo-
co sancto suo. Ubiqueque sanctitas est, locus dei est, & ibi
est deus, & ipse facit unanimes in domo, in ecclesia uti-
que sua unam fidem integram exercere, ipse educet uin-
ctos à diabolo in fortitudine sua. Et ipsos qui ad iram
prouocant, id est, qui magicis artibus seruiunt, hi sunt
qui habitant in sepulchris. Deus egredere coram popu-
lo tuo, dum transieris ad desertum terram mutasti, quan-
do caeli stellam protulerunt, à facie dei Israel. Tunc plu-
uiam uoluntariam segregasti deus hereditati tuae, quan-
do angeli cecinerunt pacem hominibus bonae uoluntatis.

Hereditas

Hereditas eius in apostolis sumpsit exordium, in quibus infirmata est ipsa hereditas, sed ipse dominus perfecit eam resurgendo à mortuis, ostendendo fissuras clauorum in manibus, uulneris signum in latere, & ita eam perfecit, ut non solum spirituales, sed & animales habitent in ea, quia parauit ea dulcedinem suam deus, quando dedit uerbum mulieribus dominus, ut euangelizarent uirtutem multam. Dominus ergo eis dedit uerbum dicens: Ite dicite fratribus meis, ut eant in Galileam, ibi me uidebunt. Quis hoc dixit? Rex uirtutum dilecti, id est, interior Christi & species domus, utique corporis speciosi forma præ filijs hominum, in qua diuidit spolia, & captiuauit synagogam, & thesauros eius diuisit in ecclesia, alij dedit prophetiam, alij uerbum, alij uirtutem sanitarum: denique ultra synagoga non habet, nec prophetam, nec unctionem, nec sacrificium. Hæc captiue synagoge sublata uelut spolia sunt, diuisa cum dormirent inter medios cleros scribae et pharisæi. Inter medios inquam cleros, id est, inter libros sanctos. Cleros enim libros hoc loco dictos, & Iudei dicunt & nostri plurimi tractatores. Ergo si inter libros diuinos positi dormiatis, id est negligatis, & tenentes clauas regni, nec uos intretis, nec alios ingredi permittatis. Qui uos pennæ columbæ de argentatæ, id est, o uos pennæ columbæ de argentatæ, id est, simulantem simplicitatē columbæ, ueluti pennæ eius uos ostendistis. Porro autem de argentatæ pennæ estis non uerum argentum, & speciē auri, non aurum uerum ostendistis. Ergo si uos dormitis, ego dabo uigilantes cœlestes reges, id est, apostolos super terram, ut in omnem terram exeat sonus eorum. Ita ut hi

quos

quos nigredo peccatorū obtinuit, ad prædicationem eorum niue dealbentur in Selmon. Selmon locus est in quo purificabantur profelyti, uel hi, qui fatebantur grauioribus se pollutionibus inquinatos. κατ' ὀντι φρεσσι τοῦ locum Selmon uoluit dici omnem locum, in quo hi qui nigrificauerunt peccatorum sordibus, dealbentur. Ergo cum discernit dominus super terram Apostolos suos, qui cumq; audierunt eos & crediderunt, si super feniciū fuerunt nigri, tanquam lana candida facti, quasi nix dealbati sunt in Selmon, in loco purificationis, ubi omnia peccata lauantur: ubi mons dei, est mons pinguis, nullus alius nisi Christus Iesus, ipse pinguis, sudans olco lætitiæ, oleo chrysmatis, mons coagulatus est. Hic ipse mons pinguis in unitate deitatis trinitatem coagulata gerens. Videte ne suscipiatis in deitate alium aliunde. Nam qui hæc faciunt, arguuntur, & dicitur eis: Vt quid sic suscipitis montes uberes, id est, ut quid pluralem facitis deitatem. Coagulatum montem in unitate tenete, & patrem ac spiritum sanctum in uno Domino nostro Iesu Christo suscipite. Ipse est enim mons in quo placuit deo habitare in eo, & in ipso dominus habitauit in secula seculorum.

Huius currus decem milibus. Multiplex currus eius in passione agitatus est, ubi sibi ipse plus sufficit, quam decem milia legiones angelorum, & milia lætantium, quæ fuerunt cum Moysse in Sina in sancto. Tunc ascendit in altum, id est, in crucem, cepit captiuitatem, ipsam captiuitatem ligni primi, ipsam cepit, & de peccato damnauit peccatum. De ligno, inquam, crucis lignum conuenientie cepit, & dona erogauit hominibus. Passus est etiam

est etiam, qui non credebant, etiam his dona dedit in cruce positus, & nō parua dona. Audi quā magna. Preces pro his fundebat, dicēs: Pater remitte illis, quia ignorāt: Dedit ergo dona hominibus, id est, credentibus, & nō solum credentibus, sed etiam his, qui non credunt inhabitare dominum, qui non credunt, quia deus erat in Christo mundum concilians sibi. Benedictus dominus pater, benedictus deus filius. Benedictus dominus spiritus sanctus, quia prosperum iter crucis suae fecit nobis deus saluator noster, qui ideo cruciari uoluit, ut nos saluos faceret. Ideo mortis exitium suscepit, ut conquassaret capita inimicorum suorum, & liberaret peccatores de manibus demonum, qui à uertice capilli perambulabant in delictis suis. Dixit dominus ex Basan conuertam. Basan rex fuit, qui pro peccato captiuabat Israel. Ergo qui pro peccatis suis à Basan capti sunt, per crucem meam ex Basan conuertam. Verum quia in abyssis & in profundo est locus diaboli, etiam inde conuertam dicit interior diuinitas perfecta, profecto homini suo Iesu Christo: Conuertam, inquit, etiam de profundo maris, donec intingat pes tuus in sanguine passionis. Ibi lingua canum tuorum. Canum utique latantium: Crucifige Crucifige. Ergo hæc lingua canum ex inimicis ab ipso diabolo excitata est. Post passionem autem uisi sunt ingressus tui deus, probatum est, quia ingressus est in homine deus, & est in sancto. De quo prauenerunt principes prophetæ coniuncti psallentibus in medio iuencularum, quæ exierant in occursum Dauid, cantantes: Vicit Dauid in decem milibus. Deiecto Golia, ibi Christus in Dauid erat uictor in medio iuencularum

ularum tympanistriarum. Verum quia ibi fuit imago,
 hic ueritas comprobatur. Nolite hæc in synagoyis canere,
 sed in ecclesijs sanctorum, ibi benedicite dominum, non
 aliunde uenientem, non aduenam, non nouum, sed ip-
 sum qui semper est, dominum de fontibus Israel. Ibi Benia-
 min adolescentior in pauore. Vbi? Ibi in ecclesijs sine du-
 bio. Ibi Benjamin ille qui dicit: Ego Israelita sum ex tribu
 Benjamin. Quare adolescentior? Quia nouissimus natus
 est patri suo. Inter illos undecim coepit esse duodeci-
 mus, sed in conuiuio duplices partes accepit, ita ut am-
 plius illis omnibus laborans, obtineret hunc ipsum labo-
 rem non sibi, sed gratiæ dei patris sui imputans. Ibi ergo
 Benjamin adolescentior, in pauore, id est, in excessu men-
 tis. Ruit enim subito, & expauit: ruit in terra, & surre-
 xit in cælo: ruit persecutor, & surrexit Apostolus: ruit
 Saulus, & surrexit Paulus. Vbi tamen ubi Benjamin? ubi
 si interrogas: ibi, inquit, ubi principes Iuda, ubi princi-
 pes Zabulon, ubi principes Neptalim, ubi mādauit deus
 uirtutem suam, ubi confirmauit quod operatus est in no-
 bis, ubi est templum in triduo suscitatum, quod est in Hie-
 rusalem ubi offerunt reges munera, ubi increpatur seræ
 siluæ. Hæretici sunt qui quasi seræ in silua legis latebrant
 fuent, ut ex occulto ledant consilium taurorum inter uac-
 cas populorum. Lædere enim student sacerdotum consi-
 lia, qui hoc loco tauri nominantur apti altario inter uac-
 cas, id est, inter plebes surdas & ignaras agentes. Quare
 autem increpari à deo postulantur? Vt insipientia eorum
 nota fiat omnibus, ne forte cum hi non increpantur, ex-
 eludant eos qui non sunt de argentati, sed probati sunt an-
 gento.

gento. Dissipa eos domine, quia bella uolunt. Venient legati ex Aegypto Pharaone demerso, mitte duces tuos ad Aegyptum, fungatur legatione ex Aegypto: ipsam etiam interiorem partem Aegypti, Aethiopiam praueuiat manus tua: ut regna terrae canat tibi, qui ascendisti in caelos caelorum ad orientem, quando dedisti uocem tuam uocem uirtutis, ut in tuo nomine Apostoli super omnes infirmates, & super demones, & super ipsam mortem uirtutem imperandi susciperet, ut facientes haec signa diceret gentibus. Date honorem deo, super Israel magnum nomen eius, & per eum qui uidet deum in Christo, cuius uirtus in nubibus, in Apostolis scilicet, quos mittens ad gentes, monuit, ne pluerent in Iudaeam, ut compleret quod diceret: Mandabo nubibus meis, ne pluant super eam pluuiam. Non enim iam in incredulis mirabilis uult esse, sicut semper fuit in incredulis mirabilis, sed nunc mirabilis in sanctis, quibus credentibus dat uirtutem, & per ipsos dat fortitudinem plebi suae benedictus deus, qui regnat in saecula saeculorum Amen.

In finem pro his qui commutabuntur, psalmus
ipsi Dauid. LXVIII.

Salum me fac deus, quoniam intrauerunt aquae usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundum, & non est substantia. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Laboraui clamans raucae factae sunt fauces meae, defecerunt oculi mei dum spero in deum meum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniuste, quae non rapui tunc exoluebam.

oluebam. Deus tu scis insipientiam meam, & delicta mea à te non sunt abscondita. Non erubescat in me qui expectant te domine uirtutum. Non confundantur super me, qui querunt te deus Israel. Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam.

Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meae. Quoniam zelus domus tuae comedit me, & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.

Et operui in ieiunio animam meam, & factum est in opprobrium mihi. Et posui uescimētum meum ciliicium, & factus sum illis in parabolam. Auersum me loquebantur qui sedebant in porta, & in me psallebant qui bibebant uinum. Ego uero orationem meam ad te domine, tempus beneplaciti deus. In multitudine misericordiae tuae exaudi me in ueritate salutis tuae. Eripe me de luto ut non infigar, libera me ab his qui oderunt me, & de profundis aquarum. Non me demergat tempestas aquae, Neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. Exaudi me domine quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice me. Et ne auertas faciem tuam à puero tuo, quoniam tribulor uelociter exaudi me. Intende animam meam & libera eam, propter inimicos meos eripe me.

Tu scis improprium meum, et confusionem meam, & reuerentiam meam. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improprium expectauit cor meum & miseriam.

Et sustinui qui simul contristaretur et non fuit, qui consolaretur & non inueni. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Fiat mensa eorum

rum coram ipsis in laqueū, & in retributiones et in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorū semper incurua. Effunde super eos iram tuā, & furor irę comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.

Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt me, & super dolorem uulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam suam. Deleantur de libro uiuentium, & cū iustis non scribantur. Ego sum pauper & dolens, salus tua deus suscepit me. Laudabo nomen dei cum cantico, & magnificabo eum in laude. Et placebit deo super uitulum nouellum cornua producentem & ungulas. Videant pauperes et latentur, querite deū & uiuet anima uestra. Quoniam exaudiuit pauperes dominus & uinctos suos non despexit. Laudent illum cęli & terra, mare & omnia reptilia in eis. Quoniam deus saluam faciet Syon, & edificabuntur ciuitates Iude. Et inhabitabunt ibi, & hereditate acquirent eam. Et semen seruatorum eius possidebit eam, & qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

COMMENTARIUM.

IN domino nostro Iesu Christo duas substantias dei & hominis confitemur, & uirtutes deo tradimus, infirmitates homini applicantes, cuius uocem in isto psalmo ab initio usq; ad finē prophetatam aduertimus. Consuetudo habet humani sermōnis, ut grauem calumniam patientem, graui dicamus tempestate accum bere, hoc ordine aquas usq; ad animā suam peruenisse significat. Dicendo

cendo aut in limo profundi se infixum, fabricam primi ho-
 minis sonat, in qua fixum cruci tempestas seditiosi populi
 merisit eum in mortem. Rogat nunc pro discipulis ut non
 erubescant in eo, qui expectat resurrectionem eius, neque
 confundantur qui requirunt te in me deus Israel. Quo-
 niam propter te, inquit portavi improperium, dum facio
 uoluntatem tuam, illos offendi, operuit reuerentia faciem
 meam palmis attractatam, exterus factus sum fratribus meis,
 omnes me derelicto fugerunt. Hoc ideo passus sum, quia
 zelatus sum domum tuam, quia eieci de templo tuo nego-
 tiationes, operui ieiunio animam meam, quadraginta die-
 bus totidemque noctibus nihil accipiens, indutus sum sacco,
 forma serui. Indutus sum rex caelorum, et factus sum illis
 in parabolam, hinc inde uerborum insultationibus subia-
 cens. Auersum me exercebantur sacerdotes, ipsi in por-
 tis eliguntur sedere, sicut Hieremias dicit, oderunt arguen-
 tem. In portis ergo hi accipiunt pontificium iudicandi
 et corripiendi, quasi qui clauis ciuitatis teneant in por-
 tis sedere memorantur, et in me psallebant ebrii. Ego ue-
 ro orationem fundens agebam, ut eriperes me de luto mor-
 tis, ne ibi adhererem, ut non urgeret super me puteus os
 suum. Puteus pro diabolo hoc loco positus est. Puteus a
 potando dicitur, ipse potauit primos homines, et per po-
 pulum oris sui aperuit super eos os in morte. Unde sancti
 in passione euadentes dicunt: Nisi dominus fuisset in no-
 bis, forsitan uiuos deglutissent nos. qui? ministri utique eius-
 dem inimici. Sustinui, inquit, qui simul contristaretur et
 non fuit. Non enim poterat simul pati diuinitas, sicut sol
 si in ligno sit, quando conciditur simul concidi non potest,

Forte per
 poculum

ica diuinitas simul fuit passioni, & simul non patiebatur
 tristitia. Quasi conſolanti & nō inueni, tot milia ſalu
 rati, tot milia ſaluati, infiniti edocti, & nec unus inuen
 tus eſt mihi cōſolator tempore quo dederunt in eſca mea
 fili, & in ſiti mea potauerūt me aceto. Propter hoc facta
 eſt menſa eorum coram ipsis in laqueum. Menſam hic ſy
 nagogam canit, ad quam, quaſi reſecturi ſpiritualiter eun
 tes, laqueum aeternae mortis incurrunt. Obſcuratos habē
 tes oculos ne uideant lumen eccleſiae, dorſum ſuum parie
 tibus uanis incuruant. Et ideo apponitur iniquitas ſuper
 iniquitatem ipſorum, quia & ipſi geminant iniquitates
 ſuas. Occiderunt Chriſtum, ſanctos perſecuti ſunt, eccle
 ſiam negāt, uoces prophetarum euacuant. Et ideo delen
 tur de libro uiuentium, & cum iuſtis nō ſcribuntur. Non
 habent enim partem cum Abraham, neq; cum omnibus
 ſanctis ueteris teſtamenti, quia contempſerūt pauperem
 in aſpectu, illum de quo omnes patres eorum concionati
 ſunt: Pauper, inquit, ego & dolens. Pauper ut nos diuites
 faceret, dolens ut nos a doloribus aeternis eriperet. Fa
 ctus eſt hoſtia deo pro nobis, pacificans in ſanguine ſuo,
 ſiue qui in terris ſunt, ſiue qui in caelis. Et placuit in ſaci
 ficio crucis, quaſi uitulus nouellus cornua producēs duo
 rum teſtamentorum, & ungulas quatuor euangeliorum
 quod uidentes pauperes letantur. Pauperes Apoſtoli, nō
 habentes duas tunicas, non peram, non pecuniam in zo
 nis ſuis. Vnde & petrus mendicanti infirmo: Argentum
 & aurum non habeo, ſed quod habeo hoc do tibi. in no
 mine ieſu ſurge & ambula. In his operibus magnificatus
 eſt dominus ieſus Chriſtus in laude, quod uidentes pau
 peres

peres gratulantur, quia sic exaudit pauperes dominus, uinctos suos non spernit. Laudate eum caeli, quia ascendit, & terra quia resurrexit, & mare quia pedibus illud ambulauit, & Syon quia edificauit eam non habentem maculam, neq; rugam, & ciuitates Iudae animae Apostolorum, quae inhabitantur à Christo, & hereditatem primam acquisiuit eas. Semen etiam seruorum Christi possidebunt eas qui non possident terrenas uanitates. Apostolorum utiq; doctrinis possident, & qui diligunt nomen domini inhabitabunt in ea, id est, in fide, in doctrina, in ecclesia. In qua regnat dominus noster Iesus Christus cum patre & spiritu sancto, nunc & in cuncta secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid in rememoratione quod saluum fecit eum dominus. LXIX.

DEus in adiutoriū meum intende, domine ad adiuuandum me festina. Confundantur et reuertantur, qui querūt animam meam. Auertantur retrorsum & erubescant, qui uolunt mihi mala. Auertantur statim erubescences, qui dicunt mihi euge euge. Exultent & letentur in te omnes qui querunt te, & dicant semper magnificetur dominus, qui diligunt salutare tuū.

Ego uero egenus et pauper sum, deus adiuua me. Adiuutor meus et liberator meus es tu, domine ne moreris.

COMMENTARIUM.

IN rememoratione, inquit Dauid, eo quod saluum me fecit Dominus, ibi dixit saluum me fac domine, hic gratias agit saluatus. Quid tamē orauit, ad adiuuandum me festina, festinanter suscita me à mortuis, ut erube-

scant statim erubescens, qui dicunt mihi, euge euge. Exultent hi qui sperant in te, & qui querunt te, & dicant semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuum. Liqueat Apostolos, & quassisse & dilexisse: Ego uero, ait, mendicatus & pauper sum. Exinanivi enim me ipsum, factus obediens usque ad mortem. Deus adiuua me, non enim fragilitas humana resurgit, nisi potentia fuerit diuina releuata. Adiuutor ergo & liberator meus esto domine, ne tardaueris, deus qui regnas in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid filiorum Ionadab & priorum captiuorum. LXX.

In te domine speravi non confundar in aeternum, in iustitia tua libera me, & eripe me. Inclina ad me aurem tuam, & salua me. Esto mihi in deum protectorem, & in locum munitum, ut saluum me facias. Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu. Deus meus eripe me de manu peccatoris, et de manu contralategem agentis, & iniqui. Quoniam tu es patientia mea domine, domine spes mea à iuuentute mea. In te confirmatus sum ex utero de ventre matris meae, tu es protector meus. In te cantatio mea semper, tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiuutor fortis. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam. Ne proicias me in tempore senectutis, cum defecerit uirtus mea ne derelinquas me. Quia dixerunt inimici mei mihi, & qui custodiebant animam meam consilium fecerunt in unum. Dicentes deus dereliquit eum persequimini & comprehendite eum, quia non est qui eripiat. Deus ne elongeris à me, deus meus in auxilium meum

meum

meum respice. Confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ operiatur confusione et pudore, qui querunt mala mihi. Ego autem semper sperabo, & adiciam super omnem laudem tuam. Os meum annunciat bit iusticiam tuâ, tota die salutare tuum. Quoniam nõ cognoui literaturam introibo in potentias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Deus docuisti me à iuuentute mea, & usq; nunc pronuntiabo mirabilia tua.

Et usq; in senectam & senium, deus ne derelinquas me. Donec annunciem brachium tuum, generationi omni quæ uentura est. Potentiã tuam & iusticiam tuã deus usq; in altissima quæ fecisti magnalia, deus quis similis tibi. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas, & conuersus uiuificasti me, & de abyssis terræ iterũ reduxisti me. Multiplicasti magnificentiam tuam, & conuersus consolatus es me. Nam & ego confitebor tibi in uasis psalmi ueritatem tuam deus, psallam tibi in cythara sanctus Israel. Exultabunt labia mea cum cantauero tibi & anima mea quam redemisti. Sed & lingua mea meditabitur iustitiam tuam, cum confusi & reueriti fuerint, qui querunt mala mihi.

COMMENTARIUM.

P Salmus, inquit, filiorũ Ionadab, et priorũ captiuorum. Videndũ est cũ quibus canit Dauid. Cũ filiis Ionadab, de quibus Hieremias dicit patria cõsitutione uinũ non bibere, & uocẽ domini increpantis memorat, quia dictũ est. Filij Ionadab custodiunt præcepta patris sui, & nõ bibent uinũ. Non ergo putemus filios Ionadab cũ Dauid cecinisse psalteriũ, sed sobrietatis uiros

participes fuisse, et in psallendo deo. Non enim canebatur ad libitū, sed ad gemitū, ubi captiui primi simul lachrymas funderēt, dicentes: Deus meus eripe me de manu cōtra leges agentis & iniqui. In te confirmatus sum ex utero. Ex utero utiq; uirginali. Nos dicimus in deo cōfirmatum Christū, qui tanquam prodigiū factus est multis incredulis, credentibus autē extitit adiutor & fortis. Repletum est os eius nō in cibo, nō ebrietate, sed laude, & non est protectus in tēpore passionis cū deficeret uirtus eius: Non est penitus derelictus tempore quo dicebant inimici: Deus dereliquit eū. Tunc deus non discessit ab eo, quo

Etiam Hieronymus in cōmentarijs pro literaturā uertit negotiationē. Atque ita habet psalteriū Romanum.

resurgente erubuerunt, & confusi sunt insultantes auersi retro, & confusi uolentes animam eius nullam cognoscens aliā negotiationē, nisi hanc ut intraret in potentias domini. Nūc exterior interiori dicit: Quae fecisti magna lia deus, quis similis tibi, quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conuersus ecce uiuificasti me, & de abyssō terrae iterum reduxisti me. Dicendo iterum questionem fecit. Semel enim passus, semel mortuus, semel sepultus, semel de abyssō terrae reductus, quid est hoc iterum? Iterum dicendo exclusit noua. Ita nos penitentiae recuperationem negantes, & praedas leonum in eorum faucibus relinquentes, noster hic pastor non relinquet praedam, nō uidet lupum & fugit, sed uiuentes de ore leonum oues eripiens, iterum suis gregibus praesentat incolumes, hoc est, iterū, qui in ipso sepulti sumus per baptismum, & Christum induti morimur, quando nos morti tradimus consentiendo inimicis nostris, qui nos sic terrenis uoluptatibus implicant, ut uideamur in abyssō terrae demersi.

demersi. Sed quia non patitur in nobis perire quod con-
tulit, iam per baptismum semel à mortuis suscitatos ad ui-
tam eternam, ab eterna uita per diaboli exclusos astuci-
am, in eo iterum Christus de abyssio terræ reducit, in quo
multiplicans iustitiam suam, id est, excommunicans eum,
& à pacis osculo proiciens, conuersus iterum consolatur,
reddens ei communionem quam abstulerat, osculum
quod negabat. Et ego, inquit, cōfitebor, ait, quia confes-
sio est quæ liberat pœnitentem. Confitetur ergo in ora-
tione sua domino deo suo peccata sua. Dei autem ueritatē
in uasis psalmi. Quæ sunt uasa psalmi? In uasis psal-
mi ueritatem dei nunciant, qui intus in ira uasculum cor-
poris sui ueritatem rectæ fidei habent inclusam. Namq;
si incorporaliter quispiam pœnitentiæ suæ afflictiones o-
stēdat, à peccato abstineat, in ieiunio, cinere, cilicioq; per-
maneant, nisi in uasis psalmi ueritatem teneat, omnia quæ
laborauerit euanescent. Facilius per ueritatem fidei sine
sua ad indulgentiam ueniet, quam per afflictionem suam
sine ueritate attinget. Age ergo in confessione tua corre-
ptionem etiam sine cilicio, & in psalmi uasculo ueritatē
include. Psalmus enim quem canis ad deum non perue-
nit, nisi intus in uasculo suo ubi psalmū includit memo-
ria, in uase inquam ipso ueritas dei simul fuerit cōmora-
ta. Tunc psallis in cythara sancto Israel, tunc gaudent la-
bia tua, dum cantas domino, & anima tua quæ redemit,
quam iterū de abyssio reuocās liberauit, & cōfundit ater-
na confusione qui quærebat eā. Solus enim creator eius
possidet eam, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Psalmus David in Salomonem LXXI.

DEus iudicium tuum regi da, & iusticiam tuam filio regis. Iudicare populum tuum in iusticia, & pauperes tuos in iudicio. Suscipiat montes pacem populo, & colles iustitiã. Iudicabit pauperes populi, et saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. Et permanebit cum sole & ante lunã, in generatione & generatione. Descendet sicut pluuia in uellus, & sicut stillicidia stillantia super terrã. Orietur in diebus eius iusticia, et abundantia pacis, donec auferatur luna. Et dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procedent Aethiopes, & inimici eius terram lingent. Reges Tharsis & insulae munera offerent, reges Arabum, & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes seruient ei. Quia liberauit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo. Et uiuet & dabitur ei de auro Arabiae, et adorabunt de ipso semper, tota die benedicent ei. Erit firmamentum in terra in summis montibus, superextolletur super libanum fructus eius, et florebunt de ciuitate, sicut scenum terrae. Sit nomen eius benedictum in secula, ante solem permaneat nomen eius. Et benedicentur in ipso omnes tribus terrae, omnes gentes magnificabunt eum. Benedictus dominus deus Israel, qui facit mirabilia solus. Et benedictum nomen maiestatis eius in aeternum, replebitur maiestate eius omnis terra: fiat fiat.

COM

COMMENTARIUM.

Qui prophetiam in psalmis credunt, tenent illam regulam quam cecinit Zacharias dicens de deo, quod ipse locutus sit per os prophetarum, liberaturum se nos ab inimicis nostris. Quod autem in capite huius psalmi legis, dominum nostrum Iesum Christum explanatorem inuenies. Dicit enim in euangelijs: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium filio dedit. Quod ergo per os sanctorum promisit in filio suo, rex uerum impleuit, cuius tunc imaginem Salomon gerens, sapientis nomen accepit, habens in se scintillam sapientiae. Hic autem ipsa sapientia ueniens dedit pacem montibus, id est, Apostolis et collibus iusticiae, id est, plebibus, iudicauit cum iusticia pauperibus, continens personas diuitem, humiliavit calumniatorem, id est, populum Iudaicum. Permanet cum sole, imo super solem, quia ad dexteram patris permanet sedens, et ante lunam in secula. Lunam hoc loco non pro causa lunae, sed pro aeternitate memorauit Domini Iesu Christi. Et descendit sicut pluuia in uellus, id est, in uelleribus lanae, sicut Gedeon signum uictoriae in uelleribus lanae percepit. Nam et uerbum suum pater sic iussit sicut pluuia expectari: Expectetur, ait, sicut pluuia uerbum meum. Ergo quem in Deuteronomio iussit expectari sicut pluuiam, in euangelijs praesentauit sicut pluuiam. Non utique ex inferioribus semine humano erumpente progentum, sed uerbo patris de caelorum altitudine quasi pluuiam uenientem exortum. Exortum, inquam, in tenebris mundi lumen rectis corde. Orta est in diebus eius iusticia et abundantia pacis. Pacem meam do uobis, non talem qualem

hic

hic mundus habet, sed pacem meam illam qualem habet
 caeli, in qua dominatur Christus à mari usq; ad mare, hoc
 est, super omnem terram aquis maris & fluminum cir-
 cundatam. Coram illo procident Aethiopes. Aethiopes
 nigredinis circumdati perfidia, non in corio carnis, sed
 in sensibus animæ. Propter hoc procident ante eum, &
 ter am iniñici eius lingent, ut indulgentiam ab eo conse-
 qui mercantur. Reges autem Tharsis & insule munera
 offerunt, id est, qui regnant in corpore suo securi & mu-
 nera offerunt, reges Arabum & Saba dona adducunt,
 qui dominantur moribus Barbaris. Hi dona adducunt
 animas suas, ut ipsas ei tradant ad adorandum eum cum
 regibus terræ, qui terrenis uoluptatibus dominantur. Om-
 nes autem gentes seruient ei, quia liberat pauperem à
 potente. Vide causam, ideo ait omnes gentes seruient ei,
 quia liberat pauperem, sensum eorum à potente & astu-
 to diabolo, qui eos suasisit opera manuum suarum timere
 & colere. Ex usuris et iniquitate liberauit animas eorū,
 Ampliabantur usuræ animabus eorū, qui a quod debeba-
 tur deo, idolis tradebatur (& illis accipientibus, si tamē
 uel dici potest illis accipiētib. qui nihil nec accipiūt, nec
 recusant) dæmonijs ergo accipientibus quod soli deo de-
 bebatur, istis & debitum concreuit & fœnus. Videns pi-
 us, cui pater iudicium suum tradidit in reddendo eos san-
 tis esse mendicos, hoc iudicauit: Inuicem, inquit, uos ho-
 mines remittite uobis debita, & uobis remittit pater ue-
 ster qui est in cœlis. Et adiecit: Si non remisistis, nec uo-
 bis remittit. O liberātem ex usuris & iniquitate animas,
 uerè præclarum nomen tuum nobis, qui uiuis in secula
 seculo-

seculorum, uivis & dabitur tibi aurum Arabiæ. Aurum enim terra illius est magnum, aurum accipis probatū, fulgidum in Apostolis, in martyribus, in confessoribus, in uirginibus. Aurum accipis, non tibi potest fieri impostura. Erat firmamentum tuum in terra corporum nostrorum, non in conualle fletus, sed in summis montibus superextolletur fructus tuus, & supergredietur altitudinem etiam Libani montis, & floriet in altitudinibus Apostolorum. Quid floriet audiamus: Sicut scœnum, inquit, ergo in illa alitudine laudata floriet scœnum. Floriet in ecclesia usque hodie, ut pascantur iumenta, nihil cum populo defectionibus agitur. Ibi ergo producit scœnum iumentis. Perfectorum enim est solidior cibus. quia ergo scœnum florent montes, nemo fugiat ecclesiam, ueniant omnes ut benedicatur ibi deus Israel, qui facit mirabilia solus, & sit ibi nomen maiestatis eius benedictum in secula, ut repleatur maiestate eius omnis terra: fiat fiat, ipsa gloria in secula seculorum, Amen.

Defecerunt hymni Dauid filij Iesse. Psalmus

Asaph. LXXII.

Quam bonus Israel deus, his qui recto sunt corde. Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Quia zelauit super iniquos, pacem peccatorum uidens. Quia non est respectus mortuorum, & firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia, aperti sunt iniquitate et impietate sua. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transferunt in affectum cordis. Cogitauerunt & locuti

cuti sunt nequitiam, iniquitatem in excelsis locuti sunt.

Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transiit in terra. Ideo conuertetur populus meus hic, & dies pleni inuenientur in eis. Et dixerunt quomodo scit deus, et si est scientia in excelsis. Ecce ipsi peccatores, & abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Et dixi, ergo sine causa iustificauit cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis. Si dicebam narrabo sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobauit. Existimabam ut cognoscerem, hoc labor est ante me. Donec intrem in sanctuarium dei, & intelligam in nouissimis eorum. Veruntamen propter dolos posuisti eis, deiecisti eos dum aleuarentur. Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt perierunt propter iniquitatem suam.

Velut somnium surgentium domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt, et ego ad nihilum redactus sum, & nesciui. Ut iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Tenuisti manum dexteram meam, & in uoluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Quid enim mihi in caelo, & à te quid uolui super terram. Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in aeternum.

Quia ecce qui elongant se à te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Mihi autem adherere deo bonum est, ponere in domino deo spem meam. Ut an-

nunciem omnes prædicationes tuas in portis filiae Sion,

COMMENTARIUM.

Cum deus omnibus bonus sit, & nulli sit malus, quid sit uoluit dicere. His bonus, qui recto sunt corde. Hæc dictio humanis sensibus applicanda est his, qui uituperant iudicia dei, dicentes: ille perfidus, ille iniquus, sordidus, truculentus, insanus est. Ille autem innocens, castus, humilis, insania fatigatur, infirmitate concutitur, & his similia. Hæc rectis corde uirtutum semina conprobantur. In quibus probata fides segetem suam in æternæ uitæ amœnitatē suscipiat, & in seculo quasi in hyeme glaciali positi primæ anastasis quasi primi uerbi **Forte ueris** flores expectent. Letantes itaque in pace sua peccatores, quod cum hominibus non flagellantur teneat superbia, fiant crassi, prodeat ex adipe eorum iniquitas, ponant in celo os suum, & loquantur iniquitatem in excelsis, dicant non esse scientiã in deo, qui tamẽ sunt audiamus: Hi sunt, inquit, peccatores, & abundantes, qui in seculo obtinuerunt diuitias, mei autem penè moti sunt pedes, & à recto itinere penè effusi sunt gressus mei, quia dixi in corde meo: Ego sine causa iustificauit cor meum, & laui inter innocentes manus meas. At ubi considerauit omnia temporalia esse quæ peccantibus ministrantur, & subito eos deficere & perire propter iniquitatem suam, & istam uitam eos quasi somnium transire. Et quia deus in ciuitate sua Hierusalem quã præparat sanctis, imaginẽ eorũ ad nihilum rediget, tunc inflammatum est in amore dei cor meum, & renes mei resoluti sunt, id est, ad castitatis libertatẽ à mali exẽpli uinculo resoluti. Ideo enim ad nihilũ redactus sum, hæc cogitãs, quia nesciui nõ esse **condi-**

condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam. Postquam quã didici, etiam iumentum estimatus, et peccus ad occisionem positus, tamen permansi semper tecũ. Tenuisti manum dexteram meam, in uoluntate tua deduxisti me, & cum gloria assumpsisti me. Hęc in domino tibi Christo completa sunt. Ipse tenuit generi humano dexteram iam mortuo iam scetenti, duxit à uoluntate diaboli ad uoluntatem suam, & assumpsit in gloriam, qui audenter diceret: Quid mihi restat in cœlo? Hoc est in terra positus ita cœlestem uitam exercui, ut dum in cœlo ascendero, nihil mihi supersit quod in terra positus non impleuerim: nihil enim præter te uolui super terram, etiam si defecit cor meum, et caro mea in passiones, et pars mea, quia deus est, non defecit, sed manet in secula. Non enim pereunt, nisi hi qui longe se faciunt à deo conseruatore suo: & ipse non perdet, nisi illos qui fornicantur ab illo: id est, quorum anima alterum ducit Deum, aut à ueritatis coniugio se falsitate commiscet. Vnusquisque autem nostrum his probatis dicat. Mihi autem adherere deo bonum est, & ponere in Domino spem meam, ut annunciem omnes laudationes Dei in portis filie Sion. Filia Sion anima credens Christo, quę in finem psalmi inueniet laudes, quas sibi in titulo defecisse testatur. Defecerunt ei laudes, quia zelata est in peccantibus, quas inueniet in finem, si adhaerit Domino, & in ipso suam spem ex integro collocarit, qui regnat in secula seculorum,

Amen.

In finem

In finem intellectus Asaph. LXXIII.

VT quid deus repulisti in finem, iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ. Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio. Redemisti uirgam hereditatis tuæ, mons Sion in quo habitasti in eo. Leua manus tuas in superbias eorum in finem, quanta malignatus est inimicus in sancto. Et gloriati sunt qui oderunt te in medio solennitatis tuæ. Posuerunt signa sua signa, & non cognouerunt sicut in exitu super summum. Quasi in silua lignorum securibus exciderunt ianuæ eius in idipsum, in securi et ascia deiecerunt eam.

Incenderunt igni sanctuarium tuum in terra, polluerunt tabernaculum nominis tui. Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul, quiescere faciamus omnes dies festos dei à terra. Signa nostra non uidimus, iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius.

Vsque quo Deus improperabit inimicus, iritat aduersarius nomen tuum in finem. Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem.

Deus autem rex noster ante secula operatus est salutem in medio terræ. Tu confirmasti in uirtute tua mare, contribulasti capita draconum in aquis. Tu confregisti capita draconum, dedisti eum escam populis Aethiopicum. Tu dirupisti fontes, & torrentes, tu siccasti fluuios Etham. Tuus est dies, & tua est nox, tu fabricatus es auroram & solem. Tu fecisti omnes terminos terræ, astatem & uer tu plasmasti ea. Memor esto huius, inimicus improperabit Domino, & populus insipientis incitabit nomen tuum. Ne tradas bestiis animas

confidentes tibi, & animas pauperū tuorum ne obliuiscaris in finē. Respice in testamentū tuum, quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatū. Ne auertatur humilis factus confusus, pauper & inops laudabūt nomen tuū. Exurge deus iudica causam tuam, memor esto improperiorū tuorum eorū quæ ab insipiente sunt tota die. Ne obliuiscaris uoces inimicorum tuorum, superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.

COMMENTARIUM.

IRatus est dominus super Israel, cum esset arca Dei in Silo, cum Osni & Finees filij Heli in sacrificijs suis et fornicationibus, nec increpati corrigerentur. Tradata est etiam arca testamenti aduersarijs, & gloriati sunt qui oderunt eum in medio atrij eius. Quasi in silua lignorum exciderunt ianuas munitionum. Incēderunt igni ubique inuenerunt sanctuarium, id est, locum orationis eorum extructum. Et quiescere fecerunt festos dies Domini in terra, dicentes: iam in Israel non est propheta, utique audientes Heli mortuū & duos filios eius, qui summam sacerdotij tenebant occisos in prælio. Samuel adhuc erat infans, cuius nec opinio cœperat. Et ideo uidebatur improperare inimicus populus gentium & insultare, in quo rogat ne animas pauperum suorum obliuiscatur dominus in sempiternum ut exurgat & iudicet causam suam, quia superbia eorum qui odiebāt eum, ascendebat nimis. Hactenus historicus sermo cœperit finē. Est enim & in uobis arca testamenti domini, quam quotidie hostes conantur eripere, id est, animi constantiam, quæ pro defensione uirtutum contra uitia bella committit.

tit. Si ergo huius arca sacerdotes, id est, corpus et anima mea ex consensu coluerunt, requiescit super eam dominus, & non audebunt demonia, nec bellum in cute consistere. At ubi hæc per negligentiam sacerdotum cesserit, capitur ab aduersarijs, & malignatur inimicus in sancto, & gloriatur qui oderunt dominum in eo. Post hæc cum lachrymis orandus est dominus, ut animas pauperum non obliuiscatur. Dominus in sempiternum, non auertatur in perpetuo, humilis factus, confusus, ut non in æternum tradatur bestijs anima quæ confitetur ei: ut memor sit creaturæ suæ, quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ domus iniquitatum. Exurgat ergo dominus & iudicet causam suam, quoniam per occasionem peccatorum meorum inimicus impropere domino: Memor, inquit, esto domine impropriorum tuorum, quæ ab insipientibus fiunt tota die, ut non obliuiscaris uoces querentium te per poenitentiam, & contemnentium te superbia ascendat ad te, ut illis superbientibus reddas, & nobis confitentibus parcas, qui regnas in secula seculorum, Amen.

In finem ne disperdas uel corumpas, Psalm.

cantici Asaph. LXXIIII.

Confitebimur tibi deus, confitebimur & inuocabimus nomen tuum. Narrabimus mirabilia tua, cum accepero tempus ego iustitias iudicabo. Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea, ego confirmavi columnas eius. Dixi iniquis, nolite iniquè agere, et delinquentibus nolite exaltare cornu. Nolite extollere in altu cornu uestrum, nolite loqui aduersus deum iniquitatem. Quia neq; ab oriète, neq; ab occidente, neq; a de-

fertis montibus, quoniam deus iudex est. Hunc humiliat & hunc exaltat, quia calix in manu Domini uini meri plenus mixto. Et inclinauit ex hoc in hoc, ueruntamen fex eius non est exinanita, bibent omnes peccatores terre. Ego autem annuntiabo in seculum, cātabo deo Iacob. Et omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iusti.

COMMENTARIUM.

Aliquanta in septuagesimo tertio idcirco prætermisimus psalmo, quia in septuagesimo quarto ea credidimus melius declaranda: Confitebitur, inquit, tibi deus. Si peccata confitemur, non ut sciat quæ ignorat, ideo confitemur, sed ut ea quæ optime nouit indulgeat. Quia confitemur eum & nomen eius inuocamus. Confessio enim pœnitentis ad indulgentiã non attendit, si rectæ fidei inuocatio nominis Dei non fuerit subsecuta, in qua confessione narrantur omnia mirabilia eius, quæ sancti symboli textus ostendit. Verum quia (ut dixi) in antecessione huius psalmi aliquãta transiui, quæ sunt in isto reddenda hæc sunt: ut narres contra Manicheum omnia mirabilia eius, & non dicas aduersis & contrarijs mundum agi, & alium lucis dominum, alium tenebrarum, alium noctis, alium diei, sed unum eundemq; dominum confitentes, narremus omnia mirabilia eius, dicentes: Tuus est dies & tua est nox, tu fecisti solem & lunam, ætatem & uer tu fecisti. Confirmasti in uirtute tua mare, tu confregisti capita draconum in aquis, id est, capita demonum in baptisate. Quod autem aquis dixit, uoluit ostendere unum baptisma in aquis posse omnibus

nibus celebrari. fluminum, maris, fontium, torrentium, stagnorum, ibi capita demonum confringantur, id est, in omnibus aquis. Caput autem draconis magni in poenitentia confringet dominus, & dat eum in escam populo Aethiopum. Aethiopes à plaga meridiana nigri sunt. Hi ergo qui demoniorum meridianorum ruinam patiuntur, nigri fiunt apud deum, & pro ipsa nigredinis perfidia, Aethiopes appellantur. Hi itaq; cum baptizarentur, quia in aquis confracta sunt capita demonum, uenenu omne in aquis fluentibus euauit. Et illos iam mundos, quum ab omni ueneno defecatos exhibuit, nunc in sicco positus, draco magnus ipse princeps draconum aduenit, quem suis cibantes nefarijs factis ueneno eius iterum nigrarunt. Verum quia poenitentibus auxilium diuinae pietatis occurrit, confringitur & huius caput draconis in sicco. Aqua ibi sola lachrymarum est. Et quia non sunt fluuij circa eum salientes, quae tantum nefas ueneni abluant, datur eis in cibo, & dicitur eis. Quando draconum capita in aquis uobis confracta sunt, gustastis & uidistis quam suavis est dominus. Modo quia dominum reliquistis, gustate & uidete quam amarus est diabolus. Ibi gustastis mel & lac, hic gustate cinerem pro pane, & lachrymas uestras in poculis miscete. Ibi uestes candidas et mundas, hic saccas sordidas. Ibi habuistis gaudium, hic mugitum gemitumq; inter suspiria excrepate. Sicq; Aethiopes esse cessabitis, & pristinus uobis candor splendorq; redditur. Ibi enim uobis rumpent iterum fontes & torrentes, ubi siccati fuerunt fluuij Aethan. Aethan fluuij in deserto Sina inuenti sunt. Ex quibus qui gustasset, non si-

Aliter Mora

cut de Myrrha amaritudine replebatur, sed statim tumore correptus, mortis periculo subiacebat. Quando ergo quando conuertit solidam petram in stagna aquæ, & rupem in fontes aquarum, isti Aethan fluuij dei nutu siccarunt. Quod factum ad hoc ducit, quia poenitentibus Aethan fluuij exiccantur. Et ex desperato lapide atque durissima petra in deserto, & in squallentibus locis posita fontes pariter erumpunt atq; torrentes. Hæc fecit rex noster, Deus ante secula qui est ipse. Hæc fecit in secula qui operatus est salutem in medio terræ, in Domino nostro Iesu Christo, qui dixit iniquis: Nolite iniqua agere, & nolite delinquentibus exaltare cornu, nolite extollere in altum cornu uestrum, nolite loqui aduersum Deum iniquitatem. Si quis autem uobis dixerit, Ecce hic Christus, aut ecce hic, illic, nolite credere, quia neq; ab oriente, neque ab occidente, neq; à desertis montibus, sed sicut fulgur ita ueniet, quoniam deus iudex est. Nō sic uenit quomodo homo uenit, sed quomodo deus iudex, ut superbū humiliet sicut promisit, & exaltet humilem ferens calicem in manu uini meri plenum mixto, ex quo inclinat ex hoc in hoc. Vinum duas species habet, unam unde infirmos sanat, aliam unde sanos debilitet. Ex uno eodemq; uino iustis propinatur ad salutem, peccatoribus ad interitum irrogatur. Sicut ignis iustis proficit ad splendorem, ad usuram infertur iniustis, fex tamen calicis non exinanitur, ut bibant non pauci, sed omnes peccatores terræ: quod uno eodemq; poculo alijs salus, alijs interitus ueniat, etiam hodie qui indigne gustauerint. Vnde salutem digne gustantes hauserunt: inde isti, ut ait Apostolus, sibi iudicia

judicium sumunt. Nos autem hæc sciētes, si uolumus gaudere in secula seculorum, ita cantemus deo Iacob, ut omnia peccatorum cornua confringamus, id est, uiciorum uentilationes contemnendo frangamus, & uirtutum cornua exaltemus in domino nostro Iesu Christo, qui regnat in secula seculorum, Amen.

In finem in carminibus canticum ad Assyrios

psalmus Asaph. LXXV.

Notus in Iudæa Deus, in Israel magnum nomen eius. Et factus est in pace locus eius & habitatio eius in Sion. Ibi confregit potentias, arcum, scutum, gladium, & bellum. Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis, turbati sunt omnes insipientes corde. Dormierunt somnum suum, & nihil inueniunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. Ab in crepatione tua deus Iacob. dormitauerunt qui ascenderunt equos. Tu terribilis es & quis resistet tibi, ex tunc ira tua. De caelo au litum fecisti iudicium, terra tremuit & quieuit. Cum exurgeret in iudicium deus, ut saluos faceret omnes mansuetos terræ. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquæ cogitationis diem festum agent tibi. Vouete & reddite domino deo uestro, omnes qui in circuitu eius affertis munera. Terribili & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud omnes reges terræ.

COMMENTARIUM.

Canticum contra Assyrium, id est, contra diabolum inchoamus. Contra cū enim notus factus est in Iudæa deus, in Christo mundum recōciliās sibi.

In Israel magnum nomen eius. Israel homo Iudæus. Deū ergo qui uidit hominem & credidit deum, in ipso primum factum est nomē eius. Ita ut diceret ei: Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Et quia porte inferi nō preualebunt aduersus eam. Ibi confregit cornua arcuum, & scutum, & gladium, & bellum, fecitq; in pace locum eius, & habitationem eius in Sion, & illuminauit ei à montibus æternis, à prophetis qui fuerunt ab initio. Contra quam turbantur usque hodie omnes insipientes corde. Et qui moriuntur in peccatis suis dormientes somnum mortis suum, id est, somnū suæ dormientes. Nihil inuenerunt in manibus suis. Ibi omnes uiri diuitiarū. Hic enim nascentes quæ inuenerūt, hic morientes relinquunt. Non solum diuites dormiunt, sed & fortes qui ascenderunt equos Deus enim terribilis est, & nemo potest resistere ei. Tunc in ira sua, cum enim cœperit iudicium de cælo iaculari, terra tremet & quiescet, cum exurgere cœperit in iudicio Deus, in quo non saluabit alios, nisi omnes mansuetos terre. Ibi cogitatio hominis confitebitur ei, & reliquæ cogitationum diem festum agent Deo. Sic erunt omnes dies iustorum, quomodo nobis semel in anno sanctus dies est pasche. Omnes ergo sancti dies festos agent Deo: & uos, inquit, si uultis gaudere cum sanctis, uouete & reddite domino deo uestro. omnes qui in circuitu eius offeritis munera, memores debent esse quid uouerint, aut cui uouerint. Nā in baptismatis consecratione uouerūt seipsos tradere, et omnibus operib; diaboli renūciare. Hoc reddite domino Deo uestro, ante oculos hoc habentes, quia etiam prin-

cipum

cipum auferet spiritus, cum à uoto discedunt. Et est terribilis etiam regibus terræ, ipsi gloria in secula seculorum Amen.

In finem pro Idythum, psalmus Asaph. LXXVI.

VOce mea ad dominum clamaui, uoce mea ad deū & intendit mihi. In die tribulationis meæ deū exquisiui manibus meis nocte contra eū, & non sum deceptus. Renui consolari anima mea, memor fui dei & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Anticipauerunt uigilias oculi mei, turbatus sum & nō sum locutus. Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar & scobebam spiritum meum. Nunquid in æternum proiciet Deus, aut non apponet ut complacitior sit adhuc. Aut in finem misericordiam suam abscedet, à generatione in generationē.

Aut obliuisceretur misereri deus, aut continebit in ira sua misericordias suas. Et dixi nūc cœpi, hæc mutatio dextere excelsi. Memor fui operū domini, quia memor ero ab initio mirabilū tuorū. Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis exercebor. Deus in sancto uia tua, quis deus magnus sicut deus noster, tu es deus qui facis mirabilia. Notam fecisti in populis uirtutem tuam, redemisti in brachio tuo populum tuum filios Iacob & Ioseph. Viderunt te aquæ deus uiderunt te aquæ & timuerunt, & turbate sunt abyssi. Multitudo sonitus aquarum, uocem uiderū nubis. Etenim sagittæ tuæ transferunt, uox tonitruī tui in rota. Illu-

xerunt coruscationes tue orbi terre, cōmota est & contremuit terra. In mari uia tua & semita tue in aquis multis, & uestigia tua nō cognoscentur. Deduxisti sicut oues populum tuum, in manu Moysi & Aaron.

COMMENTARIUM.

In isto psalmo promittit se propheta omnia mirabilia dei ab initio memoraturū, & causam huius commemorationis exponit. Ac memorans præterita bona, de malis præsentibus querelatur: Clamauit, inquit, ad dominum in die tribulationis. Et expandi manus meas coram eo in noctibus, & nō sum deceptus. Modo autem tantas moras faciet in subueniendo dominus, ut dicam: Nunquid in æternum obliuiscetur misereri deus, aut continebit in ira sua misericordiam suam? Et dixi, modo cœpit mutatio dextere excelsi: Et ut ostendam, inquit, quia modo cœpit, memor ero ab initio mirabilium eius, in quibus liberauit populum suum. Quis enim tam magnus deus quàm deus noster, quem uiderunt aquæ maris, & timuerunt. Turbate sunt abyssi, dantes uiam siccam pedibus filiorum Israel & Ioseph. Post hæc uocem dederunt nubes: In columna enim nubis uox erat, quando sagitte dei in Aegyptios transierunt. Vox tonitruui eius in rota. Moyses rotæ comparatur. Rota licet in terra uoluetur, tamen dum steterit, magna pars eius aliena est à terra, et parua pars eius in terra consistit. Vox ergo dei in rota est, qui paruis rebus terrenis contentus, totum quod sursum est querit, quod sursum est, pergit ubi Christus est. Illuxerunt coruscationes eius orbi terre, quando in mari uiam fecit. Et semitā in aquis multis, quando deduxit

xit uelut oues populum suum, in manu Moysi et Aaron.
Ipsi gloria in secula seculorum Amen.

Intellectus Asaph. LXXVII.

Attendite popule meus legem meā, inclinate aurem uestram in uerba oris mei. Aperiā in parabolis os meū loquar propositiones ab initio.

Quanta audiuiimus & cognouimus ea, & patres nostri annunciauerunt nobis. Non sunt occultata à filiis eorum in generatione altera. Narrantes laudes domini & uirtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit. Et suscitauit testimonium in Iacob, & legem posuit in Israel.

Quanta mandauit patribus nostris nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio altera. Filij qui nascentur & exurgent narrabunt filiis suis. Ut ponant in deo spem suam, & non obliuiscantur operum dei, & mandata eius exquirant. Ne fiant sicut patres eorū generatio praua & exasperans. Generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum deo spiritus eius. Filij Efræm intendentes & mittentes arcum, cōuersi sunt in die belli. Non custodierūt testamētum dei, et in lege eius non luerunt ambulare. Et obliui sunt benefactorum eius, & mirabilium eius quæ ostendit eis. Coram patribus eorū fecit mirabilia in terra Aegypti in campo Thancos.

Interrupit mare & perduxit eos, & statuit aquas quasi in utre. Et deduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis. Interrupit petrā in eremo, et adaquauit eos uelut in abyssus multa. Et eduxit aquā de petra, & eduxit tanquā flumina aquas. Et apposuerūt adhuc peccare ei, in ira concitauerunt excelsum in inaquoso.

Et

Et tentauerunt deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis. Et male locuti sunt de deo, dixerunt, nūquid poterit deus parare mensam in deserto. Quoniam percussit petram & fluxerunt aque & torrentes inundauerunt. Nunquid & panem poterit dare, parare mensam populo suo. Ideo audiuit dominus & disfulit & ignis accensus est in iacob, & ira ascendit in israel.

Quia non crediderunt in deo, nec sperauerunt in salutari eius. Et mandauit nubibus desuper, & ianuas coeli aperuit. Et pluit illis manna ad manducandum, & panem coeli dedit eis. Panem angelorum manducauit homo, cibaria misit eis in abundantia. Transulit ausbrū de coelo, & induxit in uirtute sua africanum, et pluit super eos sicut puluerem carnes, & sicut arenam maris uolatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula eorum. Et manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis, non sunt fraudati à desiderio suo. Adhuc escas eorum carant in ore ipsorum, & ira dei ascendit super eos. Et occidit pingues eorum & electos israel impediuit.

In omnibus his peccauerunt adhuc, & non crediderunt in mirabilibus eius. Et defecerunt in uanitate dies eorum, & anni eorum cum festinatione. Cum occideret eos querebant eum, & reuertebantur & diluculo ueniebant ad eum. Et memorati sunt, quia deus adiutor est eorum, & deus excelsus redemptor eorum est. Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habitati sunt in testamento eius. Ipse autem est misericors

eorum, & propicius fiet peccatis eorum & non disperdet eos. Et abundauit ut auerteret iram suam & nō accendit omnē iram suam. Et recordatus est, quia caro sunt spiritus uadens & non rediens, quotiens exacerbauerūt eum in deserto, in iram concitauerunt eum in inaquoso.

Et conuersi sunt & tentauerunt deum, & sanctum Israel exacerbauerunt. Non sunt recordati manus eius die qua redemit eos de manu tribulātis. Sicut posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in cāpo Thaneos.

Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum ne biberent. Misit in eos cynomiam & comedit eos, & ranam & disperdidit eos. Et dedit erugini fructus eorum, & labores eorū locustæ. Et occidit in grandine uineas eorum, & moros eorū in pruina. Et tradidit grandini iumenta eorum, & possessiones eorū igni.

Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem & iram et tribulationem, immisionem per angelos malos.

Viam fecit semitæ iræ suæ, nō pepercit à morte animarum eorum & iumenta eorum in morte conclusit. Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti, primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham. Et adstulit sicut oues populum suum, & perduxit eos tanquā gregem in deserto. Et deduxit eos in spe & non timuerunt, & inimicos eorum operuit mare. Et induxit eos in montem sanctificationis suæ, montem quem acquisiuit dextera eius. Et eiecit à facie eorum gentes, & sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis. Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel. Et tentauerūt & exacerbauerūt deum excelsum, & testimonia eius nō

custo=

custodierunt. Et auerterunt se & non seruauerunt patrum, quemadmodum patres eorum conuersi sunt in arcum prauum. In iram concitauerunt eum in collibus suis, et in sculptilibus suis ad emulationem eum prouocauerunt.

Audiuit deus & spreuit, et ad nihilum redegit ualde Israel. Et repulit tabernaculum Sylo, tabernaculum suum ubi habitauit in hominibus. Et tradidit in captiuitatem uirtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. Et conclusit in gladio populum suum, & hereditatem suam spreuit. Iuuenes eorum comedit ignis, & uirgines eorum non sunt lamentate. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, & uiduae eorum non prolabantur. Et excitatus est tanquam dormiens dominus, tanquam potens crapulatus a uino. Et percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis. Et repulit tabernaculum Ioseph, & tribum Effrem non elegit. Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit. Et edificauit sicut unicornium sanctificium suum in terra quam fundauit in secula. Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium: de postfoetantes accepit eum. Pascere Iacob seruum suum & Israel hereditatem suam. Et pauit eos in innocentia cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

COMMENTARIUM.

Quod promisit deo in septuagesimo sexto, hoc in septuagesimo septimo hominibus tradit: ibi dixit deo: Memor ero ab initio mirabilium tuorum. Hic dicit populo: Loquar propositiones ab initio, uirtutes et mirabilia eius quae fecit, ut cognoscat generatio altera, ut filij

ut filij nascētes exurgant. Ipsi narrent filijs suis, ut non cō
 fidant in mundi lucris, nō in terrenis cupiditatibus secu-
 li, sed in deo solo ponant spem suā, & non obliuiscantur
 opera dei sui, & mandata eius exquirāt. Ut non fiant si-
 cut patres eorum, genus prauū & peramarum. Sanē ge-
 nus cum dicis, ante considera. Non enim creaturā in dam-
 nabilibus deus, sed uoluntatem condemnat. Videns ergo,
 quia genus uituperando quæstionē fecerat, eruens hunc
 sermonē à creatoris iniuria, exposuit non esse generis ui-
 tium, sed uoluntatis. Prosecutus enim ait. genus, inquit,
 quod nō direxerit cor suum. Et quasi interrogatus esset,
 quomodo nō direxerint cor suū, respondit: Quia nō cu-
 stodierunt testamentū dei, & in lege eius noluerūtambu-
 lare. Dicendo noluerūt, exclusit culpam à genere, & cri-
 mē uoluntatis ostendit, per quā obliiti sunt benefactorū,
 & mirabilium dei, quando diuisit mare ut transirēt, &
 statuit aquas eius hinc inde quasi in utre. Quando du-
 xit eos in columna nubis per diem, & in columna ignis
 per noctem. Quando rupit in deserto petram, & ada-
 quauit eos uelut in abyssu multa, & potati gratias nō e-
 gerunt, sed apposuerunt peccare. Et ita ut male loque-
 rentur de deo, ut dicerent: Ecce de petra eduxit aquam,
 nunquid panem poterit dare? Hæc dicebant, quia non
 credebant deo suo, nec sperauerunt in salutare eius. Et
 mādauit nubibus desuper. Et ianuas cœli aperuit. Ianuas
 abusiue dictum, sicut de terra: Aperuit, inquit, os suum:
 Aperiendi causa exegit, & in terra os & in cœlis ianuas
 nominare, & pluit illis manna ad manducandum: Man-
 na, Latine quod dicimus, quid est hoc, dicit Hebræus.

CUM

Cum ergo tanquã semen corian dri pluerent cœli, interrogantes filij israel nomẽ de derunt, dũ quæ erunt. Nam dicentes: Quid est, id est, m̃ana, de hoc quod interrogabãt uerbo, nomen species ipsa suscepit, quod auxesin faciens adiecit. Panem cœli dedit eis, per occasionem manne panis qui de cœlo descendit nominatus est: Panem, inquit, angelorum m̃aducavit homo. Quicquid aternitatem in potando & in manducando præstat, angelicũ est, non habens putentes atque stercoreas digestiones. Habent enim uniuersa uiuendi materiam, & siue angeli, seu quecumq; in cœlo uiuunt, non sibi sine alimento sufficiunt. Ducuntur enim fame & siti, siue laudis domini. Et esuriũ & sitiunt iniustitiam eius, per quam pinguescunt, & æternum apicem tenet. Sicut è contrario apostatæ angeli esuriunt & sitiunt iniustitiam, & ex eo opere saginantur. Nam & quod dicit dominus gaudere angelos in cœlo super unum poenitentem: ostendere uoluit, ad eorum refectio-nem redisse per iustitiam, eum qui per iniustitiã uentres dæmonum saginabat. Quanta sunt etiam in corporibus, quæ sine stercorea digestionem reficiunt, ut est nuncius bonus, ut est odor optimus, ut est aspectus mirabilis, ut est gratia maiorum, ut est opinio optima, quæ dicitur etiam ossa impinguare. Hæc ideo diximus, ut ostendamus omnia quæ in cœlo & quæ in terra sunt inuisibilia atq; uisibilia, & mensuras suas habere, quia solus deus immensus est: & per compaginem suæ qualitatis subsistere, quia solus deus incorporeus est: & per aliam substantiam uiuere, quia solus deus nullius eget. Ipse aut̃ omnibus est necessarius, ipsi nullus. Sed quia nimia gratia pietatis suæ, facturam

facturam suam in omnibus diligit, dignatur per legem, per
 uirtutum iudicia, per compunctionem cordis, per magnitudinem
 operum hominum inuitare hominem. Et ideo non solum panes
 angelorum, sed et auium carnes innumerabilem concupiscentibus
 tribuit etiam ingratis. Et ne inultum ingratorum crimen posteritas
 non timeret, cum adhuc escæ eorum erant in ore eorum, ira dei
 uenit super eos, quia non crederunt mirabilibus eius. Defecerunt
 in uanitate dies eorum, et anni eorum cum festinatione. Verum
 quia, ut dixi, tu si non malo coactus benefacere non uis: Cum occide-
 ret, inquit, eos querebant eum, et conuertentes diluculo ueniebant
 ad eum. Tunc recordati sunt, quia deus adiutor et protector eorum
 est: Sed dicentes, inquit, tu es deus noster, hoc sola, ait, lingua
 mentiti sunt ei, cor autem eorum non erat rectum cum eo. Vnde et
 dominus dicit: Populus, inquit, hic labijs me diligit, cor autem eorum
 longe est a me. Hæc quare hæc? Quia fides non est habita testa-
 mento eius. Sine fide autem, ut ait Apostolus, impossibile est placere
 deo. Discutiamus parum per de quo testamento agatur. Audi
 Apostolum: Hominis, ait, testamentum nemo irritum facit, aut
 superordinat. Abrahæ dictum est: In semine tuo hereditabo omnes
 gentes: Non, inquit, dixit in seminibus, quasi in inultis, sed in
 semine tuo, quod est Christus. Hoc ergo testamentum quod cum
 Abraham patre eorum habuit deus, dum completeret in filio suo,
 fides non est habita testamentum eius. Ipse autem est misericors,
 etiam in cruce positus, propicius sit peccatis eorum, et cum posset
 non disperdidit eos, ita ut rogaret patrem suum, ut et ipse
 indulgeret eis. Quia recordatus

datus est, quod caro sunt, nihil in spiritu sapientes, & spiritus essent euntes, & non reuertetes. Ideo sepe dominus peccatoribus in hoc mundo leticiam & abundantiam & potentiam usurpatam relinquit, quia scit quae passuri sunt in gehennae incendio, & condolens eis, auertit in hoc seculo iram suam ab eis. Hoc considerans, quod euntes ibunt in interitum aeterni incendij, & ultra non redeunt. Quotiens, inquit, exacerbauerunt eum in deserto, non recordantes diem qua liberauit eos dominus de manu tribulationis, & inimicos eorum prius decem plagis percussit, postea etiam in mari merisit, ipsos autem eduxit tanquam pastor oues in deserto, & induxit in montes sanctificationis suae, & eiecit a facie eorum gentes. Et post omnia, quid fecerunt? Auerterunt se, inquit, & non obseruauerunt patrum sicut patres eorum, ita etiam ut in sculptilibus suis amularentur eum: Propter hoc, inquit, repulit tabernaculum Sylon. Facit locus contra haereticos qui dicunt, pro duorum peccatis filiorum Heli, deus iustus omnem Israel populum tradidit Philistaeis, Spiritus uero sanctus detegens crimen uniuersi populi dicit. Quod auerterunt se a deo, & non obseruauerint precepta eius, sicut & patres eorum: Ideo, inquit, ad nihilum redegit nimis Israel, & ideo repulit tabernaculum Sylon, ideo conuertit in captiuitatem uirtutem ipsorum. Et pulchritudinem eorum, id est, arcam testamenti domini tradidit in manus inimici. Conclussit in gladio populum suum, & hereditatem suam spreuit, ita ut & sacerdotes eorum gladio caderent, iuuenes ignis comederet, uirgines sine lameto perirent, uiduae sine plorantibus interirent. Venimus nunc ad locum, qui nos ab histo-

ria ad mysticum & moralem auditū impellat. Excitatus
 est, inquit, tanquam dormiēs dominus. Quotiescunq; er
 go captiuitas siue carnalis, siue spiritalis uenit, sciamus
 dormire dominū, & tam diu dormit, quā diu inuenian=
 tur idonei, qui ausi sint excitare eum. Hoc nāq; est quod
 finxit dominus noster Iesus Christus in nauī dum trāsfre
 taret, nimia & incōparabili tempestate nauis in qua e=
 rat cū discipulis suis, agebatur, ita ut nihil superesset, nisi
 ut mergerentur in fluctibus. Accedentes discipuli ad dor
 mientem dominum, clamore eum nimio excitant dicen=
 tes. Præceptor perimus. Ille autem surgēs imperauit uen
 tis, & quieuerunt undæ & tranquillatæ sunt. Non ergo
 ideo dormit dominus, ut somno teneatur. Sēper uigilat,
 et nunquam dormiet omnino, neq; dormitabit. Sed quan
 do ei nos silentium facimus tale, quale qui dicat: Sic uos
 fletis, sicut solet fieri silentium patrifamiliās ut quiescat
 ecce quiesco, ecce fileo, ecce dormio, non orationum ge=
 mitibus pulsor, non psalmorū uocibus inquietor, nec asī
 dui deprecationibus excitor, grandi hoc uestro silen
 tio ego dormio, & me dormiente uenit super uos aut spi
 ritualis, ut dixi, aut carnalis tempestat, qua cōpulsī ad re
 gem confugiatis, ut eius uigilijs liberemini, cuius somno
 capimini. Deniq; excitatus precib; sanctorū, audite quid
 fecerit: Percussit, inquit, omnes inimicos in secreto natū
 eorum. Tantaq; murū copia extitit, ut nullus eorū esset
 cuius anus non a muribus roderetur, ita ut sicut dicit li=
 ber primus regnorū, exirent prominentes extales eorū.
 Hoc ergo est quod ait nunc in isto psalmo, excitatum do
 minum percussisse inimicos in posteriora. Opprobrium,

inquit, sempiternum dedit illis, & repulit tabernaculum Ioseph, in regno Saulis. Dux istæ tribus tenebant imperium, Ioseph scilicet & Benjamin. Vnde adiecit, tribum Effrem non elegit, ut subaudiatur ad regnum, sed elegit tribum Iuda ad regnum, quod licet in Dauid tunc pactum sit, in Christo completum est. In monte Syon quem elegit, in quo ædificauit sicut unicornis sanctuarium suum, ibi natus, ibi baptizatus, ibi tentatus, ibi in uirtutibus manifestatus, ibi passus, ibi mortuus, ibi sepultus, ibi exurgens mortuis tertia die ibi ascendit in cœlis. In terram quam fundauit in secula, id est, in Syon, id est, in ecclesia sanctorum. Nam ibi elegerat Dauid seruum suum, quando eum tulit de gregibus ouium, ut pasceret Iacob, & Israel hereditatem suam, quos pascet usque hodie dei filius sine malicia cordis, & in sensu manuum suarum seducet nos. Ideo enim manus suas in cruce leuauit, ut in gloria manuum suarum dirigat nos, qui regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Psalmus Asaph. LXXVIII.

DEus uenerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam. Posuerunt morticina seruorum tuorum escas uolatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestijs terre, Effuderunt sanguine ipsorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Facti sumus opprobrium uicinis nostris, subsannatio et illusio ijs qui in circuitu nostro sunt. Usque quo domine irasceris in finem accendetur uelut ignis zelus tuus. Effunde iram tuam in gentes quæ te non nouerunt,

nouerunt, & in regna quæ nomen tuum non inuocauerunt. Quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt. Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipent nos misericordie tuæ, quia pauperes facti sumus nimis. Adiua nos deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui libera nos, & propicius esto peccatis nostris propter nomē tuum. Ne forte dicāt in gentibus, ubi est deus eorum, & innotescant in nationibus coram oculis nostris. Ultio sanguinis seruatorum tuorum qui effusus est, introeat in conspectu tuo gemitus cōpeditorū. Secundum magnitudinē brachij tui posside filios mortificatorum. Et redde uicinis nostris septuplū in sinu eorū, impropertū ipsorum quod exprobrauerūt tibi domine. Nos autē populus tuus & oues pascuæ tuæ, confitebimur tibi in seculum. In generatione & generationem annuntiabimus laudem tuam.

COMMENTARIUM.

Septuagesimus & octauus psalmus apicē antecessoris sui secutus, lamentum simul deo cū oratione effundit. Cuius historia præteritam cadem Philistinorum explanat, prophetiam futuram Nabuchodonosoris cōmemorat moralis nostri huius spiritalis prælij. Ut uere dicendum est, plorat uenisse gētes in hereditatem dei. Et liber Regum primus de Salom, & arca testamenti memorat. Et Hieremias de Hierusalem & de templo, si propheticō modo hunc psalmum quæris explanat. Nos uero qui Hierusalem nostram animā dicimus, si tamen rex pacificus requiescit in ea, hæc quando per cōsensum suū, & propter negligentiam suam dum non repugnando su-

peratur. Ac dum peccando deo ab eius offensione disces-
 ferit, ueniunt ad eam gentes. Ad eam utiq; quam in here-
 ditate sua possidet Christus, & polluunt templum sanctū
 eius, sanctum factū in baptismo corpus eius. Ponunt Hie-
 rusalem, ueluti pomorū custodiam. Ita desertam faciunt
 eam, ut putes illam ciuitatem magnam in uilem casulam
 hortulani conuersam. Posuerunt mortalia seruorum tuo-
 rum escas uolatilibus cœli. Hoc loco uolatilia spiritus im-
 mundi nominantur, de quib. dicit Apostolus: Spiritus aer-
 ris huius. Ipsi uelut uolucres comedūt per luxuriam car-
 nes sanctorum tuorum. Comedunt simul bestia terre, si
 effuderint sanguinem eorum, uelut aquā circa ipsam Hie-
 rusalem. Et non fuerit qui sepeliat, dum nemo est qui ex-
 emplo uitæ ab interitu mortis abscondat. Tūc efficitur
 in derisu omnibus dæmonijs, qui ideo uicini nostri & ini-
 mici dicuntur, quia nec uno quidem puncto ab inimica-
 tijs iuxta nos positi non recedunt. Ad hæc rogandus do-
 minus, ut effundat super eos iram suam. Quia ipsa sunt
 regna quæ nomen eius non inuocant, sed comedunt coti-
 die Iacob, & locum eius, quod erat ornatum moribus, in
 eremum cōuertunt. Eueniunt nobis hæc si memor sit do-
 minus iniquitatum nostrarum, utinā antiquarum & nō
 nouarum. Sed quia remedium vulneratis est necessariū,
 cito nos anticipent misericordiæ tuæ deus. Quia paupe-
 res facti sumus nimis, perdidimus aurum pudicitie, argē-
 tum bonæ conscientie. Nostri si præda hostium facti su-
 mus propter honorem nominis tui domine libera nos, et
 propicius esto, ne gaudeant increduli, & dicant: Vbi est
 deus eorum. Defende sanguinem seruorum tuorum, qui
 effusus

effusus est. Sicut enim in ruina hominum habent demones, ita in reparatione nostra gaudium habent angeli. Spiritus uero nequissimi interitum patiuntur, cum intraverit in conspectu dei gemitus compeditorum. Si tantum gemitus pro peccatis non potest fieri, nisi intret in conspectu dei. Et incipit secundum magnitudinem brachij sui possidere dominus filios mortis. Ut qui erant filij mortis, incipiant esse et filij uitae. Cum reddiderit inimicis septuplum, quia quod septiformi spiritu in baptismatis tempore promissum est, horum est suggestionibus. ab ijs qui promiserant denegatum. Satis autem facientes spiritui sancto, quem in consecratione suscepimus, dicamus ei nos: Populus tuus, et oves gregis tui, siue pascuae tuae, confitebimur tibi in secula, et in seculum seculi narrabimus laudes tuas, qui regnas cum patre et filio sancte spiritus, nunc et semper in aeterna secula seculorum Amen.

In finem pro his qui commutabuntur Psalmus pro
Assyrijs testimonium Asaph. LXXIX.

Qui regis israel intende, qui deducis uelut ouem Ioseph. Qui sedes super cherubin manifesta-
re coram Effraim, Benjamin et Manasse. Excita potentiam tuam et ueni ut saluos facias nos. Deus uirtutum conuerte nos, et ostende faciem tuam et salui erimus. Domine deus uirtutum quousque irasceris super orationem serui tui. Cibabis nos pane lachrymarum, et potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Posuisti nos in contradictionem uicinis nostris, et inimici nostri subsannauerunt nos. Deus uirtutum conuerte nos, et ostende faciem tuam et salui erimus. Vineam de Aegypto

transulisti, eiecisti gentes & plantasti eam. Dux itinere
 ris fuisti in conspectu eius, & plantasti radices eius & im-
 plevit terram. Operuit montes umbra eius, & arbu-
 sta eius cedros dei. Extendit palmites suos usque ad ma-
 re, & usque ad flumen propagines eius. Ut quid de-
 struxisti materiam eius, & uindemiant eam omnes qui
 prætergrediuntur uiam. Exterminauit eam aper de
 solua, & singularis ferus depastus est eam. Deus uir-
 tutum conuertere respice de cælo & uide & uisita uine-
 am istam. Et perfice eam quam plantauit dextera tua,
 & super filium hominis quem confirmasti tibi. Incen-
 sa igni & suffossa: ab increpatione uultus tui peribunt.

Fiat manus tua super uirum dextera tuæ, & super fi-
 lium hominis quem confirmasti tibi. Et non discedi-
 mus à te, uiuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.

Domine deus uirtutum conuerte nos, & ostende fa-
 ciem tuam & salui erimus.

COMMENTARIUM.

Adhuc eadem per eadem de exitio & tribulatio-
 ne populi in isto psalmo cantat. Rogas ut qui re-
 git Israel intendat, excitet potētiam suam, quia
 nullus dignus inuenitur qui eum audeat excitare. Ipse er-
 go excitet potentiā suam, ueniat & saluos nos faciat. Ve-
 rū quia inuisibilis est, & à nullo penitus uideri potest, su-
 mat materiam per quam dignetur faciē suam ostendere.
 quā si ostēderit ille, nos salui erimus. Veluti si in periculo
 glaciali positi, ubi uis frigoris minatur interitū, liberan-
 tur sine dubio, si ostēdatur eis solis aspectus. Quāto mā-
 gis dei nobis ostensa facie, in domino nostro Iesu Christo
 nos

nos salui erimus? Si ergo sentimus captiuitatem uinea domini, quam de Aegypto per aquam & spiritum sanctum transfudit, quam eicētis demonijs plantauit, qui ita fuit uia in conspectu nostro, ut diceret: Ego sum uia. Qui ita plantauit radices nostras in fide sua, ut repleret omnem terram corporis nostri. Et esset in nobis uinea uera, cuius umbra operuit montes, omnibus sanctis melior. Cuius arbusta praestantiora essent, et altiora cedris dei, hāc exterminauit in passione. Aper de sylvia, populus incredulus, & singularis serus depastus est eam. Quem prius & in nobis tumultum Christus patitur, quando permitimus rabiem demonum in corde nostro ingredi, ubi suscepimus Christū. Et ideo cibus nobis non aebet esse gaudij, sed panis lachrymarum, & potus in lachrymis, si sentimus quia facti sumus in opprobrium uicinis, & ipsi deriserunt nos. In oratione enim lachrymarum permanentes, deus uirtutem respicit de caelo, & uidet & uisitat uineam istam, & dirigit eam quam plantauit in nobis dextera eius per filium hominis Iesum, quem confirmauit sibi incenso igne, & suffossa manu, quando Abraham incenso igne, & armata manu gladio, paratus fuit filium suum iugulare coram Domino. Tunc iurauit Abraham, quod filium eius ita confirmaret sibi, ut in ipso hereditaret oēs gentes. Ergo memor esto domine quod iurasti, et repara quod donasti, ut nō discedamus à te. Non enim discedemus à te, si tu uiuificaberis. Nos autem semper nomen tuum inuocabimus. Alia enim spes nostra nō est, nisi ut conuertas nos, dando bona consilia in cordibus nostris, & ostendendo nobis faciem tuam. Cuius nos a=

specu saluemur, in Christo Iesu Domino nostro, qui te cum & cum spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

In finē pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph
quinta sabbati. LXXX.

EXultate deo adiutori nostro, iubilate deo Iacob. Sumite psalmum & date tympanum, psalterium iocundum cum cythara. Buccinate in neomenia tuba in insigni die solennitatis uestræ. Quia preceptum in Israel est, & iudicium deo Iacob. Testimonium in Ioseph posuit illud, cum exiret de terra Aegypti in linguam quam non nouerat audiuit. Diuertit ab omeribus dorsum eius: manus eius in cophino seruerunt.

In tribulatione inuocasti me, & liberaui te & exaudiui te in abscondito tempestatis, probaui te apud aquam contradictionis. Audi populus meus & contestabor te, Israel si audieris me, non erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum. Ego enim sum Dominus deus tuus quia eduxi te de terra Aegypti, dilata os tuum et implebo illud. Et non audiuit populus meus uocem meam, & Israel non intendit mihi. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. Si populus meus audisset me, Israel si in uis meis ambulasset. Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliasset, & super tribulantes eos misisset manum meam. Inimici domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in secula. Et cibauit illos ex adipe frumenti, et de petra melle saturauit eos.

COM

COMMENTARIUM.

In septuagesimo nono Psalmo uinea reparatur. Et in octogesimo pro torcularibus agitur. Exultate Deo adiutori nostro, quia surrexit uinea eius. Iubilate deo Iacob, reparata est uinea eius. Surrexit enim quem exterminauit incredulus populus. Ipsum utique exterminauit qui dixit: Ego sum uitis uera. Ipsum qui dixit, Exterminauerunt manus meas et pedes meos. Ipse uero qui exterminauit populus, a pro syluestri est acrior, ecce surrexit. Qui ibi plorabatis, hic exultate: qui ibi tacuistis, hic iubilate: qui ibi anxii estis, hic in psalm. et hymnis congaudete, & in die insigni, id est, in die redemptionis domini. Quia ipsa est dies solennitatis nostrae, in quo praecipuum dare dignatur dominus ad testimonium Ioseph, eo quod uisitatioe uisitaturus esset eos dominus. Ergo Ioseph testimonium de ipso posuit, cum exiret de terra Aegypti, linguam quam non nouerat audiuit, post quadragesimos triginta annos. Audiuit uocem dei per noctem Moyse genus Abrahae, sicut ei promissum fuerat, cum diuenteret ab oneribus grauisimis dorsum eius. Quando manus eius in cophino seruebant, in luto & latere. Tunc in tribulatione inuocasti me, & liberaui te, dicit ad Israel dominus: exaudiui te in abscondito tempestatis, te exaudiui & inimicos tuos mersi. Probaui te in aqua contradictionis, in murmure pessimo, in quo & Moyses seruus irreprehensibilis uisus est offendisse. Audi nunc populus meus. Et loquar Israel & testificabor tibi, me quem crucifigis ego sum deus. Et qui deus ipse qui te eduxi de terra Aegypti. Dilata os tuum, & ego adimplebo illud. Quid est quod tan-

topere

topere iubes, ut dilatet os suum populus crimosus atque incredulus, qui crucifixit dominum? Dilata, inquit, os tuum, & ego adimplebo illud. O piissimus saluator, & humani generis euentissimus reparator, Dilata os tuum, & ego adimplebo illud. Si uultis euadere mortem quam incurristis, bibite sanguinē quem fudistis. Sed quid sequitur? Non audiuit populus uocem meam, & Israel non intendit mihi. Et ideo dimisi eos secundum desideria cordis eorū, & abierunt in adinventionibus suis. Ad populum hunc ego ueni, ad hunc populum, & antequam uenirem prophetas misi. Ad hunc solum populum apostolos antequam paterer destinaui, qui me penitus audire contempsit. Si enim me audisset, aut si in uis meis ambulasset, ad nihilum inimicos eorum humiliasset, & super tribulantes eos misisset manum meam. Sed principes sacerdotū, et scribæ et pharisæi, qui erant inimici domini Iesu Christi, ipsi mentiti sunt populo dicentes: Non est à deo. Illi autem miseri contra salutem suam illis mentientibus crediderūt. Et eum qui eos liberare uenerat ne gauerūt, erit tamen tempus eorum in eternū. Cum enim plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel saluus fiet, tunc cibabuntur & ipsi ex adipe frumenti, & de petra melle saturabuntur credentes, ex quo ceciderunt inuidētes. Potēs est enim dominus iterū inserere illos. Nos autem in fide eius stemus, ut ad nihilum inimicos nostros redigat. Et super tribulantes nos, siue spirituales hostes, siue carnales, mitat manum suam, per Christum dominū nostrum, qui regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum, Amen.

Psalmus

Psalmus Asaph. LXXXI.

Deus stetit in Synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat. Vsq; quo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum sumitis. Iudicate ego & pupillo, humilem & pauperem iustificate. Eripite pauperem & egenum de manu peccatoris liberate. Ne scierunt neq; intellexerunt, in tenebris ambulant, mouebuntur omnia fundamenta terræ. Ego dixi dij estis, et filij excelsi omnes. Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus cadetis. Surge Deus iudica terrā, quoniā tu hereditabis in omnibus gētibus.

COMMENTARIUM.

Omne quod honorifico nomine generaliter nuncupari potest, hoc speciale dei est, per naturam incomprehensibilis maiestatis eius, qua est deus, & dicitur tamen homini, dedi te deum Pharaonis: dicitur & dominus homo, cum deus solus sit dominus, dicitur sanctus homo, cum deus solus sit sanctus, dicitur bonus homo, cum nemo bonus sit, nisi deus solus. Et hoc est deo simile in hominibus, quod ea quæ Deus naturaliter possidet, homo per imaginem suscipit, tanto plus similituraturus, quanto fuerit amplius suis moribus eius similitudinem ininitatus. Vnde & in presenti psalmo deus ipse loquitur his quibus iudicandi tribuit potestatem: Ego, inquit, dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus cadetis. Vnus de principibus. id est, diabolus & Iudas traditor, & Saul & Hieroboam, aut unus ex ijs, qui principatum tenuerunt, Sic & vos cadetis, quia iudicatis iniquitatē.

quitatem. Et facies peccatorum sumitis, non iudicatis pu-
 pillo & egeno, humilem & pauperem non iustificastis,
 non eripuistis pauperem & egenum, nec de manu pec-
 catorum liberaſtis. Et licet generaliter dicta ſint iſta de
 iudicibus & pauperibus, tamen Phariſæis, una cum
 principibus ſacerdotum prophetia carminis ſonat. Ne-
 ſcierunt enim neque intellexerunt, quia dictum eſt illis:
 Niſi credideritis non intelligetis. Illi ſi credidiſſent, intel-
 ligerent ſuum eſſe Dominum quem negabant, & dili-
 gentem ſe odio perſequebantur iniquo. Eſto ſecundum
 incredulitatem ueſtram non erat dominus, frater tamen
 erat Hebræus ex Hebræis, & parentes, fratres diceba-
 tis apud uos eſſe. Dicite ergo quæ fuerit cauſa odij: Qua-
 re, inquit, inſirmos curat in ſabbatis? Et hoc meretur
 medicus odium pro ſalute fratrum incurrere, & pro cha-
 ritate ſua, ueſtra execrabilitate uexari. Verum quoniam
 qui odit fratrem ſuum in tenebris ambulat, atque moue-
 buntur omnia fundamenta terræ, cum exurget Deus, ut
 iudicet terram, recedamus ab odio fratrum. Quia qui
 odit fratrem ſuum, neſcit quo eat, quia circumdant eum
 tenebræ. Agamus ergo ſollicite de fine Pſalmi, ut cum
 ſurrexerit Dominus iudicare terram, & nos in hæredi-
 tate capiat, in omnibus gentibus, qui regnat in ſecula ſe-
 culorum, Amen.

Canticum pſalmi Aſaph. LXX XII.

DEUS quis ſimilis erit tibi, ne taccas, neque compe-
 peſcaris deus. Quoniam ecce inimici tui ſo-
 nuerunt, & qui oderunt te extulerunt caput.
 Super populum tuum malignauerunt conſilium, & co-
 gitauerunt

gitauerunt aduersus sanctos tuos. Dixerunt uenite & disperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Israel ultra. Quoniam cogitauerunt unanimiter simul aduersum te, testamentum disposuerunt tabernacula Idumæorum & Ismahelita. Moab & Agareni, Gebal & Ammon & Amalech alienigenæ cum habitantibus Tyrum. Etenim Assur uenit cum illis, facti sunt in adiutorium filijs Loth. Fac illis sicut Madian & Sifara, sicut Iabin in torrente Cyson. Disperierunt in Endor, facti sunt ut stercus terræ. Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb & Zebeæ & Salmana. Omnes principes eorum qui dixerunt hereditate possideamus sanctuarium dei. Deus meus pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem uenti. Sicut ignis qui comburit siluam, sicut flamma comburens montes. Ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine. Erubescant & conturbentur in seculum seculi, & confundantur & pereant. Et cognoscant quia nomen tibi dominus, tu solus altissimus super omnem terram.

COMMENTARIUM.

Octogesimus secundus psalmus habet quidem nomina gentium aduersus Israelitas dimicantium, contra quas exoratur altissimus, deus solus qui est super omnem terram dominus. Dicit autem contra Hebræos has gentes insurrexisse, Moab ex Loth, Amelech ex Cham. Hi erant in tabernaculis Idumææ, & cum his associati sunt Ismahelita. Hi conabantur tenere sanctuarium dei captiuum. Contra hos ut non sileat, neque compe-
scatur

scatur dominus, exoratur. Ideo autem in capite habet, de
 us quis similis tibi. Et in finem, Tu solus altissimus super
 omnem terram. Quoniam in dijs suis confidentes aduer
 sum nos excitantur, qui te habemus deum, qui similem
 non habes. Tu enim solus es altissimus super omnem ter
 ram. Nos autem, quia istæ omnes gentes ab Apostolis oc
 cupatæ in Christi hereditate titulatæ sunt: si hos factos ci
 ues sanctorum per gratiam credimus, et domesticos dei,
 non de his dicamus: Inimici tui domine sonauerunt, sed
 de demonijs, quorum consilijs totus mundus, & carnali
 ter concutitur, & spiritualiter fatigatur. Tamen non uin
 ceremur carnaliter ab hostibus uisibilibus, si nos inuisi
 biles spiritualiter uinceremus. Nemo enim intrat in do
 mum fortis, & uasa eripit, nisi fortem ligauerit. Fortes
 ergo spirituales homines sunt, quorū uasa carnes sunt ex
 teriores, homines sunt, cum illis interioribus agent da
 monia bellum. Quos cum uicerint, & occupauerint ua
 sa eorum, id est, corpora eorum, quæ pro armis bellicis
 tractabant aduersus inimicos: his occupatis, illi excitant
 gentes, quia illos qui contra eos spiritualiter pugnare
 consueuerant, & armis orationum, & pure conscien
 tiæ uincere, sciunt se penitus non habere. Da enim u
 num spiritalem, qui istum psalmum contra centum mi
 lia gentes, presumens de conscientia, proferat, & uides
 protinus euenire uictoriam. Verum quia cum his nobis
 adhuc congressio est quos spiritualiter conamur uincere:
 quia eos nondum uicimus, etiam si nos uicisse putemus:
 quia si uicissimus spiritualiter, ut dixi, nequaquam car
 naliter uinceremur: agamus ergo, ut quia terrenæ no
 bis

bis superantur & occupantur pro uinciz, spirituales no-
 bis patrie non negentur, ut uel in fine uite nostre in bo-
 no studio inueniamur, quia cogitant aduersum nos, di-
 centes: Disperdamus eos ex gente, ut non memoretur
 deus nomen eorum amplius. Sciunt enim demones, quia
 si peccamus, sic erimus Deo execrabiles, sicut & ipsi
 sunt. Rogemus Dominum, ut sicut ignis comburit siluas,
 & ut flamma comburens montes, ita persequatur eos in
 tempestate sua. Quia dicunt, inquit, hereditate possidea-
 mus sanctuarium Dei. Sanctuarium Dei est, ubi myste-
 riorum sunt reposita sacramenta, ibi caro coelestis, ibi
 sanguis diuinus, ibi charismatis uirtus, ibi fons perennis
 est, & lex diuina, ibi sunt omnia ista intus in nobis, qui
 per fidem sanctuaria Dei facti sumus. Ergo excitemus
 in zelum Dominum, dicentes ei: Domine quos tuo san-
 guine redemisti, quos tu sanctuarium dignatus es facere,
 inuaduntur ab his, qui aduersum testamentum tuum di-
 sposuerunt: Imple facies eorum ignominia, ut confundan-
 tur & pereant in aeternum. Dum enim illi perierint qui
 impediunt cognoscere Dominum, tunc cognoscet om-
 nis gens, quia tu solus es altissimus super omnem ter-
 ram, sicut deiectis denique ubique templis & idolis in ec-
 clesia Dominus regnat super omnem terram corporis
 nostri, regnat Dominus Iesus Christus, qui est cum pa-
 tre & spiritu sancto, unus deus & solus altis-
 simus per omnia secula secu-
 lorum, Amen.

In finem pro torcularibus filijs Chore
Psal. LXXXIII.

Quam dilecta tabernacula tua Domine uirtutum
concupiscit & deficit anima mea in atria domi-
ni. Cor meum & caro mea exultauerunt in de-
um uiuum. Etenim passer inuenit sibi domum, & tur-
tur nidum ubi reponat pullos suos. Altaria tua domi-
ne uirtutum, rex meus & Deus meus. Beati qui habi-
tant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt
te. Beatus uir cuius est auxilium abs te, ascensiones in
corde suo disposuit in ualle lachrymarum in loco quem
posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt
de uirtute in uirtutem, uidebitur deus deorum in Sion.
Domine deus uirtutum exaudi orationem meam, auri-
bus percipe deus Iacob. Protector noster aspice deus,
& respice in facie Christi tui. Quia melior est dies una
in atrijs tuis super milia. Elegi abiectus esse in domo
dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccato-
rum. Quia misericordiam & ueritatem diligit deus,
gratiam & gloriam dabit dominus. Non priuabit bo-
nis eos, qui ambulant in innocentia, domine uirtutum bea-
tus homo qui sperat in te.

COMMENTARIUM.

Cum in octogesimo secundo psalmo confusi fue-
rit & perierint, qui occupare uolentes sanctua-
rium dei, dabant fastidium castitatis, & legendi,
& psallendi pariter, ac de bonis rebus cogitandi impedi-
menta gignebant, Regnante in nobis domino nos, qui es-
ramus filij Chore prauaricatoris, hoc malo patre à ter

ra deuorato, dei filij efficitur. Et qui ante ignem alienū
 à deo bibimus, & auariciæ ferre cogitabamus, nunc igne
 amoris diuini succensi dicimus: Quam amabilia, quā
 dilecta, quamq; pulchra tabernacula tua, in quibus habi-
 tas Domine deus uirtutum. Quæ sunt ipsa tabernacula,
 de quibus dicit: Quia concupiscit & defecit anima mea
 in atrijs eius, in quibus & cor eius & caro exultat noui
 huius amatoris, in quibus, inquit, passer Christus inuenit
 sibi domū, imbi & turtur nidum, id est, ecclesia, ubi con-
 greget pullos suos. Vbi sunt, inquit, altaria tua domine
 uirtutū, id est, mysteria tua, rex meus & deus meus, Beati
 qui ad ea pertingunt, quia in æternum laudabunt te, solā-
 tum dulce miseriæ. Ibi enim auxilium habentes tuum, a-
 scensionem ponunt in corde suo, non in conuiujs ridenti-
 um, sed in conualle lachrymarū. Ibi enim benedictionē
 accipiant à te, à quo legem susceperunt, & uident in his
 deum deorū in Sion, id est, in ecclesia tua, in qua domine
 deus uirtutū exaudies preces, non uitiorū deus: ille amet
 me, illud acquiram, illud habeā, has uitiorum preces de-
 dignatur dominus uirtutū. Et quid amplectitur? Da mihi
 castitatem, sapientiā, contemptum mundi, patientiā, cha-
 ritatem, bonā suspitionem in proximo. si ista uirtutū ge-
 nera sunt, & deus uirtutū est quē oramus, his utiq; rebus
 annuit, quibus nos suæ faciet naturæ consortes. Cū respi-
 cit in faciem Christi sui, et hominem uiderit sedentem ad
 dexteram suam, per quem melior dies una, quia æterna
 erit, & noctem non habebit, in læticia erit credentiū, me-
 lior erit hæc dies una in regno eius super milia annorū,
 quæ sunt in terra cōsumpta. Qui hæc autē credit, plus ele-

git abiectus esse in conuersatione credentium. Quia dominus dei non cemento constat & calce, sed in homine credente, & eius precepta seruāte. Inter nos ergo melius est mihi pro abiecto haberi, quam si pro rege habear in tabernaculis peccatorum, ubi misericordiam & ueritatem diligit dominus, & post misericordiam uiderit et ueritatem custoditam ab eo, cui eam dedit dominus. Post hæc gratiam et gloriam dabit, ita ut sine successione eas possideat. Non enim priuabit bonis eos, qui ambulauerint in innocentia. Ad hæc dicamus omnes: Domine deus uirtutum, beatus uir qui sperat in te. Vir cum dixeris, non sexum disce uisti, sed mentem, Fœmina enim uirum aget uirtutum. Amat rex quæ iure uir dicitur, cum uitia quæ fœminam etiam uirum faciunt, animi sui credulitate prostrauerit per gratiam domini nostri Iesu Christi, qui regnat cum patre, et spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

In finem filijs Chore LXXXIII.

Benedixisti domine terram tuam, auertisti captiuitatem iacob. Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum. Mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab ira indignationis tuæ. Conuerte nos deus salutaris noster, et auerte iram tuam a nobis. Nunquid in æternum irasceris nobis, aut extends iram tuam a generatione in generationem. Deus tu conuersus uiuificabis nos, & plebs tua letabitur in te. Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Audiam quid loquatur in me dominus deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. Et super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Verumtamen

propo

prope timentes eum salutare ipsius, ut inhabitet gloria in terra nostra. Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt. Veritas de terra orta est, & iusticia de caelo prospexit. Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Iusticia ante eum ambulabit, et ponet in uia gressus suos.

COMMENTARIUM.

Octogesimus quartus psalmus nihilominus Chore filijs applicatur. Chore filij sunt, quibus pater ignem alienum in altare uolens ponere tollitur, et pater Christus per gratiam condonatur. Sicut enim illic ignis libido est contra deum & contra Moysen, id est, contra legem uadens: ita huius ignis, corda credentium in amplexu misericordiae & ueritatis excitat, ita ut iustitia & pax osculentur se. Quando autem ista gesta sunt, si requiris ausculta. Quando benedixit dominus terram suam aduentu suo, tunc auertit captiuitatem Iacob. Tunc remisit impietatem plebis suae, mitigauit omnem iram suam, et auertit a nobis iram indignationis suae. Ostendens nobis misericordiam suam, & salutare suum in Christo dans nobis. Audiamus quid loquatur, qui uenit & benedixit terram suam: Pacem meam, inquit, do uobis. Ecce sic loquitur pacem in plebem suam: Primo super sanctos, id est, super Apostolos. Post haec super eos, qui per Apostolos conuertuntur ad eum. Prope est enim timentibus deum salutare ipsius, si inhabitauerit gloria, id est, spiritus sanctus in terra nostra, id est, in corporibus nostris, quo habitante, misericordia & ueritas occurrunt sibi in

nobis charis amplexibus. Iusticia uero et pax osculantur se. Quia ueritas qui est Christus, de terra, id est, de Maria orta est, & ita iusto hoc iudicio factum est, quod cum fieret docebamur, quod iusticia de coelo prospexit. Cum dominus daret hanc benedictionem Mariae, In qua quasi terra nostra, ex nostra utiq; materia, daret fructum suum. Suum utique hominem perfectum, ex semine Dauid secundum carnem, ante quem iusticia ambulauit in Ioanne baptista, ut ita poneret in uia gressus suos, ut ipse esset uox Esaiæ uaticinatione promissa, qua clamaret in deserto huius seculi. Parate uias Domini, rectas facite semitas dei nostri. Nam et Zacharias sic dicit Ioanni. Tu quidem puer propheta altissimi uocaberis. Precibus enim ante faciem domini, parare uias eius. In ipso ergo iusticia ante eum ambulauit, ut ipsa iusticia, per Christum poneret in uia qua iretur ad coelos gressus suos, ut sequamur uestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

Oratio Dauid. LXXXV.

Inclina domine aurem tuam & exaudi me, quoniam inops & pauper sum ego. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum, saluum fac seruum tuum deus meus sperantem in te. Miserere mei domine, quoniam ad te clamauit tota die, letifica animam serui tui, quoniam ad te domine animam meam leuauit. Quonia tu domine suauis & mitis, & multa misericordie omnibus inuocantibus te. Auribus percipe domine orationem meam, & intende uoci deprecationis mee. In die tribulationis mee clamauit ad te, quia exaudisti me. Non est simi-

est similis tui in dijs domine, & non est secundum opera tua. Omnes gentes quas cunq; fecisti uenient & adorabunt coram te domine, & glorificabunt nomen tuum.

Quoniam magnus es tu & faciens mirabilia, tu es deus solus. Deduc me domine in uia tua & ingrediar in ueritate tua, letetur cor meum ut timeat nomen tuum.

Consuebor tibi domine deus meus, in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in eternum. Quia misericordia tua magna est super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiori. Deus iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animam meam, & non proposuerunt te in conspectu suo. Et tu domine deus miserator & misericors, patiens & multe misericordie & uerax. Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ. Fac mecum signum in bono ut uideant qui oderunt me, & confundatur, quoniam tu Domine adiuuisti & consolatus es me.

COMMENTARIUM.

DUm in octogesimo secundo diceret: Deus quis similis tibi. Nunc in octogesimo quinto dicit: Non est similis tui in dijs domine. Quod si interrogauerat quasi ignarus, edocuit. Ibi contra omnes gētes: Hic omnes gentes, inquit, quas fecisti, non uenient & adorabunt, ait, sicut ibi dixerat: Sed uenient, inquit, & adorabunt coram te domine. Vnde ista tibi præsumptio? Si inclinaueris, inquit, aurem tuam, & audieris me, & custodieris me, quia sanctus sum, id est, quia sanctificatus sum, & lætificaueris me, quia seruus tuus sum, & in die tribu-

lationis mee clamantem me ad te exaudieris, & deduxeris me in uia tua, & ambulauero in ueritate tua, & liberaueris animam meam ex inferno inferiori, et hos inuisitos spiritus immundos, qui insurrexerunt in me confuderis, tunc letabitur cor meum de uictoria, & timebit nomen tuum de pugna. In praelio enim hoc unum & solum solatium habui, quod te Dominum mecum me timere gloriabar: cum hij qui insurrexerunt in me, non proponerent te ante oculos suos. Verum quia misericors et miserator es, & contemptores tuos non occides, sicut in illis misericors es, in me uerax esto, & da potestatem tuam puero tuo Iesu Christo, & saluum fac filium ancille tue Mariae. Illo enim exurgente à mortuis & ascendente in caelum, nos Apostoli & discipuli eius habebimus signum crucis eius in bono cum uniuersis qui credimus, ita ut uideant in frontibus nostris signum tuum, & confundantur, siue uisibiles, siue inuisibiles inimici. In ipso enim signo adiuuas, et in ipso consolaris nos, qui regnas in secula seculorum, Amen.

Psalmus cantici filijs Chore LXXXVI.

Fundamenta eius in montibus sanctis, diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Memor ero Raab & Babylonis, scientibus me. Ecce alienigenae & Tyrus & populus Aethiopum, hij fuerunt illic.

Nunquid Sion dicet homo, & homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Dominus narrauit in scripturis populorum, & principum horum qui fuerunt in ea. Sicut letantium omnium habitatio in te.

COMe

COMMENTARIUM.

OMnes penè psalmi qui in filijs Chore titulantur, letitia pleni sunt. Non enim secuti iniquitatem patris, alienuum à deo ignem libidinosum assumunt, sed hoc amantes quod diligit dominus, de ciuitate gloriosa loquuntur. Quod tamen principiū dederit psalmo octogesimo sexto prophetie spiritus, requiramus.

Fundamenta eius. Adhuc non dixisti cuius, & dicis iam eius? Vnde apparet deum tibi ostendisse ciuitatem, cuius te positio, dum cantares domino, appellauit, & dans tuæ cogitationi responsum, subite exclamasti: Fundamenta illius ciuitatis quam cogito, cuius portas diligit dominus super omnia tabernacula Iacob, de qua gloriosa dicta sunt à prophetis. Fundamenta eius in montibus sanctis, Ibi sunt fundamenta ciuitatis, quos Christus montes excelsos fecit, quorū uertices cœlū pulsant, in quibus transfurantur in splendore, in quibus apparēt cum eo Moses & Helias, in quibus lex & propheta cum Christo cōcordant, in quibus apertis cœlis, clamat pater de Christo suo: Hic est, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. In ipsis montibus fundamenta sunt ecclesie collocata. Fundamentum autē ibi nemo potest ponere, præter id quod positum est. Saxum enim positum est solidum. Et si quis præter hoc quod positum est posuerit, in arenam posuit. Sed forte dicis, cum unum fundamentum memoret Apostolus, quomodo hic plura memoras fundamēta? Ad hoc illud respice, Si regem dixeris Christū solum, dicitur tibi, rex regū est, Si dominū, respondebitur tibi, dominus dominantium est. Si sanctum, sanctus sanctorū est, Sic & si

solum fundamentum memores, fundamentum fundamentorum negare non poteris. Vnde idem Apostolus superædificari credentes Christo desiderat & exoptat, super fundamentum Apostolorum & prophetarum. In hac ergo ciuitate memorabo Raab, excipientem nuncios, & Babylonem ducentem captiuos, gentium scilicet plebes fordidas in fornicatione, sicut Raab, & superbas in uirtute sicut Babylon. Has dico, inquit, in ista ciuitate uenturas, ut sciant te, ibi enim et alienigenæ, ibi Tyrij, ibi etiam populus Aethiopum clamabunt de Apostolis, dicentes, Audi uimus eos unusquisque linguis nostris loquentes magna uia dei. Ibi cognouimus matrem Syon dicentem, quod homo & homo natus sit in ea, in Syon prouincia matrem ciuium Hebræorum dicentem: Cognouimus nos gentes, quod homo Adam primus factus sit ex terra in animam uiuentem, nunc alius homo nouissimus Adam natus sit ex uirgine, in spiritu uiuificante: Primus homo generat filios qui possideant terram, secundus homo generat qui possideant cælos. Ecce homo et homo, hoc uos gentes unde nostis? In Sion, id est, in ciuitate, cuius fundamenta in montibus sanctis sunt. Ibi nobis dictum est: Dominus hoc narrauit in scripturis populorum & principum, qui fuerunt in ea, & hoc didicimus quod in habitatione eius nullus erit tribulans, nullus suspirans, nullus flens, nullus afflictus, sed letantium erit omnium habitatio in ea. Quorum leticia, quia uerbis exprimi non potuit, comparatione distincta est, ut quanta potest omnium nostrorum, qui in seculo sumus leticia in unam summam colligi, tanta in uno ei habitatore fundatur, per eum qui fundauit

eam altissimus, regnās cum filio patre & spiritu sancto,
per aeterna secula seculorum Amen.

Canticum psalmi filij Chore in finem pro A=
malech, ad respondendum intellectus Heman
Izraite. LXXXVII.

Domine deus salutis meae, in die clamaui & nocte
coram te. Intret in conspectu tuo oratio mea,
inclina aurem tuā ad precem meam. Quia re=
pleta est malis anima mea, & uita mea inferno appro=
pinquauit. Aestimatus sum cum descendentibus in la=
cum, factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos
liber. Sicut uulnerati dormientes in sepulchris, quo=
rum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi
sunt. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, &
in umbra mortis. Super me confirmatus est furor tuus,
& omnes fluctus tuos reduxisti super me. Longe feci=
sti notos meos à me, posuerunt me abominationem sibi.

Traditus sum & non egrediebar, oculi mei languerūt
præ inopia. Clamaui ad te domine, tota die expādi ad
te manus meas. Nunquid mortuis facies mirabilia, aut
medici suscitabunt & cōfitebuntur tibi. Nunquid nar=
rabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & ueri=
tatem tuam in perditione. Nunquid cognoscentur in
tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuio=
nis. Et ego ad te domine clamaui, & mane oratio mea
præueniet te. Ut quid domine repellis orationem meā,
auertis faciem tuam à me. Pauper sum ego & in labo=
ribus à iuuentute mea, exaltatus autem humiliatus sum
& conturbatus. In me transferunt irae tuae, & terro=
res

res tui conturbauerunt me. Circundederunt me sicut aqua, tota die circundederunt me simul. Elongasti à me amicū & proximum, & notos meos à miseria.

COMMENTARIUM.

IN huius psalmi titulo nominantur quidem filij Chore, sed psalmus canticum suum pro Malech dirigit, et dat intellectum Eman Israelitæ. Malet, id est, destitutum uocant, Eman inopem. Ergo ad destitutum & pauperem sermo est. Credo ad illum destitutum, quem relinquentes discipuli solum in manibus, fugierunt. Ad quem autem pauperē, nisi ad eum, de quo Apostolus memorat: Quia cum diues esset, pauper pro nobis factus est, ita ut oculi eius infirmati sint præ inopia. Pauper, non habens diuitias immortalitatis in passione. Cuius oculi præ ipsa infirmitate in morte clausi sunt. In qua dicit, medici suscitare non possunt, in qua dicit positum se in lacu inferiori, in tenebris & in umbra mortis. Tempore quo posuerunt eum abominationē sibi, quo traditus est Iuda: Tunc inquit, quando traditus sum & non egrediebar. Calicem non exiebam passionis, de manibus ligantium me. Tunc oculi mei infirmati sunt præ inopia. Non enim utebar salute deitatis, sed patiebar infirmitatem humanitatis assumptæ. Audiamus ergo quid ipse homo assumptus loquatur: Fecisti nasci ex uirgine, ut narrantes mirabilia tua, credant homines, & ab incredulitate fugiētes, ad uitam attingant. Ambulare fecisti super æquora tumentia siccis pedibus, imperare uentis, cæcis lumē reddere, infirmantibus salutem, mortuis uitam quam amiserant reuocare. Qui modo ad mortem me ire permittitis? Nunquid

quid narrabunt in sepulchris misericordiam tuam, aut in perditione positi, agnoscunt ueritatem tuam, aut cognoscunt iustitiam tuam reducti in terram obliuionis? Hæc sunt quæ clamavi ad te in oratione mea, dum dicerem: Si fieri potest transeat à me calix passionis. Verum quia non potest transire nisi bibam illum, fiat uoluntas tua, exalter in cruce, humiliter in conspectu iudicis, et uidear confusus in mortem, et hoc modo sim exaltatus, et humiliatus, et confusus. Verum quia inter mortuos liber sum, mane oratio mea præueniet te, et uidebunt resurgentem, quem uiderant tota die expãdissè in cruce manus suas. Et post hæc in sepulchro positum, à quo longatus est omnis amicus, et omnis proximus pro ipsa miseria passionis. Intrat enim oratio eius in conspectu dei. Et inclinauit aurem suam ad precem eius, et uita eius quæ in infernum appropinquauit, exurgat à mortuis. Dum enim manum factum fuerit, statim oratio eius præueniet, promissionem resurrectionis perficiens, ut non solum se uiuentem exhibeat, sed et in caelis ascendentem ostendat. Cui gloria in secula seculorum Amen.

Intellectus Ethan Ezraitæ. LXXXVIII.

Misericordias domini in æternum cantabo. In generatione et generationem, annuntiabo ueritatem tuam in ore meo. Quoniam dixisti in æternum misericordia ædificabitur in caelis, præparabitur ueritas tua in eis. Disposui testamentum electis meis, iuravi David seruo meo usque in æternum præparabo semen tuum. Et ædificabo in generatione et generationem sedem tuam. Confitebuntur caeli mirabilia tua domine, etenim ueritatem tuam in ecclesia sanctorum. Quoniam

niam quis in nubibus æquabitur domino, similis erit domino in filiis dei. Deus qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt. Domine deus uirtutum quis similis tibi, potens es domine, & ueritas tua in circuitu tuo. Tu dominaris potestati maris, motum aut fluctuum eius tu mitigas.

Tu humiliasti sicut uulneratum superbum, in brachio uirtutis tuæ dispersisti inimicos tuos. Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti, Aquilonem & mare tu creasti. Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt, tuum brachium cum potestate.

Firmetur manus tua et exaltetur dextera tua, iustitia et iudicium preparatio sedis tuæ. Misericordia & ueritas præcedent faciem tuam, beatus populus qui scit inebriationem. Domine in lumine uultus tui ambulabunt, et in iustitia tua exultabunt tota die, & in nomine tuo exaltabuntur. Quoniam gloria uirtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum. Quia domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

Tunc locutus es in uisione sanctis tuis, & dixisti posui adiutorium in potente, & exaltaui electum de plebe mea.

Inueni David seruum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum. Nihil proficiet inimicus in eo, & facilius iniquitatis non apponet nocere ei. Et concidam a facie ipsius inimicos eius, & odientes eum in fugam conuertam. Et ueritas mea & misericordia mea cum ipso, et in nomine meo exaltabitur cornu eius. Et ponam in manu eius, & in fluminibus dexteram eius. Ipse inuocabit me pater

me pater meus es tu, deus meus & susceptor salutis meæ.

Et ego primogenitum ponam illi, excelsum præ regibus terræ. In æternum seruabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in seculum seculi semen eius, & thronum eius sicut dies cæli. Si autem dereliquerint filij eius testamentum meum, & in iudicijs meis non ambulauerint. Si iusticias meas prophauerint, & mandata mea non custodierint. Visitabo in uirga iniquitates eorum, in uerberibus peccata eorum.

Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque non cebo in ueritate mea. Neque prophanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita. Semel iuravi in sancto meo si Dauid mentiar, semen eius in æternum manebit. Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis. Tu uero repulisti & despexisti, distulisti Christum tuum. Auertisti testamentum serui tui, prophanasti in terra sanctuarium eius. Destruxisti omnes sepes eius, posuisti firmamentum eius formidinem. Diripuerunt eum omnes transeuntes uiam, factus est opprobrium uicinis suis. Exaltasti dexteram deprimentium eum, lætificasti omnes inimicos eius. Auertisti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. Destruxisti eum ab emundatione, et sedem eius in terra collisisti. Minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione.

Vsquequo domine auertis in finem, exardescet uelut ignis ira tua. Memorare quæ mea substantia, nūquid enim uane constituisti omnes filios hominum. Quis est homo qui uiuet, & non uidebit mortem, cruet animam suam de

manu inferni. Vbi sunt misericordie tue antique domine, sicut iurasti Dauid in ueritate tua. Memor esto domine opprobrij seruatorum tuorum, quod continui in sinu meo multarum gentium. Quod exprobrauerunt inimici tui domine, quod exprobrauerunt conuersionem Christi tui. Benedictus dominus in eternum fiat, fiat.

COMMENTARIUM.

DE tēpore illo, quo numeratus est populus huius psalmi historia declaratur. Mysterium uero psalmi, ad domini nostri passionem extēditur. Dicitur ergo prius historicum sensum, & de hoc ad sensum mysticū conuertamur. Ethan Hebræi humiliatum uocat. Humiliatur ergo rex Dauid per diminutionem populi. Totū de misericordijs domini excitat carmen. Se misericordias dicit domini eternas cantare, deum dicit dixisse, in eternum misericordiam edificare: cælos dicit misericordias confiteri domini, dicit sibi seruo suo iurasse, & hanc ueritatem in cælis preparasse, quando disposuit testamentū electis, tunc iurasse Dauid seruo suo. Quid autem iurasset inferius pandit. Quod si etiam filij eius, inquit reliquerint legem meā, uisitabo in uirga et in uerbis peccata eorum, misericordiā uero meam non tollā ab eis, neque nocebo ueritatē meam. Et adiecit: Semel iuravi in sancto meo, si Dauid mētiar. Tu autē domine repulisti, & expulisti, & distulisti Christum tuū, id est, Dauid regem. Quia per occasionē unius facti eius, totus populus moritur. Et ideo agit: Nunquid in uanum cōstituisi filios hominum. Quis est homo qui uiuit, & non uidebit mortem? Aut quis eruit animā suam de manu inferi? Vbi sunt misericordias

misericordie tuæ antiquæ domine, sicut iurasti David in
 ueritate tuæ. Sufficiat nobis historicus sermo, ascēdamus
 ad mysticum. In Christo enim misericordia eterna ædifi-
 cata est, non manu facta ædificatio, sed spiritu sancto cō-
 posita. Cuius ueritas est ita in cœlis præparata, ut dispo-
 sito testamento legis suæ iurasset David seruo suo, quod
 de fructu uentris eius poneret super sedem suam, cui nul-
 lus similis esset inter filios dei, ut est magnus & metuen-
 dus super omnes, qui in circuitu eius sunt. Omnes enim
 serui eius sunt. Signū autem dedit seipsum esse dominus
 Iesus Christus, cum in nauis positus, ipse dominatus est su-
 per potestates maris, & motum fluctuum eius ipse miti-
 gavit, & humiliavit sicut uulneratum superbum, ipsum
 diabolum, et in uirtute brachij sui dispersit omnes demo-
 nes. Tunc suos ostendit cœlos, cum cæcis lumē cœlorum
 daret. Suā ostendit terrā, cum sepultos iuberet eam mor-
 tuos reddere. Se quoq; Aquilonē creasse ostendit, cum e-
 ius flatibus imperaret. Thabor & Hermon in eius nomi-
 ne exultauerunt, cū uiderent habitatores horum montiū
 Hierosolymis uicinorū, infirmos suos saluari, ab eo para-
 lyticos curari, leprosos mundari, mortuos suscitari. Ipsi
 montes, id est Thabor & Hermon, in Iesu nomine exul-
 tabunt, dicentes ei: Tuū brachium, & tua potentia, quia
 firmatur manus tua, & exaltetur dextera tua super om-
 nem egrotantium sanitatem. Nos exultamus, non solum
 te ista faciente, sed & discipulos tuos uidemus domine in
 lumine uultus tui ambulantes, quoniam gloria & uirtus
 eorū tu es. Tua est enim deus assumptio hominis, quod lo-
 cutum te ac dixisse per os sanctorū, sacra testatur scriptū

ra, electuri electum de plebe dei, in quo gloriatur gloria
 manus tuæ, qui tibi deo dicere; in ueritate: Pater meus es
 tu. De quo & tu diceres: Ego primogenitum ponam eum,
 ut nomine eius omne genu flectatur cœlestium, terrestrium,
 & infernorum, et omnis lingua confiteatur. Quia domi-
 nus Iesus in gloria est dei patris qui posuit in seculum se-
 culi sedem eius, cui testamentum suum in æternum fideliter
 seruat. Cuius dies sicut dies cœli sunt repromittit. Hic ta-
 men pro peccatis nostris ab inimicis suis tentus, propheta
 nata est in terra sanctitas eius. Non permisit, nec in uno di-
 scipulo adiutorium gladii eius, sed clamat ei: Reconde gla-
 dium tuum in theca sua. Et cum posset ei exhibere plus-
 quam duodecim legiones angelorum, noluit auxiliari ei
 in hoc bello, sed minorauit dies temporis eius, & persua-
 dit eum tanta confusione, ut cum impijs deputatus in me-
 dio homicidarum crucis compelleretur subire patibula-
 lum. Non est hoc irascentis dei, sed miserentis. Quid ta-
 men dicit quia patitur? quousque accenditur, uelut ignis
 ira tua. Memorare domine, quia ex uirgine me genuisti,
 & memor esto quæ sit mea substantia. Quia cum omnes ho-
 mines moriantur in peccatis suis, ita ut nullus sit qui ui-
 uat, & non uideat mortem, & penè nullus sit, qui eruat
 animam suam de manu inferi (conclusa sunt enim omnia
 in incredulitate, ut omnibus miserearis) ueniant miseri-
 cordie tuæ promissæ domine, & memor esto Apostolos,
 quos continui in sinu meo, lucratores multarum gentium,
 quos exprobrauerunt inimici tui domine, quos exprobra-
 uerunt ad commutationem Christi tui alium Christum ex-
 peccantes, istum qui passus est denegantes. Nos autem
 qui

qui scimus iubilationē in lumine uultus eius ambulemus. Et quem fleuimus patientē gaudeamus à mortuis resurgentem, & adorantes eum, dicamus ei: Benedictus es domine in æternum fiat fiat. Orantes ut in fine nostro confessio nobis ista proficiat, per ipsum dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat cum patre, & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Oratio Moysi hominis dei. LXXXIX.

Domine refugium tu factus es nobis à generatione in generationem. Priusquam mōtes fierent aut formaretur terra & orbis à seculo & in seculū tu es deus, ne auertas hominē in humilitatē, & dixisti cōuertimini filij hominū. Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquā dies hesternæ quæ præterijt. Et custodia in nocte, quæ pro nihilo habētur eorū anni erunt. Mane sicut herba trāseat, mane floreat et trāseat, uespere decidat, induret & areseat. Quia defecimus in ira tua, et in furore tuo turbati sumus. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione uultus tui. Quoniam omnes dies nostri defecerunt, & in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur, dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni.

Si autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor. Quoniam superuenit mansuetudo & corripiemur. Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare. Dexteram tuā sic notam fac, & eruditos corde in sapientia. Conuertere domine usq; quo, & deprecabilis esto super seruos tuos. Repleti sumus mane misericordia tua exultauimus.

mus, & delectati sumus in omnibus diebus nostris. Letati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus uidi mala. Respice in seruos tuos, & in opera tua, et dirige filios eorum. Et sit splendor domini dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos, & opus manuum nostrarum dirige.

COMMENTARIUM.

Octogesimus nonus psalmus canit dominum nostrum, qui refugium factus est nobis in Christo Iesu. Hunc esse qui fecit montes, & firmavit terram & orbem, à seculo, & in seculum, antequam ista fierent, iam tunc regnasse. Interrogas Dauid, & dicas ei: Unde hoc nosti, quia deus tuus antequam fieret terra, iam deus erat et regnabat? Respondet tibi: Moyses ille magnus propheta, qui locutus est cum deo facie ad faciem, quasi loquatur cum amico suo: ipse ex ore dei didicit, & ipse nos docuit. Hæc quare egimus? Quia legimus in titulo: Oratio hominis dei: Quæ ergo ab ipso didicerat, ipsius ei nomini consecrauit. Quæ autem causa in mysticum uadit? Quia præuidit anathemabiles esse hæreses, dicturas filium dei, qui refugium factus est nobis in Christo, non fuisse priusquam mundus fieret, & firmaretur terra orbis. Contra hos ait: A seculo & in seculum tu es deus. Non auertas hominem in humilitatem, hoc est, in humilitate positum hominem non condemnas, quia dixisti: Conuertimini filij hominum, hoc est, dixisti te superbis resistere, humilibus gratiam condonare. Ne auerferis hominem in humilitate positum, qui quasi herba oritur, & quasi flos, quod mane ortum, uespere arefcit. Cum apud te mille anni sic sint, si

cut una dies, aut sicut custodia in nocte. Custodia in nocte quarta pars noctis est, quam sibi pastores diuidunt, ut ternis horis alijs custodientibus, alijs quiescentibus transeat. Quod autem memorat, quia defecimus in ira tua, hoc memorat, quod antecessor in psalmo cecinerat, Post populi numerum in ira tua defecimus, quia posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, & seculum nostrum in lumine vultus tui. Contra herbam & araneam, & contra flos foeni, domine qui semper misertus es hominibus, quod moueris? Tibi anni mille sic uidentur, sicut nobis nocturna uigilia. Nostri autem anni, qui sicut aranea meditantur, uix ut multum octoginta anni sunt, & plus est in eis nobis labor & dolor. Quid tanta mansuetudo uenit super miseros. Quid tam grauius corripimur? Quis non potestatem irae tuae? Nunquid sciebam te irasci, si ego populum numerarem? Sufficeret, quia impeditum corde fecisti sapere. Conuertere domine aliquantulum, & esto deprecabilis super seruos tuos. Quotiescumque transferunt à nobis tenebrae peccatorum per correptionem, quasi in mare positae misericordiam praebuisti, per quam exultauimus & delectati sumus, in omnibus diebus, quibus nos humiliasti, & in annis quibus uidimus mala. Sic fac & modo, quia iam dexteram tuam notam fecisti, & erudisti nos, & fecisti sapere quod desipuimus. Noli delectari in mortem nostram, qui dixisti peccantibus: Conuertimini filij hominum, quia non delectaris in perditione uiuorum. Respice obsecro in seruos tuos, et in opera manuum tuarum, quia sicut scriptum est, quia opera manuum tuarum nos omnes, quia patres indignatione tua correpti defecerunt.

runt. Dirigantur filij eorum per aduentum domini nostri Iesu Christi filij tui, ut sit splendor domini dei nostri super nos, per quem opera manuum nostrarum. Per ipsum enim directus est omnis tenor disciplinae, emendata lex, correcta perversitas, aequitas adimpleta, ipsi gloria in secula seculorum Amen.

Laus cantici ipsi Dauid. XC.

Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei caeli comorabitur. Dicit domino susceptor meus es tu, & refugium meum deus meus sperabo in eum. Quoniam ipse liberauit me de laqueo uenantium, & a uerbo aspero. Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis. Scuto circumdabit te ueritas eius, non timebis a timore nocturno. A sagitta uolante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursum & demonio meridiano. Cadent a latere tuo mille & decem milia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Veruntamen oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum uidebis. Quoniam tu es domine spes mea, altissimum posuisti refugium tuum. Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quoniam angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem & Basiliscum ambulabis, & concubabis leonem & draconem. Quoniam in me sperauit liberabo eum, protegam eum quoniam cognouit nomen meum. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Longitudine dierum

rum replebo eum, & ostendam illi salutare meum.

COMMENTARIUM.

Multi putant libertatem arbitrij eousq; sibi posse sufficere, ut sese per ipsam libertatem ab hostibus inuisibilibus eruere posse confidant. Libertatem aut arbitrij, & negare periculum est, & nudare peccatum. Si enim negaueris, omnibus frena laxasti: si nudaueris, de cepisti. Nam negas si dixeris: Deus si uult bonus sum, Si non uult bonus non sum. Cum constet deum uelle omnes homines saluos fieri, & unusquisq; suo fit iniquus arbitrio. Nudas aut, cum tantum ipsi arbitrio dederis, ut eum rebus diuini adiutorij denudaris. Nam qui habitat in adiutorium altissimi, & qui in protectione dei caeli commoratur, & dicit domino: Susceptor meus es, & refugium meum, quia dicit sperabo in eum, quia ipse liberabit me de laqueo demonum, & a uerbo aspero suggestionum eorum. Si ita dixeris, si ita credideris, tum demum in scapulis suis obumbrabit te, & sub penis eius sperabis. Pennae dei angeli eius sunt, quorum custodiae mancipamur. Scuto circumdabit te ueritas eius. Scuto corporis, sanguinis, chris-matis, quo scuto & defendimur et coronamur. Sic enim psalmus alius asserit, quod scuto bonae uoluntatis coronet nos. Hoc etiam in isto psalmo, ut non timeamus a timore nocturno. Libidinosae scilicet uoluptatis, cuius sagitta uolat per diem. Quod enim in aspectu luminis concupiscitur, huius negocium in tenebris perpetratur, aut in ruina, aut in demonio meridiano perficitur. Sed si habitaueris in adiutorio altissimi, cadet a latere tuo mille, & decem milia a dextris tuis. Sinistrum in eo, qui sub auxilio dei agit,

non nominatur, sed latus tantum exponitur contra quod mille insurgunt, à dextris autem decem milia. Latus hoc sinistrum quod noluit nominare, liberum arbitrium est, contra quod minor pugna laxatur: In dextera autem dei auxilium est. Et ideo prius nominauit latus, quia in arbitrio est, ut credas prius, ut dum credideris gratiam consequaris. Inuenies tam multiplicem uirtutum cuneum, auxiliorum in dextera. Ipsa armat trophæo crucis frontem, ipsa lorica mysteriorum assumit, ipsa suscipit salutis remedia, ipsa loquentis exprimit signa. Nam & quod memorat sapientia dei, quod uias quæ à dextris sunt nouit dominus, peruersæ autem sunt à sinistris: hoc ostendere fortasse uoluit, quod quando uincimus, partis dextera uirtutibus tradimus: quando autem uincimur, sinistra partis infirmitatibus applicamus. Auxilium non uincitur dei, sed nostri libertas arbitrij superatur. Qui si propensiores fuerimus in dextera, angelis suis mādāt de nobis ut custodiāt nos in omnibus uijs nostris: ita ut si super Aspidem & Basiliscum ambulemus, id est, super diabolum & regnum eius conculcare possimus & leonem & draconem. Hæc enim dicit dominus, quoniam in me sperauit liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Inuocauit me, ego exaudiam eum. Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Longitudine dierum adimplebo eum, & ostendam illi salutem meum. Ipsi gloria in secula seculorum Amen.

Psalmus cantici in die sabbati. XCI.

Bonum est confiteri domino, & psallere nomini tuo altissime. Ad annuncianđū mane misericordiam

diam tuam, & ueritatem tuam per noctem. In decachordo psalterio, cum cantico in cithara. Quia delitasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum meditabor. Quoniam magnificata sunt opera tua domine, nimis profunda facte sunt cogitationes tue. Vir insipiens non cognoscet, & stultus non inteliget hæc. Cum exorti fuerint peccatores sicut foenū, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem.

Vt intereant in seculum seculi, tu autem altissimus in æternum domine. Quoniam ecce inimici tui domine, quoniam ecce inimici tui peribunt, & dispergentur omnes qui operantur iniquitatem. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum & senectus mea in misericordia uberi. Et despexit oculus meus inimicos tuos, & ab insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea. Iustus ut palma florebit, sicut cedrus libani multiplicabitur. Plantati in domo domini, in atrijs domus dei nostri flore bunt. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et bene patientes erunt ut annuncient. Quoniam rectus dominus deus noster, & non est iniquitas in eo.

COMMENTARIUM.

Die sabbato inimici domini pereunt, ut die dominica amici domini gratulentur. Sabbato enim iacet Dominus in sepulchro mortuus, & die dominica adoratur inter angelos uiuus. In hac re nimis profunda facte sunt cogitationes eius, quas uir insipiens non cognoscit, & stultus non intelligit ea. Nobis autem bonum est, si confiteamur peccata nostra cotidie, & psallamus nomini eius altissimo, si annunciemus mane, a te-

nebris peccatorum exuti, misericordiam eius, & dum uenerit nobis nox questionum, nequaquam ad libitum, quæ nescimus, usurpando loquamur. De deo enim loqui etiam uera, quia periculosum est, uideamus. Ea ergo quæ lucida sunt in scripturis sanctis, præiudicium ab obscuris locis pati non debent, utpote proferamus aliquid breuiter, ex quo uniuersa noscantur. Habes in lucido positum, non esse personarum acceptionem apud deum, hoc Petrus, hoc Paulus, hoc omnes euangelistæ testantur. Quod si non dicerent, tam lucida definitio est, ut illis eam tacentibus crederemus. Quid nunc? Contra hanc in obscuro nascitur questio. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Et cui uult miseretur, & quem uult indurat, & multa similia. In his positus in nocte deuenisti. Non potes luci diei noctis huius caliginem tradere, & diei medio uim tenebrarum inferre. Si est tibi sermo, annuncia ueritatem in nocte, sin aliàs, sit digitus tuus super os tuum. Si enim mille tales questiones inuenias, nunquam probabis domini per electionem personæ unum uelle, recusare alium. Aliud est, si doceas Esau bonum fuisse in operibus suis, & inique odio habitum. Aut Iacob malorum operum reum iniuste delectum. Sed rumpanus moras alieni operis, & in decem chordarum psalterio delectet nos Dominus in factura sua, & in operibus manuum eius, quas expandit in cruce, in his inquam operibus exultemus. Ibi enim magnificata sunt opera eius, quæ uir insipiens non cognouit. Populus incredulus Iudeorum, qui sicut fœnum exorti, parauerunt operantes iniquitatem, ut intereant in seculum seculi. Atque Domino in ater-

num manente, ij peribunt & disbergentur super uniuersam faciem terræ omnes iudei operantes iniquitatem. Christus autem ut palma floret, plantatus in domum suam, in atrijs domus Dei nostri florebit, & multiplicabitur in senecta uberi. Hic senecta non ipsius, sed seculi senectam commemorat, quia secula finiuntur, et senectute deficiunt. Dominus autem in æternum permanet. Nec hoc accipias ingratis, quod palmae florenti comparauerit eum, quia comparatus minus est ab eo cui comparatur. Non palma florens ipse est, & comparatio Christi diuinitatis comparatur ipsi palmae semper florenti, qui ad dexteram patris sedens, uictoribus ramos suos porrigit, de floribus suis coronam tribuens, & de fructibus perpetua refectioe saginam impertiens. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

Laus cantici Dauid in die ante sabbatum
quando fundata est terra.

XCII.

Dominus regnauit decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem & præcinxit se.

Etenim firmavit orbem terræ qui non commouebitur. Parata sedes tua ex tunc, à seculo tu es.

Eleuauerunt flumina Domine. eleuauerunt flumina uocem suam, eleuauerunt flumina fluctus suos, à uocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dominus. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitudo domine in longitudine dierum.

COM=

COMMENTARIUM.

Dominus regnauit, id est, regnum adsumpsit in cruce. Decorem induit in resurrectione. Induit enim infirmitatem in uirtute, & præcinxit se æternitatem, & firmam fecit terram in resurrectione sua. Et paratam sedem habens, ascendit in cœlum sedens ad dexteram patris. Hunc præconata sunt flumina scripturarum sanctarum, super hunc eleuauerunt uoces suas, à uocibus aquarum multarum, id est, gentium potentius clamantes. Omnes enim scripturæ gentium, uoces habent: uirtutes habent, istæ scripturæ regibus imperant, illi deseruiunt. Ergo cum eleuarent flumina uoces suas, mirabilis factus est Christus elationi maris, id est, mundi huius regibus & sublimibus, nec his tantum, sed & mirabilis in excelsis, dominus cœlos ascendens, tunc testimonia dei credibilia facta sunt nimis. Dedit enim potestatem, ut in nomine eius sanitates generi humano operarentur. Qui cum dei filium prædicabant, & ihs ista signa facientibus, testimonia eius facta sunt nimis credibilia, & domum eius quam Pharisæi dicebant non posse suscipere sancta præcepta, legis ueteris testamenta suscepit. Et decet ea sancta sanctorum, ut ibi habitent in secula seculorum, Amen.

Psalmus Dauid quarta sabbati. XCIII.

Deus ultionum dominus Deus ultionum libere edigit. Exaltare qui iudicas terram, redde retributionem superbis. Usquequo peccatores domine, usquequo peccatores gloriabuntur. Effabuntur & loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur

tur iniusticiam. Populum tuum domine humiliauerunt, & hereditatem tuam uexauerunt. Viduam & aduenam interfecerunt, & pupillos occiderunt. Et dixerunt non uidebit dominus, nec intelliget deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non considerat. Qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam, Dominus scit cogitationes hominum, quoniam uanæ sunt. Beatus homo quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum.

Vt mitiges ei à diebus malis, donec fodiatur peccatoris fouea. Quia non repellet dominus plebem suam, et hereditatem suam non derelinquet. Quo ad usque iniusticia conuertatur in iudicium, & qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde. Quis consurget mihi aduersus malignantes, aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem. Nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Si dicebam motus est pes meus, misericordia tua Domine adiuuabat me. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ letificauerunt animam meam. Nunquid adheret tibi sedes iniquitatis qui fingis laborem in præcepto. Captabant in animam iusti, & sanguinem innocentem condemnabunt. Et factus est mihi Dominus in refugium, & deus meus in adiutorium spei meæ. Et reddet illis iniquitatem ipsorum, & in malicia eorum disperdet eos, disperdet illos Dominus deus noster.

COMMENTARIUM.

DEus uindex esse populi sui iudicibus canit, quibus leue uidetur personas peccantium sumere, in iudicio orphanis & egenis, ab ijs autem qui exaltant Dominum in cordibus suis, & iudicant terram in corporibus suis, ij reddunt retributionē superbis. Applicare possumus testimonium Apostoli, quo ait: Si nos ipsos iudicemus, non utiq; iudicemur. Iudicamus autem nos ipsos, quando finem uicij ponimus, & principium uirtutibus collocamus. Quod si non facimus, populum dei, id est, uirtutē humiliamus, & hereditatem eius, quæ nobis promittitur, spernimus. Viduam & aduenā occidentes. Vidua est anima, quæ nō habet uirum, uerbum aut intellectum prudentiæ. Hanc si aut uerbo tuo aut exemplo decipias, quam liberare debueras, uiduam interficis. Aduena est, qui ciuis esse sanctorum non nouit. Huic si te amatorem mundi ostendas, tollis ei fidem futuræ ciuitatis, & quasi interfeceris eum spiritualiter, à presenti psalmo argueris. Sic etiam orphanis occiduntur. Orphanis sunt, qui deum se posse patrem habere sancte utuendo nō credūt. Hic tu sapis, et nosti filios dei fieri posse credentes, si exemplum contrariū præbeas, quod se filios dei fieri contemnant, orphanos occidisti. Nam si de his orphanis & de aduenis & uiduabus agit, ergo qui coniuges, aut ciues, aut habentes patrem & matrem filios occiderit, criminis reatū euadit. Aut si taceret psalmigraphus, quis unquam de hoc factō non argueret criminosos? Verum quia hæc agentes nos ipsi qui putamus nos sapere, sic nobis uidetur, quod has minucias ruinarum quæ per nos

vos sunt non requirat dominus & nō intelligat, ista quæ
 nō intelligere nolumus: clamatur nobis, intelligite qui
 insipientes estis: id est, uos qui desipistis in populo po-
 siti, dum unus alterius sectamini exempla ad contemp-
 tum domini: et stulti, aliquando sapite. quibus imperatur
 & dicitur sapite: ostenduntur suo arbitrio non sapere. di-
 cūt enim: Modo deo hinc erit curæ, ut audiat singula uer
 ba nostra, & uideat singula quæq; facta nostra. Ad hæc
 respondetur eis. Ergo qui auditum dedit tibi, ipse nō au-
 dit: qui tibi uisum tribuit, ipse non respicit: qui tibi scien-
 tiæ saporem infudit, ipse non sapit. Ille totus sapiētia est,
 & uidet cogitationes hominum, qui sibi sapere uiden-
 tur, quoniam ipsæ cogitationes eorum uanæ sunt. Bea-
 tus homo est quem hoc ipsum erudierit dominus non eli-
 gendo negligentem, sed legem suam docendo creden-
 tem. Hic mitigabitur in diebus malis, quando demones
 parant peccantibus foueas, tunc nō repellet dominus ple-
 bem suā, id est, de suo auxilio præsumentem, & hæredi-
 tatem suā non derelinquet, sed protegit à tentationibus
 eos, dans eis tolerantiam per promissam hæreditatem ui-
 tæ æternæ. Et facit eos expectare retributionē, quo adus-
 que iustitiā conuertat in iudicio, et qui tenent eam, id est,
 ipsam iusticiam omnes qui recto sunt corde. Verū quidā
 maligna consilia mentibus ministrantes insistant, contra
 quos animo satis est arguit pugnādum, qui nouit per sin-
 gulas quasque suggestiones acriter dimicandum clamat:
 Quis exurget mecum pugnans aduersum operantes iniqui-
 tatem? Quo es te agonista fortissime indica mihi, quo
 ordine hostium impetus euasisti. Ad hæc audi respōsum.
 Nisi

Fort. Non.

Nisi, ait, dominus adiuuasset me, modico minus habitasset in inferno anima mea. Si dicebam cum lachrymis domino, quia motus est pes meus, & à recti tenore auersus, statim tantum & amplius misericordia eius adiuuauit me, quantam multitudinem dolorum esse uidebat in corde meo, & consolationibus suis letificauit animam meam. Dicis fortè ô audite, grandis hic labor est. Sed labor iste temporalis est, & premium laboris æternum, non adhæret deo sedes iniquitatis. Qui enim format fatigationem aut laborem, aut dolorē in præcepto, siue pro labore certaminis, seu, pro labore martyrij, æterni gaudij premium non negauit. Dum enim captauerint peccatores animā iusti consentientis deum, & sanguinem eius in nocentem condemnauerint, tunc efficitur ei dominus in refugium, & Deus erit in auxilio spei eius, ita ut reddat eis iniquitates ipsorum, & in malicia disperdat persecutores eorum, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Laus cantici ipsi Dauid. XCIII.

Venite exultemus domino, iubilemus deo salutari nostro. Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. Quoniam deus magnus dominus, & rex magnus super omnes deos, quoniā non repellit dominus plebem suam. Quia in manu eius sunt omnes fines terræ, & altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare & ipse fecit illud, & siccam manus eius formauerunt. Venite adoremus & procidamus & ploremus ante dominum qui fecit nos, quia ipse est dominus deus noster. Et nos populus pascuæ eius, & oues manus eius. Hodie si uocem

eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Sicut in iritatione secundum diem tentationis in deserto, ubi tauerunt me patres uestri, probauerunt & uiderunt opera mea. Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi semper errant corde. Et isti non cognouerunt uias meas, ut iurauit in ira mea si introibunt requiem meam.

COMMENTARIUM.

LAUS cantici hęc est, ut exultemus nõ in delectationibus uanis, sed in domino: antequam pręoccupemur, nos pręoccupemus faciem eius in confessione peccatorum nostrorum, credentes quod non repellat plebem suam consententem sibi, ille qui magnus est super omnia, cuius cęli sunt, cuius montes, qui terram manibus suis fundauit. Venite hunc adoremus, non in forma serui eum attendentes, putemus eum hominem purum. In ipso est, qui hęc omnia fecit. Venite adoremus dominum, ploramus quia pius est, ipse est qui fecit nos. Ipse est pastor, cuius nos oues sumus. Audiamus uocem eius, & sequamur eum quocumque uadit. Ideo enim pastor uocem ad oues emittit, ut audientes eum sequantur. Aut enim pascua procurauit, aut ab insidijs ferarum eruere studet. Vnde clamatur nobis hodie, ut si uocem eius audierimus, non obduremus corda nostra, sicut fecerunt per quadraginta annos filij Israel in eremo. Et quia nõ audierunt uocem eius, nõ introierunt in requiem eius. Nos autem audiamus pastorem nostrum, & sequamur uestigia eius, ut euadentes mortem deserti huius, cum Iesu terram fluentem lacte & melle mereamur intrare, ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

t

Psalm.

Psalmus Dauid quando dominus edificabatur
post captiuitatem. XCV.

CAntate domino canticum nouum, cantate domi-
no ornis terra. Cantate domino & benedici-
te nomini eius, annunciate de die in diem saluta-
re eius. Annunciate inter gentes gloriam eius, in omni-
bus populis mirabilia eius. Quoniam magnus domi-
nus, & laudabilis nimis, terribilis est super omnes deos.

Quoniam omnes dii gentium demonia, dominus aut
caelos fecit. Confessio & pulchritudo in cōspectu eius,
sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius.
Afferte Domino patriæ gentium, afferte domino gloriã
& honorem, afferte domino gloriam nomini eius. Tol-
lite hostias & introite in atria eius, adorete dominum in
atrio sancto eius. Cōmoueatür à facie eius uniuersa ter-
ra, dicite in gentibus quia dominus regnauit. Etenim
correxit orbē terræ, qui non cōmouebitur, iudicabit po-
pulos in æquitate. Latentur caeli & exultet terra, com-
moueatür mare & plenitudo eius, gaudebunt campi &
omnia quæ in eis sunt. Tunc exultabunt omnia ligna
siluarum à facie domini quia uenit, quoniam uenit iudi-
care terram. Iudicabit orbem terræ in æquitate, &
populos in ueritate sua.

COMMENTARIUM.

Qui plorauimus pœnitentes in nonagesimoquar-
to, in quinto & nonagesimo gratulemur. Ibi
enim domum nostram fleuimus, credentes nos
per misericordiam eius ad ædificationem huius domus
iterum posse pertingere. Vnde & titulus ad hæc eadem
confesa

consentit qui post captiuitatem ipsam domum edificari conscripsit, quam edificans Christus, dat gaudium omni terræ, & ideo dicitur, ut cantet domino omnis terra canticum nouum & benedicat nomen eius. Habuit enim captiuitatem mundus per Adam, quam captiuitatē postquam Christus conuertit, edificauit domum gloriosissimam non habentem maculam neq; rugam, quo edificante domum, templa uniuersa destructa sunt. Probatū est enim quod omnes dij gētium qui in templis positi essent, habitarent in eis demonia. Hic autem qui fabricauit domum, ipse est qui cœlos fecit, confessione eius nascitur omnis, qui non confitetur dominum Iesum, anathemabili foeditate despicitur. Qui autem confitentur fulgebunt sicut sol in conspectu dei. Sanctitas enim et magnificentia est in ipsa sancta confessione eius. Vniuersæ ergo patriæ gentium inuitamini, uenite, afferte domino, quid afferemus domino, Afferte gloriam quam incassum idolis præbuisistis. Afferte honorem, quo frustra idolorum antisites honorastis. Tollite hostias ab idolis, & hic introite in domum quam edificauit, & adorete eum in aula sancta eius, & gens genti dicat. Quia unus dominus regnat à ligno crucis, quia per lignum concupiscentiæ regnum dei ab hominibus recesserat, modo per lignum crucis regnū reuersum est dei, qui firmauit eam in orbem terræ, ut nō cōmoueat. In qua ecclesia iudicat populos in æquitate, & gentes in ira sua. Pro hoc opere letantur cœli in sanctis, letatur & terra in nobis peccatoribus. Ad hoc gaudium mouetur mare, vulgus ignobile & fluctuans, & plenitudo eius, id est, diuites pleni opibus, hij commo-

uentur ridentes humiles Christi, & psalmos eius, & doctrinam eius frigidam nanius computates. Ligna uero siluarum qui ligni ei & siluestres uidentur mundi sapientibus, tunc exultabunt ante faciem domini, cum uenerit iudicare terrenos. Non enim iudicat, ut personas potentium accipiat, sed sola equitate totum orbem terrarum iudicat, & populos in ueritate confirmat per omnia secula seculorum, Amen.

Psalmus ipsi Dauid quando terra eius restituta est ei. XCVI.

Dominus regnauit exultet terra, letentur insule multe. Nubes & caligo in circuitu eius, iusticia & iudicium correctio sedis eius. Ignis ante ipsum preceat, & inflammat in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terre, uidit & comota est terra. Montes sicut cera fluxerunt a facie domini, a facie domini omnis terra. Annunciauerunt caeli iusticia eius, & uiderunt omnes populi gloria eius. Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Adorate eum omnes angeli eius, audiuit & letata est Sion. Et exultauerunt filie iuda propter iudicia tua domine. Quoniam tu dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes deos. Qui diligitis dominum odite malum, custodit dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatorum liberabit eos. Lux orta est iusto, & rectis corde leticia. Letamini iusti in domino, & confitemini memorie sanctificationis eius.

COMMENTARIUM.

SEcurus cantas in nonagesimo sexto, qui in nonagesimo quinto dominum cognouisti. In hoc enim psalmo, & terra exultat de resurrectione sanctorum, & insula non omnes, sed in quibus habitant sancti. Ecce enim ueniet sicut promisit in anteriore psalmo, uenit ut iudicet, & nubes & caligo in circuitu eius, iusticia & iudicium directio sedis eius, Ignis ante eum præcedit, ignis duo officia peracturus. Vno enim eodemq; aspectu amicos dei illuminat, & inflamat inimicos eius. Quando appauerint fulgura eius orbi terræ, tunc montes sicut cera liquefcent ante faciem eius, & à facie domini tremet terra, omnibusq; rebus metuentibus ac formidantibus atque trementibus confundentur omnes qui adorant idola, cum uiderint omnes in resurrectione gloriam domini Iesu Christi: tunc sola letabitur Sion, id est, ecclesia. Exultabunt & filia Iudæ, id est, synagoga omnes, quæ ante aduentum domini prophetas habuerunt, aduentum domini præconantes. Propter iudicia domini iusta, præiudicium posterioris temporis non habebunt. Quoniam idem dominus nunc, qui tunc ante aduentum Domini in synagogis illuxit, ipse est solus super omnes deos. Quicumq; ergo bonum domini diligitis, odite omne quod malum est. In odio enim mali, boni delectio comprobatur. Sed & si qui uos pro amore boni fuerint persecuti, securi estote. nolite timere eos qui occidunt corpus. Custodit enim dominus animas sanctorum suorum, & de manu peccatorum liberat eas. Ignis enim qui inflammaturus est de linquentes, lux efficitur iustis et rectis corde leticia. No-

lite ergo metu pœnæ sed amoris gaudio seruare iusticiã, ut etiam in hoc mundo iam gaudeatis in domino, & confitemini memorie sanctitatis eius qui regnat in secula seculorum, Amen.

Psalmus David. XCVII.

Cantate domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. Saluabit sibi dexteram eius & brachium sanctum eius. Notum fecit dominus salutare suum, in conspectu gentium reuelauit iusticiam suam. Recordatus est misericordiæ suæ: & ueritatis suæ domui Israel. Viderunt omnes termini terre salutare dei nostri. Iubilare deo omnis terra, cantate & exultate & psallite. Psallite domino in cythara, in cythara & uoce psalmi, in tubis dulcilibus et uoce tubæ cornæ. Iubilare in conspectu regis domini, moueatur mare et plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitant in eo. Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt à conspectu domini, quoniam uenit iudicare terram. Iudicabit orbem terrarum in iusticia & populos in æquitate.

COMMENTARIUM.

Causas cãtici presentis ipse psalm. exponit. Dicit enim, ideo nouũ canticum ut cantetis exhortor, quia mirabilia fecit. et sicut dixit, ideo cãtate quia mirabilia fecit, quasi si audisset sibi dici: semper mirabilia fecit dominus, nõ ergo nouũ sed uetus est cãticũ mirabilia diuina cantare: ad hæc ille respõdeat, noua mirabilia nouum carnẽ exposcunt. dic ergo nouũ nobis, quæ sunt noua mirabilia? si interrogas audi. Dixerũt Iudæi in cruce posito domino, saluũ faciat eũ: hunc autẽ saluauit dextera eius,

eius, et brachiū sanctū eius tūc quādo notū fecit dominus saluatorē suū, suscitans eū à mortuis, et in cōspectu gentiū reuelauit iusticiam suā. Memor. n. fuit misericordiæ, quā promisit Iacob, dicēs: Et ego te faciā in gentē magnā. Hanc ueritatē impleuit domui Israel, quādo uiderūt omnes fines terræ salutare domini dei Israel. Et licet oēs prouincie uideāt salutare domini, tamē hoc non ociose transeat intuentē, quod finē terrenæ cogitatiōes dum acceperint, nascūtur cogitationes cōlestiū rerū. Et ipsæ faciūt uideri salutare domini dei nostri. In hoc studio iubilare domino uniuersa terra. i. omnia mēbra corporis terreni in officio sanctæ cōuersationis offert. Nō cum tristitia, sed cantantes exultate, & psallite in cythara, cuius cantor inuitat auditum, & in uoce psalmi, cuius mysteria incitant mentes, in tubis ductilibus & in uoce tubæ corneæ, quibus uocibus belli uictoria declaratur. Iubilare in cōspectu regis domini, cōspectum domini præconantes seculis. Nolite timere, etiam si moueatur mundus sicut mare & plenitudo eius & orbis terræ, & omnia quæ in eis sunt. Tunc flumina plaudant manu simul in unum, quoniam nullum penē flumē est in quo nō data sunt remissa peccatorum, nulla aqua est, quæ non protulit ex se animam uiuentem ad uitam æternam. In quo factō montes exultabunt, ex quorū uisceribus egrediūtur fontes qui faciūt flumina, montes quorū capita cælo pulsant, quorū habitatores cælo uicini sunt. Hij exultabūt cū uenerit iudex, ut iudicet orbē terræ in æquitate, & populos in ueritate. Omnes sancti exultabūt, quia remunerator sancti tatis aduenit, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Psalmus Dauid. XCVIII.

Dominus regnauit irascantur populi, qui sedes super cherubin moueatur terra. Dominus in Sion magnus & excelsus super omnes populos. Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile & sanctū est, & honor regis iudicium diligit. Tu parasti directiones, iudicium, & iustitiam in Iacob tu fecisti. Exaltate dominum deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius. Inuocabant dominum & ipse exaudivat eos, in columna nubis loquebatur ad eos. Custodiebant testimonia eius, & præceptum quod dedit illis. Domine deus noster, tu exaudivas eos, deus tu propicius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum. Exaltate dominū deum nostrum, & adorate in monte sancto eius quoniam sanctus dominus deus noster.

COMMENTARIUM.

Irascantur populi, & in elatione dominum nostrum Iesum Christum aspiciant. Ipse regnauit quem regnare super se non putant. Ipse sedet super cherubin, quantumcunq; moueatur terra. Ipse erit in Sion magnus ipse excelsus super omnes populos. Sanè hoc scire nos conuenit, quod honor regis iudicium diligit: non enim timent iudicium, nisi qui se sciunt habere, quod iure puniatur, factum scilicet quo ex honoratus est Deus. Hij autem qui honorem Domini in suis mentibus seruauerunt, hij iudicium diligunt: sicut illi è contrario metuant, qui sciunt se in contumeliam regis, legis eius iura uiolasse.

in quibus rex iste parauit æquitatem. Ergo æquitatem custodientes regem honorant, & honor iste iudicium non timet, quin imo etiam diligit. Ipse tamen iudicaturus est, qui iustitiam & iudicium in Iacob fecit, qui habuit Moysen & Aaron in sacerdotibus suis, qui habuit Samuelem similē ipsis. Ipsum quē isti inuocauerunt et exauditi sunt, cum in columna nubis loquebatur ad eos. Hij custodiebant testimonia eius & precepta quæ dedit eis. Quicumque ergo imitantur eos, hi iudicium futurum non solum non metuunt, sed etiam diligunt. Dicamus ergo domino nostro Iesu Christo: Tu es domine qui cum Moysē & cū Aaron locutus es, tu exaudisti eos, tu propicius fuisti illis, tu uindicasti in omnibus studijs eorum. Exaltemus ergo dominum deum nostrum in Christo. Et adoremus in monte sancto eius, in celsitudine fidei eius, quæ altitudine suæ nubes penetrat, dum credimus quoniā ipse est dominus deus noster, cui gloria in secula seculorum Amen.

Psalmus in confessione. XCIX.

Iubilare deo omnis terra, seruite domino in leticia. Introite in conspectu eius in exultatione. Scitote quoniam dominus ipse est deus, ipse fecit nos & non ipsi nos. Populus eius & oues pascuæ eius introite portas eius, in confessione atria eius, in hymnis confitemini illi. Laudate nomen eius quoniam suauis est dominus, in æternum misericordia eius, & usq; in generationem & generationem ueritas eius.

COMMENTARIUM.

Omnis terra ad iubilationē inuitatur, ut sine personarum acceptione sciatur esse uocatio. Venite
t 5 omnes

omnes qui laboratis, & onerati estis, & intrate in conspectu eius in exultatione. Scitote quod dominus Iesus Christus, non est alius quam qui cum Moyse locutus est. Ipse est deus qui fecit nos, de quo Moyses locutus est, quod fecerit hominem, ipse fecit nos, eius enim factura sumus omnes homines. Denique multi cupientes filios, quia deus non dat non habent: Multi nolentes, quia seminantes non lunt fructum; eo quod contra ordinem nolunt, etiam quia iniuste nolunt, deus iuste creaturam iubet semini dare re sponsum: & ut probetur, quia ipse fecit nos, dum non nostro arbitrio, uel dantur filij, uel negatur. Ergo quia eius populus sumus, efficiamur oues pascuae eius agnoscentes pastorem dicentem, Ego sum pastor bonus. Et intremus portas eius in confessione unitatis: laudantes nomen sanctum eius, quia suavis est: credentes, quia est in aeternum misericordia eius, Credentibus & promissionibus eius ueritas, quae manet in secula seculorum Amen.

Psalmus ipsi David. C.

Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Psallam & intelligam in uia immaculata quoniam uenies ad me. Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meae. Non proponebam oculos meos rem iniustam, facientes praeruaricationes odium.

Non adhaesit mihi cor prauum, declinans a me malignum non cognoscebam. Detrahentem secreto proximo suo, huc persequabar. Superbo oculo et insatiabili corde, cum hoc non edebam. Oculi mei ad fideles terrae ut sedeat mecum, ambulans in uia immaculata hic mihi ministrabat. Non habitabit in medio domus meae qui facit superbiam, qui loquitur

iniqua nō direxit in conspectu oculorum meorū. In matutino interficiēbā omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem.

COMMENTARIUM.

Iudicium sine misericordia hijs qui non faciunt misericordiam, misericordiam autem facientes euadūt iudicium. Scis ergo o homo, unde ponaris in dexteram pastoris? Fac misericordiam & iudiciū securus expectas. Non enim dicit iniustus ad sinistram positus: Ite in ignem eternum, quia mētiti, quia fornicati, quia diuersa facinora commisistis. Sed quia esuriui, & nō dedistis mihi manducare, sitiui & non potastis me, peregrinus & non suscepistis me, infirmus & non uisitastis me. Cum ergo ignis criminibus debeat, cur criminibus non imputetur supplicium, quo crimina per misericordiam remittātur? Ite ergo, inquit, in ignem eternum, quia unde ignis extinguitur contempsistis. Audistis enim scriptum, quod elemosyna à peccato liberat. Audistis quia sicut ignis extinguitur ab aqua, ita ab elemosyna tollūtur uniuersa peccata. Ite ergo in ignem, quia uiuere eum uobis uos fecistis. Ego autem misericordiam uobis super faciem terræ, cum iudicio feci cantari, ut ille iudicium euaderet, qui misericordiam non negaret. Psallam ergo & intelligam in uia immaculata, & intelligā quando uenies ad me, ut si hospitē te uidero, suscipiam, si esuriētē, reficiam. Intelligam quando uenies, ne putem qualemcunq; hominē, & recusem. Si enim perambulem in innocentia cordis mei, non propono ante oculos meos rem iniustam. Iniustū est enim ut consorti nature non miserear, in quo inhabitas
Christe.

Christe. Sed & faciētes prauaricationem odio habeam, non adhereat mihi cor prauum. Declinantes à me malignos non cognoscam, loquaces occultos persequar, cum superbis & inuidis non communicem. Sed sint oculi mei super fideles terræ, qui terram corporis sui fideliter seruant, ut isti sedeāt mecum. Ambulans autem in uia immaculata hic mihi minister. Non quæram ab his aliquid consequi qui reprehensibiliter uiuūt in domo mea. Non inhabitet superbiam faciēns, id est, in domo corporis mei non habitet inimicus, qui suadet cōtemni dominū. Quia hæc est radix superbiæ. Sed in matutinis interficiam omnes peccatores terræ, id est, in ipso ortu suo peccata oriētia interficiam, & uiuere non sinam cum pereant de ciuitate domini. Ciuitas domini anima nostra est, in qua habitat rex et sancti, apices ciues dei, qui ex ipso nati. Cum ergo nascuntur peccatorum cogitationes in anima, mox ut natæ fuerint occiduntur. Et pereāt de ciuitate domini omnes qui operantur iniquitatem, ut sit dominus in ciuitate sua requiescens, cum omni comitatu uirtutum, cui gloria in secula seculorum Amen.

Oratio pauperis cum anxaretur, & coram domino effudit precem suam. CI.

Domine exaudi orationē meam, & clamor meus ad te ueniat. Non auertas faciē tuam à me, in quacunq; die tribulor inclina ad me aurem tuā.

In quacunq; die inuocauero te uelociter exaudi me.

Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cremium aruerunt. Percussus sum ut foenum & aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meū.

Auoce

A uoce gemitus mei adhaesit os meum carni meae. Si milis factus sum pellicano solitudinis, factus sum sicut nycticorax in domicilio. Vigilauit & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Tota die exprobrabant mihi inimici mei, & qui laudabant me aduersum me iurabant.

Quia cinerem tanquam panem manducabam, & poculum meum cum fletu miscebam. A facie irae indignationis tuae, quia eleuans allisisti me. Dies mei sicut umbra declinauerunt, & ego sicut scenus arui. Tu autem domine in aeternum permanes, & memoriale tuum in generatione & generatione. Tu exurgens misereberis Syon, quia tempus miserendi eius quia uenit tempus.

Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius, & terra eius miserebuntur. Et timebunt gentes nomen tuum domine, & omnes reges terrae gloriam tuam. Quia adificauit dominus Syon, & uidebitur in gloria sua. Respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. Scribantur haec in generatione altera, & populus qui creabitur laudabit dominum. Quia prospexit de excelsu suo, dominus de caelo in terram aspexit. Ut audiret gemitus compeditorum, ut solueret filios interemptorum. Ut annuncient in Syon nomen domini, et laudem eius in Hierusalem. In conueniendo populos in unum, & reges ut seruiant domino. Respondit ei in uia uirtutis suae, paucitatem dierum meorum nuncia mihi. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & generationem anni tui. Initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt caeli. Ipsi peribunt tu autem permanes, & omnes sicut uesti-

mentum

mentum ueterascunt. Et sicut opertorium mutabis eo
 & mutabuntur, tu autē idem ipse es, & anni tui non de-
 ficient. Filij seruorum habitabunt, & semen eorum in
 seculum dirigetur.

COMMENTARIUM.

LEgimus clamorem Sodomorum ascēdisse ad deū,
 et ita demū sulphureo eos imbre crematos. Prius
 ergo quam ad fletum & ad ieiunium pro pecca-
 tis nostris animum conuertamus, non audeamus dicere,
 Clamor meus ad te perueniat. Ne forte non sit talis cla-
 mor, qui misericordiā consequatur. Ne forte sit in eo ira,
 causatio, maledictio, adulatio, detractio, insultatio, mēda-
 cium, & cetera his factis similia. His ergo uicijs pessimis
 nostro clamore sonāte, rogandus est deus, ne clamor hic
 ad eum perueniat. Sed te, in aliquibus factis nefarijs con-
 stitutis nobis, rogemus dicentes. Ne auertas faciē tuam
 à me. Et dicendum est. Auerte faciē tuam à peccatis meis.
 Renunciemus ergo omnibus uitijs, & passionibus, & fa-
 cti pauperes spiritu, preterita nostra facta plangentes,
 ita nos in huius carmine psalmi fundamus orantes, ut cla-
 mor noster ad eum perueniat, & nō auertat faciē suam
 à nobis, Quod tamē flentes dicamus nos, qui pro pecca-
 tis oramus, his uersiculis edocemur: Dies, inquit, mei si-
 cut umbra declinauerunt, id est, perdididi quod uixi, quia
 in peccatis sicut fœnum arui. Fœnum autē & stipula & li-
 gnū esca ignis est. Et ideo tribulor, quia & ossa mea sicut
 frixoriū, id est, fasciculum sarmentii aridum, ita confixa
 sunt, parata ad incendium gehennæ. Percussus sum sicut
 fœnū, & aruit cor meum. Percussus sum cōpunctione sa-
 turī

turi supplicij, & propter hoc oblitus sum manducare panem. A uoce autē gemitus mei, adhererunt ossa mea carni meae, factus sum sicut pellicanus in solitudine, id est, sicut auis illa quam pellicanū uocant, quae non habitat nisi in desertis, habens escas ueneno eremi & incultis amaritudinib. plenas. Factus sum sicut nycticorax in domicilio. Coruus prae nigredine obscurus est, iam nocte quasi nigrior, cui & obscuritas nigredinem geminat. Ergo & ego, inquit, duplicatam nigredinē peccatorum in me deplorans, uoces meas quasi nycticorax dirigo, clamans solus, sicut passer solitarius in edificio. In qua tota die exprobrauerunt me inimici mei, & qui dudum laudauerunt me, nunc aduersum me iurabant, id est, non letho illius uiuā. Quomodo enim uiuebas, ut sic illi iuraret? Ideo inquit, sic iurabāt, quia cinerē sicut panem manducabā, & potum meū fletibus miscebā. Hoc quare? A facie irae tuae, & indignationis tuae. Cuius irae? Pro peccatis utique in iudicio debite. In quo hi eleuantur & exaltantur, ibi allidantur necesse est. Cū ergo moriatur omne genus hominū in peccatis, quid superest, nisi ut persona totius seculi, tibi preces flebili effundat eloquio. Nullus enim saluabitur, nisi tu domine exurgens miserearis Syon. Venit enim tēpus, ut uenias & miserearis Syon. Quia beneplacitos habuerūt serui tui lapides eius. Lapidēs utiq; de quibus legitur: Lapidēs iusti uolūtūr in ea. Qui enim serui dei sunt, bene illis placent libri omnes ueteris testamēti, qui habent in se unum lapidē angularē. Nec solum lapides beneplacitos habuerunt, sed & terrae eius miserebuntur. Terra lapidum, corpora sunt animarum. Non solum nobis

nobis anima sancta placent, si serui dei sumus, sed ipsa corpora eorum in quibus afflicti sunt, torti, combusti, ac diuersis supplicijs macerati miserates ueneramur. Quo modo miserantes? Dolor nobis est in afflictione & supplicio quo passi sunt, & gaudiū nobis est in perseverantia quia uicerūt. Cum ergo domine & tu ueneris, & sancti tui pro testimonio nominis tui passi fuerint: tunc timebunt gentes, & omnes reges terra gloriam tuam. Tunc edificabitur ecclesia tua in Syon, et uideberis in maiestate tua, cum respexeris de excelsu tuo iesu Christo, ut audias gemitum competitorū, & soluas filios interemptorum. Interempti sunt patres non omnes sancti qui nobis predicauerūt Christū. Nos ergo ligati eramus a sathana quia hij qui genuerunt nos uerbo uitae, fuerunt interempti. At ubi cognouimus eos in caelis gaudere & possidere gloriam Christi, edificata est in nobis Syon, & uisus est dominus in maiestate sua. Gaudemus enim, quia respexit in orationes eorum, & non spreuit preces eorum. Scripsimus passiones eorum in progenies alteras, & populus qui creabitur, usque in sempiternum laudat dominū in sanctis suis. Ibi cōueniunt populi in unū, & regna, ut seruiant domino. Per quos paucitas dierum nostrorum reziatur, & nunciatur nobis propē esse finem, reliquum esse, ut & qui utuntur hoc seculo, tanquam non utantur. Praeterit enim figura huius mundi, & transeunt figurae, ueniet ueritas Christus, cui dicimus: in secula seculorū sunt anni tui. Initio terram ipse fundasti, et caeli opera manū tuarum sunt. Non ergo nouum dominum adoramus in Christo, sed eum qui est, & semper idem est, cuius anni

non

non deficiēt. Quod autem de caelo, & terra dicit: Ipsi peribunt: promissionem illam confirmat, qua cautum est futurum caelum nouum & terram nouā, in quibus filij seruorum Christi habitēt. Paulus seruus Christi, similiter & omnes Apostoli serui Christi. Nos qui credidimus per eos, filij seruorum ipsius sumus. Et si secuti fuerimus uestigia eorum, sicut illi Christi, habitabimus cum eis in caelo nouo & in terra noua. Et semen uerbi quod nobis sp̄s dedit credentibus, tunc capiet in remuneratione nostra fructum, quod iam finem non habeat, sed maneat directum à deo irreuocabile ad dimidium dierum prima iuuentus est, & ultimum dierum senectus. Ibi ergo iam nec in dimidio dierum finiuntur, nec in senectute moriuntur. Quia caeli noui sunt, rorem immortalitatis manantes, & terra noua est mortis gremium nō habens, sed habens uitam dominum Iesum Christum, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus ipsi Dauid. CII.

Benedic anima meo domino, & omnia quae intra me sunt nomini sancto eius. Benedic anima mea domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu uitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Qui replet in bonis desiderium tuum, renouabitur ut aquilae iuuentus tua. Faciens misericordias dominus & iudicium omnibus iniuriam patientibus. Notas fecit uias suas Moysi, & filiis Israel uoluntates suas. Misericors & misericors dominus, longanimis & multum misericors:

ricors. Non in perpetuum irascetur, neq; in eternum comminabitur. Non secundum peccata nostra fecit nobis, neq; secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

Quoniam secundum altitudinem cæli à terra, corroborauit misericordiam suam super timentes se. Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, miserus est dominus timentibus se, quoniam cognouit figmentum nostrum. Recordatus est, quoniam puluis sumus, homo sicut scænum, dies eius tanquam flos agri sic efflorescit. Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet, & non cognoscet amplius locum suum.

Misericordia autem domini ab eterno, & usq; in eternum super timentes eum. Et iusticia illius in filios filiorum, his qui seruant testamentum eius. Et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea. Dominus in cælo parauit sedem suam, & regnum ipsius omnibus dominabitur. Benedicite domino omnes angeli eius potentes uirtute, facientes uerbum illius ad audiendam uocem sermonum eius. Benedicite domino omnes uirtutes eius, ministri eius qui faciunt uoluntatem eius. Benedicite domino omnia opera eius, in omni loco dominationis eius, benedic anima mea domino.

COMMENTARIUM.

Benedicimus nos dominum, cum facimus aliquod tale opus, quo nomen domini benedicatur. Nam quomodo potest deus ab homine benedici, nisi hoc solum modo, quod opus ex omnibus interioribus nostris faciendū est. Si enim misericordes fuerimus uiscera

liter,

liter, & ille cū benedicitur à nobis, propitiabitur omnia-
 bus iniquitatib. nostris, sanat omnes infirmitates nostras,
 replet in nobis desiderium nostrum, & coronat nos in re-
 gno suo, pro miseratione sua, & misericordia sua. Miseri-
 cordibus enim dicturus est: Venite benedicti patris mei,
 percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi.
 In quo regno mors non erit, nec dura senectus debilitat ui-
 res, sed renouatur ibi iuuentutes, ut aquila, ibi misericor-
 dibus faciet misericordias dominus, & iudicium omnibus
 iniuriarum patiensibus. Ipse utique deus, qui notas fecit uias suas
 Moysi, ipse qui ostendit filiis Israel uoluntatem suam. Ipse
 est deus in Christo, siue mundum concilians, siue sanctos re-
 munerans, siue misericordias misericordibus faciens. Ipse
 qui patiens, ipse qui multum misericors est, si nos uiderit
 patientes, & misericordes, non secundum peccata nostra fa-
 ciet nobis, neque secundum iniusticias nostras reddet nobis,
 sed secundum altitudinem caeli à terra, confirmat super nos
 misericordiam suam. Et quantum distat ortus ab occasu, tan-
 tum elongat à nobis iniquitates nostras. Sicut pater filijs
 sic miserebitur nostri, si misericordes fuerimus. Si conside-
 remus in hominibus flentibus, aut egeantibus, uel necessita-
 tem patientibus figmentum nostrum, in qua mensura men-
 si fuerimus aliorum necessitates, in ea metietur nobis. Non
 fui misericors in causa aliena, non mihi miseretur in mea.
 Subueni egenti, subuenitur mihi. Indulsi peccanti, indul-
 getur mihi. Consideraui unius figmenti me agentem in mol-
 libus, & dolui super nudum, & uestiui eum. Esurienti es-
 passus, alui. Ergo quia consideraui figmentum unum meum
 & indigentis, considerat & ille figmentum meum, & re-

cordatur, quia caro sum terrena & puluis. Ex quo si dicitur
 gnatus fuerit, nos poterit suscitare. Nam si hoc non esset,
 quis computaret hominē, qui sicut flos agri, ita floriet, et
 transiet spiritus eius ab eo, & non est, & locū suum non
 agnosceret amplius. Si uero misericordiā temporalem ex-
 ercuerimus fratribus nostris, misericordiā consequamur
 sempiternam, quam perficiet super timentes se dominus.
 Iustitiam autē suam in filios filiorum, qui quoniam non po-
 tuerūt pauperum carnalium curam gerere, spiritualium
 pauperum curam egerūt, ut aut uerbo aut exemplo suo,
 ad iustitię diuitias prouocent spiritualiter mendicantes.
 Si uis uidere diuitem & mendicum, sancti Apostoli Ioan-
 nis lege Apocalypsin. Huic ergo similes sunt omnes diui-
 tes in auro & argento: & in fide, aut in operibus iustitię
 mendicantes. Iustitię autē dei in filios filiorum. Filij Apo-
 stolorum sunt omnes magistri bonorum consiliorum. Et
 sicut ipsi filij eorum sunt, ita qui audiunt eos, filij filiorū
 sunt, custodientes testamentum dei, & memoria tenentes
 mandata dei, non ut inflentur scientia, sed ut faciant ea
 quę memoriter norunt. Videamus nunc illum, cui pater
 in cœlis parauit sedem suam. Dominus enim domino pa-
 rauit. Et dixit dominus domino, sede à dextris meis. Ibi
 ergo sedet regnans, & regni eius non erit finis. Ideo quia
 dici potest, si semper fuit filius cum patre, quomodo ei an-
 te parauit, & postea dixit sede? Aduertendum est ergo,
 quia filio hominis, parauit deus sedem suam. Nam filius
 dei qui assumpsit istum filium hominis, semper fuit in si-
 nu patris, & est, & futurus est. Sicut enim fluiuius, quam-
 uis per multas terrarum prouincias uadat, de sinu tamē
 fontis

fontis sui nunquam recedit, ita & dei filius inuisibilis læ-
 tetur cum Iacob, splendeat in rubo, sit in columna nubis,
 sit in columna ignis, sit in nube, sit in duce, & in qua uo-
 luerit forma, pro salute hominum, de patris tamen sinu
 non recedit. Nec enim legis qui fuit in sinu patris, sed qui
 est in sinu patris ipse narrauit. Hunc benedicunt angeli,
 potentes uirtutes, obtemperantes uerbo eius. Hunc bene-
 dicent uirtutes omnium inimicæ. Ipse enim faciit uolun-
 tatem eius. Hunc benedicent omnia opera eius in omni lo-
 co dominationis eius. Vbicunque enim aliqua creatura
 est, locus dominationis eius est, quia ipse creauit uniuersa.
 Hunc operibus hijs benedicat anima nostra in omni
 tempore, qui regnat cum patre & spiritu sancto, per om-
 nia secula seculorum Amen.

Forte mini
 stræ.

Psalmus ipsi Dauid. CIII.

Benedic anima mea domino, domine deus meus
 magnificatus es uehementer. Confessionem &
 decorem induisti, amictus lumine sicut uestimēto,

Extendens cœlū sicut pellem, qui tegis aquis superio-
 ra eius. Qui ponis nubem ascensum tuum, qui ambu-
 las super pennas uentorum. Qui facis angelos tuos spi-
 ritus, & ministros tuos ignē urentem. Qui fundasti ter-
 ram super stabilitatem suā, non inclinabitur in seculum
 seculi. Abyssus sicut uestimentū amictus eius, super mon-
 tes stabunt aque. Ab increpatione tua fugiēt, à uoce to-
 nitrui tui formidabunt. Ascendūt montes & descendūt
 campi, in locum quem fundasti eis. Terminum posuisti
 quē non transgrediētur, neq; cōuertentur operire terrā.

Qui emittis fontes in conuallibus, inter medium mon-

tium pertransibunt aquæ. Potabunt omnes bestię agri, expectabunt onagri in siti sua. Super ea uolucres cœli habitabunt, de mediõ petrarũ dabunt uocem. Rigans montes de superiorib. suis, de fructu operum tuorũ satia bitur terra. Producens scœnum iumentis & herbam feruituti hominum. Ut educas panem de terra, & uinum letificet cor hominis. Ut exhilarret faciẽ in oleo, & panis cor hominis confirmet. Saturabuntur ligna campi, & cedri libani quas plantauit, illic passerẽs nidificabunt. Herodij domus dux est eorum, montes excessi ceruis, petra refugium erinacijs. Fecit lunam in tempore, sed cognouit occasum suum. Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestię syluæ.

Catuli leonum rugientes, ut rapiant & querant à deo escam sibi. Ortus est sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suũ, & ad operationẽ suam usq; ad uesperam. Quam magnificata sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua. Hoc mare magnũ & spaciosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus. Animalia pusilla cum magnis, illic naues pertransibunt. Draco iste quem formasti ad illudendũ ei, omnia à te expectant, ut des illis escã in tempore. Dante te illis colligent, aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate. Auertente autem te faciem turbabuntur, auferes spiritũ eorum & deficient, & in puluere suum reuertentur. Emitte spiritum tuũ & creabuntur, & renouabis faciem terre. Sit gloria domini in seculum, letabitur dominus in operibus suis. Qui respicit terram

terram & facit eam tremere, qui tangit montes & sumi-
gant. Cantabo domino in uita mea, psallā domino meo
quā diu sum. Iocundum sit ei eloquium meum, ego ue-
ro delectabor in domino. Deficiant peccatores à terra
& iniqui ita ut non sint, benedic anima mea domino.

COMMENTARIUM.

PEruenitur ad psalmum centesimum tertium qui
continet uniuersam fabricā mundi, in qua magni-
ficatur dominus uehementer. Sed cum fabricā me-
morat, aduentum domini manifestat. Prius enim quam
ueniret dei filius, non erat hominum dominus, confessio-
nem & decorem indutus. Omnes enim in dijs & simula-
chris suis, & in uanis signentis spem collocātes à deo re-
cesserant. Deniq; Apostolus hoc ipsum asserit cum dicit,
quod adueniēs dominus cōcluserit omnia in incredulita-
tem, ut omnium miseretur. Per ipsum enim confessionem
& decorem induit deus, per mediatorē deī & hominū.
Mediatorem qui est filius hominis. Cuius hominis? Filius
Dauid, Filius Abraham. Sic enim legis euangelij caput: Li-
ber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham.
Quis autem sit iste filius hominis, ne forte putes eum ta-
lem qualis fuit Moyses, aut Iesus Naue filius, aut Helias,
aut unus ex magnis, nō ita est. Hic enim dominus eorum
est, & illi serui eius. Hic enim amictus est lumine sicut ue-
stimentū. Ipse est qui extendit cælum sicut pellem, & tan-
tū eum extendit, ut & meretrices & publicanos capiat,
qui nō capiebat nisi solos immaculatos. Et quia quando
tenditur pellis, super ipsam aqua aspergitur, ita hic tēsu-
rus cælos sicut pellem, textit in aquis superiora eorum.

Non enim poterant tendi, & usq; ad peccatores attingere, nisi aqua sacri baptismatis tegerentur, ad ipsos caelos posuit nubes ascensum suum. Vidētibus Apostolis, ambulans super pennas uentorū. Venti enim in nubibus agūt, & alia uia non est qua ascensum suum ad caelos haberet, nisi ambularet super pennas uentorū. Tunc fecit angelos suos spiritus. Angeli nuncij Latino sermone uocantur, et euangelium bonum nuncium explanatur. Angelos ergo suos, id est Apostolos, tunc fecit spiritus, quando eis dixit: Accipite spiritum sanctum, & euangelizate omni creatura. Et tunc eos fecit ignem urentem, cum ipse spiritus sanctus, sicut ignis confedit in eis. Tunc fundauit terram in stabilitatem suam, terrenas scilicet mentes gentiū, quae fuerunt in fabrica turris diuise, nunc ad stabilitatem suā reuocans in uno uerbo Iesu Christo corroborat, & ita fundat in eis ecclesiam super hanc petram, ut non inclinetur in seculū seculi. Huius sanē terrae abyssus, sicut pallium amictus est. Agant sibi philosophi infructuosas exquisitiones, & magno labore dicāt se posse discere, quod terra subtus se abyssum habeat, quo ueluti pallio amictatur: nos ad terram istam quae fundatur in stabilitate ecclesiae, sermonis aciem dirigamus. Abyssus enim circumdat eam. Non enim habet finem altitudo diuitiarum sapientiae, quae circumdat eam, & super montes eius stabunt aquae. Quicumq; sursum cor habent montes sunt, et super ipsos stant aquae. Stat super ipsos baptismatis sanctificatio, stant in fide recta, nō circumducitur omni uento doctrinae. Qui tamen isti sunt montes, diligēter auscultate. Isti sunt, qui ab increpatione dei fugiunt. Fugiunt utiq;

ficta

facta quæ increpantur à deo, & à uoce tonitruu eius formidabunt, timent cõminantem incendium sempiternum & à prohibitis uniuersis, sua facta suspendunt. Ascendunt monies cogitantes regna cœlorum. descendunt montes cogitantes quemadmodum terrenas actiones suas, in locum quem fundauit dominus dirigant. ubi terminum posuit deus, & iussit non transgredi, & positum terminum non transgrediuntur, ut operiant terram, sicut operuit terram Adam. Ex folijs ficulneis operuit terram, & abscondit se. Isti non transgrediuntur terminum, quem posuit dominus, & non operient terram. Et quia non est operita, rigat eam dominus de superioribus. Si enim distet eam inuenerit, imber rigat eam, ueniens de superioribus. Si uero tecta fuerit, & cœlo absconditur, nec de superioribus rigatur. Si uero pateat cœlis, & imber eam cœlestis infuderit, producat fœnum iumentis, dabit doctrinam talem simplicibus ad escam animæ eorum, qualem capere possunt. Dabit herbam seruituti hominum. Herbam inter initia, uenientibus ad deum herbam proferet. Nõ enim possunt solidioribus cibus refici. Perfectorum namq; est solidior cibus, qui discretionem habere possunt boni & mali. Post herbam dabit spicam & incipit educere panem de terra. Sicut enim lac de uberibus, sic de terra per herbam attingitur ad spicã, de spica peruenitur ad panem, qui de cœlo per imbrẽ descendit. Ergo per fontem perennem, uenit tibi panis de terra Mariæ uirginis. Imber iste qui in Maria uenit, audi qualiter uenit. Angelus ei dicit: uirtus altissimi, id est, ex alto ueniens obumbrabit tibi. Et exiuit nobis panis de terra. Nos

ergo ad nos redeamus, qui hunc ex alto ueniētem imbrē accipimus, si ueniēs ex superioribus fons, nos sibi patentes inuenerit. Accipimus panem quod confirmet cor nostrum. Accipimus uinum, quod lætificet cor nostrum, & duabus confirmationibus cordis acceptis, exhilarantur facies nostræ oleo chrisimatis, ita ut per lignum crucis scientur omnia ligna campi, id est, omnis turba simplicitatis, inter quos sunt diuites & sublimissimæ potestates, quas pro celsitudine cedros libani nuncupauit. In his passeres nidificant. Non dixit in omnibus passeres nidificant. Sunt enim aliquāti qui diligunt Christianos, & sua eos ope sustentant, qui in his requiescētes nidificant deo, qui passeres ideo nuncupantur, quia cœlestia & alta petentes, sic se iungunt conuersationibus hominum, ut fugiant ipsos homines, in quorum domibus nidificare probantur. In his passeres qui nidificant, fulicæ domus dux est eorū. Fulicæ in aqua manet, in aqua nidificat, in aqua uiuit, & aqua domus est eius. Horum ergo passerum fulicæ domus, id est, aqua ipsa dux eorum est passerum. Ibi sunt montes excelsi, ceruis fugientibus diabolum, fugientibus mundum, Ibi est petra præstans refugium, siue Eriaciōram filijs, quia minora habentes iacula, à canibus non timentur, siue leporibus, quia & lepores canes fugiunt, & Erinacij. Qui ergo fugiunt hos canes, de quibus clamat Paulus: Videte canes, uidete malos operarios: inueniunt sibi petram in refugium, & iuxta semitam positos canum morsus effugiunt. Nunc euasimus montes ac siluas, & facies nobis cœli resplendet, in qua uidemus lumen factam, in tempore passionis lucentem in tenebris.

Pro Herodio
fulicā uertit,
Hieronymus
uertit. Miluū

In quo tamen tempore doce. In tempore passionis diximus. Quomodo? Quia tunc sol iusticie occasum suum, ipsa sexta hora diei posuit tenebras, et facta est nox, in quo transferunt omnes bestia siluarum, pharisaeorum ferocitas. Et eorum qui deuorant plebem dei, sicut escam panis, tam spirituales bestia quam carnales. Sed propterea dedit lunam in nocte, ut habentes lumē cœleste, ferarum moribus euadamus. In ipsa enim tenebrositate eius abundant catuli leonum, id est, filij demonum omnes heretici non docētes sancta, sed rugientes ut rapiant, & querant à deo tollere escam sibi. Orto autem sole iusticie, siue resurgente ab inferis domino ad Iudeos, siue exurgente per assertionem catholicam cōtra hereticos: Hoc ergo oriente uniuersæ diffugiunt bestia, tendentes insidas, & in cubilibus suis se collocabūt, Iudei ad synagogas suas, & heretici ad synedria sua. Illic congregabuntur, et quā diu resplendet nobis sol iusticie, illi in cubilibus suis dormiunt, non sunt ausi exire ad lucem. Omnis enim qui male agit, odit lucem. Qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat, bestia est, dormit & ipse cum Iudeis & hereticis: sicut Iudei in cubilibus infidelitatis, & heretici in cubilibus male credulitatis collocant se & dormiunt. Ita his de medio atra nox odij oculis eorum incumbit, & nihil præter tenebras uidentes in odio dormiunt. Qui autem homo est & non fera, exiet ad opus suū credens & bene credēs, & ab operatione sua quam inchoauit, lucescente sibi sole iusticie, operatur usq; uesperū, id est, quā diu in hac luce perdurat, & hæc non suis uiribus reputans clamat: **Quam magnificata sunt opera tua domine.**

domine. Omnia hæc in sapientia fecisti, siue uisibilia secundum Apostolum, siue inuisibilia. Repleta est enim terra creatura eius. Venimus ad fines terræ, intremus nunc mare. Hoc mare magnum & spaciosum, nõ te docet pro magno propheta psalmographus patriarcha, imò sanctus spiritus in his qui loquitur, hoc nos habuit docere, quia magnum est mare & spaciosum & ibi repẽtia quorum non est numerus. Animantia magna & parua, & quia ibi naues transeunt, non hoc docuit quod nullus ignorat, sed scire nos uoluit mare magnum & spaciosum esse, omnem legem noui & ueteris testamenti: ibi repẽtia, quorum non est numerus: in lege Iudei, in lege Samaræ, & in lege hæretici & in lege catholici, in lege reges, consules, diuites, pauperes. In lege pusilli et magni, ibi naues transeunt, solæ ecclesiæ uniuersarum prouinciarũ, quæ epibatas ducunt ad regna cœlorũ, à ciuitatibus terrenis ad ciuitatem Hierusalem matrem nostram. Qui autem sine naue fuerit in hoc mari magno inuentus, inueniet et draconem qui formatus est ad illudendum eis, Notandum tamẽ est, quia deo dicitur: illic est, inquit, draco quem formasti, quia Manichæi dicunt principem tenebrarum à se habere principium. Ergo ut creatura assignetur deo, Deo dicitur quem tu formasti: quod autem sequitur ad illudendum eis, illis utiq; qui naues recusant, & quasi animales sine magistro catholico, & ab Apostolis ducente traditionem legis se fluctibus, & altitudinibus tradunt, Ergo quia extra ecclesiam sunt, inter animalia pusilla et magna uagantes inueniunt draconem, ita sibi illudent, ut putent se melius catholicis sapere, & ad arbitrium su-

um inueniunt perpetuæ mortis interitum, cum deue-
rint in profundum. Quid tamen tu domine patiens &
multum misericors & iudæi & heretici, & ingrati si-
mul cum seruis tuis. Omnes quam diu in isto sunt corpo-
re omnes à te expectât, ut des illis escam in tempore isto,
Isto uitæ præsentis, quia si tu non dederis, nullus colligit.
Aperis manum tuam super bonos & malos, & imples
omne animal benedictione, sed cum auertis faciem tuam,
tunc turbabuntur, cum auferes spiritus eorum & desce-
rint, & in terra sua reuertetur, de qua assumpti sunt. Cũ
autem fuerit resurrectionis tempus, ueniet spiritus tuus,
& resuscitabuntur hij in quibus renouasti faciem terræ,
qui in nouitatem uitæ ambulauerunt, qui ambulauerunt
in nouitatem spiritus, & non remanserunt in uetustate li-
teræ, in quibus omnia uetera transierunt, et facta sunt om-
nia noua. In ipsis erit gloria domini in secula seculorũ
cum beatus fuerit in operibus suis, quæ nunc operatur
eum patre & spiritu sancto, qui respicit terram, id est,
corpora fidelium, & facit ea tremere iudicium futurũ.
Qui tangit montes & fumigant, Fumus montium nubes
facit. Ergo eos qui sensum ad gloriam cœlestem exaltât,
ita ut apud homines in terra imminuti esse uideantur, ut
in futuro inueniantur excelsi, hos tanget dominus, &
dant fumum oris sui, proferentes sermonem, qui nubes
sunt oculorum, & facient multos plorare peccata sua,
multos lauare ea eleemosinis, multos festinare ad fontem
sacrum. Sic ergo tactu Dei montes fumigant ad inunda-
tionem nubium, quæ pluuiam dantes tam sordes abluunt,
quàm frugibus & arboribus nascendi copiam admini-
strant.

frant. Cantemus ergo ipsi domino deo nostro in uita nostra, et psallamus ei quam diu uiuimus, suavis sit ei laudatio nostra catholicis assertionibus. suauificata, nihil morbo Iudeorum, nihil morbo hereticorum circumferens: ut & nos delectemur in domino cum deficere cœperint heretici, aut Iudæi à terra & iniqui, ita ut non sint: tunc leta anima nostra benedicens domino in omni tempore, ipsi gratias agat, cui gloria in secula seculorum, Amen.

Alleluia. CIIII.

Confitemini domino, & inuocate nomen eius, annunciate inter gētes opera eius. Cantate ei et psallite ei narrate omnia mirabilia eius. Laudamini in nomine sancto eius, letetur cor querentium dominum. Querite dominum & confirmamini, quærite faciem eius semper. Mementote mirabilia eius quæ fecit prodigia eius & iudicia oris eius. Semē Abrahamæ serui eius, filij Iacob electi eius. Ipse dominus deus noster, in uniuersa terra iudicia eius. Memor fuit in seculum testamenti sui, uerbi quod mandauit in mille generationes. Quod disposuit ad Abraham, et iuramenti sui ad Isaac. Et statuit illud Iacob in præceptum, & Israel in testamentum æternum. Dicens tibi dabo terrā Chanan suniculum hereditatis uestre. Cum essent numero breui, paucissimi & incolæ eius. Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

Non reliquit hominem nocere eis & corripuit pro eis reges. Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et uocauit famem super terram, & omne frumentum panis contriuit. Misit ante

eos ui-

eos virum, in seruum uenundatus est Ioseph. Humilia uerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransiit animam eius, donec ueniret uerbum eius. Eloquium domini inflammauit eum, misit rex & soluit eum, princeps populorum & dimisit eum. Constituit eum dominum domus suae, & principem omnis possessionis suae. Ut erudiret principes eius sicut semetipsum. & senes eius prudentiam doceret. Et intrauit Israel in Aegyptum, & Iacob accola fuit in terra Cham. Et auxit populum suum uehementer, & firmauit eum super inimicos eius.

Conuertit cor eorum ut odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius. Misit Moysen seruum suum, Aaron quem elegit ipsum. Posuit in eis uerba signorum suorum, & prodigiorum in terra Cham. Misit tenebras & obscurauit, et non exacerbauit sermones suos. Conuertit aquas eorum in sanguinem, & occidit pisces eorum. Edidit terra eorum ranas in pentalibus regum ipsorum. Dixit & uenit cynomia & cynifes in omnibus finibus eorum. Posuit pluuias eorum grandinem, ignem comburentem in terra ipsorum. Et percussit uineas eorum, & ficulneas eorum, & contriuit lignum finium eorum. Dixit & uenit locusta, & brucus cuius non erat numerus. Et comedit omne foenum in terra eorum, & comedit omnem fructum terre eorum. Et percussit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum. Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribubus eorum in firmus. Letata est Aegyptus in profectioe eorum, quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nu=
bens

hem in protectionem eorum, & ignem ut luceret eis per noctem. Petierunt & uenit coturnix, & pane coeli saturauit eos. Disrupit petram & fluxerunt aquae, abierunt in sicco flumina. Quoniam memor fuit uerbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum. Et eduxit populum suum in exultatione, et electos suos in laetitia. Et dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. Ut custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

COMMENTARIUM.

Alleluia in isto psalmo principium sumpsit, quae qui interpretantur gloria deo creatori omnium, uerum dicunt. Ad omnes enim gentes imperat nunciari gloriam eius, & enarrari omnia mirabilia eius, quomodo ex uirgine natus, quomodo exemplo & uerbo docuit, quomodo uirtutes exercuit, quomodo in cruce pependit, quomodo mortuus, sepultus, resurrexit, & ea quae ante passionem docuit, post resurrectionem suam iterum confirmauit, quomodo ascendit in caelos, & misit paraclitum, qui in conspectu gentium, quasi ignis dispersus, uniuersarum gentium quae in presenti erant linguas in Apostolos referaret, ita ut quod imperatum fuerat in presenti psalmo, ab ipso spiritu sancto tunc adimpletum, gentes ipse de Apostolis diceret: Nonne isti, inquit, Galilei sunt? & quomodo nos unusquisque linguis nostris audiuimus eos loquentes magnalia dei? Tunc ergo gentibus confessi sunt dominum, & inuocauerunt nomen eius, nomen quod Iudaea sola retinebat, tunc annunciauerunt inter gentes magnalia eius. Tunc iure pri
mo

mo cantatum est in aduētū sancti spiritus alleluia, in quo narrauerunt omnia mirabilia eius, & docuerunt gentes hoc ordine: Nolite laudari in uirtute regum uestrorum, neque in potentia praeliorum uestrorum, sed deponentes potentias arcuum & scutum & gladium & bellum, pacem assumite, Et Christum quem prædicamus uobis, uestro nomini sociate, ut uos qui dicimini gentes, dicamini Christiani, & laudemini in nomine sancto eius. Et letetur cor uestrum, qui queritis dominū, querite Christum, & confirmamini. Et quia ascendit in cælis & parat uobis gaudium sempiternum. quā diu ad eum pertingatis, querite faciem eius semper, mementote mirabilia eius quæ fecit, quæ supra diximus prodigia eius, et iudicia oris eius, quæcumq; apostoli, quæcūq; quatuor euangeliste testantur, non ex gentibus uenientes, sed ex semine Abraham serui eius, qui sunt filij Iacob electi eius. Nō est enim Christus deus recens, non aduena, non nouicius, sed ipse est dominus deus noster, qui semper fuit: & qui in Hebræorum gente tantum ceremonias collocauerat, nunc uult, ut in uniuersa terra sint iudicia eius. Quid nunc uultis Iudæi? Dicite si uultis, arguimus uos noscetes, & dicimus uobis: falsas habetis scripturas. Si uere deus erat qui cum Abraham locutus est, cur quod promisit implere nō potuit: si nō potuit, omnipotens non est, si potuit et noluit, mētitus est. Ad hæc Paulus clamat Hebræus ex Hebræis, impossibile est mētiri deū. Docete ergo implētū quod iurauit deus per semetipsum dicēs: In semine tuo hereditabo omnes gentes, quod disposuit ad Abraham, & iuramenti sui ad Isaac, statuit illud Iacob in præcep-

tum & Israel in testamentum æternum, dicens tibi quidem dabo terram Chanaan, funiculum hereditatis uestræ. Et quando hoc factum est: Cum adhuc essent ipsi ex Cham numero breues, paucissimi & incolæ in ea. Tunc pertransierunt de gente in gentem, de regno Chanæeorum ad populum Aegyptiorum, non tamen permisit hominem nocere eos, & corripuit pro eis reges, sicut Amalech, & ceteros & dixit eis. Nolite tangere Christos meos, & in prophetas meos nolite malignari. Vnde Amalech rex dixit ad Abraham. Nisi deus admonuisset me nocte in uisione, habueram peccare in te: sed corripuit me in uisione & admonuit me, ut rogem te, & ores pro me. Egimus hæcenus & mysticum & historicum sensum, sed una nobis quæstiuicula uidetur in manibus. Queritur enim, quomodo uerbum hoc mandauit in mille generationes, quod disposuit ad Abraham. Has mille generationes gentium edocere, laciniosa satis narratio flagitat. Sed ut prout potuerimus iuuante domino, commatice transeamus. De gente ad gentem, de regno ad populum alterum. Noe tres filios habuit, Sem, Cham, Iafeth. Sem primogenito pars facta est à Persida & Bactris usq; in Indiam longe, & usque Rhinocoruras, quæ spacia terrarum habent linguas sermone barbarico uiginti & septem, in quibus linguis gentes sunt patriarum quadringentæ sex, non diuersarum linguarum, sed, ut dixi, diuersarum patriarum, uerbi gratia. Cum una lingua Latina sit, sub una lingua diuersæ sunt patriæ, Bruttiorum, Lucanorum, Apulorum, Calabrorum, Picentium, Tuscorum, & his atque huiuscemodi patrijs similia si dicamus.

camus. Cham uero secundus filius Noe, à Rinocoruris usque Gadira, habens linguas sermone Punico à parte Garamantum, Latino à parte Boreæ, barbarico à parte meridiani Aethiopum & Aegyptiorum ac barbaris interioribus uario sermone numero uiginti duabus linguis, in patrijs trecētis nonaginta & quatuor. Iafet autem habet flumen tigridem, qui diuidit Mediam & Babyloniam, in patrijs ducentis sermone uario, in linguis uiginti tribus. Fiunt ergo omnes simul linguæ septuagintæ duæ, patriæ autem generationum mille, quæ in tripartito seculo hoc ordinæ sitæ sunt. Habet, ut diximus, Iafet flumen tigridem, qui diuidit Mediam & Babyloniam. Sem autem Eufraten. Cham uero Geon, qui uocatur Nilus. In his tripartitis gentibus ex uno homine manantibus, trinitas per dominum nostrum Iesum Christum hominent perfectum apparuit, & solus his mille generationibus per lignum suæ passionis occurrit, quia memor fuit uerbi quod iurauerat in mille generationes, dicens Abrahamæ quod in semine tuo hereditabo omnes gentes. Et sicut filijs Israel famem passuris succurrit Ioseph, qui uenditus est, qui postquam uenditus est, ad regnum ascendit, & fame perituris aliquantis gentibus & patrijs frumentatione reposita caute succurrit. Ita uenditus à Iuda Christus, in triumpho crucis exaltatus est. Ante quidē passus synagogam falsam testē, sicut Ioseph dominam meretricē. Post hæc exurgens à mortuis accepit regnū, ut in nomine eius omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & inferorum, & fame pereuntibus his mille generationibus, apertis horreis, manuum suarum profluentissima largita-

te succurrit, non solam eis speciem frumenti, sed & uini et olei administrans. A cunctis eas aduersitatibus liberauit. Vocauit enim famem super terram eorum, prius qui in idolis confidebant, & omne eis firmamentum panis contriuit, quia panem uerum qui de cœlis descenderet ignorabant. At ubi uenit uir perfectus, qui in seruum uenundatus est. posteaquam ferrum pertransiuit animam eius, quia eloquium falsæ testis inflammauerat iram super eum. At ubi misit rex de cœlo & soluit eum, & princeps qui est deus in Christo mundum concilians sibi, dimisit eum solues ab omni uinculo fragilitatis, cōtinuo statuit eū dominū domus suæ. Dominū in cœlo et in ecclesia et principem omnis possessionis suæ omnis sanctitatis, ut erudiret Apostolos sicut seipsum, qui profecerat atate et sapientia, & senes suos hos ipsos patres omnium credentium, prudentiam doceret, & in ministerio absconditam. Tunc intrauit Israel in Aegyptum uidens deum, & apostolos inter idolatras, & Iacob accola fuit in terra Chanaan, & auxit populum eius nimis, ita ut milia hominum haberent cor unum & animam unam. Et confirmauit cor eius super omnes inimicos eius qui negabant eum. Contemnentes enim eos, Apostoli conuersi sunt ad gentes. Conuersum est cor gentium, ut odirent populum eius, & occidentes martyres dolum facerent in seruos eius, quousque ueniret ad eos Moyses & Aaron, quousque pertingeret ad sensum eorum lex dei, & ponerent in mente sua uerba signorum, & prodigiorum, quæ aut legentes agnouerant, aut referentes audierant. Cæperunt enim timere, ne paterentur nō credentes, quod passa fue-
rat

rat Aegyptus cum rege suo, tenebras, aquas sanguineas, ranas, locustas, brucos, cynifes, cynomias, grandinem, ignitumq; uentum, qui combusit uineas ficulneas, atq; omne lignum finium eorum. Post hæc etiam percussione[m] angeli in omnem primogenitum terræ eorum, & primitias omnis laboris eorum. Dantes ergo omnes timorem his uirtutibus uincentis dei, fugerunt Aegyptiorum incredulitatem, & secuti Apostolorum fidem, educi sunt in argento & auro, in duobus testamentis, argento ueteri, & auro noui, in bono & meliore, & non est inuentus in his, qui per aquam transierunt, ullus infirmus. Nullus enim inuenitur in omnibus mille his generationibus baptizatis, uel unus peccatum habens in hora baptismatis. Alioquin, si peccatum habet non credit, & cum Aegyptijsmersus est. Nam omnes qui crediderunt, ex hora qua transierunt, uenientes ad consignationem, non inueniuntur in tribubus eorum infirmus, omnes firmi sunt. Omnes enim confirmati sunt. Letata est Aegyptus. Aegyptus totus mundus, licet in peccatis agens, tamen letatur die sancto paschæ, in profectio[n]e eorum, qui fugientes Pharaonem, & sequentes Moysen, per aquam transierunt, ut inueniant ubi audiant uocem domini. Incubuit enim timor super incredulos, & non sunt ausi sine ferijs esse in ipso die, qui si non letantur, credentes deum, feriantur timentes regnum & populum Christianum. Et ideo letantur, quia incubuit timor eorum super eos. Expãdit enim deus nubem, id est, Ecclesiam suam in protectionem eorum, & ignem fidei, quæ lucet eis in tenebris mundi, ubi petierunt carnem & acceperunt ortigometram. Caro

enim illis data est, tunc coturnices uolantes utiq; & coelestia cupientes, & his datur caro quæ ascēdit super Cherubin, & uolauit, & pane coeli saturati sunt. Quādo dirupit petram, & fluxerunt aquæ, & in deserto totius seculi currunt flumina, quia memor factus est uerbi sancti sui quod dixit ad Abraham puerum suum. Ideoq; eduxit populum suum in exultatione, in alleluia, in albis uestibus, & electos suos in leticia, & dedit illis regiones gentium, & ciuitates populorum, ut custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant. Sic enim ait: Baptizate, inquit, omnes gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos custodire omnia quæcūq; præcepi uobis, & ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi, Amen.

Alleluia Alleluia. CV.

Consitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Quis loquetur potentias domini, auditas faciet omnes laudes eius. Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iusticiam in omni tempore. Memento nostri domine in beneplacito populi tui, uisita nos in salutari tuo. Ad uidentium in bonitate electorum tuorum, ad letandum in leticia gentis tuæ, ut lauderis cum hereditate tua. Peccauimus cum patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatem fecimus.

Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua, non fuerunt memores multitudinis misericordie tue. Et iritauerunt ascendentes in mare, mare rubrum. Et saluauit eos propter nomen suum, ut notam faceret potentiam suam. Et increpauit mare rubrum & exiit

tum est, & deduxit eos in abyssis sicut in deserto. Et saluauit eos de manu odientium, & ab insidijs hostium tutatus est, & redemit eos de manu inimici. Et operuit aqua tribulantes eos, unus ex eis non remansit. Et crediderunt uerbis eius, & laudauerunt laudem eius. Cito fecerunt obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius. Et concupierunt concupiscentias in deserto, et tentauerunt deum in inaquoso. Et dedit eis petitionem ipsorum, & misit saturitatem in animas eorum. Et iritauerunt Moysen in castris, Aaron sanctum domini. Aperta est terra, & deglutiuit Dathan, & operuit super congregationem Abyron. Et exarsit ignis in synagoga eorum, flamma combussit peccatores. Et fecerunt uitulum in Oreb, & adorauerunt sculptile. Et mutauerunt gloriam suam in similitudine uituli, comedentis fenum. Obliti sunt deum, qui saluauit eos, qui fecit magna in Aegypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro. Et dixit ut disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius. Ut auerteret iram eius, ne disperderet eos, & pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Non crediderunt uerbo eius, & murmurauerunt in tabernaculis suis, non exaudierunt uocem domini. Et eleuauit manum suam super eos, ut prosterneret eos in deserto. Et ut deijceret semen eorum in nationibus, & disperderet eos in regionibus. Et initiati sunt Beelphegor, & comederunt sacrificia mortuorum. Et iritauerunt eum in adinuentionibus suis, & multiplicata est in eis ruina. Et stetit Phinees & placauit, & cessauit quassatio.

Et reputatum est ei ad iusticiam, in generatione & generationem, usque in sempiternum. Et iritauerunt eum ad aquam contradictionis, & uexatus est Moyses propter eos, quia exacerbauerunt spiritum eius. Et distinxit in labijs suis, non disperdiderunt gentes quas dixit dominus deus illis. Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruiuerunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum. Et immolauerunt filios suos & filias suas demonijs. Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan. Et infecta est terra in sanguinibus, & contaminata est in operibus eorum, & fornicati sunt in adinventionibus suis. Et iratus est furore dominus in populum suum, & abominatus est hereditatem suam. Et tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum qui oderunt eos. Et tribulauerunt eos inimici eorum, et humiliati sunt sub manibus eorum, saepe liberauit eos.

Ipsi autem exacerbauerunt eum in consilio suo, & humiliati sunt in iniquitatibus suis. Et uidit cum tribularentur, & audiuit orationem eorum. Et memor fuit testamenti sui, & poenituit eum secundum multitudinem misericordiae suae. Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos. Saluos fac nos domine deus noster, & congrega nos de nationibus.

Vt confiteamur nomini sancto tuo, & gloriemur in laude tua. Benedictus dominus deus Israel à seculo & usque in seculum, & dicet omnis populus fiat fiat.

COMMENTARIUM.

Alleluia primum egit ut baptizentur credentes.
 Alleluia secundum agit ut reconcilientur poenitentes. Ibi suscepit plebem suam in exultatione, & electos suos in leticia. Hic poenitentes exaudit, & dat eos in misericordiam in conspectu omnium, qui eos ceperant. Beati sunt ergo, qui custodiunt iusticiam. Non enim ad hoc ueniunt: ut a suis hostibus capiantur. Hij autem qui capti sunt clamant ad misericordiam, dicentes. Peccauimus cum patribus nostris: iniuste egimus, iniquitatem fecimus. Nec illud cum aliqua controuersia respicias uolo, quod dixi, omnes qui non custodiunt iusticiam, capiuntur ab hostibus suis. Illos enim magis hostes respice, qui cum esse pro certo noscantur, pro certo uideri non possunt. Et cum illos aspectu mentis adtenderis, illum plus uidebis a suis hostibus possideri, qui post peccatum exultat, nullo flagello percussus. Verum quia uerus Christianus ille est, qui pro suis quotidie peccatis exorat, suscipiat regulam poenitentiae, excluso Noua ita non centesimum Legendum ar quintum psalmum centesimo quarto subiungat, non recuset flentem in quinto, quem in quarto letantem accepit. so Nouato. Et sicut ille cantauit alleluia, & iste alleluia decantet. Ibi Nam is non diues factus in argento & auro egreditur gaudens, hic recipiebat mendicus effectus reuertitur plorans. Et ibi alleluia cantatum est. & hic alleluia cantatur. Ibi confitemini dictum est, & inuocate nomen eius, hic confitemini dicitur quoniam niam bonus. Dicite peccata uestra, unde exacerbastis dominum. Dicauit enim super uos sententiam, ut deiciat uos in nationibus, & dispergat uos in regionibus. Confite

mini bono, confitemini uolenti parcere. At illi: Peccauimus, inquit, cū patribus nostris. Peccauimus cū patribus non de tēpore posuit. Cū patribus enim tunc peccauerūt quando iritauerunt ascendentes in rubrū mare, quando operuit aqua tribulātes eos. Posteaquam crediderūt uerbo dei, & cantauerunt laudem eius, statim obliiti sunt operum eius. Et concupierunt concupiscentiam in deserto, ollas Aegypti, & iritauerunt in siccitate, & data est eis petitio eorum, & data est saturitas in animā eorum. Saturitatem secuta est luxuria, & iritatus est dominus à superbis Datham, Chore, & Abyron. Et siue pro igne alieno, siue pro superbia contra Moysen usa, aperta est terra, & deglutiuit eos uiuentes. Populus autem liberatus, immemor liberatoris sui, memoratur superstitiones Aegypti. Quibus memor aurum suum in uituli similitudinem fundit, adorat opera manuum suarum. Oblitus est eum qui liberauit eum, pro quo factū dum uellet dominus disperdere eos, stetit Moyses dicens: Domine de le me de libro tuo, si istis non parcis. Putas ne tu ò Moyses plus misericors es, quàm ille qui blasphematus manna pluit, qui contemptus de terra producit aquas. Non tu plus misericors, sed uoluit dominus affectum tuum du cibus populi recitari, ut sic agant circa peccantes, sicut te fecisse cognoscunt, non cito damnent, sed uolentem do minum condemnare, suis precibus flectant. Audi quid cantas: Dixit, inquit, ut desperderet eos, si non Moyses stisset in confectione & seditione qua moueri cœperat, & agi populus: Stetit, inquit, in conspectu eius, ut auerteret iram eius, ne disperderet eos. *Iam si placet, quia longus*

gus est psalmus, transeamus ad causam nostram ab histo-
 ria Iudæorū. Omnia enim nobis ista post baptismatis con-
 secrationem eueniunt. Ingređimur enim per baptismum
 terram fluentem lac, & mel. Et post hæc pro nihilo habe-
 mus terram desiderabilem, quando polluimus terrā cor-
 poris nostri. Non enim uere credimus uerbis dei pepe-
 tuum incendiū comminantibus propinquis temporalib.
 factis. Et quia deo non credimus murmuramus in taber-
 naculis mentium nostrarū, quia non exaudiuimus uocē
 domini. Qua fronte dicimus deo: Exaudi uocem nostrā,
 qui non exaudimus uocē domini. Insuper etiā consecra-
 mus Bilsigor, uentri & libidini seruientes, aut illos coli-
 mus, qui colūt uentres nostros, aut illos quorū persona à
 mundo suscipitur. Quos cū sciamus, aut turpes in factis,
 aut iniustos in iudicio, tamē quia potentū amicitijs copu-
 lantur, aut ipsi potentes sunt, hos in sacerdotio consecra-
 mus, hos dignos clamamus & iustos, per quos manduca-
 mus mortuorum sacrificia. Hij enim qui offerunt siue pe-
 cunias, siue munera ecclesijs, et mortui sunt in peccatis su-
 is, propterea utiq; offerūt, ut nostris precib. reuiuiscāt:
 nos uero peiora scelera cōmittentes, illa quæ offerunt sa-
 crificia mortui comedimus, illi aut in sua morte perdu-
 rant, quia nostro nō reuocabūtur exemplo: sic fit ut irite-
 mus dominū in his studijs nostris, et multiplicatur super
 nos ruina. Pereunt urbes, pereunt prouinciæ, quia per-
 eunt disciplinæ. Superest ut stet Finees, & exoret pro no-
 bis, id est, stet populus martyrū, qui non timuerunt sicut
 Finees sanguinem fundere. Vt his orantibus cesset à no-
 bis quassatio, ut hoc quod euadimus, quia nostra iustitia
 nulla

Sic legēdum
 censeo. cōmi-
 nanti pro ini-
 quis tēpora-
 libus factis.

nulla est, illorum reputetur iustitia, à generatione & ge-
 neratione usq; in æternum. Nunc uidendum est, qualiter
 & nos sicut illi iritamus dominum ad aquam contradi-
 ctionis, ita ut uexetur Moyses propter nos, qui exacerba-
 mus spiritum eius. Ita ut dixi, liquet psalmus hic in histo-
 ria, ut penitus & expositor necessarius non sit. Sed quia
 à litera ingressi sumus infra literam, uideamus quomo-
 do iritetur dominus ad aquam contradictionis. Post ba-
 ptisma unum, aqua nobis contradictionis exoritur, con-
 tradicitur nobis aqua baptismatis: unus enim deus, una fi-
 des, unū baptisma. Ibi uexamus Moysen. Moyses lex dei
 est, uexamus legem eius contēnentes præcepta eius. Insu-
 per etiam exacerbamus spiritum eius sanctum, in quo si-
 gnati sumus in die redemptionis. Hoc autē facimus, quan-
 do non disperdimus gentes quas dixit dominus, quando
 nutrimus uicia, amantes ea quæ odit dominus commisce-
 mur inter gentes, similia aut peiora facientes, quàm gen-
 tes quæ ignorant deum. Seruimus sculptilibus eorum,
 deum habentes uentrem & gloriam in stercore. Hinc na-
 scitur nobis scandalum, id est, libido. Tunc immolamus fi-
 lios nostros & filias nostras dæmonijs, id est, sensus no-
 stros, qui ex nobis quasi filij nascuntur. Et cogitationes
 nostras dæmonijs tradimus. Effundimus sanguinem in-
 nocentem, id est, sanguinem animarum simplicium, quæ
 nostro exemplo delinquent. Sanguinem utiq; eorum sa-
 crificamus sculptilibus Cham. Cham irrisor patris est.
 Hij ergo qui irrident legem dei nostri, his eos sacrificamus
 qui nostro exemplo delinquūt. Iacent enim ante ora
 eorum, de ipsis loquuntur, de ipsis risus, de ipsis iocus, de
 ipsis

ipſis opprobria uniuersa reperiunt. Ille monachus hoc
 egit, ille clericus hoc. illa ſanctimonialis hoc, ſic interfici-
 tur terra ſanguinibus, id eſt. terrenæ mentes interficiuntur
 hoc ordine, ſi ille qui ſanctus uocatur & nonnus ſic
 agit, ego quis aut quotus ſum ut nõ agam, ſic interficitur
 uicio noſtro terra ſanguinibus, & contaminatur in ope-
 ribus noſtris. Quia fornicamur in obſervationibus no-
 ſtris, id eſt, in propoſito ſancto poſiti, aut corde, aut ope-
 re fornicamur. Ideo irascitur dominus ſuper populum
 ſuum, & abominatus eſt hereditatem ſua. Ideo tradidit
 nos in manu inimicorum, & dominantur noſtri qui ode-
 runt nos. Et tribulant nos inimici noſtri, & humiliat nos
 ſub pedibus ſuis, ſepe diximus: Parce domine, & ſepe li-
 berauit nos. Nos autem iterum liberati exarſimus in co-
 gitationibus noſtris. Nihil nobis ſupereſt, niſi ut de iſto
 corpore exeamus. Si cõtempſimus quæ paſſi ſumus, quæ
 paſſuri ſumus contemnimus. Ibi enim paſſio finem nõ ha-
 bet, iam ex integro poeniteamus. Quia ſicut contemnen-
 tes deum, deum nobis fecimus cõtēnmentem. ita dum poe-
 nitēmur ex animo, deum nobis fecimus poenitētem. Nos
 poenitemur, quia contempſimus: ille poenitetur ſe dictaſ-
 ſe ſententiam. Tu facta renouas, ille ſententiam: tu poeni-
 teris, & ille poenitetur ſecundum multitudinem miſeri-
 cordiæ ſuæ, & tollens à nobis iram, dat nobis miſericor-
 diam, in conſpectu omnium qui ceperunt nos. Clamamus
 ergo ad ſaluatorem ex animo dicentes: Saluos fac nos do-
 mine deus noſter, & congrega nos de nationibus, ut ul-
 tra non ſeruiamus peccato, Nec mores noſtri ſimiles ſint
 gentibus, quia etiã ſi in gentibus diſpergamur, ſicut Da-
 niel

Nonnus hoc
 uerbo Aegy-
 ptio ni fallor
 uſus eſt Hier.

niel & tres pueri, non sumus inter gentes, si eis moribus non miscemur: Quin imò gloriamur in laude eius, cum uidentes homines opera nostra bona, laudant & benedicunt deum Israel, & dicit omnis populus, fiat fiat, id est, fiat fiat semper tale opus est in quo benedicatur deus, qui regnat in secula seculorum Amen.

Alleluia alleluia. CVI.

Confitemini domino quoniam bonus, quoniã in seculum misericordia eius. Dicant nunc qui redempti sunt à domino quos redemit de manu inimici, & de regionibus aggregauit eos. A solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Errauerunt in solitudine in inaquoso, uia ciuitatis habitaculi nõ inuenerunt. Esurientes et sitiētes, anima eorum in ipsis defecit. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eripuit eos. Et deduxit eos in uiam rectam, ut irent in ciuitatem habitationis. Confiteantur domino misericordie eius, & mirabilia eius filijs hominum.

Quia satiauit animam inanem, & animam esurientem satiauit bonis. Sedentes in tenebris & in umbra mortis, uinctos in mendicitate & ferro. Quia exacerbauerunt eloquia dei, & consilium altissimi irritauerunt. Et humiliatum est in laboribus cor eorum & infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos. Et eduxit eos de tenebris, & umbra mortis, & uincula eorum dirupit. Confiteantur domino misericordie eius, & mirabilia eius filijs hominũ. Quia contriuit portas areas, & uectes ferreos confregit. Suscepit eos de

eos de uia iniquitatis eorū, propter iniustitias enim suas humiliati sunt. Omnē escam abominata est anima eorū & appropinquauerūt usq; ad portas mortis. Et clamauerunt dominū cū tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos. Misit uerbū suum & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorū. Confiteantur domino misericordie eius, et mirabilia eius filijs hominū. Et sacrificent sacrificiū laudis, & annuncient opera eius in exultatione. Qui descendūt mare in nauibus, facientes operationē in aquis multis. Ipsi uiderūt opera domini, & mirabilia eius in profundo. Dixit & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius. Ascendūt usq; ad cælos & descendunt usq; ad abyssos, anima eorū in malis tabescebat. Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius, et omnis sapientia eorum deuorata est. Et clamauerūt ad dominum cum tribularētur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. Et statuit procellam eius in auram, & siluerunt fluctus eius. Et letati sunt quia siluerunt, & deduxit eos in portum uoluntatis eorū. Confiteātur domino misericordie eius, & mirabilia eius filijs hominum. Et exaltem eum in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent eum. Posuit flumina in desertum, & exitus aquarū in sitim. Terram fructiferam in salsuginē, à malicia inhabitantium in ea. Posuit desertum in stagna aquarū, & terram sine aqua in exitus aquarum. Et collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitatem habitationis. Et seminauerunt agros & plantauerunt uineas, & fecerunt fructum natiuitatis. Et benedixit eis & multiplicati sunt nimis, & iumēta eorum nō minorauit.

Et pauci

Et pauci facti sunt, & uexati sunt à tribulatione malorum
& dolore. Effusa est contentio super principes & er-
rare fecit eos in inuio & non in uia. Et adiunxit paupe-
rem de inopia, & posuit sicut oves familias. Videbunt
recti & letabuntur, et omnes iniquitas oppilabit os suum.

Quis sapiens & custodiet hæc & intelliget misericor-
dias domini.

COMMENTARIUM.

Tertium alleluia canitur in psalmo ceteresimo sexto,
in quo usus noster cottidianus reteritur. Audi No-
uatiane audi de quibus loquitur, uult enim in isto
psalmo agere contra te specialiter spiritus sanctus. Tu e-
nim dicis, qui adhuc non sunt redempti, ipsi possunt ad in-
dulgentiam per poenitentiam peruenire. Nos dicimus, il-
li per fidem solam ad indulgentiam attingunt. Isti autem
qui iam redempti sunt, non per fidem solam, quia iam cre-
diderunt, sed per poenitentiam, perueniunt ad misericor-
diam redemptoris. Denique audi quid dicat. Dicant, in-
quit, hij qui redempti sunt à domino, quos redemit de ma-
nibus inimicorum, utiq; per baptismum de regionibus,
congregauit eos, utiq; ad fidem, à solis ortu & occasu, ab
aquilone & mari. Hij errauerunt, id est, à recti tenore re-
cesserunt, passi siccitatem in uia, id est, in Christo ambu-
lantes, quia ipse est uia. Passi siccitatē sermonis, dum nul-
lus docet, nullus exhortatur, aut nullus est cuius exēplo
perfunderentur. Passi siccitatem errauerunt, & ciuitatē
habitationis non inuenerunt, non inuenerunt cuius exē-
plo spiritaliter uiuerent, sed desertum huius mundi passi
esurientes & sitiētes anima eorum in ipsis defecit. Quia,
cibum

eibum uerbi dei & boni exempli non habuit, & clama-
uerunt ad dominū cum tribularentur, id est, dum pœnite-
rentur. Et de necessitatibus eorum liberauit eos. Reduxit
eos in uiam rectā, per pœnitentiā sunt reuocati ad Chri-
stum, ut per ipsum perueniant ad ciuitatē habitationis,
& possint refici sermonibus sanctis. Confiteantur domi-
no misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.

Quia satiavit animā quæ fame peribat, & animā esuriē-
tem. Quid esuriētē? Bona utiq; quæ nō habebat esuriē-
tem. Ergo bona saturauit bonis pœnitentem, & sedentē
non in schematibus mundi, nō in publico gloriantem, sed
sedentē in tenebris, & in uinculis in mēdicitate & in ferro.
Quare hoc, inquiunt mundi homines, quid sibi uolūt
isti religiosi plorare, sedere in uinculis, sedere in tene-
bris? Vbi est scriptū? Ecce hic scriptum est, quia illam ani-
mam respicit deus, quæ sedet in tenebris & in uinculis;
pro eo quod exacerbauerit dominū, & consilium altissī
mi spreuerit. Qui humiliat in labore & ieiunijs cor suū.

Quia ergo cor contritū ac humiliatum deus non despi-
ciet, audi quid sequitur: Clamauerunt, inquit, non cum e-
pularentur, sed cū tribularentur. Ipsi enim sibi imponūt
tribulationis iugum: ne forte dum præterita facta ad in-
dulgentiā peruenire postulant, incurrant presentia. Læ-
tus enim animus facile lapsum incurrit, quod tristi & af-
flicto difficile euenit. Humilietur ergo in labore, ieiunio
cor nostrum, non eum lætificent uino, & ostendentes in-
firmitatem nostrā medico cœlesti, clamemus ad eum. Ipse
enim educet nos de tenebris & de umbra mortis. Et uin-
cula nostrā dirumpet, ita ut confiteamur ei, quia contri-

uerit nobis portas aereas. Portae aerae sunt consuetudines uitioſae, quae ſic claudunt nos, ut propemodũ etiam arbitriũ noſtrae libertatis includant. Namq; qui conſueuimus uerbi cauſa iurare, iurare iam nolumus, ſed quaſi porta clauſa huius conſuetudinis, uolentẽ egredi non ſinit. Sic enim ſit, ut etiã non uolens ex ore meo proferã iuramentum. Sic et de uniuerſis uitijs dictũ puta. Quia in ipſis uicijſ, uelut in portis aereis impingimus, fugiẽtes & uolentes egredi nõ ualemus. At ubi tribulantes clamauerimus ad Chriſtũ, confringet portas aereas, & ueſtes ferreas cõminuit. Veſtes enim ferrei immũdi ſpiritus ſunt, qui portas nobis impietatis conſuetudinis claudunt. Hic ſi ſeſe ſubduxerit dominus, libertas ipſa noſtri arbitrij euaneſcit. Sed non ſe ſubducit dominus, niſi in ſpiritu tribulanti eum la chrymis exoretur. Mittit enim uerbum ſuum ſicut miſit ante filiũ ſuum. Mittit eum & ſanat nos, et ſicut redemit nos de manu inimici, ita nunc eripit nos de interitu noſtro. Conſiteãtur ergo domino pluraliter miſericordiae eius, & mirabilia eius filijs hominũ, ut ſacrificent ſacrificiũ laudis. Ideo annũcient opera eius in exultatione, et nõ in tribulatione: Hij, inquit, qui deſcendunt mare in nauibus. Mare deſcendũt in nauibus, qui in conuerſatione ſancta in iſto mundo degunt. Ipſi enim faciunt operationem in aquis multis, id eſt, & uerbo & exẽplo ſuo, eorũ qui eos aut audiunt, aut imitantur operationẽ, in aquis multis facere referũtur. Ipſi uident opera domini cotidie, ad hoc uacant ut uideãt opera domini, quae iſte mundus ſic dum fruitor non uidet. Hij autẽ non ſolum opera domini uident, ſed mirabilia eius in profundo conſiderant. Verũ

quia

Tribulanti
dicis Graece,
pro eo qui
tribulatur.

quia nullus iustus sine tentatione trāsijt, audi quid de eis dicatur: Ascendunt, inquit, usq; ad ccelos. Quid est ascendunt? Disce in Petro, ut quod in ipso inueneris, in omnibus cernas. Ascendit Petrus usq; ad ccelos, dicēs domino: Etiam si oportuerit me tecū mori, non te negabo. Descendit usq; ad abyssos, cum negat. Post hęc ita turbatus est et motus, sicut ebrius. Et omnis sapientia eius ita deglutita est, ut nisi clamasset ad dominum cū tribularetur, & ploraret amarissime, non de his necessitatibus euasisset: fleuit ergo & statuit ei procellam in auram. Audi dicentem dominum: Petre, ait, petit sathanas, ut uentilet uos sicut triticum in area. Ego autem interceſsi pro te: quasi qui dicat, statui tibi procellam in aura, & feci ut sileant à te fluctus eius. Lætatus est Petrus, quia siluerunt, & deduxit eum in portum uolūtatis suæ, in ecclesia sine dubio. Vbi exaltent eum in ecclesia populi. Et in cathedra seniorum laudant eum, quia posuit flumina in deserto, id est, in deserto huius seculi perambulās, quousq; perueniret ad Romam, prædicauit baptisimū Iesu Christi, in quo uniuersa flumina benedicuntur usq; hodie à Petro. Ipse posuit exitus aquarū in sitim, ita ut q̄ exierit foras ab ecclesia Petri, siti pereat. Posuit terram fructiferam in falsuginē. Sicut falsugo terram à fructu reuocat, ita litera mundi à fructu spiritali reuocat mētes. Sed per Petrum in falsugine literarum positam Romam, fecit eam fructum afferre. Vnde autem ipsa terra falsuginē haberet expressit: A malitia, inquit, hominū inhabitantiū in ea. Et adiecit: Posuit, inquit, desertū ab aquis, quæ peccata lauant. Posuit in stagno aquarū, abundant aquæ baptismatis, Martyrū pœnitē-

tentiæ eleemosynarū abundant in deserto isto, quod ante Petri aduentum siccū fuit & aridum, hoc nunc excultū est cum constitueretur in eo ciuitas ecclesiæ, in qua cotti die seminantur agri, & plantantur uinea, ut fiat fructus natiuitatis, quos benedixit deus, et fecit ut multiplicarentur. Sed post hæc persecutio facta est, & pauci facti sunt. Multi enim uocati, pauci uero electi. Pauci uero ad martyrij palmā attingere meruerunt. Quando effusa est contentio super principes mundi. Tunc seduxerūt eos in inuio, & nō in uia, id est, in idolis & nō in Christo, qui uia est. Sed adiuuauit dominus pauperem de mendicitate, & respexit, quia tentationes ferre populus credens ei omni no nō poterat. Adiuuauit eum de mendicitate uirum, et posuit sicut oues famlias in uniuersam faciem terræ, statuens eis pastores & pascuas, quæ uidentes recti letabuntur. Non recti uero murmurabūt, sed iniquitas omnis aduersus ecclesiā dei, & aduersus oues & pastores iam obstruxit os suum. Qui sapiēs est intelligit hæc, & cum intellerit, nihil aliud intelligit, nisi misericordiam domini, qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum psalmi ipsi Dauid. CVII.

PAratum cor meum deus paratum cor meū, & cantabo & psallam in gloria mea. Exurge psalteriū & cythara, exurgam diluculo. Confitebor tibi in populis domine, & psallam tibi in nationibus. Quia magna est super cælos misericordia tua, et usq; ad nubes ueritas tua. Exaltare super cælos deus, & super omnē terram gloria tua liberentur delecti tui. Saluum fac de xtra tua & exaudi me deus locutus est in sancto suo.

Exultabo

Exultabo & diuidam siccimā, & conuallem tabernaculorum dimictiar. Meus est Galaad, & meus est Manasses, et Effraim susceptio capitis mei. Iuda rex meus, Moab lebes spei meæ. In Idumæam extendam calciamentum meum, mibi alienigenæ amici facti sunt. Quis deducet me in ciuitatem munitam, quis deducet me usq; in Idumæam. Nonne tu deus qui repulisti nos, & non exhibis deus in uirtutibus nostris. Da nobis auxilium de tribulatione, quia uana salus hominis. In deo faciemus uirtutem, & ipse ad nihilum deducet in inimicos nostros.

COMMENTARIUM.

Psalms centesimus septimus ex duorum psalmorum finibus probatur esse constructus, ex parte quinquagesimiseptimi & quinquagesiminoni. Quam considerationem, si diligenter sensus spiritualis attendat, uidebit satis necessarium deo cor suum, & omnes occasiones mundi ab eo separans, paratum deo alludet in psalmo et in uerbo congeminat. Quid est enim dicere deo: Paratum cor meum, nisi hoc, ut dicat ei, Veni domine paratum cor meum, & in rem tibi preparatam ingredi, ut cantem & psallam in gloria mea. Quam autem suam gloriam memoraret adiunxit: Exurge, ait, gloria mea in psalterio et in cythara, ut in ipsam gloriam exurgam diluculo, mox ut mihi auxilium tuum fulgescens, tenebras à me meorum excluserit peccatorum, tunc & in populis confitebor, et dicam: Quia non sum dignus uocari seruus tuus pro peccatis meis, non me iactabo in superbia, etiam cum me per indulgentiam tuam mundatum agnouero. Sicut ille qui uas electionis factus clamabat dicens: Non sum dignus

uocari Apostolus. Et hæc confessus in populis domino, cœpit psalmum dicere inter gentes. Quem psalmum Paulus cecinit inter gentes? Hæc sine dubio, Quia magnificata est usque ad cœlos misericordia eius. Qui uenit in hunc mundū peccatores saluos facere, quorum primus, ait, ego sum. Et hæc ueritas eius, usq; ad nubes peruenit, id est, usq; ad Apostolos peruenit ueritas qui est Christus. Iam prophete silent, soli Apostoli loquuntur, & Apostolorum discipuli. Quid loquuntur? Quia exaltatus est super cœlos deus dei filius, & sedens ad dexteram patris, super omnem terram eius gloria prædicatur, ut liberentur in toto orbe terrarum, qui sunt delecti eius, in quibus clamat ecclesia: Saluū me fac dextera tua, & exaudi me. Nisi enim dextera eius traxerit ab inferis animā nostrā, id est, ab inferis cogitationibus, non saluamur à descendentibus in lacum, id est non eripimur, sed à fornicationis laqueo inmodamur. Sed sicut non eripimur, nisi per dexteram eius, sic non eripit nos dextera eius, nisi dicamus credētes. Saluum me fac dextera tua & exaudi me. Ad hæc deus, inquit, locutus est in sancto suo, id est, in domino Iesu Christo locutus est deus. Exultabo & diuidam Siccimam. Ciuitas est quam Hebræi humiliauerūt in gladio, quia soror eorū ibi corrupta fuerat. Nunc uero quia mens eorū corrupta est, in gentes misit deus filium suum, qui hæc urbem gentium tollat de potestate Hebræorum. Et diuidam eam Apostolis, & conualles tabernaculorū eius metiar in tres partes, ita ut ipsas tres partes in uno regno coniungam, & sit trinitas dei in trinitate populi Hebræorū, Græcorum & Latinorū. Ex his tribus eatur.

in cunctis partibus mundi ut nostri sint omnes per fidē,
 qui sine fide nostri esse non possunt. Sint nostri Galaad
 & Manasse in gentibus, & Effrem fortitudo capitis no-
 stri in benedictionibus. Sit Iuda rex meus in Christo, sit
 Moab olla spei meae. Moab filia Loth, ex quo Moabitae
 sunt gentes, quae angelis ducibus euasit pluuias igneas de
 caelo uenientes, pro qua rogat, ut non ardeat in Sodomi-
 ticijs flammis, sed in spiritu serueat sancto, & cum filijs
 suis, id est, gentibus quae ignorant deū, sit olla spei meae:
 In Idumaea, inquit, id est, in habitatione gentium. Ibi exte-
 dam calciamentum meum, non inde fugiant discipuli mei,
 excutientes puluerem de pedibus suis, sed ibi eant exten-
 dentes calciamentum suum, ut dicatur de eis: Quam spe-
 ciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bo-
 na. Haec autem & nobis eueniet ut euadamus calores Sodo-
 miticos, & flammis sancti spiritus accendamus, si Allo-
 phylos conemur euincere, & eos quotienscumque contra
 nos arma corripuit, id est, immundos spiritus subiugare
 nitamur, ut merito dicamus, Mihi Allophyli subditi sunt
 Quibus subditis, quis deducet nos in ciuitatem munitam,
 nisi filius dei. Aut quis deducet nos in Idumaea, nisi domi-
 nus Iesus Christus. Ipse enim dat nobis auxilium. Vnde no-
 bis dat auxilium: de exultatione an de tribulatione? De tri-
 bulatione, inquit, quasi qui dicat non meretur auxilium
 consequi, qui se tribulantem non exhibet Christo, & credi-
 derit, quia uana salus est in homine. In deo enim facimus
 uirtutem. Quam uirtutem? Ut uicia per consuetudinem subiu-
 gentur, & uirtutes animi sublimentur. His incubentes stu-
 dijs, in deo faciamus uirtutem, & ipse ad nihilum rediget

tribulantes nos, qui regnat in secula seculorum Amen.

In sinem psalmus David. CVIII.

DEus laudem meã ne tacueris, quia os peccatoris
& os dolosi super me apertum est. Locuti sunt
aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odi
circumdederunt me, & expugnaverunt me gratis. Pro
eo ut me diligenter detrahebant mihi, ego autẽ orabam.

Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium
pro dilectione mea. Constitue super eum peccatorem
& diabolus stet à dextris eius. Cum iudicatur exeat cõ
demnatus, & oratio eius fiat in peccatum. Fiant dies
eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter. Fiant
filij eius orphani & uxor eius uidua. Nutantes trans
ferantur filij eius & mendicent, eijciantur de habitatio
nibus suis. Scrutetur scenerator omnem substantiam
eius & diripiant alieni labores eius. Non sit illi adiu
tor, nec sit qui misereatur pupillis eius. Fiant nati eius
in interitum, in generatione una deleatur nomen eius.

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspe
ctu domini, & peccatum matris eius non deleatur.

Fiant contra dominum semper, & dispereat de terra
memoria eorum, pro eo quod non est recordatus facere
misericordiam. Et persecutus est hominem in opem &
mendicum, & compunctum corde mortificare. Et di
lexit maledictionem & ueniet ei, & noluit benedictio
nem, & elongabitur ab eo. Et induit maledictionem
sicut uestimẽtum & intrauit sicut aqua in interiora eius,
& sicut oleum in ossibus eius. Fiat ei sicut uestimentũ
quo operitur, & sicut zona qua semper præcingitur.

Hoc

Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud dominum
 & qui loquuntur mala aduersus animam meam. Et tu
 domine fac mecum propter nomen tuum, quia suavis est
 misericordia tua. Libera me quia egenus & pauper
 sum ego, & cor meum conturbatum est intra me. Sicut
 umbra cum declinat ablatum sum, & excussus sum sicut
 locuste. Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro
 mea immutata est propter oleū. Et ego factus sum op
 probriū illis, uiderunt me et mouerunt capita sua. Ad
 iuuā me domine deus meus, saluū me fac propter miseri
 cordiam tuā. Et scient quia manus tua hæc, & tu do
 mine fecisti eam. Maledicent illi & tu benedices, qui in
 surgunt in me confundantur, seruus autem tuus letabitur.
 Induantur qui detrahunt mihi pudore, & operi
 antur sicut diploide confusione sua. Confitebor domi
 no nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eū.

Qui astitit à dextris pauperis, ut saluam faceret à per
 sequentibus animam meam.

COMMENTARIUM.

VEnimus ad psalmum centesimum octauū, quem
 Apostolus Petrus interpretatur in Iudam Ischa
 rioten. Huius nos pedissequi uiam quam ipse de
 peruit ambulemus. homo perfectus interiorem suum al
 loquitur, dicens: Deus laudem meam ne tacueris, quasi
 qui dicat: homines uituperationes in me excitant falsas.
 Tu deus meus laudem meam non taceas. Redi ad consci
 entiam tuam o homo dei, qui Christum sequeris. Et cum
 os peccatoris & dolosi super te apertum fuerit, gratula
 re, securus esto. Quia os peccatoris ad uituperationem

tuam aperitur in terra, & ad laudem tuam os Dei aperitur in cælo. Loquantur aduersum te, sicut pharisæi contra dominum lingua dolosa, & sermonibus odij circum eant te, & expugnent te gratis. Nota tibi gratis non uitio tuo sit, non culpa tua sit, sed eorum mendacium ueritati tuæ seruiat. Seruit enim mendacium ueritati, si famam non timeas hominum. Nihil enim agit falsus testis, nisi ut ipsam commaculet. Si times hoc, seruus effectus es: si non times liber es. Time ergo solum Deum, & de bona conscientia præsumens, sentiat se propositi tui fama esse ancillâ, & eam compelle seruire magis quam imperare uirtuti. Nam si eam timueris, eris omnium qui ob tractare poterunt seruus. Et timebis uerum dicere, ne de te falsa confingant. Dic as forsitan: Et quid faciam si uulnerauerint opinionem meam. Hoc fac quod iste fecit, cuius carmen exponis: Pro eo, inquit, ut me diligenter detrahebant mihi, ego autem orabam. Ostendit tibi quid facias. Nunc ad maledictiones accedentes, caueamus exitum rerum, ne ad homines ista dirigamus, & putemus nobis hanc regulam datam, quo maledicamus eos qui nos iniquo odio persequuntur. Hoc euangelicus magister omnino prohibuit, unde ad principem maliciæ currendum est animo. Et quotienscunq; maledictiones cantaueris, ipsi eas quem maledixit dominus decantabis. Ipse enim ponit aduersum nos mala pro bonis, siue dum bona operamur, quia mala nobis per suum excitat zelum. Siue dum idola ostendit, mala pro bonis ostendit. Siue dum concupiscentias carnis exagitant, cum sint mala omnia opera concupiscentiæ, ille ipsa mala pro bonis ostendat,

& odium pro dilectione immittit, ita ut uideatur nobis
 amare ac diligere, cum ad peccatum tribuit facultatem,
 Constitue aduersus eum peccatorem. Quomodo stare po-
 test hoc diligenter ausculta. Aduersum me constituit di-
 scipulum meum, aduersus eum constituatur discipulus e-
 ius. Et sit persecutor diaboli, qui persecutor extiterat Chri-
 sti, & stet diabolus à dextris eius ad confutandum, & ad
 conuincendum. Stetit diabolus à dextris Pauli, ita ut iudi-
 cans eum Paulus, faceret eum à se exire condemnatū, &
 totā orationē & consiliū eius statueret in peccatū. Ipse fe-
 cit dies eius paucos. Paulo enim gentib. predicante, non
 multo tēpore obtinuit principatū in tēplis. Post hæc ces-
 savit princeps esse sup gentes, & magisteriū eius accepit
 ille qui dicebat: Ego sum magister gentiū, in fide & ueri-
 tate. Ille enim fuerat magister gentiū, in infidelitate et fal-
 lacia. Tūc ij quibus dictū fuerat à domino: Vos de patre
 diabolo estis, deiecto incredulitatis rege facti sunt orpha-
 ni, facta est et uxor diaboli uidua. Sicut enim uni uiro de
 sponsata est ecclesia per fidē, sic per infidelitatē nō spon-
 sa sed uxor est potestas incredulitatis, quæ dabat pontifi-
 cū dominādi sacerdotibus templorū, siue synagoge, seu
 hereticorum ecclesijs. Hæc potestas deiecto diabolo effi-
 citur uidua, ita ut anathemati filij eius eijciantur ut mēdi-
 cent. Perscrutatur scenerator dominus noster omnē sub-
 stantiam eius, exigit ab ea, id est, ab ipsa potestate usuras
 uerbi prudentiæ, quibus illa male usa est. Diripiunt alie-
 ni omnes labores eius, ostenduntur iniuste docuisse, iniu-
 ste scripsisse, iniuste fabricasse. Et ista omnia diripiunt a-
 lieni à societate eiusdem potestatis, quæ potestas deficiēs
 in

in ipso diabolo deum adiutorē penitus nō habet. Nec est qui misereatur orphani eius: in generatione una, id est, in solo populo Christiano deletur nomen eius. Ibi in memoriam redit iniquitas patrum eius. Cottidie legitur in ecclesia in conspectu dei: quanta mala fecerunt Christo, apostolis & martyribus, & peccatum matris eius populi, hoc est, peccatū potestatis eius non deletur. Sed fit contra dominum semper, & perdet de terra memoriam. Ecce perijt potestas persecutorum, quia ipsi rerum domini serui sunt Christi. Perijt ergo de terra potestas. Illa quæ non est recordata, ut faceret misericordiam, sed persecuta est hominem. Quem hominē? Pauperē, inquit, & mendicum. Christum utiq; & in passione & in suorum martyrio. Dilexit maledictionem Adæ quæ per Christum auferitur, & ueniet ei: noluit benedictionem quæ per Christum affertur, & utiq; elongabitur ab eo. Nota ex arbitrio euenisse ut nollet, propter hæresim, quæ dicit deum alios prædestinasse ad benedictionem, alios ad maledictionem. Hic enim ex dilectione sua maledictionem habere probatur, & nolle suum benedictionis præmium non habere. Vnde & adiecit, quod ipse se induerit maledictionem, sicut uestimentum. Sicut enim per fidem dicitur nobis: Christum induistis, ita per infidelitatem induit se homo maledictum, id est, diabolum, qui intrat sicut aqua sanctis ad liberandum, ita istis ad necandum. Et sicut oleum sanctis ad exhilarandum, ita impijs ad tribulandum, fitq; eis ipsa maledictio sicut uestimentum quo indutisunt, & sicut zona quæ præcinguntur. Hoc opus eorū qui detrāhūt fidei catholicæ, & qui quærūt mala san-
ctis

His & orthodoxis definitionibus, quib. dominus facit misericordiam propter nomen suū. Quia et si peccator sit, quicumq; tamen propter hoc quod rectæ fidei est misericordiam consequitur: Si cor eius conturbatum fuerit de timore iudicij, et excussus fuerit de manu peccati sicut locusta, & genua eius infirmētur in ieiunio, et caro eius immutata fuerit à pinguedine destituta, tunc inueniet misericordiam: qui licet dicat, & uere dicat: Viderunt me, et mouerunt capita sua, sicut pharisæi Christo, ita demonia in Christiano. Dū pateretur enim Christus, pharisæi mouerunt capita sua insultantes, & dum passionibus premittur Christianus, uident eum demones consentientem & insultant ei. Sed argutus dei seruus clamat: Adiuua me domine, ut sciant quia manus tua mecū, & tu domine fecisti ea. Ea isto loco sic accipe, sicut dixit Pilato dominus: Nō haberes potestatem, nisi data tibi esset desuper, ita paruæ & nos relinquitur tentationi. Et ideo ait: Tu domine fecisti ea, ut moueant super me capita sua. Sed quia fidelis es, & nō pateris nos tentari supra quā possumus, fac ut induantur, sicut diploidem confusionem. Diploides est siue chlamydis in quadruplici amictu, siue quæcūque alia species, quæ in ante duplex est, et à tergo duplex. Ergo quadrifariā confusionē induuntur demones, quando nos quadrifariam euangeliorū liberationem arripimus. In qua confitemur domino nimis in ore nostro, et in medio multorum laudamus eum confitentes. Et quia ipse est qui stat à dextris pauperis, ut saluet à persequentibus animas nostras Christus filius dei, qui regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Psalmus

Psalmus ipsi Dauid. CIX.

Dixit dominus domino meo sede à dextris meis.
Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum
tuorum. Virgam uirtutis tuæ emittet domi-
nus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.
Tecum principium in die uirtutis tuæ, in splendorib. san-
ctorum ex utero ante luciferum genui te. Iurauit domi-
nus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum se-
cundum ordinem Melchisedech. Dominus à dexteris
tuis, confregit in die iræ suæ reges. Iudicabit in natio-
nibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra mul-
torum. De torrente in uia bibet, propterea exalta-
bit caput.

COMMENTARIUM.

Centesimi noni psalmi caput, & à Phariseis Chri-
stus inquit, dicēs: Si dauid in spiritu uocat Chri-
stum dominum, dicens: Dicit dominus domino meo, sede
à dextris meis. Si ergo inquit, uocat eum dominū Dauid,
quomodo eius est filius. Interrogantis est ista oppositio,
non negantis. Nos enim eum et dei filium ante luciferum
ex deo deum genitū credimus: & Dauid eum filium per
partū uirginis Mariæ profiteamur, qui ascendens in cœ-
lis, sedet ad dexterā patris, unde uenturus est iudex. Ha-
bebit inimicos suos scabellum pedum suorū, secundum
quod & Apostolus dicit: Cū euacuerit omnē principatū,
potestatem & uirtutem: tunc oportet illum regnare do-
nec ponat omnes inimicos suos sub pedib. eius. Cuius ini-
micos si interrogas, respondebit tibi, eius sine dubio, cu-
ius uirgam uirtutis misit dominus ex Sion. Virga uirtu-
tis,

tis, hominis corpus est ex uirgine nati, quam uirgam ex
 Sion misit dominus, ut dominetur in medio inimicorum
 suorum. Non ergo sicut damnabilis Photinus credit, ex
 Mariæ partu sumpsit exordium, sed ante luciferum est
 ex patris ore progenitus. Hic qui per mysterium panis
 ac uini sacerdos factus est in æternum, secundum ordinē
 Melchisedech, qui panem & uinum solus obtulit in sa-
 cerdotibus, dum Abraham uictor reuerteretur de præ-
 lio. Videamus nunc quomodo à dextris eius, constracti
 sunt in die iræ eius reges. A dextris domini in cruce posi-
 ti fixus erat latro, quem sibi uindicabant reges & prin-
 cipes tenebrarum. Hos confregit in die iræ suæ. In die u-
 tiq; iræ, quam patiebatur eorum qui eum crucifigebant,
 Et constractis his principibus cōquassauit capita multa,
 ita ut capitales criminosi dicerent, homicida per fidem
 uno uerbo saluatus est. Quare non & nos credamus? In
 cruce positus ille unus, multos nos in terra numero eo-
 piofo conuertit. Per illum qui de torrēte in uia bibit. De
 torrente iracundiæ Iudæorum in uia bibit calicem pas-
 sionis. In uia immaculata ambulans, conquassauit capita
 dæmonum in terra in corpore constitutus. Et exaltauit
 caput hominis tum à confusione erigit, à confusione uti
 que primæ præuaricationis. Et nisi filius dei in uia bibisset,
 non exaltasset caput hominis deiectum ad terras. Nō
 ergo dicas, quia conquassauit capita criminum, Christus
 ipse exaltauit caput. Non enim dixit exaltauit caput su-
 um, sed simpliciter ait: Propterea, inquit, quod dijudica-
 uit deus in nationibus, & impleuit ruinas dæmonum. Ut
 ubi abundauit iniquitas eorum, superabundaret Christi
 gratia.

gratia. Et quia bibit calicem passionis de torrente seditionis, in illa uia qua dicit ego sum uia, propterea exaltauit caput in libertate ligni crucis, quod fuerat deiectum in preuaricatione ligni concupiscentiæ. Agamus ergo ipsi gratias, qui regnat cum patre unus deus cum spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Alleluia. CX.

Confitebor tibi domine in toto corde meo, in consilio iustorum & congregatione. Magna opera Domini, exquisita in omnes uoluntates eius.

Confessio & magnificentia opus eius, & iusticia eius manet in seculum seculi. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Memor erit in seculum testamenti sui, uirtutem operum suorum annuntiabit populo suo.

Vt det illis hereditatem gentium, opera manuum eius ueritas & iudicium. Fidelia omnia mandata eius, confirmata in seculum seculi, facta in ueritate & equitate. Redemptionem misit dominus populo suo, mandauit in æternum testamentum suum. Sanctum & terribile nomen eius, initium sapientiæ timor domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eum, laudatio eius manet in seculum seculi.

COMMENTARIUM.

Centesimus decimus psalmus in consilio sanctorum confitetur magna opera Domini natiuitatis, passionis, resurrectionis, & in coelos ascensionis. Magna hæc opera domini, magna & exquisita in omnibus uoluntatibus eius. Magna sunt quidem omnia opera eius

ab initio seculi, sed ista non solum magna, sed & exquisita in omnibus quæ ab initio uoluit & fecit. Confessio trinitatis & magnificentia deitatis, opus eius, iusticia eius immutabilis perseuerat in secula seculorum, in qua iusticia, memoriam fecit mirabilium suorum, dicens: Hæc quotienscunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Quando hoc dixit, misericors & miserator dominus? Tunc sine dubio, quando escam dedit corporis sui timentibus se. Et hoc testamentum memor erit Dominus in æternum, per quod uirtutem operum suorum annüciauit populo suo. Per quod dedit eis hereditatem gentium, per quod non in fantasmate ut anathemabilis Manichæus somniatus est, sed & in ueritate in iudicio, & quæcunq; leguntur mandata eius fidelia & sancta sunt. Confirmata in Christi manentia in seculum seculi, quia facta sunt in ueritate. In ipso utiq; domino nostro Iesu Christo completa, & in eius æquitate sunt custodita, quando redemptionem per apostolos misit populo suo dicens: Ite baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos custodire omnia, quæ mandauit uobis. Quia fidelia omnia mandata sunt, in quibus mandatis ita sanctum, & ita terribile est nomen eius, ut initium sapientie huius timor sit domini. Nam qui sine timore est, incidit in malum, qui autem timorem dei habet, caput sapientie habet, per quem intellectum habebit bonum, ita ut laus eius maneat in seculum seculi. Manens in timore dei, habebit in Christo laudem, & ipsa laus manet in secula seculorum, Amen.

z

Alleluia

Alleluia reuerſionis Aggei & Zachariae. CXI.

Beatus uir qui timet dominum, in mādatiſ eius uolet nimis. Potens in terra erit ſemen eius, generatio rectorum benedicetur. Gloria & diuitiae in domo eius, & iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.

Exortum eſt in tenebris lumen rectis, miſericors & miſerator & iuſtus. Iocundus homo qui miſeretur & commodat, diſponet ſermones ſuos in iudicio, quia in aeternum non commouebitur. In memoria aeterna erit iuſtus, ab auditione mala non timebit. Paratum cor eius ſperare in Domino, confirmatum eſt cor eius, non commouebitur donec deſpiciet inimicos ſuos. Diſperſit dedit pauperibus, iuſticia eius manet in ſeculum ſeculi, cornu eius exaltabitur in gloria. Peccator uidebit & irafceſtur, dentibus ſuis ſremet et tabeſcet, deſiderium peccatorum peribit.

COMMENTARIUM.

Vir dei Heſdra propheta cum recapitularet omnem legem, dei nutu quaedam adiunxit, Vnde etiam Aggeo & Zachariae iſtum titulum conſecrauit. Canamus ergo centeſimum undecimum pſalmū, & demus laudem eius, quaſi in uno uiro perfecto omnibus ſanctis, ut quod de uno dixerimus, ſit de omnibus dictum. Et quod ſingulariter fuerit explanatum, uniuerſalis ſanctitas capiat. Beatus uir qui timet dominum. Finem praeteriti pſalmi praſentis principio collocauit, ut hoc quod dixit illius ſine, laudem timentis dominum manere in ſeculum ſeculi, hic in principio ipſi qui timet dominum beatitudinem applicaret, cuius beatitudinis & ſpecies

species declararet et facta. Quis ergo qui timet dominū
 Sine dubio, qui mandata eius cupit nimis, potens erit se-
 men eius in terra non in petrosa, nec secus uiam, nec in
 ter spinas, sed in terra bona. Potens est & generatio,
 quæ ex ipso semine nascitur, semper in benedictione e-
 rit. Gloria & diuitiæ in domo eius. Audiamus Dei sapi-
 entiam alloquentē: Et si diuitiæ, inquit, diligentur in hac
 uita, quid sapiētia locupletius quæ omnia possidet? Qui
 ergo sapientiam intra domum corporis sui habere me-
 ruerit, habet intus gloriam. Habet & diuitias non cadua-
 cas, non quas tinea exterminat, non quas fures rapiunt,
 sed illas diuitias, quas memorat in seculum seculi perma-
 nere, per quas orietur in tenebris huius mundi lumen re-
 ctis corde, quorum uidentes homines opera, glorificent
 patrem qui est in cœlis, sit tantum misericors & misera-
 tor homini. Sicut sibi uult homo effici dominum, sit pius
 sit iocundus, misereatur & cōmodet, & in iudicio non
 personam inopis confundat, & potentis accipiat, quod
 si non fecerit in æternū non cōmouebitur. Memoria au-
 tem eius æterna erit, & dum cœperit tuba sonare de cœ-
 lo, dum cœperit ignis strepitu gehēnæ frendentibus glo-
 bis flammæ euomere, hic penitus non timebit. Quare
 Quia paratum semper fuit cor eius sperare in domino.
 Ideoq; confirmato corde non cōmouebitur, donec uide-
 at inimicos suos in ipsum mitti incendiū. Omnes scilicet
 immundos spiritus, qui ab inimicitijs, quàm diu sumus in
 isto corpore, omnino nō cessant. Verū quia, ut dixi, si u-
 num aliquem beatum istum uirū in isto opere nominat,
 omnibus applicabitur, qui eiusdem facti similitudinem

perpetrant: sic dicam in beato Laurentio hæc omnia & prophetata & facta. Dispersit enim omnia, et dedit pauperibus, non reposuit, non occultauit, dispersit & dedit pauperibus. Ideo iusticia eius temporalis non est, sed permanet in æternū, & cornu eius, id est, Christus eius, qui in ipso regnat, exaltatur in gloria. Hoc peccator uidit rex amarissimus, uidit quoniam dispersit et dedit pauperibus, dentibus cœpit fremere & tabescere, sed desiderium peccatoris perijt. Desiderium autem iusti martyris, manet in secula seculorum, Amen.

Alleluia alleluia. CXII.

LAudate pueri dominum, laudate nomen domini. Sit nomen domini benedictum, ex hoc nunc & usque in seculum. A solis ortu usque ad occasum laudabile nomen domini. Excelsus super omnes gentes dominus, & super cœlos gloria eius. Quis sicut dominus deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra. Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem. Ut collocet eum cū principibus, cum principibus populi sui. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum letantem.

COMMENTARIUM.

VEnite pueri, nolite expectare, nolite dicere nondum senes sumus. Ordo nascendi est, ordo uero moriendi non est. Venite ergo pueri, non ad laborem alicquem, sed ad laudem. Laudate pueri dominum, laudate nomen domini in Christo. In ipso enim nomen domini benedicitur, ex hoc nunc & usque in secula. Non in Iudæa sola, sed in omnem terram à solis ortu usque ad occasum

laua

laudabile est factum in Christo nomen domini. Antea enim quot gentes, tot & sectæ tot & dii, sed ab aduentu domini Iesu Christi, ita hæc omnes superstitiones à gentibus renunciate sunt, & unum laudant deum et confitentur in Christo. Ipse est enim excelsus super omnes gentes dominus, cuius in terra quidem magna humilitas extitit, sed super cælos magna est gloria eius. Quis enim sicut Dominus deus noster qui in altis habitans, & humilia respicit, non sicut de tecto attendit ad terram, sed quum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam serui suscipiens, ut suscitaret de terra inopem illum cui dixerat iratus: Terra es & in terram ibis. Hunc suscitauit de terra inopem, quia perdidit diuitias uitæ æternæ & paradisi. Hunc de stercore erigit in Christo, & collocauit eum cū principibus, id est, cum Apostolis, qui sunt principes populi Dei. Et quis est qui collocauit eum? ille sine dubio qui eum assumpsit, filius utique Dei filium hominis. Vbi collocauit eum cum principibus populi? Sine dubio ubi fecit habitare in domo eam quæ sterilis fuerat, habitare in domo, id est, ipsam domum fieri, & dixit ei: Latere sterilis quæ non parit, quia multi filij deserte magis quàm eius quæ habet uirum, et fecit eam matrem in filijs exultantem. Sanctam utiq; ecclesiam, in qua trinitas regnat patris & filij & spiritus sancti, in unitate deitatis, nunc & semper,
 & in secula seculorum,
 Amen.

Alleluia Alleluia. CXIII.

IN exitu Israel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. Facta est Iudaea sanctificatio eius, Israel potestas eius. Mare uidit & fugit, Iordanis conuersus est retrorsum. Montes exultauerunt ut arietes, et colles sicut agni ouium. Quid est tibi mare quod fugisti, et tu Iordanis quia conuersus es retrorsum. Montes exultastis sicut arietes, et colles sicut agni ouium. A facie domini mota est terra, a facie dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum. Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Super misericordia tua & ueritate tua, ne quando dicant gentes ubi est deus eorum. Deus autem noster in caelo, omnia quaecumque uoluit fecit. Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum.

Os habent & non loquentur, oculos habent & non uidebunt. Aures habent & non audient, nares habent & non odorabunt. Manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Domus Israel sperauit in domino, adiutor eorum & protector eorum est.

Domus Aaron sperauit in domino, adiutor eorum et & protector eorum est. Qui timent Dominum sperauerunt in domino, adiutor eorum & protector eorum est. Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis. Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron.

Benedixit omnibus qui timent Dominum, pusillis cum maioribus. Adijciat dominus super uos, super uos & super

super filios uestros. Benedicti uos à Domino qui fecit
 cœlum & terram. Cœlum cœli Domino, terram au-
 tem dedit filijs hominum. Non mortui laudabunt te
 Domine, neq; omnes qui descendunt in infernum. Sed
 nos qui uiuimus benedicimus Domino, ex hoc nunc &
 usq; in seculum.

COMMENTARIUM.

Videamus in exitu Israel de Aegypto, quomodo
 profecta sit domus iacob de populo barbaro.

Quomodo facta sit Iudæa sanctificatio eius. In
 Bethleem Iudææ nascitur Christus, qui sanctificat eos qui
 fugiunt Pharaonem, & sequentes Moysen, id est, legem
 Dei, ueniunt ad aquam, per ipsam transeuntes exeunt ad
 locum quietis & silentij, qui alio nomine locus desertus
 dicitur. Desertus utiq; à sceleribus mundi, ibi inueniunt
 manna uenientem de cœlis. Sanè cum uenissent ad mare
 credentes, mare eos uidit & fugit Fugit ut præberet cre-
 dentibus transitum, & inimicis eorum aptaret interitiũ.
 Similiter & Iordanis conuersus post se, & ipse, ut transi-
 tum Dei populo præpararet. Sine aqua enim nec terra
 Aegypti fugitur, nec terra repromissionis intratur. ut
 quid tamen mare fugerit diximus, & Iordanis quare
 conuersus est retrorsum exposuimus. Nunc uideamus
 montes, quare exultant, ut arietes, & colles uelut agni
 ouium. Nunquid montes, terra & saxa ipsa exultant. Sed
 montes sunt prophetae, qui uident uoces suas impletas in
 Christo, qui locuti sunt altitudines dei. Gaudet enim pro-
 phetae ut arietes, in omnibus gaudent, uidentes pasto-
 rem natum, qui animam suam ponat pro ouibus, & sic

gaudent sicut arietes. Colles uero sic gaudent, sicut agni ouium. Hij utiq; colles sunt, qui humilem scientie locum tenent, nihil scientes nisi aut signare frontem, aut nomen domini inuocare, ita gaudent sicut agni ouium. Oues scientiam & sui habent & uocem pastoris audiunt & cognoscunt eum, & sequuntur eum quocunq; uadit. Agni uero ouium suarum uoces intelligunt, quia adhuc pastorem intelligere nequeunt, tamen per oues, id est, matres suas, sequuntur & ipsi pastorem Dominum Iesum Christum. Ante cuius faciem commota est terra, quando conuertit solidam petram in stagna aquae, id est, saxea corda fecit aquas ex uentre suo producere, salientes ad uitam aeternam, & rupem, id est, inaccessibile saxum incredularum gentium pectus conuertit ad fontes aquarum. Hec in figura facta sunt, ut historia Exodi loquitur, & psalmus iste testatur, sed scripta sunt ista, ait Apostolus, non ad eorum narrationem, sed ad nostram edificacionem, in qua clamamus domino, dicentes: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloria. Non per merita nostra, sed pro misericordia tua concede, ut non dicat increduli, ubi est deus eorum. Exurge a mortis & ascende in caelo sursum, quia tu es qui regnas in caelo et in terra, & omnia quae uolueris operaris. Nam idola gentium ex quocunq; metallo muta & surda & caeca sunt, similes illis sunt confidentes in eis. Nos autem omnes de domo Israel speramus in te domine, ut tu adiutor noster et protector noster esse digneris, qui memor nostri, de caelo descendens benedixisti nos. Benedixisti domum Israel, nascendo ex Maria. Benedixisti domum Aarō, fundendo sacerdotium.

Bene=

Benedixisti omnes timentes dominum, eligendo Aposto-
 los pusillos cum maioribus. Ibi erant Iacobus & Ioannes
 cum maioribus, utiq; cum essent pusilli, adiciat dominus
 super uos. Addat uobis Paulum, super uos & super filios
 uestros. Addat uobis populū credentiū. Benedixisti uos do-
 mino, qui fecit cœlū & terrā, Ipsum enim prædicatis qui
 fecit. Cœlū cœli domino, terrā dedit filijs hominū. Quic-
 quid cœleste est in mētibus, in actibus, in cogitationibus,
 hoc domino deputandū est. Quicquid aut̄ terrenum, qua-
 si mortale et miserū contemnendū, etiam si culpa careat.
 Est enim quicquid fuerit de terra mortale, in quibus non
 dignatur laudari dominus. Nec ab his laudari uult qui
 descendūt in inferno, id est, qui in inferioribus uitæ acti-
 bus degunt, sed qui uiuimus in eo qui dicit: Ego sum uita,
 nos benedicimus dominum. Si tamen uiuimus recedētes
 ab omni opere mortali, benedicimus patrē & filium &
 spiritum sanctū, qui regnat in secula seculorum Amen.

Alleluia. CXIII.

Dilexi, quoniam exaudiet dominus uocem oratio-
 nis mee. Quia inclinauit aurem suam mihi, &
 in diebus meis inuocabo. Circundederunt me
 dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Tri-
 bulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuo-
 caui. O domine libera animam meam, misericors do-
 minus & iustus, & deus noster miseretur. Custodiens
 paruulos dominus, humiliatus sum & liberauit me.

Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus
 benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte,
 cor meū à prauis affectibus, oculos meos à lachrymis, pe-

des meos à lapsu. Placebo domino in regione uiuorum.
COMMENTARIUM.

CAusas dilectionis domini explicat psalmista in cantico: Dilixi, inquit, dominū, quia cum circumdarent me dolores mortis, et suggestiones demonum circūuallarent me, Ego ad tribulationem iui, ipsam qua estui, ipsam inueni, & sic nomē domini inuocaui. Ne scio quo enim modo, quando letitiam inuenimus, nomen domini de summis labijs inuocamus. Tribulationē uero, aut ipsi nobis per abstinentiam & poenitentiam excitantes, aut casu aliquo incurrētes, talis clamor cordis nostri excutitur, ut ad ipsas excelsi dei aures attingat. Tamē uideamus quid fecit, ut liberationē domini mereretur. Opus est enim nobis qui uolumus liberari, scire quid fecerit, qui se liberatum annunciat. Dic nobis, quid fecisti, ut te dominus liberaret? Humiliatus sum, inquit, & liberauit me. Concordat euangelijs ista sententia. Dicit enim in euangelijs liberationis ipsius magister & dominus, quia omnis qui se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur. Tenenda est humilitas, ex qua liberatio & exaltatio aeterna conquiritur. Per ipsam enim eripitur anima à morte, & oculi liberantur à lachrymis, id est, nihil poenitendum admittunt. Et pedes liberantur à lapsu. Stant enim humiles in proposito sanctitatis, qui ut placeant domino in regione uiuorū, perseuerant stantes in regione mortalium, ut transeant de morte ad uitam, per dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat in secula seculorum Amen.

Alleluia.

Alleluia. CXV.

CRedidi propter quod loquutus sum, ego autē humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Qui retribuā domino, pro omnibus quę retribuit mihi. Calicē salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Vota mea domino reddā corā omni populo eius, preciosa in cōspectu domini mors sanctorū eius. O domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus & filius ancillę tuę. Dirupisti uincula mea tibi sacrificabo hostiā laudis, & nomen domini inuocabo. Vota mea domino reddā in conspectu omnis populi eius, in atrijs domus domini in medio tui Hierusalē.

COMMENTARIUM.

ANtequam dicat quid locutus sit, fidem suā exponit: Credidi, inquit. Quid credidisti: Natum & passum, & quia credidi, ideo humiliatus sum nimis. Cum autē credidi hoc locutus sum, si dominus rerum exinanivit seipsum, & pro me formā serui suscepit, quid ego miser faciam? Quid retribuā domino pro omnibus quę retribuit mihi? Quantumuis dicat se homo seruire ad uicissitudinem beneficiorum eius, Omnis homo mendax est. Quid enim dignum retribuet homo domino, nisi forte passionem passione compensans? Calicem salutaris accipiam & nomen domini inuocem. Preciosa est enim in conspectu domini mors sanctorū eius: Si tamen in ipsa morte doceat se seruum dei, & filium ancillę eius. Ancilla dei est disciplina sancta. Qui enim in fine corporis dixerit domino ueraciter: O domine ego seruus tuus, id est non te contempsi, & filius sum ancillę tuę, id est, discipli
na tuę

ne tuæ uelut filius obtēperauī, Disrumpet dominus uin-
cula eius quibus à diabolo implicatur, & sacrificat deo
hostiam laudis, ita ut uota sua domino reddat in atrijs do-
mus domini, in conspectu omnis populi eius, id est, in eo-
rū conspectu, qui populus dei est, non populus huius mū-
di, ut uidear ab hominibus ad perditionē laboris sancti,
coram sanctis qui gloriantur in medio tui Hierusalem, in
qua Imperator est Christus, qui regnat cum patre & spi-
ritu sancto, per omnia secula seculorum Amen.

Alleluia alleluia. CXVI.

Laudate dominum omnes gentes, laudate cum om-
nes populi. Quoniā confirmata est super nos mi-
sericordia eius, et ueritas domini manet in æternū

COMMENTARIUM.

Laudate dominum omnes gentes. Exclusi sunt Iu-
dei, qui tulerunt clauem regni cœlorum, nec ipsi
ingrediebantur, nec uos ingredi permittebant.

Omnes laudate dominum, qui absq; personarū acceptio-
ne omnes homines uult saluos fieri. Omnes gentes lauda-
te, quoniam confirmata est super nos misericordia eius.
Exclusit enim merita nostra, & induxit super nos mise-
ricordiam suam, quam confirmauit super nos per indul-
gentiam omnium peccatorum, credentibus & pœniten-
tibus sit promissa. Veritas ipsa domini manet in æternū.
In hoc enim confirmatio misericordie eius pietatis osten-
ditur, in quo corrigentes à peccato, ueniam nos & indul-
gentia comitantur, nostrumq; desinere à peccato, dei in-
dulgere est, cui gloria per omnia secula
seculorum Amen.

Alleluia

Alleluia alleluia. CXVII.

Confitemini domino quoniã bonus, quoniã in se-
culum misericordia eius. Dicat nũc Israel quo-
niam bonus, quoniã in seculũ misericordia eius.

Dicat nunc domus Aaron quoniam bonus, quoniam
in seculum misericordia eius. Dicant nunc qui timent
dominum, quoniam in seculum misericordia eius. De
tribulatione inuocaui dominum, & exaudiuit me in lati-
tudine dominus. Dominus mihi adiutor, non timebo
quid faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor, et ego
despiciam inimicos meos. Bonum est confidere in do-
mino, quã confidere in homine. Bonum est sperare in
domino, quã sperare in principibus. Omnes gentes
circumderunt me, & in nomine domini quia ultus sum
in eos. Circundantes circumdederunt me, & in nomi-
ne domini quia ultus sum in eos. Circumdederunt me
sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis, & in nomi-
ne domini quia ultus sum in eos. Impulsus euersus sum
ut caderem, & dominus suscepit me. Fortitudo mea
& laus mea dominus, & factus est mihi in salutem.

Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.

Dextera domini fecit uirtutem, dextera domini exalta-
uit me, dextera domini fecit uirtutem. Non moriar sed
uiuã, & narrabo opera domini. Castigã castigauit me
dominus, & morti non tradidit me. Aperite mihi por-
tas iustitiæ, ingressus in eas cõfitebor domino, hæc porta
domini, iusti intrabunt in eam. Confitebor tibi quoniã
exaudisti me, & factus es mihi in salutem. Lapidem
quem reprobrauerunt ædificantes, hic factus est in caput
anguli.

anguli. A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Hæc est dies quam fecit dominus, exultemus & letemur in ea. O domine saluum me fac & domine bene & feliciter prosperare, bene dictus qui uenit in nomine domini. Benediximus uobis de domo domini, deus dominus & illuxit nobis. Constituite diem solennem in condensis, usque ad cornu altaris.

Deus meus es tu & confitebor tibi, deus meus es tu & exaltabo te. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem. Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

COMMENTARIUM.

Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Licet in æternum regnet misericordia eius, tamen confessio in isto seculo poterit prodesse peccantibus. Post istud enim seculum, confessio penitus non ualebit ad ueniam. Itaque cum est tempus confitendi domino fateamur. Est enim in isto seculo paratissima misericordia eius. Si uis discere ita esse, docere te poterit & domus Israel, & domus Aaron. In scripturis omnibus ueteris testamenti ibi legis, quia quotienscunq; conuersus est populus ad confessionem et pœnituit, totiens est misericordiam consecutus. Quod si ad legendum incapax esse uideris, require homines qui timent dominum, & ipsi tibi ostendunt quomodo confitentibus parata sit misericordia eius. Nam & ego in tribulatione mea confessus sum, & inuocaui dominum, & exaudiuit me in latitudine. Verum quia & nos ipsi nobis hostes sumus, dum contra salutem nostram aliquid

conclu

concupiscimus, & nihilominus extra nos atios inimicos
 habemus uisibiles atque inuisibiles, oremus ut dominus
 nobis adiutor esse dignetur contra inimicitias istas quas
 memorauimus, & tunc demum non timebimus inimicos no-
 stros. Melius est enim confidere in domino, quàm confidere
 in homine. Nota tibi confidentiã quam teneas Christiane
 Noli confidere in te, noli dicere, sic te liberum habere ar-
 bitrium, ut tu tibi in te ipso confidas. Habes quidem libe-
 rum arbitrium, sed noli de eo presumere, de deo præ-
 sume, quia uinci non potest, nam liberum arbitrium uin-
 ci potest. Bonum est confidere in domino, quàm confide-
 re in homine, aut in principibus. Si enim confidas in do-
 mino, tunc poteris dicere: Omnes gentes circunderunt
 me, et in nomine domini ultus sum eos: Hoc libertas arbi-
 trij dicere nõ potest, aut si dixerit, docebo eã aperte men-
 tiri, aut certe ab initio seculi det mihi qui sine dei auxilio
 euaserit, siue uisibiles, siue inuisibiles inimicos. Attende
 etiã in auxilio positus, quid accidat: Impulsus sum inquit,
 uersatus sum ut caderẽ, & dominus suscepit me. Et sub-
 iungat si potest: Fortitudo mea & laus mea libertas arbi-
 trij, & ipsa facta est mihi in salutẽ. Hoc si non potest di-
 cere, imo quia nõ potest iuste dicere, dicat se à domino sus-
 scipi, & fortunam omnẽ auxilijs diuinis ascribat. Eius
 enim dextera fecit uirtutem, si quam in nobis habemus.
 Eius dextera exaltat nos ex inferno inferiore. Ipse enim
 facit, ut uiuamus, & non moriamur, ut narremus opera
 eius. Ipse castigans castigat nos in misericordia, & morti
 non tradet nos. Nunc forte audiat me prædestinationem
 docens, & arbitrium hominum infringens, putet me li-
 bertatem

bertatem arbitrij ita excludere, ut peccantes existiment dei abiectione peccare. Quod peccamus, nostri arbitrij docebitur, qui contemnimus gratiam. Vide quanta libertas est arbitrij tui, negetur à seruo dominus, ut dicat homo deo: nolo tibi credere, & faciat sibi templum ubi idolum colat, aut synagogam ubi suum abneget saluatore. Quid ergo malum facimus, per libertatem incurrimus, quia non dignatur dominus iustus coacta seruitia. Si uero aliquid boni fecerimus, imputabimus largitori, qui bona omnia ad se confugientib. prestat, secundum illud quod ipse dignatus est repromittere. Omnis qui petit accipit, et qui querit inuenit, et pulsanti aperietur. Pulsemus ergo, & cum propheta in isto psalmo cantemus: Aperite mihi portas iustitiæ, & ingressus eas confitebor domino. Hæc nos clamamus adminiculis auxilijsq; diuinis, unde nobis uox responsionis eorum uidetur audiri: Hæc porta quam pulsatis non est homini libertate cõcessa, sed est in domini auxilio constituta, & soli iusti introibunt per eam. Cõfiteamur ergo domino, quoniã ipse exaudit nos & ipse nobis efficitur in salutem. Veniamus nunc ad lapidem quem reprobauerunt ædificantes. Hic lapis legitur in Daniele excisus sine manibus, id est, sine opera uiri natus ex uirgine. Aedificantes erant Iudei soli super uniuersam faciẽ terræ. Omnes enim gẽtes in destructione idolorũ morabantur, soli Iudei sub omnipotenti et uero deo ædificationem legis & prophetiæ tractabãt, quibus ab origine mundi per Moysen quid egerit circa humanũ genus, quid uẽ gesserint circa deũ homines notum faciẽs, & hoc notũ fecit, quod in nouissimis temporibus suscitaret

ret eis ex femore Iudæ regem Christum, de quo ipse Moyses diceret: ipsum audietis tanquã me per omnia, de quo iurauit deus pater ad Dauid, dicens: De fructu uetris tui ponã super sedẽ tuam. De quo iurauit ad Abrahamã, quod in femine tuo hereditabo omnes gentes, de quo per Esaiã dixit deus, quod uirgo in utero concipiet, & pariet Emanuel. Hæc & his similia multa in ueteribus libris inuenies, quæ & Iudæi ad ædificationem populi legentes ædificantes nominati sunt. Hij dum ædificant peruenerũt ad lapidem angularẽ, qui duos parietes amplecteretur, & duos conderet in semetipso. Et quia ipsi in uno pariete stare uolebant, reprobauerunt lapidem, qui non erat aptus ad unum, sed ad duos. Videns deus iniustam reprobationem hominum, ipse quod probauerat illis nolentibus ordinauit, & hunc lapidem ipse per se posuit in capite anguli, ut ex duobus testamentis, & ex duobus populis ædificatio surgeret, quam increduli relinquẽtes à deo derelicti sunt. Credentes autem super ædificãt supra fundamentum hoc, quod ex angulari lapide in capite anguli positum utraq; constringit & continet, & ipsum lapidem mirabilem in suis oculis habentes confitentur hũc esse diem, cui non succedit nox, quem horæ non diuidũt, quẽ umbra non impedit. Exultemus ergo & letemur in eo, qui à lumine uero nostras tenebras fugaturus illuxit, Benedictus qui uenit in nomine domini. Benedixit nos in domo domini, deus dominus & illuxit nobis. Nos ergo constituamus diem dominicam, in confrequentationibus usq; ad cornua altaris. In qua die dicamus deo: Deus meus es tu, et cõfitebor tibi, deus meus es tu, & exaltabo te.

A

Confite

Confitebor gemēs peccata mea, exultabo gaudens in dulgentia tua. Sic deniq; sequitur: Confitebor, quia exaudisti me, & factus es mihi in salutem. Et quasi qui sodales hortetur, ut sicut ipsi indulgēt est confitenti, et illis confitentibus dimittatur: Et uos, inquit, confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius, qui regnat in secula seculorum Amen.

Alleluia. CXVIII.

BEati immaculati in uia, qui ambulāt in lege domini. Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem in uis eius ambulauerunt. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Vtinam dirigatur uia mea ad custodiendas iustificationes tuas. Tunc nō confundar cū perspexero in omnibus mandatis tuis. Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici iudicia iustitię tuę. Iustificationes tuas custodiam, non me derelinquas usquequaq;.

IN quo corrigit adolescentior uiam suam, in custodiēdo sermones tuos. In toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis. In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Benedictus es domine, doce me iustificationes tuas. In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. In uia testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus diuitijs. In mandatis tuis exercebor, & considerabo uias tuas. In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos.

Retribue

Retribue seruo tuo, uiuifica me & custodia sermo-
nes tuos. Reuela oculos meos, & considerabo
mirabilia de lege tua. Incola ego sum in terra,
non abscondas à me mandata tua. Concupiuit anima
mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.
Increpasti superbos, maledicti qui declinant à mandatis
tuis. Aufer à me opprobrium & contemptū, quia testi-
monia tua exquisiui. Etenim sederūt principes, & ad-
uersum me loquebantur, seruus autem tuus exercebatur
in iustificationibus tuis. Nam & testimonia tua medi-
tatio mea est, & consilium meum iustificationes tue.

Adhesit pauimēto anima mea, uiuifica me secun-
dum uerbum tuum. Vias meas enunciaui &
exaudisti me, doce me iustificationes tuas. Viā
iustificationum tuarum instrue me, & exercebor in mi-
rabilibus tuis. Dormitauit anima mea præ tædio, confir-
ma me in uerbis tuis. Viam iniquitatis amoue à me, et
& de lege tua miserere mei. Viam ueritatis elegi, iudi-
cia tua non sum oblitus. Adhesi testimonijs tuis domine,
noli me confundere. Viam mandatorum tuorum cucur-
ri, cum dilatasti cor meum.

Legem pone mihi domine uia iustificationū tuarū,
& exquirā eam semper. Da mihi intellectu &
scrutabo legem tuā, & custodia illam in toto cor-
de meo. Deduc me in semitā mandatorū tuorum, quia
ipsam uolui. Inclina cor meū in testimonia tua, & non
in auaritiam. Auerte oculos meos, ne uideant uanita-
tem, in uia tua uiuifica me. Statue seruo tuo eloquium
tuum, in timore tuo. Amputa opprobrium meū quod

suspiciatus sum, quia iudicia tua iocunda. Ecce concipiui mandata tua, in æquitate tua uiuifica me.

ET ueniat super me misericordia tua domine, salutare tuum secundū eloquium tuum. Et respondebo exprobrantibus mihi uerbum, quia speraui in sermonibus tuis. Et ne auferas de ore meo uerbū ueritatis usquequaq; quia in iudicijs tuis supersperaui. Et custodiam legē tuam semper, in seculū & in seculū seculi. Et ambulabā in latitudine, quia mandata tua exquisiui.

Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi, & exercebor in iustificationibus tuis.

COMMENTARIUM.

Alleluia cū alphabeto inchoat, quod est magisterium dei in Alleluia, & eruditio hominibus tradenda in alphabeto. Dicamus ergo beatos et immaculatos Christi discipulos, quos usque hodie in uia sunt, qui est Christus. Ipse enim qui se dixit uia, ipse dixit eis: Mane te in me, sicut & ego in uobis. Ergo manēt isti beati, quia Apostoli immaculati, quia obtēperātes per omnia, in uia, quia in Christo sunt, ambulabant, quia in toto orbe terrarum eorū ambulat sancta doctrina, quæ est in lege domini. Primus beatitudinis gradus in Apostolis cōsummatum est: secundus nobis est reseruatus. Sicut enim in primo psalmo, Beatus est qui in lege domini meditabitur die ac nocte, legentem noluit negligentē. Nam qui legit, si nesciat quid legat, negliget. Deus enim sciri uult omnia suarum mysteria literarū. Et sicut quod scriptum non inuenies, si

queras

quæras incurris: sic quod scriptum est, si non inquiras, argueris. Beatus enim perfectus esse non poteris, nisi scrutatus fueris testimonia eius, & in tota corde exquirat eum. Non enim milites, negotiantes, terrena cogitantes, his studijs occupari possunt, non eis uacat, mundum custodiunt, eius totas partes agunt. Tu quid facis Christiane, si militas homini scrutare legem eius, quia si quid licet iam ignarus incurreris, morieris. Nescire enim legem nemini licet. negotiator es, inquire precia constituta, quia si nescis licet incurreris, non euades. Seruus Christi es, scrutare testimonia eius. Si enim illis non uacat, tu qui clericum aut religiosum profiteris, nec tibi forte uacare uis, legem suam deus cui debeat delegare responde. Noui isto loco multos dicere: ergo simplices non uidebunt regnum dei, qui scrutari ista non possunt. Audi charissime, a nullo deus quod non potest quæret, mutus non damnabitur de taciturnitate, nec æger culpabitur de labore. Voluntas sola sufficit deo, ubi possibilitas deest, ipsa reum efficit, ipsa sanctum, de his quibus uerè uoluit, & uerè non potuit. Ergo excusimus nos de uncino obiectionis, & à simplicibus utique eruimus te. Cum modo causas quas memorauit tractabo, qui nosti discutere, qui nosti species uestium, species uini, species cibi, species argenti. Ista & his similia, etiam si non possideas, nosti tamen & quid imposturæ habeant, & quid ueritatis obtineant discutis. Quid uicini tui agunt, non te latere uis, quid loquantur extranei, quid iudex ciuitatis senserit, quid noui constituerit Imperator quid agant orientales, quid occidentales, quid rustici per omnia rura quærantur, ista & multa his similia scruta-

ris, uenis ad mādāta dei, & tolles te & dices: Nihil melius nisi simpliciter uiuere. Ergo ne astutia ex contemptu concepta simpliciter uiuit, & quis domini sui iussa custodit, quæ custodire non poterit, nisi ante didicerit, dicente sancto spiritu per prophetam. Nisi quis didicerit iustitiā super terram, ueritatem non faciet. Et sicut maius est uoluntatem dei facere quā nosse, ita prius est nosse quā facere. Illud merito præcedit, hoc ordine. Et fieri potest ut obsequēdi uoto offēdat, qui qualiter obsequi debeat ante non didicit. Nobis ergo desiderantibus ac dicentibus, utinam dirigātur uia meæ ad custodiendum iustificationes dei. Non confundimur, dum respicimus ad omnia mandata eius. Si tamen confiteamur domino in directio-
ne cordis, in eo quod didicerimus iudicia iustitiæ eius. Tantum enim exigitur quantum sapimus, non quantum non sapimus, imò quantum sapere possumus, non quantum non possumus. Verum quia mandata, inquit tua custodi-
ri uis nimis, nō me derelinquas usquequaq;. Non est enim aliud ubi adolescentiæ uis corrigam, nisi in custodia ser-
monum tuorum. Videamus nunc orationem, qui orat non mentitur deo in uerbis orationis suæ: In toto, inquit, corde meo exquisiui te. Si uerum dicit non te repellet à mandatis suis: In corde, inquit, meo abscondi eloquium tuum, ut non peccem tibi. Non ergo ideo ad scientiam laboraui pertingere, et præcepta dei memoriter retinere, ut uiderer sciolus, et p scientiā inflatus superbia increpatione aptarer, sed ideo ut nō peccarē tibi: Doce ergo me ait, domine iustificationes tuas. Ad hæc respondebit tibi ille quem oras, ut doceret te iustitias suas: Hæc est, inquit,
iustitia

iustitia mea, ut omnia quæ uis ut faciat tibi homo, eadem
 tu homini facias. Si amplecteris iustitiam dei dices: In la-
 bijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui & in his de-
 lectatus sum, sicut in omnibus diuitijs. Videamus nunc
 quid est quod sequitur, in mandatis tuis me exercebo. Si-
 cut tyronia corpus exercet, ita animam diuina præcepta
 instituit. Docet enim ea qualiter pugnos caute suscipiat,
 qualiter fortiter reddat. Et considerabo, ait uias tuas, id
 est, attendo qualiter superasti, et ipsa imitabor exempla.
 Siquidem qui nos docuit: sic dixit: imitatores mei estote si-
 cut ego magistri: Non obliuiscar, inquit, sermones tuos.
 Vides quia obliuio res uitij est non naturæ: Retribue, in-
 quit seruo tuo. Quid tibi uis retribuui? Amoris, inquit, af-
 fectum ut uiuam. Et si tibi uitam dedero quid facies? Forte di-
 xit uiuam & epuler, leter, ædificæ, agros excolam, agam cau-
 sas, et cætera quæ cum tempore pereunt, non hoc dixit, sed quid
 ait, uiuam et custodiam sermones tuos. Verum quia inter api-
 ces tuos thesauros occultos sentio, quos inuenire non pos-
 sum, tu domine reuela oculos meos, et considerabo mira-
 bilia de lege tua. Caute sane accipiendum est quod adiecit:
 Incola. i. peregrinus ego sum apud te in terra. i. nihil ter-
 renum quero: quod quero, hoc mihi noli abscondere. Non
 abscondas à me mandata tua. Non enim concupiscit anima mea,
 nisi desiderare iustificationes tuas et quia scio te increpa-
 re superbos, aufer à me opprobrium. Superbi sunt enim,
 qui contemnunt dominum imperantem, & maledicti sunt
 qui declinant à mandatis tuis. Tuis sanè quia nobis pie
 agētibus, principes aeris huius deiectiones excogitant. Id
 circo adiecit. Quod ij principes, ait, aduersum me loque-

bantur. Ego uero seruus tuus exercebar in tuis iustificationibus. Nam & testimonia tua meditatio mea est, & cōfiliū meū iustificationes tuæ. Videamus quod consiliū secutus sis in iustificationibus domini: Adhæsit, inquit, pauiamento anima mea, hoc est, iacui in pauiamento, te domine deprecans, te exorans, uiuifica me secundum uerbum tuum. Quid enim promisit deus? Promisit, inquit, deus dicens. Quia in me sperauit, ego liberabo eū. Ecce ego sperans in te iam pauiamento adhæsi. Tu qui suscitās de terra inopē, uiuifica me secundū uerbum tuū. Uias tuas enūciaui, & exaudisti me. Considera quid se fecisse dixit, ut exaudiretur. quid est uias tuas enūciaui? Hoc est quibuscūq; mihi possibilitas loquēdi fuit, hos illis calles ostendi, quibus parebant uestigia. Per ipsos enim euaditur mors & peruenitur ad uitā. Quando ergo uias tuas enūciaui, tunc exaudisti me. Artem exaudiendi didicisti Christiane, si exaudiri uis, uias dei nuncia, doce castitatem, humilitatem, contemptū mundi, & quicquid petieris exaudiris, & rogās te doceri à domino, quid doceas collibertum, dicit: Ego quia uolo uias tuas enunciare, ut exaudias me, uiam iustificationum tuarū fac ut intelligā, et exercebor in mirabilibus tuis. Exerceri argutari est: Argutus, inquit, ero non piger. Quid tantū promittis? ecce una tentatio nascitur, et moueris ita ut dicas: Dormitat anima mea præ tædio. Dormire corporis, nō est animæ. Quātus sopor tuū corpus inuasit, qui & animā dormire cōpellit. At ille, ista mihi euenerūt, quia de me præsumpsi. Excita me domine quia dormio. Excitas autē me, si cōfirmaueris me in uerbis tuis. Cōfirmas autē me in uerbis tuis, si uia iniquitatis, id est,

ipsum

ipsum tentatorem amoueat à me. Nisi enim longe eum feceris à me, in somno animæ, & in mentis meæ tædio permanebo, Tu ergo uiam iniquitatis amoue à me, & in uia tua miserere mei. Meum est enim eligere uiam ueritatis, tuum est concedere electionis huius effectum. Et quia ad hæc testimonijs tuis, credens ut omnis qui petit accipit, Peto domine, noli me confundere. Naturaliter confusio nascitur, quando quod poscitur denegatur, & ab eo qui prædicat eum quem petiturus est, nihil negare poscenti. Vnde & hic ab hac confusione se liberari desiderans clamat: Domine noli me confundere, quid tamen postulas uideamus. Quid curris uiam mandatorum? Quid postulas intellectum ut scruteris legem dei? Quid ducem quaeris uiae dei? Pande quid postulas. Inclina, inquit, cor meum in testimonia tua, & non in auaritiâ. Ideo ergo dormitabat anima tua præ tædio, quia de auaricia cogitabas, attendens ad ea, quæ uidentur, quæ in uanitate consistunt, quia dum teneri putantur aufugiunt. Ora ergo, ut auertat oculos tuos, ne uideant istam uanitatē siue in ambitionibus mundi, siue in concupiscentijs carnis. Et dic domino ut statuât seruo suo eloquiū suum in timore suo, & amputet opprobriū quod suspicatus es. Quid enim suspicatus es, cum præ tædio dormitares? dixisti: Quid maduca bo, quid bibam, quid operiar? At ubi inclinauit dominus cor tuū in testimonia sua, liberauit te ab auaricia, & cepisti quaerere regnū Dei & iusticiam eius, credens quod hæc omnia apponantur tibi. Modo ergo iam rogas, ut huius suspicionis opprobriū amputetur à te. Opprobrium est enim, ut credas hominem sollicitū esse de seruo suo, et

deū negligere seruiētē sibi. Peccauī domine, quia ita suffi-
 catus sum: parce, quia iudicia tua iocūda sunt. Ecce credo
 ecce nihil cōcupisco nisi mandata tua, fac ut ueniat super
 me misericordia tua, si salutare tuū sup me uenerit, secun-
 dū eloquiū tuū quod promisti, *Querite regnū Dei, &*
ista oīa apponentur uobis. Dū ergo cōpleueris salutare
 tuū secundum eloquium tuū, ego respōdebo exprobran-
 tibus mihi uerbum, quia in sermonibus tuis spero. Non
 ergo auferas ex ore meo uerbum ueritatis usquequaq̄.
 Ecce inficias in deum uadis. Ergo Deus alicui tollit uer-
 bum ueritatis ex ore? Hoc diabolus facit, tollit ueritatē,
 & mittit mendacium. Quid ergo Deo loquar ostende:
 Ego, inquit, uolo respondere exprobrantibus mihi uer-
 bū, quia in sermonibus Dei sperans, nihil cogitavi de uen-
 tre, sed de mente: nihil de terra, sed de cōelo. Cum ergo di-
 cerem deus omnia parat seruis suis, illi, id est, increduli,
 siue imundi spiritus huius pr̄dicationis ueritatē con-
 uertebant in mendacium. Tu ergo domine cum comple-
 ueris quod de te dum crederē repromisti, & illis respon-
 debo exprobrantibus mihi uerbum, & non est ablatas
 ex ore meo sermo ueritatis usquequaq̄, quia bene feci,
 ut sperarem in sermonibus tuis. Non ergo custodiā num-
 mos meos, non diuitias meas, non gloriam inanem, sed
 custodiā legem tuam semper in eternum. Audi uinū
 nunc quid est quod dicat se ambulasse in latitudine, quia
 mandata Dei quæsiuit, cum latitudo ad mortem ducat.
 Non ita est ista latitudo. Vis scire quomodo ambulat ho-
 mo in latitudine? Quia mandata Dei exquirat. Latum
 ambulat quem affectus non ligat carnis, spaciatur quem
 rerum

verum sarcinæ non coartant. Loquitur testimonia Dei etiam in conspectu regum, & nulla confusione dicitur ei: tu possides, quid cōtemptum prædicas mundi? Nulla trepidatio, quia nec gloriam ab eo, nec cēsū expectat, sed ad deum solum leuat manus suas, quem solum diligit, & exercetur in iustificationibus eius, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Memor esto uerbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti. Hæc me consolata est in humilitate mea, quia eloquium tuum uiuificabit me. Superbi inique agebant usquequaq; , à lege autem tua non declinaui. Memor sui iudiciorum tuorum à seculo domine, & consolatus sum. Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinentibus legem tuam. Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Memor sui nocte nominis tui Domine, & custodiui legem tuam. Hæc facta est mihi, qui iustificationes tuas exquisiui.

Portio mea domine, dixi custodire legem tuam. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo, miserere mei secundum eloquium tuum. Cogitavi uias meas, & conuertii pedes meos in testimonia tua.

Paratus sum & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua. Funes peccatorum circūplexi sunt me, & legem tuam non sum oblitus. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iustificationis tuæ. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Misericordia tua domine plena est terra, iustificationes tuas doce me.

Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine, secundum uerbum tuum. Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi. Priusquam humiliarer ego deliqui, propterea eloquium tuum custodiui. Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas. Multiplicata est super me iniquitas superbiorum, ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua. Coagulatum est sicut lac cor eorum, ego uero legem tuam meditatus sum. Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. Bonum mihi lex oris tui, super milia auri & argenti.

Manus tuae fecerunt me & plasmauerunt me, da mihi intellectum ut discam mandata tua. Qui timent te uidebunt me & letabuntur, quia in uerba tua supersperauimus. Cognoui domine quia aequitas iudicia tua, & in ueritate tua humiliasti me. Fiat misericordia tua ut consoletur me, secundum eloquium tuum seruo tuo. Veniant mihi miserationes tuae & uiuam, quia lex tua meditatio mea est. Confundantur superbi, quia iniuste iniquitatem fecerunt in me, ego autem exercebor in mandatis tuis. Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerunt testimonia tua. Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, ut non confundar.

COMMENTARIUM.

Hactenus à capite unus est sensus. Aliter incipit textus orantis, quo ait: Memēto domine uerbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti. In hac oratione omne hominum deplorabat genus. Perierat omne genus hominum in praeuaricatione Adae, & promissum fuerat

fuerat uerbum dei uenturum in carne, & per ipsum genus nostrum recuperaturum in melius. Clamatur ergo: Memento uerbi tui seruo tuo, id est, generi humano, in quo mihi spem dedisti. Hæc spes me consolata est in humilitate mea, dum superbi inique agerent usq; quaq; id est, dum immundi spiritus ita superbe agerent, ut & capitolia sibi & templa alta construerent. Ego memor fui iudiciorum tuorum, quia promissisti uerbum tuum uenire ad destructionem eorū. Hoc memor fui, & consolatus sum, tamen in presenti, defectio animi tenuit me præ peccatoribus derelinquentibus legem tuam, & euntibus ad legem demonum, quæ agebatur in templis, mihi tamē cantabiles erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ, ubi aduena comprobabar. Deniq; tolle subito Christianum, & pone inter Iudæos aut Gentiles, nonne aduena uidetur, licet in sua urbe consistat? tibi, inquit, tamen cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, & iniuste agentibus non tacebam. Memor eram in nocte nominis tui domine, id est, in tenebrosis hominum concilijs positus, memor eram nominis tui, & custodiui legem tuam, non me exempla multorum à recto tenore reuocabant. Hæc denique sola mihi facta est portio, quia iustificationes tuas exquisiui, cum discerem custodire legem tuam. Hæc sola facta est mihi portio. Cum enim illi sibi diuiderēt agros, domus, uincas, gloriasq; mundi diuersas, me inermem à suo contubernio reliquerunt dicentes: Si non in pane uiuere potes, sed in uerbo Dei, hæc sola sit tibi portio. Et ego dixi tibi Domine, miserere mei secundum eloquium tuum. Tu promissisti, ut nihil horum requiramus, non mihi

hi promissionem tuam peccata mea impedian, quia cogitavi vias tuas. Et conuerti pedes meos ad testimonia tua. Nunc autem paratus sum, & non sum turbatus, non me turbet triticum non est in horreo, oleum non est in uasculo, nummus non est in sacculo, uestimentum in conditis non est, expeditus sum, paratus sum, & in hac paupertate non sum turbatus. Et ad quid paratus es? Vt custodiam, inquit, mandata tua, & licet funes peccatorum in tenebrositate distendit, ego & funibus peccatorum circumplexus, & in medijs tenebris positus, surgebam ad confitendum tibi, uadens super iudicia iusticie tue. Desiderabam enim particeps fieri timentium te, & custodientium mandata tua. Considerabam tamen peccata mea, sed misericordiam tuam plenius cogitabam & dicebam: Quia misericordia tua plena est terra. Quid est plena est terra misericordia Dei? Medicamentum est anima. Medicamentum autem quando uulneribus mittitur, nisi impleuerit uulnera non curantur. Terra ergo corpus nostrum est, quod per omnia membra spiritalia uulnera contrahendo opus habuit saluatorem, cuius misericordia impleretur terra, & saluatos iustificationes suas doceret. Denique ita sequitur: Vt bonitatem & disciplinam & scientiam, inquit, doceas me. Quia mandatis tuis credidi, ego, inquit, qui prius quam tibi humiliarer deliqui. Nunc uero quia misericordia tua plena est terra, propterea eloquia tua custodiui. Et licet multiplicetur super me iniquitas superborum, id est, licet multiplicentur mihi suggestiones demonum, ego tamen in toto corde meo scrutabor legem tuam. Et licet coaguletur sicut lac cor eorum,

ego tamen legem tuam meditatus sum. Bonum est enim mihi quod humiliasti me, ut discam mandata tua. Non est afflictio corporalis in miserijs deputanda, si nobis etiam nolentibus ueniat. Vide enim quid dixit: bonum, inquit, mihi quia humiliasti me, ut discam mandata tua. Alij possideant & in suis locupletationibus glorientur, mihi melior est lex oris tui, super milia auri & argenti. Manus enim tuæ fecerunt me, hoc memor esto, quia cum omnia uerbo feceris, me manus tuæ ad tuam effigiem plasmauerunt. Da ergo mihi intellectum & discam mandata tua, ista cupientem, ista desiderantem qui timent te uidebunt me, & latabuntur. Quia in sermonibus tuis speraui. In ipsis enim cognoui, quia æquitas iudicia tua. Et ueritate humiliasti me, id est, uera causa extitit ut humiliares me. Propter iniquitatem enim corripuisti me. Fiat nunc misericordia tua, ut consoletur me, secundum eloquium tuum seruo tuo. Veniant mihi miserationes tuæ & uiuam, quia lex tua meditatio mea est. Cauendum sane & præuidendum, quia quotienscumque lex Dei meditatio nostra est, tunc superbi iniquitates operantur in nobis. Quanto enim nos humiliores propter Deum esse uoluerimus, tanto nobis superbi nequiores existunt. Confundantur, inquit, superbi, quia iniuste iniquitatem fecerunt in me. Ego autem, ait, non recessi à patientia, sed coeptis insistens, in toto corde meo scrutabar legem tuam. Verum quia orandum est, ut quietam & tranquillam uitam agamus, isti à me auertantur. Et conuertantur ad me qui timent te, & qui nouerunt testimonia tua, quia per societatem bonorum effi-

efficitur cor nostrum mundum. In Iustificationibus domini, ut non confundamur. Hoc autem præstat ipse solus, qui est in dextra patris, qui interpellat pro nobis, cui gloria simul cum patre & spiritu sancto in unitate deitatis, per omnia secula seculorum, Amen.

Defecit in salutari tuo anima mea, & in uerbum tuum supersperavi. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes quando consolaberis me. Quia factus sum sicut uter in pruina, iustificationes tuas non sum oblitus. Quot sunt dies serui tui, quando facies de persequentibus me iudicium. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. Omnia mandata tua ueritas, iniqui persecuti sunt me adiuua me. Paulominus consummauerunt me in terra, ego autem non dereliqui mandata tua. Secundum misericordiam tuam uiuifica me, & custodiam testimonia oris tui,

In æternum Domine uerbum tuum permanet in cælo. In generatione & generationem ueritas tua, fundasti terram & permanet. Ordinatione tua perseuerant dies, quoniam omnia seruiunt tibi. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte perissem in humilitate mea. In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis uiuificasti me. Tuus sum ego saluum me fac, quoniam iustificationes tuas exquisiui. Me expectauerunt peccatores ut perderent me, testimonia tua in tellexi. Omnis consummationis uidi finem, latum mandatum tuum nimis.

Quomodo

Quomodo dilexi legem tuam domine, tota die meditationis mea est. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternum mihi est. Super omnes docetes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Super senes intellexi, quia mandata tua quaesivi. Ab omni uia mala prohibui pedes meos, ut custodiam uerba tua. A iudicijs tuis non declinaui, quia tu legem posuisti mihi. Quam dulcia factis tibus meis eloquia tua, super mel ori meo. A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnem uiam iniquitatis.

Lucerna pedibus meis uerbum tuum, et lumen semitis meis. Iuravi et statui custodire iudicia iustitiae tuae. Humiliatus sum usquequaque domine, uiuifica me secundum uerbum tuum. Voluntaria oris mei beneplacita fac domine, et iudicia tua doce me.

Anima mea in manibus meis semper, et legem tuam non sum oblitus. Posuerunt peccatores laqueum mihi, et de mandatis tuis non erraui. Hereditate acquisiui testimonia tua in æternum, quia exultatio cordis mei sunt.

Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.

Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi. Adiutor et susceptor meus es tu, et in uerbum tuum speraui. Declinate a me maligni, et scrutabor mandata dei mei. Suscipe me secundum eloquium tuum et uiuam, et non confundas me ab expectatione mea.

Adiuua me et saluus ero, et meditabor in iustificationibus tuis semper. Spreuisti omnes discedentes a iudicijs tuis, quia iniusta cogitatio eorum. Præuarican-

tes reputaui omnes peccatores terra, ideo dilexi testimonia tua. Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui.

Feci iudicium & iusticiã, non tradas me calumniatibus me. Suscipe seruũ tuum in bonum, non calumnientur me superbi. Oculi mei defecerũ in alutar e tuũ, & in eloquium iusticiæ tuæ. Fac cum seruo tuo secundum misericordiã tuam, & iustificationes tuas doce me. Seruus tuus sum ego, da mihi intellectuũ, ut sciam testimonia tua. Tempus faciendi domine, dissi-pauerunt legem tuã. Ideo dilexi mandata tua super aurũ & topazion. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar, omnem uiam iniquam odio habui.

Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est anima mea. Declaratio sermonũ tuorum illuminat, & intellectuũ dat paruulis. Os meũ aperui et attraxi spiritũ, quia madata tua desiderabã. Aspice in me & miserere mei, secundum iudiciũ diligentium nomen tuũ. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, & non dominetur mei omnis iniusticia. Redime me à calumnijs hominũ, ut custodiam mandata tua. Faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas. Exitus aquarũ deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.

Iustus es domine, & rectum iudiciũ tuum. Mandata iusticiæ testimonia tua, & ueritatem tuã nimis. Tabe-scere me fecit zelus meus, quia obliui sunt uerba tua inimici mei. Ignitũ eloquium tuum uehementer, & seruus tuus dilexit illud. Adolescentulus sum ego &

contemptus, iustificationes tuas non sum oblitus. Iusticia in eternum, & lex tua ueritas. Tribulatio & angustia inuenerunt me, madata tua meditatio mea est. Aequitas testimonia tua in eternum, intellectu da mihi et uiua.

Clamau in toto corde, exaudi me domine, iustificationes tuas requiram. Clamau ad te & saluum me fac, ut custodiã madata tua. Praueni in maturitate & clamau, quia in uerba tua supersperau.

Prauenent oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua. Vocem meam audi secundum misericordiam tuam domine, & secundum iudicium tuum uiuifica me. Appropinquauerunt persequentes me iniquitate, a lege autem tua longe facti sunt. Prope esto domine, & omnes uiae tuae ueritas. In initio cognoui de testimonijs tuis, quia in eternum fundasti ea.

Vide humilitatem meam & eripe me, quia legem tuam non sum oblitus. Iudica iudicium meum & redime me, propter eloquium tuum uiuifica me. Longe a peccatoribus, salus, quia iustificationes tuas non exquirunt. Misericordiae tuae multae domine, secundum iudicium tuum uiuifica me. Multi qui persequuntur me & tribulant me, a testimonijs tuis non declinaui. Vidi praeparantes & tabescam, quia eloquia tua non custodierunt. Vide quoniam mandata tua dilexi domine, in misericordia tua uiuifica me. * Principium uerborum tuorum ueritas, in eternum omnia iudicia iusticiae tuae.

Princes persecuti sunt me gratis, & a uerbis tuis formidauit cor meum. Letabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Iniquitate o-

dio habui & abominatus sum, legem autem tuam dilexi, Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiæ tuæ. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Expectabam salutare tuum domine, & mandata tua dilexi. Custodiuit anima mea testimonia tua & dilexit ea uehementer. Seruauimãdata tua & testimonia tua, quia omnes uia meæ in conspectu tuo.

Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo domine, iuxta eloquiũ tuum da mihi intellectuũ. Inret postulatio mea in conspectu tuo, secundũ eloquiũ tuũ eripe me. Eructabunt labia mea hymnuũ, cum docueris me iustificaciones tuas. Pronunciabit lingua mea eloquiũ tuũ, quia omnia mandata tua æquitas. Fiat manus tua ut saluet me, quoniã mandata tua elegi. Concupiui salutare tuum domine, & lex tua meditatio mea est. Viuet anima mea et laudabit te, et iudicia tua adiuuabunt me. Erraui sicut ouis quæ perijt, quere seruum tuum, quia mandata tua non sum obliuus.

COMMENTARIUM.

CVcurrit usq; ad istum uersiculum unus idem sensus, nunc incipit alius qui ex ipso cursu descendit. in hoc aut itaq; in isto sensu omne humanum genus dicens: Memor esto uerbi tui, in quo mihi recuperandi spem dedisti. Hæc spes me consolata est, quando superbi inique agebant in me. Nunc ad hanc eandem expectationis defectum sui euenisse causatus, iterum clamat: Defecit inquit, in salutari tuo anima mea, & in uerbo tuo speraui, descenderunt oculi mei in eloquio tuo, dicetes. Quãdo uenies, quando restaurabis me, quando consolaberis me:

me: Quia per prauaricationem Adæ factus sum sicut u-
 ter in prutina, intus uacuus, à foris uero contractus. Iustifi-
 cationes tamē tuas non sum oblitus. Verum quia uita ho-
 minis parua est super terra, quanti dies restant mundo
 seruo tuo, ut finiatur, quando facies de persequentibus
 eum iudicium? Qui narrant idolatræ fabulationes, sed
 non ut lex tua: Iniqui demones persequuntur eum. Adiu-
 ua eum domine, ecce mundi finis propè est, et modico mi-
 nus consummabitur ipse mundus in terra. Veni domine,
 quia ego qui in his doleo, id est, chorus omnium sancto-
 rum, non dereliqui mandata tua. Ut secundum misericor-
 diam tuam uiuam & custodiam testimonia oris tui. Qui-
 bus promisisti, te nobis pereuntibus mittere saluatorem.
 Certus sum enim, quod in æternum permanebit uerbum
 tuum in cælo. Qui licet cum hominibus uideatur, ut pro-
 misisti, de cælo tamen nunquam abscedit. Sicut nec flui-
 us cum mare ingreditur, & circuit terras, de sinu sui fon-
 tis unquam est absens, Ita proculdubio uerbum tuum,
 cum ad nos uenerit, de sinu tuo sancte pater unquam
 abscedit. Quid moraris cum mittere, qui huc ueniens su-
 per terram de cælo unquam abscedit. Veniat ut libere-
 mur repromissio, quæ mentiri non potest. Quia in secu-
 lum seculi ueritas tua. Fundasti terram & permanet, &
 homo propter quem terram fundasti, non permanet. Ecce
 & ordinatione tua perseverant dies, & homo pro-
 pter quem dies fecisti non perseverat. ideo autem perse-
 uerant omnia, quoniam omnia seruiunt tibi, homo au-
 tem non perseverat, quoniam non sicut omnia seruit ti-
 bi. Qui statim ut à seruitio tuo recessit, tunc quando præ-

uaricatus à sublimitate bonæ conscientie cadens humiliatus est. Qui ideo habuit perire in ipsa humilitate sua, quoniam his perseverantia concessa est, qui obtemperando recessit ab eo securitas uitæ, & sic humiliatus ut putaret se ita perire in humilitate sua, ut ultra genus humanum non haberet statum. In ipsius nunc deiectione dicitur Deo: Tuus sum ego, saluum me fac. Veniat qui saluet eum, quia spiritus immundi expectant, ut perdant eum in perseverantia idolorum: & moras faciente seruatore, ueniat consummatio seculi. sed illis expectantibus ut pereat mundus. Ego, id est, chorus prophetarum, testimonia tua intellexi. Et omni consummationi nequissime uidi finem mandatum uero tuum latum est nimis. Latum, quia omnia terræ spacia occupat, & corporis & animæ fines tenet, ducet sibi sursum ad cœlos, contemnentem deponit ad inferos. Latum nimis est eius imperium, siquidem & potentibus simul & regibus & cunctis gentibus imperat. Hoc mandatum, ait chorus ut dixi sanctorum, ego non timui, sed dilexi, Perfecta quippe dilectio foras mittit timorem, et ita dilexi, ait, ut tota die meditatio mea esset. uideamus nunc, quid sibi euenisse referat per amorem mandati. super inimicos meos, inquit, prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternum mihi est. Inimicos hoc loco, & inuisibiles & uisibiles memorauit. Super omnes doctes me intellexi, quia mandata exquisiui. Nota tibi eruditissime, quia cum sapientior esset doctentibus, discipuli formam gerebat. Etiam super senes intellexi, quia legem tuam non sum oblitus. Nullus obliuionem rem naturæ existimet, cum ex uitio negligentie oriatur, Quia ergo ait, legem tuam non sum oblitus. Ab omni

omni uia mala prohibui pedes meos, ut custodiã mandata tua, id est, à malo recessi, & ita ad custodiam tuorum mandatorum accessi. Cumq; accessissem à iudicijs tuis nõ declinaui, quia tu legem posuisti mihi, quàm ego uoluens in ore meo, super mel habeo dulciore. Et intelliges quanta bona mihi per dilectionem legis tuæ proueniant, odio coepi habere omnem uiam iniquitatis. Et sicut si lucerna in tenebris docet pedes hominis foueas aut offendicula quæ declinant, ita ego gressibus uel pedibus cordis mei. Veluti lucernã pedibus meis, ita uerbum tuũ sensibus meis. Videns ergo me tenebras per cam euasisse diaboli, & lucidas semitas inuenisse, iuravi atq; statui custodire iudicia iusticiæ tuæ. Quid est quod dicitur, iuravi: ius constitui, siue regulam posui, in qua statui custodire iudicia iusticiæ dei, & propter hoc humiliatus sum usq; quaq;. Ita humiliatus sum, ut nõ liceret mihi, nec seruu contemnente me ledere, iniuriam passus, tacui. Et passus calumniam quieui, nõ tendendo utiq;, sed omnia quæ eueniunt contemnendo humiliatus sum. Non enim hoc quod staueram custodire, custodire poteram, nisi essem humilis usquequaq;, & efficerer tanquam purgamentum huic mundo. Verum quia mortem minantur excitantes infamiam: Domine, ait, uiuifica me secundum uerbum tuũ, & hoc quod statui, quia uoluntario iudicio statui, non necessitatis imperio: deprecor, ait, ut uoluntaria oris mei facias beneplacita domine, & iudicia tua doceas me. Sit anima mea in manibus tuis semper, & legem tuam non obliuiscar, & hoc stat quod Græci canunt: anima mea in manibus meis semper, secundum illam sententiam: Si re-

corderis, inquit, nouissima tua, in æternum non pecca-
 bis. Ita iste animam suam dum in manibus suis habet, sem-
 per eam exituram considerans, legem dei non obliuisci-
 tur, etiam si peccatores laqueos ei posuerint, euadet pri-
 mo, quia lucernam pedibus habens, legem qua detegun-
 tur laquei immundorum, euadit. Adiecit huic bono, ut se-
 mel coeptam custodiam etiam iurando firmaret. Et hæc
 faciendo euenit mihi, inquit, ut hæreditatem acquirerẽ
 in æternum. Non dicitur hæreditas, nisi mortuus fuerit
 qui heredem instituit. Ergo mortuo pro me domino, er-
 go hæreditatem acquisiui, testimonia eius in æternum,
 quia testimonia exultatio cordis mei sunt. Testatus est e-
 nim mihi, quod perpetuam uitam inueniam & æternam
 mortem euadam. Et ego credens iniquos odio habui, &
 legem tuã dilexi, atq; ideo dixi spiritibus immundis: De-
 clinate à me maligni, ut scruter mãdata dei mei. Nota ti-
 bi quomodo scrutatũ legis, & ita scrutare, dic & tu im-
 mundis spiritibus: Declinate à me, ut scruter mãdata dei
 mei. Quia ipsi tibi immittunt impedimentum, quando
 tuam mentem intentam attendunt. Eueniant itaque dam-
 na rerum, & diuersa aduersa uel prospera. Audi ange-
 los clamantes: Attende animam tuam Loth, ne prospe-
 xeris retro. Age quod agis, quia quod reuocarıs transi-
 ris, si stare uolueris. Noli ergo occupationibus, quæ te à
 seruatione sancta reuocant acquiescere, sed clama cum
 propheta ad deũ, Adiuua me domine, & saluus ero, &
 meditabor in tuis iustificationib. semper. i. die & nocte,
 ut in primo psalmo promissum est: Quoniam spreuisti,
 inquit, omnes qui descendunt à iusticijs tuis. Iniusta enim
 cogita

cogitatio eorum. Propter hoc ait, prauaricantes reputa-
 ni omnes peccatores terræ, quia legē tuam dilexi. Verū
 quia concupiscit caro aduersus spiritum, ut infigas timo-
 ri tuo carnes meas exoro. A iudicijs enim tuis timui: nisi
 enim fixæ fuerint carnes meæ timori dei, risus nobis na-
 scitur, & dei iudiciū non timemus. Et dum non timemus
 dominum, inimicis ac persecutibus tradimur. Vnde his
 adiecit: Feci, inquit, iudiciū & iustitiā, non tradas me per
 sequentibus me. Quod iudiciū, quam eius iniustitiā ex-
 pone nobis: Caro, inquit, mea domina uolebat fieri ani-
 mæ, ego eam maceraui & seruituti redegi. Ecce iudiciū,
 iustitiā uero feci, animæ tradidi dominatum super eam,
 quia per carnē calumniabantur mihi superbi. Elige quæ-
 so te domine, elige seruū, id est, totum mundū, elige eum
 in bono, id est, in Christo. Non calumniētur ei superbi, id
 est, immundi spiritus, qui tenent Chirographum peccati.
 Veni domine & dele illud, excludēs inimicitias super-
 borum. Oculi enim mei defecerunt in saluari tuo. Expe-
 ctans semper attendet, ut uenientem afficiat, quo moran-
 te dicit: Oculi mei defecerunt in expectatione eius. Fac
 quæso cum seruo tuo, id est, cum seculo tuo secundum mi-
 sericordiam tuam, & iustificationes tuas doce me. Tem-
 pus est ut uenias, per dissipata est ab iniquis lex tua, id est
 a Iudæis, qui eam accipientes dissipauerunt eam, sua præ-
 cepta, sicut arguit dominus, statuentes, & traditiones ho-
 minum custodientes, legem uero dei contemnebant. Dissi-
 pauerunt iniqui legem tuam, nullus credit, omnes decli-
 nauerunt. Veni domine quia tempus faciendi misericor-
 diam, conclude omnia in incredulitate, ut omnibus mise-

rearis. Memor esto qui legis, quia uocem diximus hic a-
 gi omnium prophetarum, qui & præconia sua uoluerūt
 ad effectum adduci per aduentū domini, & humano ge-
 neri subueniri. Hic ergo, id est, prophetarum & sancto-
 rum chorus loquitur: Dilexi, inquit, mandata tua super
 aurum & topazion, id est, super aurum & lapidem pre-
 ciosum. Sic repetijt in centesimo octauo decimo, sicut in
 octauo decimo iam prædixit. Et propterea, inquit, ad o-
 mnia mādāta tua dirigebar. Et omnē uiam iniquam odio
 habui, quia mirabilia testimonia tua. Pinge pingē ante o-
 culos tuos qui hæc cantas aliquas fabricas. Quales illas
 quas mirabantur Apostoli, pingē thermas, pingē fora &
 micenia in uertice excelso surgentia. Et dum ista conside-
 ras, memento casule cuiuscunq; ex frondium septo conte-
 xte. Nunquid non tanto illa tibi erit despectior, quanto
 ista mirabilia stupueris. Ergo is quicunq; legem dei ratio-
 nem habere uult, totū quasi uilem casulam despicit mun-
 dum, & sola mirabilia habens testimonia eius, ideo scru-
 tatur ea anima eius, cumq; declaratio sermonum eius in
 rebus æternis illuminauerit eum, & paruulis considera-
 tionibus eius magnum tribuerit intellectum, aperiet os
 suum in laudibus dei, & attrahit spiritum, id est, suspirijs
 occupatur, quia mandata dei desiderat, & incipit sic de-
 siderare, ut præ desiderio non dormiat, atque escam po-
 tumq; sibi ac laticiam subtrahens, præ desiderio sui pe-
 ctoris clamet: Aspice me & miserere mei secundum iudi-
 cium diligentium nomen tuum: hæc totius humani gene-
 ris oratio funditur. Vnde & sequitur: Gressus meos diri-
 ge secundum uerbum tuū & uiam, qui gressus meos in
 tortum

tortum mihi par Adam, & mortem inueni. Tu ueni domi-
 ne, & per te gressus meos dirige secundum uerbum tuum,
 quod ille prauaricatus est, & uitam inueniam per te, quam
 per illum amisi. Expecto domine ueni, & non confundas
 me ab expectatione mea. Si enim ueneris, non dominabi-
 tur mihi omnis iniquitas, scilicet demonum. Nam increduli
 homines credentes calumniantur, dicentes: Quid nega-
 tis deos gentium, & uirginis filium expectatis, quando ha-
 bet uirgo in utero concipere, & parere uobis Emanue-
 lem. Veni ergo domine & redime me a calumnijs homi-
 num, & custodiam tua mandata, non hominum. Cum faciem
 tuam illuminaueris super seruum tuum, id est super seculum
 tuum. Tunc doces nos per filium tuum iustificationes tuas.
 Consideremus nunc summum gradum orationis. Summus
 gradus enim orationis est, quando in oratione positus, pre-
 ces simul et lachrymas fundis. Impossibile enim est, ut non
 oculi tui peccatum incurrerint. Omne enim quod in mun-
 do est, ut ait Apostolus, concupiscentia oculorum est, & am-
 bitio seculi, quae non est a patre. Dic ergo cum propheta:
 Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodie-
 runt legem tuam. Dixit equidem misericordiam tuam, & spes
 mea omnis in ipsa est. Sed quid faciam, quia scio, quia iu-
 stus es domine, & rectum iudicium tuum. Et mandasti iustitiam
 tuam, & testimonia tua, quibus comminaris aeternum incedi-
 dium, & scio in loquela tua ueritatem nimis. Ideo ergo fun-
 dunt oculi aquas, quae abluant plorando, quod concupiscen-
 do polluerunt. Zelor tamen mundum tuum ab idolis, quia
 gaudent super eum inimici tui, & ita hinc inde bacchan-
 tur, ut oblitum sint uerba tua, ipsi inimici generis humani.

Sciunt

Sciunt enim & intelligunt uoces prophetarū, in quibus uerba tua pollicentur nostri redemptoris aduentum. Sed tantum moraris domine, ut obliti sint uerba ipsa promissionis huius inimici mei. Porrò aut̄ ignitum est eloquium tuum uehementer, ignitum est amatorium, excludens amores mortiferos & uitæ æternæ amores in ludens. Adiecit postquā ignitū dixerat: Et seruus tuus, inquit, dilexit illud, adulescentior ego sum, & cōtemptus ijs, qui pugnant aduersum me, mundo omni seniores sunt, & omnibus uetustis seculis antiquiores esse, noscuntur. His ergo adulescentior pro cōtempto habeor, dum iustificationes tuas exquiro. Iustitia enim tua certus sum, quod iustitia sit in eternū. Et scio quia lex tua ueritas sit, & ideo me tribulatio & angustia inuenerunt. Quia mandata tua meditatio mea est. Non enim faciunt tribulationes & angustias demones, nisi his quā maxime qui mādata domini meditātur: Et ideo clamaui, inquit, in toto corde meo, exaudi me domine, iustificationes tuas exquiram. Ita meos mores in tuo amore dispone, ut nihil de hoc mundo quaeram, sed solas tuas iustificationes exquirā. Præueni enim in maturitate & exclamaui: Fui puer postea adulescens, itemq; iuuenis, nūc ecce iam senui, & uitæ meæ finē attēdens, in hac maturitate positus clamo, & præueniūt oculi mei ad te diluculo, id est, antequā alius te orare incipiat. Lucē ipsam dici uenientē præueniunt ad te oculi mei, ut uocē meā audias secundū magnā misericordiam tuā, quia prope sunt qui persequuntur me. Iniquitates mihi prope sunt quia à lege tua lōge facti sunt, id est, demones in idolis, & spiritus immundi in cogitationib. malis. Hij
 appro

appropinquauerunt persequentes me. putantes te adhuc
 longe esse. tu aut propè es domine, et omnia mādāta tua,
 quibus mandasti, tuum expectandum aduentum, omnia
 mādāta tua ueritas. Ab initio cognoui de testimonijs tuis,
 quia sic firma sunt promissa tua, ut in æternū fundaueris
 ea. Vide ergo humiliatē meū. Chorus sanctorū pro mun-
 do uniuerso exorat. Vide humiliatē meam et eripe me,
 quia legem tuā nō sum oblitus, promissam saluē aduētus
 tui. Iudica iudicium meū, et redime me propter eloquiū
 tuum. Ut uerum illud uniuersis non credentibus manife-
 stes, propter eloquium tuum eripe me. Longe est à pecca-
 toribus salus, siue qui uenturum nō credunt, seu qui iam
 uenisse non credunt. Longe est utiq; salus ab eis, quia ius-
 titias tuas non exquisierunt. Tuæ autē miserationes mul-
 tæ sūt domine, cum non requirētes te requiris, cum con-
 temporibus tuis exaudis. Quia ergo illis misericordiam
 exhibes qui testimonia tua non exquisierunt, quanto ma-
 gis et mihi miserere, qui à testimonijs tuis nō declinaui.
 Hoc ut sepe dicimus, chorus sanctorum omnium protesta-
 tur, qui et adiecit: Vidi nō seruantes pactum, et tabesce-
 bam, quia iustitias tuas non custodierunt, quomodo dista-
 buit Moyses in populo præuaricatore, quomodo Finees,
 quomodo Chaleb filius Iephane, quomodo Iesus Naue fi-
 lius, quomodo Samuel in Saule. Omnis ergo chorus san-
 ctorum ante aduentum domini, uidens non seruantes pa-
 ctum tabescebat, et dicebat domino: Vide quia dilexi le-
 gem tuam, in tua misericordia uiuifica me. Hoc aut quod
 diximus sepe numero, sanctorum ab Abel usq; ad Mariā
 et Ioseph omnes quidem in lege ueteri placuerunt, usq;

ad Abraã legē naturę seruantes, ab Abraã usq; ad Moy sen legē naturę & circuncisionis, à Moysē usq; ad domi num Iesum Christū legem naturę, circūcisionis & legis, omnet hij iam tunc ex semetipsis fundamentum ecclesię construebant, cuius dedicatorem & adimpletorem do minum expectabant, qui compleret quod iurauerat ser uo suo Abrahę, quod in semine eius hereditaret omnes gentes. Hic chorus omnium sanctorum, iam dei filium ex ore patris didicerat natū, ut euidenter diceret patri: Prin cipium uerborum tuorū ueritas. Quid minus hic quā euangelia declarauit. In his ergo iam tunc Christus cum patre & spiritu sancto regnabat. Non enim poterat fieri, ut cuperēt eum & confiterentur eum, nisi mentis suę oculis eius pulchritudinem aspexissent. In ipsis ergo iam ecclesia Christi, ita quę sunt futura præloquitur, ut præ terita enarrare uideatur: Principes, inquit, psecuti sunt me gratis, sed contempta persecutione eorum, à uerbis tuis formidauit cor meum. Eis scilicet uerbis quibus dixi sti: Nolite timere qui occidunt corpus, sed eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam. Habens ergo in uerbis tuis timorem & leticiam, sicut qui inuenit spo lia multa, tempore quo iniquitatem odio habui, id est, i dolis sacrificare contempsi, & uidens iniquitatem abo minatus sum, ita ut supplicijs diuersis maceratus excede rem. Tunc utiq; septies in die laudem dixi tibi, cum in se ptiiformi spiritu septem ecclesijs textum superioris fabri cę extruebam. Sicut enim diximus in ueteribus sanctis Christum in fundamento ecclesię operatum: ita in mœ nibus nouis operatum, per quos unius eiusdemq; funda menti,

menti, usq; ad finem seculi arces exurgunt. In quibus pax multa diligentibus nomen tuum domine, & non est illis scandalū. In quibus expectatur salus tua domine, & mandata tua custodiuntur. In quibus intrat postulatio nostra in conspectu tuo domine, & secundum uerbum tuum liberas nos. In quibus eructant labia nostra hymnum, cum docemur iustificationes tuas. In quibus pronunciat lingua nostra eloquia tua, & docetur quod omnia mandata tua sint aequitas. In quibus manus tuæ, illæ quæ in cruce fixæ fuerunt, ipse saluos nos faciūt, si mandata tua diligimus, & concupiscimus salutare tuū, & lex tua meditatio nostra est. Credentes quod etiam corpore nostro uiuet anima nostra, et laudet te, credentes quod iudicia tuæ adiuent nos. Confitentes quod errauimus, sicut ouis illa quæ periit, rogantes ut requiras eam, & humeris imponens, gregi applices permanenti secundum promissum tuum domine Iesu Christe, qui regnas cum patre, & spiritu sancto, per omnia secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXIX.

AD dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Quid detur tibi aut quod apponatur tibi, ad linguā dolosam. Sagitte potentis acutæ, cū carbonibus desolatorijs. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitauī cū habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Cum hijs qui oderunt pacem eram pacificus, cum loquebar illis impugnabant me gratis.

COMMENTARIVM.

CAntica graduum, cantica ascensionem sunt. Vt
 luiti si alicui qui in foueam ceciderit, ponatur sca
 la, ut inde ascendendi capiat facultatem. In fouea
 itaq; captiuitatis cum populus Israeliticus deuenisset, cū
 tribularetur clamauit ad dominum, & exauditus est, un
 de & plorat, dicens: Heu me, quia peregrinatio mea lon
 ga facta est. Et adiecit: Habitauit cum habitantibus Cedar.
 Cedar unus ex filiis Israel fuit qui obtinuit solitudinē in
 regione orientis quæ à deserto Palestina usque ad terras
 Persarum extenditur, in qua parte nunc Sarraceni habi
 tant, quorū pater Cedar filius Ismael esse reperietur lea
 ctione Geneseos: Hij odientes pacem eousq; probantur,
 ut nunquā cum gente aliqua foedus inierint pacis, ex quo
 orti sunt usq; ad presentem diem. Quam gentem ego da
 monibus comparans, ad meum captiuum accedo: fugi
 ensq; moras historice narrationis, ei qui cecidit in pecca
 ti foueam, istum psalmum expono: dico ei, tribulare, quia
 male letatus es. Et cum tribulantem te fecerit poeniten
 tia, clama ad dominum credens quod te exaudiat, dic ei:
 Libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolo
 sa, dicunt ei demones: Et cum in cloaca deiecerim pecca
 torem, interim modo differo clamorem. Restat tibi iem
 pus quo possis ascendere. Hos populos idcirco seminant,
 ut qui eos audierit, dum sperat expiret. Hijs labijs dolo
 sis, & huic lingue nequissime prepara sagittas potētes,
 orationibus temperatas, & ieiunijs acutis, cum carboni
 bus diuino igne succensis. Applica te ad gradum & po
 ne ascensiones in corde tuo, à conualle fletus ad montem
 refugij.

refugij. Et non solum tu ipse moras non innectas, sed illa
 tas excogita. Et flebili uoce te moratum in peccatis inter
 suspiria ingemisce. Heu me, quia incolatus meus prolon
 gatus est, habitavi cum habitantibus Cedar. Cum hijs ha
 bitavi qui me Cum uerbo dei, ne pacem facerem persua
 debant, ibi multū incola fuit anima mea. Bene posuit ani
 mam. Caro enim quia de terra est, ubicunq; fuerit, in ter
 ra sua est. Ego tamen, licet cum his qui oderant pacē con
 sisterem, cum uerbo tamen dei eram pacificus. Et cum lo
 quebar illis, quod uellem ad gradum ascensionis accede
 re, illi expugnabant me gratis. Mox enim ut cœperit pec
 cator ad pœnitentiam cōuolare, & à fouea mortis ad ui
 te supernæ montem conscendere, expugnationes demo
 num quod sit passurus, agnoscat, si credit sibi uere à dei
 sapientia dictum: Cum accesseris ad seruitutē dei, sta in ti
 more & tremore, & prępara animam tuam ad tentatio
 nem. Quod sciēs dominus, in eo sermonem nostrum ora
 tionis nostrę inclusit, ut clamemus, ne nos patiaturs indu
 ci in tentationem, sed liberet nos à malo, qui regnat in se
 cula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXX.

LEuau i oculos meos in montes, unde ueniat auxi
 lium mihi. Auxilium meum à domino, qui fecit
 cælum & terram. Non det in cōmotionem pe
 dem tuum, neq; dormiet qui custodit te. Ecce non dor
 mitabit neq; dormiet, qui custodit Israel. Dominus cu
 stodit te, dominus protectio tua super manū dexterā tuā.

Per diem sol non uret te, neq; luna per noctem. Do
 minus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam

C domi-

dominus. Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum, ex hoc nunc & usq; in seculum.

COMMENTARIUM.

CEntesimi uicesimi psalmi ascensus patet. Leua oculos tuos ad montes. Quid moraris in conuallibus? Crede quia si leuaueris oculos tuos ad montes euades mortem & uitam inuenies. Si tamen leuaueris oculos tuos ad montes, & tuleris eos à contemplatione eorum de quibus dictū est: Oculos suos statuerūt declinare in terram, id est, statuerūt deorsum terrena despiciere, terram deligere. Nobis autem clamat Apostolus: quæ sursum sunt querite, quæ sursum sunt sapite. Et sacerdotalis uox ad percipienda mysteria nobis omnibus clamat: sursum cor. Noli ergo timere, non tuis uiribus derelinqueris, si ascendere cogitaueris, ueniet tibi auxilium à domino, qui fecit cælum & terram, tu tantū non des in cōmotionem pedem tuum, id est, non uolo, non ascendendi consilium sumas, sed incunctanter ascende. Quia nō dormit qui custodit te: Ipse etiam protectio tua erit super manum dexteram tuam, id est, porriget tibi manum ascendere cupienti præstabit tibi ut non uraris à sole per diem, præstabit tibi, ut lux solis non tibi concupiscentiæ ignem exagitet, neq; uraris stimulo. Si enim ex animo ad auxilium dei conuolaueris, ipse custodit te ab omni malo, & corpus tuum custodit, custodit etiam & animā tuam dominus. Ipse custodit introitum tuum ad pœnitentiam, & exitum tuum de corpore ex hoc, id est, ex hoc die quo ex fide conuerteris Ipse iam custodit te dominus Iesus Christus, qui regnat in secula seculorum Amen.

Cantia

Canticum graduum. CXXI.

LAetatus sum in his quae dicta sunt mihi, in domum domini ibimus. Stantes erant pedes nostri, in atrijs tuis Hierusalem. Hierusalem quae aedificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus domini, testimonium Israel ad confitendum nomini domini. Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super dominum Dauid. Rogate quae ad pacem sunt Hierusalem, & abundantia diligentibus te. Fiat pax in uirtute tua, & abundantia in turribus tuis. Propter fratres meos & proximos meos, loquebar pacem de te. Propter domum domini dei nostri, quae siui bona tibi.

COMMENTARIUM.

Secundū gradum ascendisti, accede ad tertium. Bona tibi in isto gradu promissa sunt, si credis, sume psalmū & exprime canticū. Tunc te scimus credidisse, si letatus fueris, in his quae dicta sunt tibi. Et relinquens conuersationē peccantium, in domū domini ieris, & ibi stantes fuerint pedes tui in atrijs Hierusalem, ubi aedificatio in muris ciuitatis futurae extruitur. Ad quam ascenderunt tribus domini in testimonium Israel. Tribus domini duodecim Apostoli cognoscuntur, qui priores ascenderunt hos montes ad confitendum nomini domini Iesu Christi, & ibi sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid. Rogantes quae ad pacem sunt Hierusalē, & abundantia diligētibus te, id est, diligētibus Hierusalē. Ibi enim confirmata est pax Christi, quae in toto mundo diffusa est. Ibi eis dictū est: Pacē meam do uobis, ipsi ciuitati dicit dominus

C 2 Iesus

Iesus Christus, propter fratres meos & proximos meos: Qui sunt fratres, inquit, mei & proximi mei, nisi isti, inquit, qui faciūt uoluntatē patris mei. Propter ipsos ergo loquor pacē de te, promittā in cœlis ubi uere edificaris ut ciuitas, promittam quod sit mihi participatio in idipsum. Et mecū in ea regnabūt fratres mei & proximi mei Propter domum etenim dei mei quaesui tibi bona, bona eterna, ut ciues tui tecū non temporaliter, sed perpetua- liter regnent. Ipsi gloria qui ista repromisit qui regnat cū patre & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXII.

AD te leuavi oculos meos, qui habitas in cœlis. Ecce sicut oculi seruorū in manibus dominorū suorum. Sicut oculi ancillæ in manibus dominae suæ, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Misere nostri domine misere nostri, quia multū repleti sumus despectione. Quia multum repleta est anima nostra, opprobrium abundantibus & despectio superbis.

COMMENTARIUM.

PAulatim à montibus pertingamus cœlos. Nam si iam leuauimus oculos ad montes, & letati sumus in omnib. quæ dicta sunt nobis: Leuemus nunc oculos nostros ad cœlos, imò ad eū qui habitat in cœlis. Ideo enim ascensionū cantica decantamus, ut paulatim à peccatorū siveis ascendamus. Recordemur nos seruos, quia creati ab eo sumus. Seruos, quia creati & redempti probamur. Et sicut oculi seruorū ad dominū, aut sicut oculi ancillæ ad dominā, ita oculi nostri ad dominū deum nostrum,

nostrū, donec misereatur nostri. Verū quia in opprobrio iacemus demonū superborū, & uolentibus nobis euadere crimina, uicia & peccata, nostra opera aduersantur. Ideo rogamus miserere nostri domine, miserere nostri, quia multum repleta est anima nostra opprobrio abundantium, eorum qui in malicia exabundant. Et despectio nes nobis superborum exagitant, quibus necessitatibus tuam credimus solam misericordiam subuenire, qui regnas in secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXIII.

Nisi quia dominus erat in nobis dicat nunc Israel, nisi quia dominus erat in nobis. Cum exurgerēt homines in nos, forte uiuos deglutissent nos.

Cum irasceretur furor eorū in nos, forsitan aqua abfouisset nos. Torrentē pertrāsīuit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquā intolerabilē. Benedictus dominus qui nō dedit nos in captionē dētibus eorū.

Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantiū. Laqueus cōtritus est, et nos liberati sumus. Adiutorīū nostrū in nomine domini qui fecit cœlū & terram.

COMMENTARIUM.

Quicquid martyribus in persecutionibus fecerūt homines increduli, hoc nobis si tamen exhibemus deo seruitium, in tentationibus inuisibiles faciunt inimici. Cū ergo illorū uisibiles legeris, pugnas tuas inuisibiles cogita. Et ita tu animo contradicito spiritui, quod iniustū est suggerenti, sicut illi homini sacrificiū persuadenti. Vnde illi uicerunt, inde uince, illorū uictoria mors fuit, tua uictoria uita sit. & persuasio ibi & uis operata

est, pone quod & tecū sic agatur, et persuasio tecum & uiolentia praeliantur, quanquā sola persuasio tecū agat & magister Christianissime. Si enim iusto iudicio mecū loqueris, soli persuasioni fateberis repugnare, sed concedo & persuasionē tecum & uiolentiā dæmonū conluctari. Habes unde uincere parata sunt adminicula, incipe praeliari: dominus tecum. Imò dominus in te sicut in illis fuit, qui post uictoriā istum psalmū domino cecinerunt, dicentes: Nisi quod dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi dominus erat in nobis. Dū insurgerent homines in nos, forte uiuos deglutissent nos. Dū irasceretur animus eorū aduersum nos. Quare nō irascentur? Cur illi suis cōtradictionibus repugnabant, & nō timebant minantes, cedentes, torquentes, & ipsam uitam multis & exquisitis supplicijs auferētes. Pone quod & tecū sic agatur, Ferio unguam cordis, ferio mentis iniurias, non consentio clama. Illi enim offerunt opportunitatē peccandi, suauitatē alloquij, elegantia mulieris, occasiones lucrorum, pietatem actionis carnalis. Pium est ut iudicem uideas, ut causam defendas, ut libellum porrigas, preces effundas, interim prandeas, hodie letus dies sit, hac nocte non sunt uigiliae, & cætera quibus inermis efficitur praeliator. Noli credere, sed uideris: experto crede quod loquitur, ora, uigila, clama, tene propositū, martyrum pedisse quem profiteris. Clama ad singula, non consentio: & erit dominus tecum, per quē anima tua eripitur de laqueo uenantiū, ut cū sanctis suauiter psallas: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus: Adiutoriū nostrū in nomine domini, qui fecit cœlū & terram, ipsi gloria in æternum Amen.

Canticum

Canticum graduum. CXXIIII.

Qui confidunt in domino sicut mons Syon, nō comovebitur in eternum qui habitat in Hierusalē.

Montes in circuitu eius, et dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & usque in seculum. Quia non relinquet dominus uirgam peccatorum super sortē iustorum, ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Benefac domine bonis & rectis corde. Declinantes autem in obligationes adducet dominus cum operantibus iniquitatem, pax super Israel.

COMMENTARIUM.

Qui cōfidit in Imperatorē, militet in circuitu eius: qui confidit in potestatibus mundi, apparitores in tuitione eius: qui confidit in facultatibus suis, nummi, in manu eius. Qui confidit autē in domino, mōtes sunt in circuitu eius, qui sic confidit sicut mons Syon, qui secundū legem dei: De Syon enim procedit lex. Ergo qui catholicā fidē tenēs cōficiat non cōmouebitur in eternū, nulla secta, nulla heresis, nullus disputator eum à recti tenore detorquet, montes sunt in circuitu eius, & dominus in circuitu populi sui, hoc est, testimonia scripturarū sanctarum in circuitu eius, pro defensione simplicis populi, quē Christus suo sanguine cōparauit. Ipse dominus in circuitu populi sui ex hoc tēpore, quo pro eis passus est, ut ipse ait: Vsq; ad consummationē seculi, ipse non derelinquet uirgam hereticorū, super sortē catholicorum. Egreditur enim uirga legis nostrę de manu legislatoris, & est secta draco deuorauit uirgam eorū, ut non extendant orthodoxi ad heresem uanā sanctas manus suas, id est, ope

ra sua hereticis non extendant. Verum quia sunt aliqui quorum cor illi peruertunt, sanctus spiritus pro rectis corde orat. Declinantes in anathematis obligationem adducet in diem iudicij cum operantibus iniquitatem. Sit pax in Israel per dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat in unitate deitatis cum patre & spiritu sancto, per uniuersa secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXV.

IN cōuertendo dominus captiuitatē Syon, facti sumus sicut cōsolati. Tūc repletū est gaudio os nostrū, & lingua nostra exultatione. Tūc dicēt inter gētes magnificauit dominus facere cū eis. Magnificauit dominus facere nobiscū, facti sumus letantes. Cōuertere domine captiuitatē nostram, sicut torrens in austro. Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittētes semina sua. Venientes autem uenient, cum exultatione portantes manipulos suos.

COMMENTARIUM.

CAntica graduum sunt portæ celi patētis. Iacob requiescens, uidet in uisione sua dominum super caput, cœlis patētibus accubantem, cuius superiora in cœlū incumbunt, per quæ respicit dominus, inferiora in terra sunt ubi dormiuit homo. Quid istius scalæ ascēsus ad dominū ducit? Benefac domine bonis & rectis corde. Audierūt enim sibi à sacerdotib. clamari, sursum cor, et dixerūt deo: Ad te leuaui oculos meos q̄ habitas in cœlo, ascēdite, quia benefacit dominus bonis & rectis corde. Declinantes autem & discedentes à deo adducit in obligationē, & deputat cum operantibus iniquitatē.

Surge

Surge Israel, qui dormisti euigila. Vnge lapidem angu-
larem oleo laticie, pax tecum. Filij enim tui de captiui-
tate liberati per Christum, istum canticum graduum ce-
cinerunt, dicentes: In conuertendo Dominus captiuita-
tem Sion, facti sumus sicut consolati. Gradatim à tribula-
tione primi cantici ad gaudium ascendimus, & qui ibi
seminauimus lachrymas, hic gaudia metemus, & qui ibi
captiui gemebamus, dicentes: Heu me quid incolatus me-
us prolongatus est, hic repletur gaudio os nostrum, &
lingua nostra exultatione. Ecce enim dicunt inter gen-
tes: Magnificauit Dominus facere cum illis, magnifica-
uit Dominus facere nobiscum, facti sumus letantes. Me-
mores esse debemus, quia diximus adificationi nostræ
applicare omnia, que mystico tractu, aut ad Dominum
ducunt, aut ad eius martyres trahunt. Notū est enim om-
nibus sanctis ista competere. Ad nos uero ab eorum pas-
sione riuum ducentes, captiuitatem nostram per pœni-
tentiam euasisse gratulemur, credentes quod magnificet
dominus facere nobiscum: & unde nos ei exhibuimus
flentes atq; tristantes, inde nos faciat ipse letantes atque
gaudentes. Si enim lachrymas seminauimus pœnitentiæ,
fœcunda sine dubio messis nobis indulgentiæ orietur, ex
qua exeuntes de corpore, uenientes ad Dominum in ex-
ultatione, erimus cum sanctis portantes manipulos no-
stros. Nam ubi illi gaudebunt coronati, nos exultabi-
mus liberati, per dominum nostrum Iesum Chri-
stum, qui regnat in secula seculo-
rum, Amen.

Canticum graduum Salomonis. CXXVI.

Nisi dominus edificauerit domum, in uanum laborauerunt qui edificant eam. Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam. Vanum est uobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris.

Cum dederit dilectis suis somnum ecce hereditas domini, filij merces fructus uentris. Sicut sagitte in manu potentis, ita filij excussorum. Beatus uir qui impleuit desiderium suum ex ipsis, non confundetur cum laquetur inimicis suis in porta.

COMMENTARIUM.

Multi istius psalmi male explanantes principia, Mocium predicant pro labore. Aiunt namq; castro certamine sanctos homines studijs occupari. Sed & uana spe suis aliquid hominem nisibus impetrare, & ex medicamento uulnus faciunt, hoc modo dicentes: Nisi Dominus edificauerit, in uanum edificas. Nisi Dominus custodierit, in uanum uigilas. Poteram laciniosa disputatione edificationis huius, et fundamenta et parietes & tecta & mœnia demonstrare, sed alio proposito res agitur. Egimus enim ab initio, ut breuiter strictum que loqueremur, tamē parumper circumeo, et cito ad te redeam qui psalmū expectas. Ab initio seculi quicūq; sancti uixerunt, ciuitatē domino construxerūt. Siquidem ciuitatis futuræ mœnia sancti erunt: Aedificauit Abel, Enoch, Noe, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moyses, Iesus uue, & omnes sancti edificauerūt domū, & custodierunt ciuitatem. Sed nisi dominus, id est, dei filius ueniens edificasset

ficasset omnia quæ illi edificauerant (Probata est uox
 eius, dicentis: Non ueni destruere, sed adimplere) Si ergo
 illis fundamenta mittentibus, & parietes edificantibus
 non uenisset, qui testa construeret, & omnia intus orna-
 ret, illi in uanum laborauerant edificantes domum. De-
 niq; hodie Synagoga ideo uana est, quia edificia parie-
 tum habet, & tectum non habet, & in protectione Dei
 coeli non comoratur. Habet parietes quos edificarunt san-
 cti, sed tectum non habet, quod Christus expleuit. Habet
 limen, sed in limine agni sanguinem non habent. Dum cœ-
 perit pluere super peccatores laqueum ignis & sulphu-
 ris, isti sine tecto patent huic pluuiæ. Dum cœperit ange-
 lus percutere primitias, isti sine sanguine agni percussio-
 nem angelum non euadunt. Quid ergo edificatis iudeis?
 Quid heretici uigilatis? Sine causa hæc facitis, quia uo-
 biscum nec edificat, nec uigilat dominus. Vos autem or-
 thodoxi Christum in incorruptione amantes, nolite timere,
 securi edificate, quia uobiscum edificat Dominus.
 Dei enim estis edificatio, dei cultura estis. uigilate, quia
 non solum uobiscum uigilat, sed & dormientes excitat,
 dicens: Vigilate mecum, uigilate & orate, ne intretis in-
 tentationem. Tale est quale si dicat in uanum uigilaretis,
 si ego non uigilarem uobiscum. Nunc autem satis iniquum
 est, ut me uigilante uobiscum, uos somno occupemini. Un-
 de & Apostolus clamat: Aedificate alterutrum. Vana er-
 go esset edificatio, si dominus non edificaret. Vana uigi-
 lie, si dominus non custodiret, dominus custodit, & uana
 non sunt. In uanum est uobis ante lucem surgere, id est,
 lux Christus est, & uos qui ante eum surgitis, uanum est
 uobis

uobis ante eum surgere, qui manducatis panem doloris. Nisi enim ille uenerit qui panem gaudij tribuat, uos in uanum surrexistis. Quando autem ueniet? Cum dederit, inquit, dilectis suis somnum, hoc est, tunc ueniet, quando isti qui nunc sancti sunt, somnū pacis acceperint. Vt quid ueniet? Vt in resurrectione hereditas domini demonstraretur, in qua omnes filij Dei accipiunt hereditatem, si tamen filij uentris eius fuerint, id est, si in fonte catholice fidei fuerint baptizati. Vbi est uenter ecclesie, qui illi filios parit, qui sicut sagitta de manu potentis excussa, sic uulnerant inimicum, quando implent desiderium suum in bonis, ut non confundantur dum exeunt de corpore. Tunc enim inueniunt inimicos suos in porta, cum egrediuntur corpus in quo diabolus superarunt. Notandum tamen est, quia in titulo sic habet, canticum ascensus domus Salomonis, ut historicum sensum teneas tu hodie, dictum tunc Salomoni: O prudentissime Salomon, fabricas quidem domum deo, sed nisi Dominus edificauerit domum, sicut ipse dixisti, quia edificat sapientia sibi domum, & ponet columnas septem. Nisi ergo ipse qui sapientia dicitur, edificauerit domum, tu in uanum laborasti. Nam in domum quam edificasti, lapis super lapidem non relinquetur. Domus autem quam edificat dominus, ascendit in coelos, & in ea gloriabitur rex domus in secula seculorum, Amen.

Canticum graduum CXXVII.

BEati omnes qui timent dominum, qui ambulant in uijs eius. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. Vxor tua sicut

sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut
nouelle oliuarum, in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic be-
nedicetur homo, qui timet Dominum. Benedicat tibi
Dominus ex Sion, & uideas bona Hierusalem omnibus
diebus uitæ tuæ. Et uideas filios filiorum tuorum pa-
cem super Israel.

COMMENTARIUM.

Nihil ualet si timeas dominum, quia & demones
eum timent. Sed beatus eris si sic timeas Domi-
num, ut ambules uiam eius. Si enim ambulaueris
in uiam eius, id est, in fidem catholicā, ibi labores fru-
ctuum tuorum manducabis, carnem filij hominis, ut ha-
bens uitam manentem in te, beatus sis, & bene tibi erit.
Tunc uxor tua, id est, caro tua, sicut uitis abundat in la-
teribus domus tuæ. tunc, inquam, quomodo uitis proferet
botryones, ita ex actibus corporis tui proficiunt filij tui
& te sicut uite proficiēte in sanguine Christi, illi sicut no-
uelle oliuarum proficiunt in circuitu mensæ tuæ, ubicūq;
conuiuium illis uerbi Dei exhibueris. Sic enim benedicte-
tur omnis homo qui timet Dominum, id est, qui sic ege-
rit, sic benedicetur, ut dicatur ei ab spiritu sancto: Bene-
dicat te dominus ex Sion, id est, ex ecclesia sua, & uideas
Bona Hierusalem omnibus diebus uitæ tuæ. Et sicut tu
Deo filios genuisti, ita filij tui generent, ut uideas in con-
spectu domini filios filiorum tuorum, cum acceperit pa-
cem. Israel, cum accesserit tempus hoc belli & uenerit
tempus pacis, gloria eterno, qui regnat in se-
cula seculorum, Amen.

Cantic

Canticum graduū. CXXXVIII.

SAepe expugnauerūt me à iuuentute mea, dicat nūc Israel. Saepe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi. Supra dorsum meū fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Dominus iustus concidet ceruices peccatorum, confundantur et conuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion. Fiant sicut scœnum tectorū, quod priusquam euellatur exaruit. De quo non impleuit manum suam qui metet, & sinum suum qui manipulos colligit.

Et non dixerunt qui prateribant, benedictio domini super uos, benediximus uobis in nomine Domini.

COMMENTARIUM.

Non patitur pugnam, nisi in iuuentute positus. Tu ergo qui secundum explanationem nominis Israel, uidere incipis Deum per mundiciam cordis, pugnās necesse est ut dæmonum patiaris. Sed securus esto, quia sic pro te Dominus pugnat, ut concidat ceruices eorum, si tamen tu non cessaueris praeliari, ut possis dicere: Non potuerunt mihi, licet super dorsum meum fabricauerunt peccatores, id est, licet pondera grauiā tribulationum super me ponentes, incuruauerint me, et prolongauerint iniquitates suas, id est, moras fecerint in afflictionibus suis, quibus me tribulauerunt. Dominus autem iusto iudicio suo concidet ceruices eorum. Habeant partem cum eis Pharisei & heretici omnes, qui odium Sion, id est, qui odium ecclesiam Christi. Fiant sicut scœnum tectorum, uel ædificiorum, quod priusquam euellatur arefcit. Hoc loco tectum uel ædificium nominat, quia ma
ximæ

ximæ partes hæreticorum ad personas altas uadunt, ubi quasi falces foena secantium sacerdotum euadant, sed sic ibi antequam euellantur arefcent. Non enim implet manum suam ex eis qui metet uerba eorum: nec sinus suos implent ij, qui manipulos eorum colligunt. Ex omnibus enim qui præterierunt ab Apostolis sancti usq; hodie, siue qui sunt, seu qui præterierunt, nullus eos benedixit in nomine domini. Et qui à beato Apostolo Petro, aut ab Apostolis, uel à posteris eorum benedictionem non accepit, & sic plebeculas docuit quas decepit, quia benedictionem usurpauit, maledictionem incurrit, per quã priusquam euellatur, id est, priusquam moriatur arefcit, id est, dum uiuere uidetur in corpore iam in spiritu aruit: à quibus nos separati, fidem catholicam integerrime continententes, uitam inuenimus æternam, per Iesum Christum dominum nostrum, qui regnat in secula seculorũ. Amen.

Canticum graduum. CXXIX.

DE profundis clamaui ad te domine, domine exaudi uocem meam. Fiant aures tuæ intendentes in uocem deprecationis meæ. Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit.

Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinuit te Domine. Sustinuit anima mea in uerbo eius, sperauit anima mea in Domino. A custodia mastuina usq; ad noctem, speret Israel in domino. Quis apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptionis. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

COMA

COMMENTARIUM.

Poenitens meus in bono iam positus præteritos clā
 mores recolit. Audit enim sibi uirum sapientem
 dicentem: Fili peccasti, ne adicias iterum, sed ꝓ
 pro pristinis deprecare. Ille seruus utilis est, qui culpas su
 as semper recolit. Non enim bonam patientiam ꝓ mise
 ricordiam domini sui aliter memorabitur, nisi suam im
 patientiam ꝓ iniquitatem fuerit recordatus, illud feci, il
 lud gessi, contra iussionem domini mei. Domine si uelles
 considerare contemptum nostrum, olim delesses mun
 dum, sed satis apud te propitiatio est: propter legem tu
 am sustinui te Domine. Nam recesseram à te, non te expe
 ctaram, sed lex tua mihi dixit de te, quia nullum perire
 uis, sed oēs homines saluos uis facere. Propterea sustinuit
 anima mea uerbū tuum, id est, uenientē filium tuum, qui
 promittitur ad hoc uenire, ut tollat peccata mundi. Hic
 ueniet à custodia matutina. Custodia una, quarta pars no
 ctis est. Ergo prima custodia à uespere incipit. Secūda ad
 mediū noctis attingit. Tertia pullorū cātus trāsīt. Quar
 ta uigilia matutina, quæ in ortū luminis adimpletur, in
 qua custodia matutina natū dominum nostrū angeli pa
 storibus nunciarunt, sed nos dicamus uigiliā matutinā lu
 ce nascente memoratā, in qua luce usq; ad noctē, id est, us
 que cum finē accipiat seculi, usq; tunc speret Israel in do
 mino, uel quā diu ipse homo est in corpore speret, quia
 est apud deū misericordia. Agat pœnitentiā, cesset à pec
 cato usq; ad uesperum sui ab hora matutina, ex quo ei il
 luminatio orta est saluatoris. Nullo modo periet si cessa
 uerit à peccato ꝓ pœnituerit, quia grandis apud deum
 mise=

miseriordia, & ipse redimet Israel. Alium enim non redimet, nisi Israel, id est, nisi baptisatū non redimet. Nam si forte pœniteatur in malis factis quispiã et in bonis operibus se mirificū præbeat, hic si Israel nō fuerit, si non baptisatus fuerit, non redimitur ab iniquitatibus suis. Sunt enim quidam qui putāt se sine Christo Christianos, cū homo quod bonū fecerit ad honorem suū fecisse doceatur, quod aut bene crediderit, ad honore pertinet dei. Magnus ille seruus est, qui de honore suo fortiter gessit, et domini sui honore neglexit, huic præponetur peccator uilissimus Christianus, qui se credit per fidē ad misericordiam peruenire eius, qui regnat in secula seculorū, Amen.

Canticum gradum. CXXX.

Domine non est, exaltatum cor meum, neq; elati sunt oculi mei. Neq; ambulau in magnis, neq; in mirabilibus super me, Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animā meam. Sicut ab lactatus est super matrem suam, ita retributio in animam meā. Speret Israel in domino, ex hoc nunc & usq; in seculum.

COMMENTARIUM.

Vsitata vulgo sententia est quæ dicit, iuxta mores domini familiam constitutā. Hæc sententia sicut inter dominos & seruos, sic inter Christum & Christianos, si haberet effectū, iure nos Christi famulos dicere mus. Ille cum dominus cœli & terræ esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualē deo, sed semetipsum exinaniuit, & formā serui suscipiens dixit: Domine non est exaltatū cor meum. Age seruus iuxta mores domini tui, cū sis natura humilis, quid exaltaris? Iudex ille refertur

D humia

humilis, nos superbi, ille ingloriosus, nos è contrario gloriosi. ille in magnis non ambulat nos in magnis personis ambimus, & in eo quod nos adorant aut diligunt nobiles gloriamur, si tamen diligunt, & non ridiculo abutuntur, quasi ignoremus illud: Os quod nos occultatum est uementes, in quantum nos laceret abscedentes. Nos autem exhonoramus pauperē, cuius in se personam Christus excepit, & non ambulamus in paruis, sed in magnis & mirabilibus super nos, & cantamus humiliter sentire nos, & non exaltare animam nostram, inmemores Apostoli hortantis atque dicentis: Tanquam paruuli lac concupiscite, ut in eo crescatis. quod si faceremus, eramus profecto quasi ablactati super matre sua. Agnoscebat in nobis sua nutrimenta mater ecclesia, & quasi ablactato ecclesie sue, ita retribuebat nobis sue Christus charitatis effectū. in quo sperat Israel, id est, mundus corde quia ipse est Israel, quod interpretatur uidens deum. Spes enim eius alia nō est, nisi ut ad aspectum diuinum attingat. Tunc enim satiabitur, cum ei apparuerit gloria eius, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Canticum graduum. CXXXI.

Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Sicut iurauit domino, uotum uouit deo Iacob. Si introiero in tabernaculum domus meae, si ascendero in lectum strati mei. Si dederō somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem. Et requiem temporibus meis donec inueniam locum domino, tabernaculum deo Iacob. Ecce audiuimus eam in Effrata, inuenimus eam in cāpis siluæ. Introibimus

in tabernaculū eius, adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius. Surge domine in requiem tuā, tu & arca sanctificationis tuæ. Sacerdotes tui induantur iustitiam, et sancti tui exultent. Propter David seruum tuū non auertas faciem Christi tui. Iurauit dominus David ueritatē & non frustrabitur eum, de fructu uētris tui ponā super sedem tuā. Si custodierint filij tui testamentū meū, & testimonia mea hæc quæ docebo eos. Et filij eorū usq; in scælum sedebunt super sedem tuā. Quoniā elegit dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. Viduam eius benedicens benedicam, pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induā saluari, & sancti eius exultatiōe exultabūt. Illuc producā cornu David, parauī lucernā Christo meo. Inimicos eius induā confusione, super ipsum autem effloreat sanctificatio mea.

COMMENTARIUM.

Memento Domine David, non ut ab obliuione ad memoriam redeat. Deus ab homine commo-
nctur, sed docetur homo qualiter diuinitas uotis delectetur humanis. Ut deposita feritate, quæ iracundias generat, discordias nutrit, superbiā gignit, sub onus domini mansuescat. Leue onus est, porta mansueti iugū suaue, trahere Christiane hoc. In te recordabitur dominus, quod ad portada præcepta eius, mansuetū pecus tuum, id est, corpus tuum, & non recalcitrantem exhibes Christo. Memor erit tui dominus, si mansuetudines tuæ eius memoriam interpellatione sancta pulsauerint, si proficisci de mansuetudine, profice de deuotione: Iurauit, inquit, do-

mino, & uotū uouit deo Iacob. Audi sollicitudinē uouen-
 tis, & ita demū te participē psallentis ostende. Pesta. n.
 quā uotū uouit deo, nō intrauit tabernaculū domus suæ,
 nō ascendit lectū stratus sui, non dedit somnū oculis, non
 dormitationē palpebris suis, donec inueniret locū domi-
 no, tabernaculum deo Iacob. Sollicitudo integra & per-
 fecta tā diu est deo à promittēte seruāda, quā diu inueni-
 at locū domino. Dominus aternus est, & locus eius tem-
 poralis non potest esse. Quid quærimus tēporalia loca,
 qui eternū habitatorem inquirimus. Si uero aternū est,
 quod sollicite & uigilanter inquirimus perpetuū com-
 probatur, non cessemus strenuissime quærere, quousque
 quod quærimus inuenire mereamur. Quid tamē querit
 Psalmista sanctissimus uideamus: Locū, inquit, ubi habi-
 tet deus Iacob. Et adiecit: Hāc habitationē, ait, audiui-
 mus in Ephrata. Ephrateus Helcana qui caput regaliū uolu-
 minū tenet, pater est Samuelis, in quo audiui-
 mus uocem domini, dicētis Suscitabo mihi sacerdotē fidelē, qui iux-
 ta cor meū omnia faciat, & ipsi ædificabo domū & am-
 bulabit corā Christo in eternū. Hanc ergo uocem quam
 tunc in Ephrateo audiui-
 mus, nūc inuenimus in cepis sil-
 uæ, ubi pastores ouium angeli allocuti sunt, dicētes: Nuncia-
 mus uobis gaudiū magnū, quod erit omni populo, quia
 natus est uobis hodie dominus, qui est saluator omnium, et
 hoc uobis signū erit. Inuenietis puerum inuolutū pannis
 & positum in præsepio. Hāc ergo habitationē ubi in æ-
 ternum habitat deus, indicantibus angelis pastores adepti
 sunt: & non pastores taliū qualium pecudum, sed ouium
 tantum, nec dormientium, sed uigilantium: & qui non dor-
 mientes,

mientes, sed uigilantes inuenti sunt: neq; negligentes, sed solliciti: neq; remissi, sed timētes, Deniq; inde angelus coepit alloqui, ubi timoris agnoscebat terrorem: Nolite, inquit, timere, quasi qui dicat, quia uigilatis & estis solliciti circa gregē mansuetudinis, & pascitis in cāpis pectoris uestri, Ibi sunt. n. cāpi siluæ. Quia ergo custoditis gregem uigilanter, pernoctanter, ne ouē mansuetam, siue patientiam, siue charitatē siue hospitalitatem, siue castitatem, & cæteras socias earū, quas pascitis uerbo dei, quia timetis dominū gregis, & solliciti estis, ne quid uobis feritas luporū inuadat, iam nolite timere, quia talis pastor natus est, qui animā suam ponat pro ouibus suis. Nūc interrogamus uos o pastores, dicite nobis, si inuenistis puerum sicut uobis angeli indicarūt. Ad hæc illi respondentes dixerūt: introiimus in tabernaculum eius, adorauimus in locū ubi steterūt pedes eius. Certe lacentē in presepio uisuri perrexistis, quō stantē uos uidisse testamini: Nos, inquit, credentes, stantē uidimus non iacentē, incredulis & dubijs iacēs & pannis inuolutus ostenditur, credentib. rex diadematus demonstratur. Deniq; tantā coruscationē regie eius dignitatis aspeximus, ut nō aude remus ipsū adorare, sed uestigia illa adorauimus, in quibus steterunt pedes eius. Quid ergo terrā adorastis? Terram, inquit, sanctā corporis Iesu Christi, in qua terra nobis sunt ostensa uestigia dei, dū uirgineo foetu editū uideremus infantē, cui angeli choros ducebant, cælo teraq; per eū pacē fore cantantes. Huic dicimus quotidie: Exurge domine in requiem tuam. Requies dei in Iesu eui dens & specialis est, in quo est arca, id est, arcanū sancti

ficationis eius, per quem Apostoli sunt induti iusticia, & sancti omnes exultant propter David seruum Dei, quia de fructu uentris eius posuit deus super sedem suam, per quem custodiunt filij eius testamentum dei, id est, Apostoli ex fœmore Iudæ secundum carnem uenientes, qui non solum custodierunt testamentum domini nostri Iesu Christi, sed & testimonia eius quæ docuit eos. Nunc filij eorū usq; hodie sedent super sedem eorū, habentes & ipsi sol uendi, ligandi potestatem. Hoc autem eis concessum est, quia recusauit dominus synagogam falsitatis, & legit Si on sanctam, scilicet fidei rectæ ecclesiam, quam præelegit præscijs in habitationem sibi, in qua est requies Dei in seculum seculi, in qua habitat, quoniam præelegit eā, in qua uiduæ benedicentur in castitate, in qua pauperes satiantur panibus pietatis: in qua sacerdotes induuntur iusticia, in qua sancti exultatione exultant, in qua produm est cornu. Ideo sit regnum David. Ipsa est lucerna quæ super candelabro posita, lucet omnibus qui in domo sunt, id est, qui in fide sunt Iesu Christi, ut è contrario omnis assertio præter hanc, lucet quidem in uerbis, & habet materias adclamationis & admirationis humanæ, sed sub modio posita non lucet, qui in domo sunt, sed quos inuenerit subtus modium. Subtus modium enim degunt, qui mensuram rectæ fidei utuntur inuersam, qui sunt inimici lucernæ, quam spiritus sanctus per Apostolos parauit Christo suo domino nostro. Inimicos ergo eius induit confusione anathematis, et super Christum floret sanctificatio eius, per omnia secula seculorū, Amen.

Canti

Canticum graduum CXXXII.

Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in unum. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.

Quod descendit in oram uestimenti eius, sicut ros Hermon qui descendit in montem Sion. Quoniã illic mandauit dominus benedictionem, et uitam usq; in seculum.

COMMENTARIUM.

In primo cantico graduum positi in captiuitate clamamus tribulantes ad deum, & exaudu nos. In secundo gradu ad montes oculos leuauimus, unde uenit auxiliũ domini, quo custodimur ab omni malo. Tertio gradu ascendentes uenimus ad domum domini. Quartũ gradum aggressi, oculos quos ad montes leuaueramus, tunc leuauimus ad ccelos. In quinto inuenimus persecutiones hominum, & defensionem dei. In sexto hæreticos declinantes in obligatione precipit dominus tradi. In septimo gradu, facti sumus lætates qui fueramus ante plorantes. In octauo gradu ædificantem domum sanctam non habentem maculam neque rugam inuenimus Christum. In nono gradu uidimus timentes dominũ, et ambulantes in uis eius. In decimo gradu passi sumus pugnas, et in adiutorio dei uictoriã cepimus. In undecimo gradu tantã misericordiã dei inuenimus, ut per ipsam redimeremur ab omnibus iniquitatibus nostris. In duodecimo gradu inuenimus cõtẽptũ mũdi, in quo nõ exaltatur cor nostrũ. In terdecimo gradu illũ quẽ in Effrata audieramus, inuenimus in cãpis siluæ. Ibi inuenimus filiũ dei cũ sanctis suis exultatiõẽ exultantẽ. Ibi paratã lucernã plenã oleo leticiæ,

uincens obsecratem mundi, ut qui erant tenebris uigentibus disuncti, & per edificationem superbae turris à se inuicem separati: nunc omnes conueniant in unum, ut illud malum consilium, Dei consilio probaretur esse correctum. Videns sanctus spiritus exclamauit: Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in unum. Habent enim unguentum chrisimatis, quod descendit de capite in barbam, hoc est, de Christo in uirtutibus. Sicut enim capilli capitis, & barbae unguento insunduntur: sic uirtutes omnes, quae contra uitia luctantur quotidie, & uincere ualeant, Christi insunduntur auxilio. Nota tamen chrisimatis sacramenta in unguento capitis, & ros Hermon descendens in montem Sion, ad fontis undam aquae perennis extende. Ibi enim mandauit dominus benedictionem, & aeternam uitam usque in secula seculorum, Amen.

Canticum graduum. CXXXIII.

Ecce nunc benedicite domino omnes serui domini. Qui statis in domo domini, in atrijs domus dei nostri. In noctibus extollite manus uestras in sancta, & benedicite domino. Benedicat dominus te ex Sion, qui fecit caelum & terram.

COMMENTARIUM.

Peruenit gradus ad charitatem, & ubi superius iret non inuenit. Nam quicquid egit quartus decimus gradus, in quintodecimo proficit ascendens. Ad charitatem enim à discordia fraternitas diuisa reuertitur, & fiunt omnes boni qui fuerant omnes mali. Modo dicite mihi, quid conuenistis omnes in unum uos, qui fratres nominamini,

mini, aut unde estis omnes fratres ostēdite. De uno, inquit patre Christo, & de una matre ecclesia. Ideo ergo conuenimus in unum, quia nos seruos agnouimus domini. Datur nobis responsum, & dicitur: Nunc ergo quia in unū cōuenistis omnes, benedicite dominū, omnes, inquit, serui domini. Et quia potest dici, omnes homines serui domini sunt, respōdit: Ego uobis seruis dico, qui statis in domo domini, qui meruistis ingredi domum, in qua requiescit deus cū amicis suis, & epulatur cū Apostolis suis. Solum ergo hij benedicent dominum, qui intus in domo sunt? Non inquit, soli ipsi, sed & hij, qui adhuc in atrijs domus consistunt. Et uos ò catechumeni, & uos, inquit, qui in atrijs domus dei nostri statis, & intus ingredi non audetis, & uos simul extollite manus uestras intus in sancta sanctorum, & simul benedicite dominum, in uexillo crucis leuantēs sanctas manus, sine ira & disceptatione in nocte huius seculi, tanquam luminaria lucentes, ut per uos benedicatur dominus ex Syon, qui fecit caelum & terram, qui regnat in secula seculorum Amen.

Alleluia. CXXXIII.

Laudate nomen domini, laudate serui domini. Qui statis in domo domini, in atrijs domus dei nostri. Laudate dominū quia bonus dominus, psallite nomini eius quoniā suauē. Quoniā Iacob elegit sibi dominus, Israel in possessionē sibi. Quia ego cognoui quod magnus est dominus, et deus noster præ omnib. dijs. Omnia quæcūq; uoluit dominus fecit in caelo & in terra, in mari & in omnib. abyssis. Educēs nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiā fecit. Qui produxit uētos

D 5 de thesau-

de thesauris suis, qui percussit primogenita Aegypti, ab homine usq; ad pecus. Emisit signa & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonē & in omnes seruos eius. Qui percussit gentes multas, & occidit reges fortes. Seon regem Amorreorū, & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan. Et dedit terrā eorum hereditatem, hereditatem Israel populo suo. Domine nomē tuū in aeternum, domine memoriale tuum in generationem & generationem. Quia iudicabit dominus populū suum, & in seruis suis deprecabitur. Simulachra gentiū argentum & auru, opera manuū hominum. Os habent & nō loquentur, oculos habent & non uidebunt. Aures habēt & non audient, neq; enim est spiritus in ore ipsorum. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Domus Israel benedicite domino, domus Aaron benedicite domino. Domus Leui benedicite domino, qui timetis dominum, benedicite domino. Benedictus dominus ex Syon, qui habitat in Hierusalem.

COMMENTARIUM.

Scala ista cuius caput pertingit in coelū quindecim gradus habet in quinq; libris Moysi, & in decem præceptis legis: ibi lapis ad caput Iacob unctus est, hic ipsum caput unctum ad ros Hermon destinātū est, nō ad omne ros Hermon. Ros enim montis per circuitū habet descensus, nos ad illud ros attingimus, quod descendit in montem Syon, solū huius roris fontem post unguētum Chrismatis requirentes, qui in montē Syon, id est, in altitudinē situs ecclesie profluit uenis, & ita trinitatem in una dietate coniungit, ut & tres uerē dicā esse personas,
 & unam

& unā uere dicā esse substantiā. Sic enim laudatur à ser-
 uis dominus. Sic nomen eius uerè laudabile prædicatur,
 cū in trinitate unitas, & in unitate trinitas ore dicitur, et
 pectore cōtinetur: tunc asserimus, quoniā bonus & beni-
 gnus est dominus. nam si sibi maiorem partem deitatis di-
 catur pater assumere, aut gradū sibi supra filiū hominis
 uindicare, nō ut bonus laudatur, sed ut æmulus blasphematur.
 Nihil ergo in deo maius est, quia nunquā senescit
 pater. Nihil minus in filio, quā nunquā crescit. Vbi enim ma-
 ius aliquid & minus est, & maiori defectū minatur gran-
 deuitas, & pollicetur etas minori profectū. His gradib.
 diuinitas caret, quia nō est deus temporū posterior. Si e-
 nim tempora aliqua ante deū fuerunt, faciūt eum maiore
 qui pater est, & minore eū qui filius. Si uero ante omnia
 genitus, tēpus illi nequaquā potuit necessitatē imponere,
 quia ut esset tempus ab eo sumpsit exordū. Sic ergo laus
 domini celebratur, in qua laude canendū est. Quoniā Ia-
 cob elegit sibi dominus, Hūc, inquit, elegit, quod supplantat
 uoluptuosum consilium, & hūc habet in possessionē, qui
 mundo corde studet deū uidere. Sicut enim Iacob supplā-
 tator dicitur, sic Israel uidēs deū. Tūc cognoscit quod ma-
 gnus est dominus, cū habuerit mundissimū pectus. Quod
 si mundū non fuerit, magnū illi uidetur hoc seculū, et aut
 personas mirabitur, aut pulchritudines illicitas stupebit.
 Cū uero mundus fuerit animus, nihil iudicat admirandū,
 nisi solū deū, et hunc præ omnibus dijs admirabitur deū.
 Quomodo præ omnib. dijs? Cautus cātator auscultat. Dij
 gentiū dæmonia, hi mirari nos uolūt pulchritudines peri-
 turas uerbi causa in mœnijs, in personis, in glorijs mūdi,

in concupiscentijs fugitiuis. Cū ergo præ omnib. hunc deū nostrū æterna nobis ostendentē amplectimur, tunc eum præ omnib. dijs honoramus, illorū scilicet cōsilia respūctes, et dei cōsilia amplectētes. Ipse enim omnia quæcūq; uoluit fecit in cælo & in terra, in mari & in abyssis. Ipse nobis produxit nubes ab extremis terræ, id est, sinē facientes terrenis occupationibus, hos ueluti nubes exhibet mundo, propter quod & fulgura in pluuiā fecit, id est, ut in igne fulgureo interficiat inimicū, & unda pluuiæ abluat peccatorē. Et quis hoc facit? Ille sine dubio, qui producit uentos de thesauris suis, id est Apostolos de sensibus suis. Sicut enim uenti nauibus, ita Apostoli animabus. Vētis flantibus, naues ad desiderata pertingūt: & Apostolis prædicātibus, anime ad Christū qui est uere portus, perueniunt. Qui percussit primogenita in cruce positus, & ita percussit, ut nō homini, nō pecudi crederet esse parcēdū. Quicquid enim Aegyptiū est, simul cū principe Aegypti fluctib. mergitur, pereat cū Pharaone, & cū omnibus seruis eius. Cum ergo uentū esset ad aquā, quæ nobis salutis uia aperuit, & omnes qui nos persequebātur operuit, tunc cōfessi sumus nomen domini in eternū, & suscipimus memoriale eius, ut sit in nobis in seculū seculi, credentes uenturū iudicium, in quo cū iudicauerit uiuos & mortuos, in solis suis cōsolabitur seruis. Melior enim ibi inuenietur fornicator Christianus, quā castissimus idololatra. Simulachra enim in quibus sp̄e habuit, habētia membra omnia sine sensu, & capsum sine spiritu. Similes illis erunt cōfidentes in eis, id est, simili incēdio conflagabūt, non ut in aliquibus formis deducantur, sed ut eterno consumantur

sumantur, incendio. Sola domus Israel in his qui mundo corde uident deū, id est, in Apostolis fundata ipsa liberabitur, in qua domo benedicit Aaron in sacerdotibus, & Levi in ministris cū his qui timent dominū, id est, cū omni populo Christiano, qui in canticis Davidicis psallit a leluia, benedicens dominū ex Syon, qui habitat in Hierusalem. Illam uenturam de caelis, prophetis & Apostolis concionantibus credimus, in qua regnat pater cum filio & spiritu sancto per uniuersa secula seculorum Amen.

Alleluia alleluia. CXXXV.

Confitemini domino quoniā bonus, quoniā in æternū misericordia eius. Confitemini deo deorum, quoniā. Confitemini domino dominorū, quoniam. Qui facit mirabilia magna solus, quoniam. Qui fecit caelos in intellectu, quoniam. Qui firmavit terrā super aquas, quoniam. Qui fecit luminaria magna, quoniam. Solem in potestate diei, quoniā. Lunā & stellas in potestatem noctis, quoniam. Qui percussit Aegyptū cum primogenitis eorū, quoniam. Qui eduxit Israel de medio corū, quoniam. In manu potenti & brachio excelso, quoniam. Qui diuisit mare rubrū in diuisiones, quoniam. Et eduxit Israel per medium eius, quoniam. Et excussit Pharaonē & uirtutē eius in mari rubro, quoniam. Qui traduxit populū suum per desertum, quoniam. Qui percussit reges magnos, quoniam.

Et occidit reges fortes, quoniam. Secū regem Amoræorū, quoniam. Et Oz regē Basan, quoniam. Et dedit terrā eorum hereditatē, quoniam. Hereditatiē Israel seruo suo, quoniam. Quia in humilitate nostra memor fuit

fuit nostri, quoniã. Et redemit nos ab inimicis nostris, quoniam. Qui dat escam omni carni, quoniam. Confitemini deo cœli, quoniam. Confitemini domino domorum, quoniam in æternum misericordia eius.

COMMENTARIUM.

VEnimus ad alleluia quod duplex scribitur, in quo illud confidero, quod nec caro sine anima, nec anima sine carne poterit domino cõfiteri.

Duo ergo in unum duo alleluia decantēt, ut dum sunt in uno uitæ huius transitu, confitendi ordinē teneant, dicat caro alleluia suū, dicat anima suū. Duplex homo est, duplex alleluia est. Vterq; cõfitemini domino, primo quoniam bonus et postea bona fuerit cõfessio fidei nostræ. Tūc dicamus, in seculū misericordia eius. Non potest perire cõfessio eius, qui in isto seculo sua delicta accusat. Inueniatur et sine dubio pietatē dei, qui suā ei cõfessionē obtulerit: si quotidie accipiat cõfessionē nostram, quotidie suā nobis bonitatē impartit. Et si nos in confitendo non deficiamus, quomodo ille in miserendo cessabit? Peccauimus, negare nō possumus, habemus multa peccata. Aliter ea nō carcerimus, nisi quotidie ut nobis dimittātur dominū exoremus. Siquidē eius doctrina sit. Dimitte nobis debita nostra. cõfiteamur nos debitores debitori, nā et nos debitores sumus deo, & deus est nobis debitor. Rogemus ne exigamur quod debemus, Rogemus ne reddat quod debet. Væ ergo nobis, si quod debemus exegerit. Nihil dicis, quasi nō deus omnipotens & regna cœlorum debeat quæ promissit. Væ nobis, si quod debet reddiderit. Verū quia pius est, & deus deorū est, et dominus dominorum, quasi

quasi qui nihil indiget, rogandus est ut dimittat. Sanè tu
 qui misericordiã flagitas, scias quia nõ eam inuenies, ni
 si recte fidei fueris confessione decoratus. Cõfiteri ergo
 hunc esse deũ tuũ, qui fecit coelos, in intellectu nostro ut
 ipsoru nobis solus pulchrescat aspectus: qui fundauit ter
 ram super aquas, ut corpus nostrũ unda sacri baptisma=
 tis abluatur: qui fecit luminaria duo magna solus, unũ in
 die noui testamẽti, quod sicut sol radiat in lumine agenti
 bus, aliud in nocte iudaica conuersantibus. In nouo enim
 aperte quod legitur, sicut in die in ipsa litera perlustra=
 tur à Christo, qui est sol uerus iustitiæ. In ueteri autem sub
 litera tegmine, quasi in nocte positũ, à luna, id est, ab ec=
 clesia manifestatur. Ipsa enim est luna quæ crescit in san=
 ctis, decreuit in peccatoribus, lucet in tenebris ignoran=
 tiæ positis, habet & stellas in gradibus suis. Aliter enim
 lucet in episcopo aliter in presbytero, aliter in diacono,
 & in cæteris clericis, in quibus prædicatur dominus, qui
 percussit Aegyptum cum primitiuis eorum, terram scili=
 cet superstitionibus plenam cum dæmonijs, qui in ea de=
 gunt: qui ideo primogeniti dicuntur, quia nullus uetusti=
 or aut prior in peccato dæmonijs. Quibus percussis, edu=
 citur Israel de medio eorum. Quicumq; enim uiderit deũ
 in Christo mundum conciliantem sibi, Israel factus, utpo=
 te deum uidens, educitur de terra Aegypti quam percus=
 sit dominus. & quomodo eiicitur? In manu, inquit, forti
 & brachio excelso. Vtique in altitudine crucis eleuato
 brachio, quo excussit Pharaonem & exercitum eius, id
 est, in abisso, ubi æternæ tenebræ commorantur in sinu.
 Et transducit populum suum in desertum, uidelicet ad
 consilium

consiliū ab omnibus curis secularibus alienū: ibi & edu-
 cit aquā de petra rupis, & percutit aduersus eū armatas
 gentes multas, id est, cogitationes iniquas, et reges fortes
 id est, principes aeris huius mundi. Et Seon regem Amor-
 ræorum. Amorreos Hebraico sermone extraneos inter-
 pretatur. Regem ergo Amorræorū, id est, extraneorum
 interficit dominus. Et regem Basan. Basan profundū He-
 braei dicūt. Et regē ergo profundi, qui nos de superiorib.
 ad inferiora uult ducere, & hunc interficit Christus &
 omnia regna eius, qui est irrisor, interficit Cham enim ir-
 risor exponitur. Ergo cum hos omnes interfecerit nobis
 dominus, tunc dat terrā eorum, id est, corpora nostra, in
 quibus illi regnabant, dat eam nobis in hereditatē, si ta-
 men facti Israel deū fidere per fidē, & non per speciem cu-
 piamus. Videat post hęc humilitatē nostram, & liberat
 nos de manu omnium inimicorū nostrorum. Sic enim et in
 alio psalmo ait, qui liberatū se esse cantauit: Humiliatus
 sum, inquit, & liberauit me. Videamus isti duo uersiculi
 qui supersunt, quo intendāt. Qui dat escam omni carni.
 Et confitemini deo cœli, quasi qui dicat, cœli testes estis
 quia omnis caro alitū, hominum, pecudū atq; reptiliū
 a deo pascitur: hoc confitemini uos, o cœli, dominū dare
 escam omni carni: aut uos homines, deū cœli credite cre-
 asse uniuersa & pascere omnia, quod anathemabilis Ma-
 nichæus denegās, carnē omnē diabolo dicit auctore con-
 stare, & eius ministerio ad pinguedinē saginari. Nos autē
 confiteamur hunc deū esse cœli, qui dat escam omni car-
 ni, & sicut iste psalmus fecit, ita faciamus, ut per singula
 uerba confessionis nostræ canemus. Quoniam in seculū
 misericordia

miseriordia eius, id est, dei nostri patris, & filij, qui regnat in unitate deitatis, ante omnia, & nunc & semper, et per omnia secula seculorum Amen.

Alleluia psalmus Dauid. CXXXVI.

Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Syon. In salicibus in medio eius, suspendimus organa nostra. Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos, uerba canticum. Et qui abduxerunt nos, hymnum cantate nobis de canticis Syon. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuio ni detur dextera mea. Adhereat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui. Si non proposuero Hierusalem, in principio leticie mee. Memor esto domine filiorum Edom, in die Hierusalem. Qui dicunt exinanite exinanite, usque ad fundamentum in ea. Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis. Beatus qui tenebit & allidet paruos suos ad petram.

COMMENTARIUM.

Babylon confusio interpretatur, & prima confusio non fuit, nisi in parentibus nostris secundum carnem, id est, in Adam & in muliere eius. In ipsis nos sedimus & fleuimus, quousque ueniret qui nos de captiuitate diaboli & ministrorum eius auferret. Hec quidem cum dicimus non facimus preiudicium prophetę predicenti Assyriorum rabiem et barbaricam feritatem, qua captiuu ducenti erant. Factum est & ducti in Babyloniam, & omnia que Hieremias uir sanctus scripsit. Nobis tamen quando capti

E uitas

uitas euenit peccatorū, cessamus ab omni usu illo psallendi. Confusi enim sumus, & Babylonia obsidet nos & nō est nobis fiducia aperiendi os in laudibus dei. Ibi suspendimus organa nostra super flumina Babylonis, super affluentias facinorū. Ibi sunt salices in medio fluminū, uirgulta quæ ad ligandū faciunt, unde ligantur uites fructiferæ. O domine, disrumpe uincula nostra, ut possimus hostiā tibi laudis offerre, quia illic interrogauerūt nos, qui captiuos duxerūt nos uerba cantionū, Et qui abduxerūt nos hymnū. Aperiamus oculos mentis, et uideamus nobis demones insultantes post peccatū, & quasi in his uerbis insultationū suarum uoces adhibere: Cātate sicut solebatis, psallite sicut solitū uobis erat. His nos miseri uel si nobis dolet stentes oculos ostendamus, si uoces proferre nō possumus. Videant nos plorantes, si non possunt nos audire cātantes: illic inquit, sedimus & fleuimus. Ploremus quantū possumus, ut fluminibus lachrymarū nostrarum flumina Babylonia superemus. Suspensa sunt enim organa nostra, defecit uox gaudij, & nō possumus cantare cāticum domino in terra aliena positi. Aliena enim à deo facta sunt corpora nostra, per eos qui captiuos duxerūt nos. Veniat nobis in mentē mater nostra Hierusalem, dulcis in castitate, pura in simplicitate, lenis in correptione, munda in conuersatione. Videamus animo quid perdidimus quid inuenimus, & inter lachrymas exclamemus, dicentes. Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea gutturi meo, si non meminero tui. Non habebit principium leticia mea, nisi ad te rediero. Et his dictis, mugitū imi cordis, gemitumq; reddentes:

reddentes, clamemus ad deū dicentes: Memento domine filiorum Edom, id est, filiorum Esau. Inimici tui sunt qui insurrerunt super nos. Hæc res nobis consolationē præbet, quia qui nos captiuos duxerunt, tu eos nunquā dilexisti. Iacob semper dilexisti & Esau odio habuisti: id est, seruos tuos diligis in specie Iacob quē dilexisti, & filios Edō exhorres in specie Esau quē horruisti. Ecce hij quos odisti & odis, super eos quos dilexisti & diligis regnant. Exurge domine, memor esto impietatis eorū, quibus dicunt sibi inuicē de Hierusalē tua, quæ in nobis suam charitatē insuderat, hij inuicē secum agunt, dicentes: Exinanite, exinanite usq; ad fundamentū, id est, usq; ad fidē eorum peringite, ne iterū ædificent turres fortitudines à facie inimici. Veni beate, ueni domine Iesu Christe, ueni inuisibiliter contra inuisibiles, & retribue eis retributionem, quā retribuerunt nobis, & tene & allide, non solū ipsos bellatores gigantes, sed & paruulos eorum ad petram tuā, supra quam fundasti ecclesiam: ita ut non solū crimina illa ingentia, sed etiam paruulū, & quod minus omnibus peccatis esse uidetur, etiā hoc mortifices in nobis: dans nobis cōsilia, ut peccata statim ubi nata fuerint, allidamus ad petrā, & eadem crescere non sinamus, ne dum creuerint, iterato nobis barbaricum generēt. Faciemus hæc, si ipse qui est uirtus nostra, suis ita ueris mentes figet definitionibus nostris, cuspidem crucis suæ, ut quotiens ad nos peruenerint suggerentes, confundentes abscedant. Si enim ad statuas regum æreas confugiētes persequentes euadunt, quanto magis ad crucem confugiētes domini Iesu Christi, à suis aduersarijs teneri non possunt.

sunt, sed per ipsum magis, qui uicit in cruce, & ipsi uictores existunt, ipsi gloria in secula seculorum Amen.

Psalmus ipsi David. CXXXVII.

Confitebor tibi domine in toto corde meo, quoniam audisti omnia uerba oris mei. In conspectu angelorum psallam tibi, adorabo ad templum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo. Super misericordia tua, & ueritate tua, quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum. In quacunque die inuocauero te uelociter exaudi me, multiplicabis in anima mea uirtutem. Confiteantur tibi domine omnes reges terrae, quia audierunt omnia uerba oris tui. Et cantent in uis domini, quoniam magna est gloria domini. Quoniam excelsus dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. Si ambulauero in medio tribulationis uiuificabis me, & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & saluum me fecit dextera tua. Dominus retribuet pro me, domine misericordia tua in seculum, opera manuum tuarum ne despicias.

COMMENTARIUM.

Confiteri in toto corde ille se comprobat Christo, qui totas duodecim uncias cordis sui ipsi tradiderit, & superfluis ac labentibus rebus nullam suae mentis cōcesserit partem, Huius confessio peruenit ad diuinum auditum. Et qui pure in conspectu hominum deo laudes obtulerat, incipit post depositionem corporis in conspectu psallere angelorum, & adorare templum sanctum, id est, dominum Iesum Christum, in quo plenitudo deitatis inhabitat. Confitetur nomini eius, quia in nomine

mine Iesu omne genu flectitur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Quid confitetur nomini sancto? Misericordiam, inquit, tuam & ueritatem tuam. Nihil diud confitemur anima deo in conspectu angelorum, nisi misericordiam qua redemptus est, & qua eruditus est, ueritatem. Quam ueritatem? Hęc sine dubio, in qua magnificatum est super omnia nomē eius sanctum. Nomen enim est hoc quod est super omne nomen. Videamus nunc quo ordine ad hoc possit attingi: In quacunq; inquit, die inuocauero te, uelociter exaudi me. Et quia per infirmitatem suam diuinitus est anima mea, tu multiplica eam in uirtute tua. Non. n. poterit seipsa eruere anima de muscipulis occultatis, & de foueis cæcis, in quibus regnāt uitia super eos, qui inciderūt in eis. Vt ergo domino uitiorū eripiamur, in uirtute domini confidamus, ut ipse multiplicet animā nostrā in uirtute sua. Confiteantur tibi domine omnes reges terræ, id est, omnes Apostoli, quia terrenis uoluptatibus imperāt. Reges terræ hoc loco dicti sunt ipsi, qui audiverunt uerba ex ore tuo domine Iesu Christe. Ipsi etiam cantant in canticis domino canticum. Duas res canit, ueniens partis uictoriā, alterius perditionem. Cantent ergo, quia magna est gloria domini, quando in altis crucis habitans, respexit humilia inferorum, & alta de longe cognouit. Postea enim uidit inferos et longe factus est, non solum à cœlis, sed & ab ipsa terra: abyssi profunda descendens scidit, & quia inde reuenteretur ad superos, & quia à superis remearet ad cœlos. Sic ergo alta de longe cognouit, quando ambulātes nos in medio tribulationis uiuificare dignatus est uisitando, & super iras inimicorum

corū nostrorū extēdit manus suas, crucis patibulū perse-
rendo, quando saluauit nos dextera eius, Ipsi dicimus, do-
mine retribue propter me. Propter me enim & natus &
passus es, domine misericordia tua in eternū. Non enim
tēporali nos beneficio redemisti, sed eterno auxilio tuæ
misericordiæ liberaisti. Opera manū tuarū non omittas.
Opera manū tuarum sumus, quia factura tua sumus: et
quia opera manū tuarum per opera manū nostrarum
fuerāt interempta, manus tuæ pro peccatis nostris cruci
affixæ sunt, ut opera sua quæ per lignū cōcupiscētiæ pe-
rierant, ipse manus quæ tunc creauerant, ipse nunc per
crucis lignum iterum repararent in passione domini no-
stri Iesu Christi, qui regnat cum patre & spiritu sancto
per omnia secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid. CXXXVIII.

Domine probasti me & cognouisti me, tu cogno-
uisti sessionem meā & resurrectionem meam.

Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam
meam & funiculum meum inuestigasti. Et omnes uias
meas præuidisti, quia non est sermo in lingua mea. Ecce
domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua, tu for-
masti me et posuisti super me manū tuam Mirabilis facta
est sciētia tua ex me, confortata est & nō potero ad eam.

Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam. Si
ascēdero in cœlū tu illic es, si descendero in infernū ades.

Si sumptero pēnas meas diluculo, et habitauero in ex-
tremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me, & te-
nebit me dextera tua. Et dixi forsitan tenebræ concul-
cābunt me, & nox illuminatio mea in delitijs meis.

Quia

Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur, sicut tenebræ eius ita et lumē eius. Quia tu possedisti renes meos, suscepisti me de utero matris meæ. Confitebor tibi quoniā terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua & anima mea cognosceat nimis.

Non est occultatū os meum à te quod fecisti in occulto, et substantia mea in inferioribus terra. Imperfectum meū uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur, dies formabuntur & nemo in eis. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui deus, nimis confortatus est principatus eorum. Dinumerabo eos & super arenam multiplicabūtur, exurrexi & adhuc sum tecū. Si occideris deus peccatores, uiri sanguinū declinate à me. Quia diuitis in cogitatione, accipiant in uanitate ciuitates suas.

Nonne qui oderunt te domine oderam, & super inimi cos tuos tabescebam. Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Proba me deus et scito cor meum, interroga me & cognosce semitas meas. Et uide si uia iniquitatis in me est, & deduc me in uia æterna.

COMMENTARIUM.

Domine probasti me, quando ad militiam tuam accessi: & cognouisti me militem tuum esse, quando pugnaui. Quis autē sit miles dei indicat beatissimus Paulus cū illum approbat dei esse militē, qui se à negocijs secularibus tollit. Verū quoniam de moralib. penē omnib. psalmis instituius mysticū: nunc in Petro Apostolo declaremus affectū. Domine probasti me: me quādo uocasti cognouisti: cognouisti quādo præsumpsi et ausus fui dicere: Etiā si me oportet mori tecū nō te negabo. Tu

autem cognouisti omnes cogitationes meas longe antequam eas cogitarem. Semitam meam et directionem meam inuestigasti, & omnes uias meas praeuidisti & probasti, & quia non erat dolus in lingua mea cum dicerem: Etiam si me oportet mori tecum non te negabo. Tu autem firmasti me & posuisti super me manum tuam. Firmasti me de tua praescientia quod essem negaturus, & posuisti manum tuam super me, ut peccatum lachrymae sequeretur. mirabilis facta est praescientia tua, ex me confortata est, non potero ad eam, conatus sum non negare, promisi me etiam mori magis eligere, quam negantis crimen incurere, sed praescientia tua ita confortata est, ut non potuissem ad eam. Quid nunc faciam? Negavi dominum & magistrum: nec, ut quidam opinantur, hominem negavi: ego illum negavi, cui dixi, Tu es Christus filius dei: illum negavi quem pedibus ambulante super undas expertus sum, illum quem uoce uidi sola uocante mortuos de sepulchro, illum quem caelis patentibus uidi cum Moysse & Helia, & uocem super eum patris de caelo: Hic est filius meus, ipsum audite: illum qui caecos tactu suo illuminauit, qui uerbo leprosos mundauit, qui iussu demonia expulit, & multas uirtutes suae deitatis ostendit. Quid nunc facimus Nouatiane, perdimus Apostolum Petrum, an recipimus reuertentem ad Christum? Ecce Christus eum recepit, tu eijcis. Sed clamat contra te Paulus: Si deus iustificat, tu quare condemnas? Dicis certe baptisatis non debere poenitentibus subueniri. Ecce Apostolo poenitenti succurritur, qui est episcoporum episcopus, et maior gradus redditur ploranti quam sublatus est deneganti. Quod ut doceam illud ostendo, quod

quod nullus Apostolorum nomen pastoris accepit. Solus enim dominus Iesus Christus dicebat: Ego sum pastor bonus, & iterum: Me, inquit, sequuntur oves meae. Hoc ergo nomen sanctum, & ipsius nominis potestatem post resurrectionem suam Petro poenitenti concessit, & ter negatus negatori suo hanc quam solus habuit, tribuit potestatem: ut non solum recuperasse quod amiserat, probaretur, uerum etiam & multo amplius poenitendo quam negando perdidit, acquisisse. Hoc magister bonus in electo. Discipulus Christi sicut integro animo peccet oportet ut reuertatur, ita integro animo poeniteat si euenierit ut delinquat. Nec sibi noxiam permittere debet, ut crescat, & que tanto citius uincitur quanto & citius repugnat. Certe omnis sanctitas ad Deum ducit, & omne peccatum ad diabolum, & sub domino bono positi, quomodo credimus nobis possibilitatem ad diabolum eundi concessam, & reuertendi ad Dominum denegatam. Addo aliud. Certe hominem per peccatum a se recedere Deus non uult, & peccatorem ad se uenire Deus uult. Si illud potuit fieri quod Deus non uult, quanto magis hoc poterit fieri, quod Deus uult. Ideo denique cogitatio peccati non est a deo prohibita per naturam, sed per imperium praecipitorum, ut laboris ei pugna incumbente, praemium de certamine proueniret. Voluit enim deus homini operis futigationem relinquere, ne in aliqua detrimenti parte praemium impediret. Duos certe honorum & malorum populos esse nemo est qui nesciat. Bonos dicimus credentes, et pessimos non credentes. Non credentes esse sub diabolo, & credentes esse sub deo. Magna praedicatio tua O No-

uatiane, qui seruum diaboli ad te uocas, & seruum Dei
 à te repellis: quasi qui uelis Deum lucrari quod non ha-
 bet, & perdere quod habet. Huc adijcias & illud, quod
 possit Deus mortuos suscitare, & infirmos saluare non
 possit. Nam increduli mortui sunt, et credentes, licet pec-
 catores sint, uiuunt in infirmitate sua. & si saluator no-
 ster habet, imò quia habet peritiam mortuos suscitandi,
 quomodo non habet quæcunq; fuerint infirmitates cu-
 randi. Ex utroq; latere blasphematur uobis, qui poenitè-
 tibus negatis effectum. Si enim posse eum docetis infirmi-
 tates animæ curare, sed nolle, impium arguitis: si uelle et
 non posse eum forsitan dixeritis, à deitate excluditis: &
 manet uobis ex utroq; latere condemnatio, cum negatis
 familie dei pereuntii posse succurri. Haftenus cum Noua-
 tiano sim locutus. Reuertamur ad Apostolum poeniten-
 tem, & flentem amarissime atq; dicentem. Quo ibo à spi-
 ritu tuo, & quò à facie tua fugiam. Scio quia tu es Chri-
 stus filius dei, quam scientiam non mihi reuelauit caro et
 sanguis, sed pater tuus qui in cœlis est. Quò fugiam, qui
 te deum noui & omnipotentè agnoui, si in cœlos ascen-
 dero tu illic es, si descendero in infernum ades. Ibi enim
 per passionem specialiter descendisti, ubi per potentiam
 tuam, sicut ubiq; generaliter præsto es. Si sumpsero pen-
 nas meas ante lucem. Pennas hoc loco pro cogitationib.
 posuit, quæ repentino uolatu ubiq; sunt, in cœlo, in ter-
 ra, in abyssò, & ubicunq; finiunt maria. Si ergo, inquit,
 & ibi ante lucem resurrectionis tuæ uadam ubicunq; in-
 accessibilitas solet fugitiuum abscondere: ut illuc ire pos-
 sim, manus tua deducet me, & quasi fugitiuum tenebit
 me

me dextera tua. Ante lucem hic ante resurrectionem po-
 suit saluatoris. Quia in tenebris fuit omne seculum iacen-
 te domino in sepulchro, in quo tempore poenitentia Petri
 Apostoli agebatur, in qua etiam dixi, forsitan tenebrae con-
 culcabunt me. Et tribus negationibus suis tres fugarum
 partes clausas esse, si ibi fugeret memorabat, in caelo, in
 inferno et in postremis maris. Ergo tenebrae negare sunt
 & fugere conculcatio tenebrarum. Hoc timens ne ab eis
 comprehensus, ab ipsis tenebris calcaretur, quasi tenebris
 subiectus, operibus esset deditus tenebrarum, habens rea-
 tum perene, iuges lachrymas, dolores aeternos. Hoc enim
 modo conculcabunt tenebrae mortis huius, qua corpora
 liter morimur: Si uero moriens, inquit, non conculcabor
 a tenebris, sed ad delicias sanctorum attingo, nox ipsa mor-
 tis illuminatio mea erit in delitijs meis. Ibi enim habebō
 lucem meam Christum meum, qui non patitur obscurita-
 tem tenebrarum, in cuius conspectu nox sicut dies illumi-
 nabitur. Sicut tenebrae eius, ita & lumen eius. Hoc con-
 tra Manicheum qui dicit, alterius principis sunt tenebrae,
 alterius principis lux est. De nostro autem deo et cantamus
 & credimus, quia sicut tenebrae eius sunt, ita & lumen
 eius est. Tenebrae enim non omnibus creaturis obscurum
 faciunt. Siquidem & ferae penes omnes, sed & cattae no-
 ctium nullum patiuntur obscurum, sed et aues multae sunt,
 quae in noctibus uolant. Unde docemur naturam oculos
 nostros a creatore hanc esse sortitos, ut in tenebris uide-
 re non possint. Deus enim ad requiem hominum noctes insti-
 tuit, ut generationis humanae quieti possit esse consultum.
 Ipsi ergo sunt tenebrae, cuius est lux, quod Manichaeus
 negat.

negat. Ipse est etiam creator corporū nostrorum, contra quod suscipit, cui in presenti pœnitens Petrus dicit: Tu possedisti renes meos, qui suscepisti me ex utero matris meæ. Sicut in ore dum loquimur, & in opere aliquo dū operamur, cordis nostri cogitata ostendimus: ita quod in corde cogitamus, antequā dicendo uel operando pandatur, à renibus gignitur: secundum illud, quod in alio psalmo dicimus deo, quod non solum corda sed & renes scrutetur. Cum ergo dicit pœnitens deo: Quoniā tu possedisti renes meos Dicit ei, Quia ita tibi in me nihil occultum est, ut non solum cogitata quæ sunt in corde consideres, sed & cogitanda quæ sunt in renibus cernas tu. Domine, qui suscepisti me ex utero matris meæ, ita ut quicquid ab ortu meo semisonis balbutientis infantis uerbis, aliquid forte peccaui cognoscas. Etiam in hoc confiteor, quia terribiliter mihi mirificatus es, mira opera tua quæ oculis meis uidi, & te exercente domine Iesu Christe cognoui, et anima mea nouit nimis. Intus in me est quod credidi, non in superficie uerborum, sed intus in uisceribus animæ, quod ita esse tibi non est occultum. Siquidem tibi occultum nō est, nec os meum, id est, ossum meum, quod fecisti tibi occulto. Si ergo nec os meum tibi occultum est quod esse naturaliter uoluisti, quid erit ante te occultum in corde quod manifestari iussisti? Ad altiora ducimur cū de osibus & substantia quæ in inferioribus est terræ tractamus. Agitur enim hoc loco quod dies resurrectionis aduenerit. Vbiunq; inquit, fuerit os meum, et ubiunq; in inferiorib. terræ fuerit substantia meæ, imperfectū meum uidebunt oculi tui. Imperfectum meū carens neruus,

carens

carens cutem, spiritū non habens, hoc uidebunt oculi tui,
quia solo aspectu tuorum oculorum exurget. In libro ca-
nim resurrectionis omnes homines qui nati sunt omnes
scribuntur, quotquot ad diē formabuntur, et nemo in eis
qui ibi scriptus non sit. In quo libro mihi non sunt in amo-
re & in honore, nisi amici tui deus. Nimis enim confor-
tati sunt principatus eorū. Siquidē participes eos tui esse
eterni imperij repromittis, nec ut hæretici dicunt, nō de-
buit mundus subsistere per eum, qui præsciens erat homi-
nes, per peccata sua & scelera ad eternam gehennæ in-
cendium destinandos. Si ita putatis debuisse fieri, consul-
tum magis reis iudicatis esse quā sanctis. Si enim mun-
dus à suo fuisset transitu reuocatus, nullus fuisset sancto-
rum particeps regni. Et dum prouidebatur malis, ne ad
interitum deuenirent, impediatur bonis, ne ad gloriā
peruenirēt: & ut non perirent pro merito suo mali, hāc
boni accipiebant sententiam, ne uel temporalem uitā su-
sciperent, quibus debebatur eterna. Nos autem cū pro-
pheta gaudeamus in sanctis dei, & cum Apostolo dignis
honoribus amicos domini recordemur, quorum tantus
est numerus, ut super harenam multiplicati esse noscan-
tur. Quid nunc si occidit dominus peccatores, Occidat
Neronē, & post eum omnes uiros sanguinarios, qui san-
ctos domini occiderunt. Si uestrum O hæretici, deus se-
cutus esset consilium, ne perirent Nero aut Diocletianus
uel ceteri interfectores sanctorum, non fecisset nec Apo-
stolos, nec martyres nasci, essetq; par iudicium in iniustis
& iustis, & omnes una præueniens sententia, per quam
simul omnes uiderentur ante puniti quā nati. Sed uos o
niri

uiri sanguinum declinate à nobis qui dicitis, Quia in uánum acceperint homines ciuitates suas: hoc est, sine causa sunt mortales effecti, & omnia cum mundo pereunt, et ipsa perditio. Non ita est, oēs in libro scripti sunt. Oēs resurgūt, sed alijs dabitur odor uitæ in uitã eternã, alijs odor mortis in mortẽ perpetuã, ubi deueniūt ij de quib. dicitur: Nõne qui te oderūt deus odio habui, et super inimicos tuos tabescébã? Hæc Petrus in ecclesia loquitur, et ecclesia in Petro pronūciat: Perfecto, inquit, odio oderã illos, inimici facti sunt mihi, et ideo his anathematizatis: Proba me, inquit, Domine, & scito cor meum, quid de te sentiam, quid de te credam interroga me, & scito semitas meas, sit tibi sollicitudo de ecclesia tua, & de ouibus tuis, & uide si uia iniquitatis diaboli est, qui se ad ambulandum in ea in incredulis & hereticis præbet: Vide, inquit, in populum tuum, ne sit aliquis in quo uia iniquitatis iter erroribus præbeat, & excludens uiam iniquitatis, deduc me in uiam eternam, ut portæ mortis & inferi non præualeant mihi, secundum uerbum tuũ domine Iesu Christe, qui regnas cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

In finem psalmus Dauid. CXXXIX.

ERipe me domine ab homine malo, à uiro iniquo eripe me. Qui cogitauerunt iniquitates in corde, tota die constituebant prælia. Acuerunt linguas suas sicut serpentes, uenenum aspidum sub labijs eorum. Custodi me Domine de manu peccatoris, & ab hominibus iniquis eripe me. Qui cogitauerunt supplantare gressus meos, absconderunt superbi laqueũ mihi.

hi. Et funes extenderunt in laqueū, iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Dixi domino deus meus es tu, exaudi domine uocē deprecationis meae. Domine domine uirtus salutis meae, obumbrasti super caput meū in die belli. Non tradas me domine à desiderio meo peccato ricogitauerūt contra me, ne derelinquas me ne forte exaltentur. Caput circuitus eorū, labor labiorum ipsorum operiet eos. Cadent super eos carbones, in ignē deijciet eos, in miserijs non subsistent. Vir linguosus nō dirigitur in terra, uirū iniustū mala capiant in interitu. Cognoui quia faciet dominus iudicium inopis, & uindictam pauperum. Verumtamen iusti confitebuntur nomini tuo, & habitabunt recti cum uultu tuo.

COMMENTARIUM.

Cauendum est, ne quando sensus noster illuc uadat, ubi genuino motu laus creaturae consistit. Malus enim per creaturam, nec ipse est diabolus. Quod si per naturam, nec diabolus malus est, quanto magis homo malus agendo non nascendo probabitur. Nam omnis natura opus est Dei. Omne autem peccatum opus est contemptoris, quod & ipsum peccatum non sui natura malum est. Malum enim illud non facit sola operatio, sed praeuaricatio. Quoniā prohibita dum geruntur, & eius qui prohibuit iudicio destinantur irae, increpata damnantur. Denique & ipsa prohibita & in bonis, & in malis rebus reum faciunt perpetrante. Nam homicidium summum malum in hominibus, & misericordia summū bonum obtinet locū, quod utrūq; uocatur in crimen. Nam et Cain cur occiderit à facie dei projici-

tur.

tur. Et Saul, cur non occiderit à regno eijcitur. Ista forte apud ueteres dicas potuisse constare, Nunc uero in quauis persona misericordia probatur esse uirtutis, cū e contra doceamus grauius puniri spiritali nunc iudicio, quā antea puniti sunt ferro, Nam ferro tollitur uita ut multum quinquaginta annorum. Anathematis autem cæde & uita eterna eripitur, & mors perpetua irrogatur. Eum autem, qui pepercit hæresiarchis aut prædicatoribus falsitatis, & non eos gladio fidei suæ iugulauerit, hoc ei euenire quod euenit Sauli quis ambigat? Aut qui misericordiam suam putauerit se in hæresi permanentibus exhibere, quis neget simili modo à regno dei excludi, sicut Saul à regno humano probatur exclusus? Quis autem dubitet Cain esse participem, qui iustum per inuidiam ausus fuerit condemnare. Siquidem auctoritas Apostolici sermonis affirmet, quod omnis qui odit fratrem suum homicida sit. Libra ergo iusti iudicij æquali lance perpensa, & nocentem dum interficit, & liberat innocentem, ostendit & misericordiam iniustam in impio, & pio cædem crudeliter irrogatam. Cum ergo arguitur factum in impio, Deus contemptus ostenditur, in quo non pro qualitate humani operis, sed pro autoritate diuini imperij, quæ sunt perpetrata, si sunt prohibita iure dantur, si iussa sunt iure laudantur. Nam homicidium in Abel malum, in Goliad bonum est, Et mendacium in Iudith bonum, contra Susannam malum est, Et usus coniugij in coniugibus bonus est, in adulteris malus est, Et astutia serpentina contra malos bona est, contra bonos mala est, Et omne opus etiam sanctum præsumptio crimen est,

est, etiam si mysterijs ipsis uideatur aptatum. Quid enim tam sanctū quam cōmunionem Christi percipere, Et quid tam iniquū quam si nō baptisatus eadem sumat, Aut quid tā magnificum quā sacramenta diuina conficere, Et quid tam perniciosum quam si ea is cōficiat, qui nullum sacerdotij gradum accepit. Data ergo occasione sapienti, fecimus ex omni parte manifestum omne malum non esse, nisi quod fieri prohibet deus, nec bonū, nisi quod fieri præcepit deus. Cum ergo uel prohibita perpetraverit homo uel iussa contēpserit, actio cum efficit malum. Et ideo cū dixisset: Eripe me domine ab homine malo, actiones eius malitiæ exposuit, ut malos homines nō naturæ qualitas, sed operationū nequitia manifestet. Ait enim: domine libera me ab his, qui cogitauerūt malitias in corde. Cessat generationis accusatio, ubi cogitationis prauitas increpatur: Tota, inquit, die constituerunt prælium. Cum audis prælium pugnantes caue, siue quos uides, siue quos nō uides. Nam & istos quos uides per illos scias, quos non uides excitatos. Quos enim uides, homines sunt. Quos autē non uides, spiritus nequā sunt. Age ergo & pugnantibus pugna. Et si auxilium poscis à rege, te repugnantē ostende. Linguae contra te pugnant, quas acuiunt heretici, sicut serpentes. His & tu esto sicut serpens astutus, & te simplicem, ut columbam esse ciuibus tuis, id est, catholicis solis ostende. Cæterum hereticis & cunctis contra ueritatem uenientibus, ipsis serpentibus esto astutior. Noli timere, iussum tibi est à domino tuo: tam bona est astucia contra malitiam, quam benigna simplicitas circa iusticiā. Occide hereticos, et domini tui spiritali gladio interfice inimicos.

nicos. Quid enim faciunt inimici dei. i. immundi spiritus? Volunt excludere de templo suo dominū, id est, spiritum sanctum. Et ipsi ibi uolunt habitare, id est, in te. Templum dei tu es. Et quid conantur heretici? Volunt excludere à te ueritatem, & in te intus fallaciam claudere. Occide utrosq; & assertiones falsas, assertionibus ueris exopera, atq; suggestiones demonum diuinæ legis sententijs uince. Verum quia demonia ieiunijs & orationibus superari posse didicisti, tene ordinē belli, & sicut te præsens psalmus edocet, Absconderunt enim superbi laqueos mihi. Quare superbi? Quia contemptores dei. Quomodo absconderunt? Faciunt dulce uideri quod amarū est, & estimari bonum quod malum est. Et funes tetenderūt in muscipula pedibus meis. De pedibus mentis euidenter instrueris, quibus funes sunt tensæ assertiones heretico-

Nunc putant rum, cum syllogismis uincula conantur innectere gressibus sanctis, ut uideantur tibi uera esse quæ falsa sunt. **Syllogismis** bus sanctis, ut uideantur tibi uera esse quæ falsa sunt. **Defendi fidē.** nes etiam sunt suggestiones demonū quibus qui consenserit, ligabitur ab eis: iuxta semitam, inquit scādalum posuerunt mihi. Semitā ambulanti castitatis, occurrit fornicationis stimulus. Semitā ueritatis eunti, occurrit assertio falsitatis. Quid ad hæc? Clama: Obumbra domine super caput meum in die belli, tu mihi esto galea tegens caput, ut nō tradar in desiderio peccatorū. Cogitauerūt enim aduersum me. Non tradas me, nequam exaltetur. Caput circuitus eorū, sed labor labiorū eorum operiat eos, ut de suis sibi met assertionibus cōuincantur. Verbi gratia dicunt demonia suggestionibus suis: Dulcis amplexus, suauis osculum, delectabilis fornicatio. Ego dicā eis:

Vnius

Vnius horæ, imò unius puncti delectamentum est sed & eterna mortis interitus. Dicunt uerbi causa, hæretici assertionibus suis: Pater maior est, filius minor. Ego respondeam. Qui maior est senescit & deficit, qui minor est iuuenescit, & similiter grandescit: ut desinat. Deus aut, nec minor nec maior est, quia sicut finem non habet, nec initium habuit. Semper fuit immutabilis pater, & semper fuit cuius esset pater, nec unquam fuit sine spiritu sancto. Ac per hoc pater nunquam fuit sine bonitate, quæ est filius: nunquam fuit sine sanctitate, quæ est spiritus sanctus. His itaq; assertionibus tuis, labor labiorum eorum operiet eos, & cadent super eos carbones ignis, in spiritibus immundis, ut exurantur in hæreticis & scismaticis, ut ad suum dominum reuertantur. Quod si permanserit in assertionibus suis peruersus assertor, & uir linguosus non directus fuerit super terrâ, id est, dum est in corpore non direxerit uir linguosus ab assertionibus prauis linguam suam, iniustus effectus iniusticiæ suæ eum sententia comitabitur talis, ut eum mala cooperiant ad interitum sempiternum. Cognoui enim quoniam faciet dominus iudicium inopum, eorum sine dubio qui simpliciter incurrunt, qui inopia sensus fatigati uenenosos cibos hæreseos in esca percipiunt. Quid ergo putamus, quod iudicium futurum istos solos percutiat, qui uenenosas escas esurienti Audi Episcopus tradunt? Ego aestimo quod ad illos magis attendat sententia, qui eos cibo salubri non reficiunt. Si enim catholici doctores reficerent, hæretici subripere non ualerent. Vnde iste sermo cominantis iudicium plus ad nos quam ad illos attendit. Nos enim, nos inquam, isto cominationis

nis stimulo excitamur, quo facturus legitur deus iudiciū inopis, & uindictam pauperis. Siquidem ut propheta testatur, dicturus est: Ecce lac comedistis, & lanis cooperiebamini, & oues meæ à lupis inuase sunt, & dum nō procurastis pascua salubria, ab inimicis meis eis sunt herbe morbide procuratæ. Caueant ergo omnes, qui possunt esse utiles esuriens dare. Caueant inquam, quia si ab ipsis uitales non acceperint cibos, ab hostibus mortales accipient, & iudicabimur in iudicio, quo erit iudicium inopum, & uindicta pauperum. Tunc sine dubio, quando iusti confitebuntur nomini sancto, & habitabunt relictū cum Christo, qui regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum, Amen.

Psalmus Dauid. CXL.

Domine clamaui ad te exaudi me, intende uocem meam cum clamaucro ad te. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum. Pone domine custodiam ori meo, & ostiū circumstantiæ labijs meis. Nō declines cor meum in uerba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Cum hominibus operantibus iniquitatem, & non cōmunicabo cum electis eorū. Corripiet me iustus in misericordia & increpabit me, oleū autem peccatoris non impinguet caput meū. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum, absorpti sunt iuncti petre iudices eorum. Audient uerba mea quoniam potuerunt, sicut crassitudo terræ erupta est super terram. Dissipata sunt ossa nostra secus infernū, quia ad te domine oculi mei, in te speraui, nō auferas ani-

manū

mam meam. Custodi me à laqueo quem absconderunt mihi, & à scandalis operantium iniquitatem. Cadent in reticulo eius peccatores, singulariter sum ego donec trāseā.

COMMENTARIUM.

O Rdo psalmi qui fidem accepit, in presentis psalmi extenditur textum. Ibi enim dixit: Eripe me domine ab homine malo, &c. Hic. Domine clamaui ad te, exaudi me. Et ut ostenderet se de hereticis dixisse, qui cogitant malitias in corde, Hic dicit: Non declines cor meū in uerba malitiæ, sed pone custodia ori meo, et ostiū circumstantiæ labijs meis: ne fortē dum studio defendendæ ueritatis conor multos proferre sermones, offendam, & habeam partem cum hominibus operantibus iniquitatem. Sed quia hoc rogo, ut non cōmunicer cum electis eorum, Præsta mihi correptionē tuam, ut sit iustus mihi imperans, cuius meus error corrigatur exēplo. Incomparabile donū dei est, quando nobis quicumq; superficiem terræ, iustus ostenditur. Habet deus diues in omnibus, habet in quā, habet seruos & benignos & iustos, sed non sumus digni noticiæ eorū. Beatus cui conceditur dei famulū nosse, qui corripiat in misericordia, & increpet in amore dei. Væ autē mihi & meis similibus, quia inuicē nobis oleo capita inpinguamus, & adulantes nobis inuicē in presenti positi, sanctos nos uocamus et nōnos. Absentes uero nos ita mordemus, atq; percutimus, ut recte canibus cōparemur Horū, inquit, oleū, id est, horum aduulatio non impinguet caput meū. At magis oratio mea in beneplacitis eorū, id est, oro ne placeāt mihi, quæ beneplacita sunt eis, qui absorpti sunt iuncti petra. Iudices eo

rum, id est, oro ne placeant mihi, quæ beneplacita sunt eis, qui absorpti sunt iuncti petra. Iudices eorū iuxta petram sunt heretici, non super petram. Nam si super petram erant absorberi non poterant. Nunc autē fundamentū petrae solidæ relinquentes, iuxta ipsam petra fabricatū in arena, ubi nidos suos cōstruentes cū suis parvulis absorbētur: Non se inquit excusent sermo propheticus, sed audiant uerba mea, quoniā potuerūt, habent sensum, intelligentiā. Audiant uerba mea, tollāt sua uerba. Audiāt, aperiant auditū suū uerbis meis. Sicut crassitudo terræ eructuat super terrā, ubicunq; macra terra est, & sabulo, harenæq; permixta nō excrepit. Pinguis autē terra ita se aperit, ut quasi os suū cœlo apertum ostēdat, ut quicquid è cœlis fuerit missum, sitienter excipiat: ita, inquit, isti audiāt uerba mea, sicut crassitudo terræ eructuat in fruge, frumētī, uini & olei, & quā pinguis sit infra se, super se eructuat. Dissipata sunt ossa nostra secus infernū. Græcus dicit, ossa eorū. Siue ergo nostra, siue eorum ossa secus infernū posita dissipantur. Sicut cera secus focum posita mollescit, in foco autē massa liquecit, & deperit: ita ossa nostra secus infernū posita mollescūt, in inferno autē massa liquecūt. Nam iuxta infernū sunt, quando iuxta illos sumus, qui nobis fomitē tribuunt delinquendi, siue quādo illis cogitationibus nō resistimus quæ se ingerunt turpiter mēi: siue quando societate nostrā diuersitas sexus inquietat: siue quādo talibus iungimur, quibus Christianæ regulæ nō placet cursus, siue quādo iugimur hereticis, & quasi sub specie amicitie, cum his uidemur inire confictū, & non aperta fronte, ut Romani contra

Barbæ

Barbaros repugnamus. Ibi dissipantur ossa nostra iuxta posita, & secus ipsum infernum collocata. Si uero unum hominem per ipsam uiciniam fuerimus adiuncti, non solum ossa, sed & ipsa anima dissipatur. Dicamus ergo cum clamore: Ad te domine domine oculi mei, in te speraui, non auferas animam meam, non eam auferas de libro uitae, ubi sunt catholici, & in libro mortis inferas, ubi hereticorum conuenticula condemnantur, sed custodi me a laqueo quem statuerunt mihi, & ab scandalis operantium iniquitatem. Ibi enim retiaculum tetenderunt, ut in uno de quibus supra diximus capiant ibi, ubi cadunt peccatores, a quibus his alienus effectus, singulariter uiuam donec exeam, siue transeam. Melius est enim mihi solitaria conuersatio habens uitam, quam ut in multitudine conuersatus, mortem incurram. Singulariter uiuendum est, ubi societas uitae praesentis aeternae uitae commodis aduersatur, cuius retiaculo oremus instanter, ut dirigatur oratio nostra in conspectu dei, sicut thymiamatis incensum. Sic enim in Graeco psallitur: Dirigatur oratio nostra in conspectu dei sicut thymiana, id est, ut in odorem suauitatis sacrificium nostrae orationis accipiat. Sacrificium nostrum uespertinum sit, id est, iuxta finem lucis huius, qua hora ab hac luce migramus. Tunc enim in sacrificio uespertino sumus, ibi est tota nostrae cogitationis ponenda intentio, ut leuantes manus nostras in signo crucis, dum ad dominum pergimus, gratulemur in Christo Iesu Domino nostro, qui in unitate deitatis uiuit & regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum, Amen.

Intellectus David cum esset in spelunca

Oratio. CXLI.

Voce mea ad dominum clamaui, uoce mea ad dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu eius orationem meam & tribulationem meam ante ipsum pronuntio. In deficiendo ex me spiritum meum & tu cognouisti semitas meas. In uia hac qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi. Considerabam ad dexteram & uidebam, et non erat qui cognosceret me. Perijt fuga a me, et non est qui requirat animam meam. Clamaui ad te domine, dixi tu es spes mea, portio mea in terra uiuentium. Intende ad deprecationem meam, quia humiliatus sum nimis. Libera me a persecuentibus me quoniam confortati sunt super me. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iusti donec retribuas mihi.

COMMENTARIUM.

Cum a facie Saulis lateret in spelunca David profugus, istum psalmum legitur cecinisse. Voce, inquit, mea ad dominum clamaui, & uoce mea ad dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio: In defectu. n. ait, spiritus mei, ibi cognouisti semitas meas. Ibi clama o Christiane, ibi effunde in conspectu dei orationem tuam, ibi tribulationem tuam pronuntia, non perditis rebus, non facultatibus, non agrorum finibus, uel his quae nobis deposito corpore necessaria penitus non sunt, sed in defectu spiritus tui, ibi esto sollicitus. Ibi. n. cognoscitur semita tua. Defectus spiritus nostri est, quando nos

CARNAS

carnalium rerum necessitates aut delectationes inuadūt.
 Ibi enim absconditi sunt laquei nobis à diabolo, & mini-
 stris eius. Tunc consideramus ad dexteram, id est, ad le-
 ctionem, ad orationem, ad psalmum, & nō delectamur,
 sed sic redimus mœsti, ut nec nos ipsos agnoscere ualea-
 mus. Extranei nobis fiunt ipsi apices sancti, & quasi in
 extero positi, nosmetipsos agnoscere non ualemus. Tunc
 perijt fuga à nobis, & illud quod nobis clamat Apосто-
 lus: Fugite fornicationem, nos surda aure transimus. In-
 tus est enim malum, intus est hostis. Tunc quando perit
 ista fuga à nobis, & nō est cogitatus, non compunctio ex
 affectu aliquo qui requirat animam, nec redit ad sensum
 meum, ut requiram animam meam, & dicam illi: Age a-
 ctus meos noli perdere quod tanto tempore laborasti.
 Hæc nunc dico. *Quare?* Quia descit in me spiritus mea-
 us, tempore quando in uia qua ambulabam, absconde-
 rūt laqueos mihi. Et quia perijt fuga à me, aliud quo pos-
 sum euadere penitus non habeo, nisi totis uiribus clamē
 ad te domine: Pereant omnia quæ in mundo sunt, tu spes
 mea, tu portio mea in terra uiuentium. Intende in oratio-
 nem meam, quoniam humiliatus sum nimis. Tenent me
 peccata mea, & iugum suum posuerūt super me, per pec-
 cata mea principes uitiorum et criminum. Tu libera me
 à persequentibus me, quoniam confortati sunt super me,
 & educ de carcere animā meam. Tūc enim carcerem pa-
 titur anima nostra, dum hinc inde nobis clausum ad le-
 ctionem, uel orationem, uel ad bonū cursum, siue mundi
 occupationes, siue corporeæ delectatiōes efficiūt. Nec, ut
 quidam putant corpus humanū carcerem audemus dice

re, quod templum dei Paulus Apostolus esse testatur: sed carcerem patimur, quando orare non delectat, quando fastidimur in spiritualibus cibis, & nunc necessitatum terrenarum claustris, nunc delectationum ostijs conclusi deficimus. Verus carcer animæ in te est, pro quo totis uiribus est clamandum ad Christum, ut educat de carcere hoc animas nostras ad confitendum nomini suo, ut incipiat eam delectatio confessionis excolere, quæ deserta facta est orationis & lectionis, & spiritualis exercitij cultura cessante. Cum ergo ex hoc carcere eduxeris animam meam, & cæpero recto tenore confiteri nomini tuo, tunc me expectant iusti, donec retribuas mihi in Christo Iesu domino nostro, qui regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid quando persequeretur eum filius
suus Absalon. CXLII.

Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam in ueritate tua, exaudi me in tua iustitia. Et non intres in iudiciū cū seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uicinus. Quia persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra uitam meam. Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi, & anxius est super me spiritus meus, in me turbatū est cor meum. Memor fui dierum antiquorum, meditatū sum in omnibus operibus tuis, in factis manū tuarum meditabar. Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi. Velociter exaudi me domine, defecit spiritus meus. Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum.

Auditam

Auditā fac mihi mane misericordiā tuam, quia in te spe
raui. Notam fac mihi uiam in qua ambulem, quia ad te
leuaui animam meam. Eripe me de inimicis meis do-
mine, quia ad te confugi: doce me facere uoluntatem tuā,
quia deus meus es tu. Spiritus tuus bonus deducet me in
terrā rectam, propter nomen tuum domine uiuificabis
me in aequitate tua. Educes de tribulatione animā meā,
& in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos.

Et perdes omnes qui tribulāt animam meam, quoniam
ego seruus tuus sum.

COMMENTARIUM.

Sic inchoauit psalmista, ut in terrorem mitteret om-
ne humanum genus. Quis enim audeat deo dicere,
exaudi me in ueritate tua, & in tua iusticia? Verum
enim & iustum est, ut qui peccauerit puniatur acerrime.
Cœpisti propheta, principio tali aliquid iungendo subse-
quere, ut psallentes respirare possimus: Non intres, in-
quit, in iudicio cum seruo tuo. Hoc ergo uoluisti dicere iu-
stitia tua est, ut dominus in iudicio intrare cū seruo con-
temnas. Quis enim ad comparationem tuam iustificabi-
tur homo, quem uis sanctum electum, & mundum & lau-
dabilem in conspectu tuo, id est, ad comparationem tuā,
sive diuina iudicia, sive humana probare non possunt.
Omnis enim pulchritudo te præsente deformis est. Om-
nis fortitudo te præsente infirma. Omnes diuitiæ te præs-
ente mendicitas. Omnis iustitia humana te præsente in-
iustitia. Et ut uicinam iustitiæ tuæ iustitiam humanam ex-
quirere desinas quæso, quoniam persecutus est inimicus
animam meā, humiliauit in terra, id est, in corpore uitā
meam.

meam, collocauit me in obscuro sicut mortuū seculi. Tanta me obscuritate suæ circumdedit fraudis, ut mortuum me apud deum credens, putarem me nullum recuperationis apud iustitiam tuam auditum inuenire: ideo anxius est in me spiritus meus, & in me turbatum est cor meum, Cœpi recordari dierum antiquorum, quantis pro misericordia subuenire dignatus es. Et meditatus sum in omnibus operibus, quibus didici omnibus te deprecantibus subuenire. Et ideo ego expādi manus meas ad te, quia anima mea sicut terra sine aqua, sic in peccatis sicca facta est, quasi quæ non habeat aquā baptismatis. Velociter exaudi me domine, defecit spiritus meus, id est spiritualis, in me uita defecit. Non auertas faciem tuam à me, & ero similis descendentibus in lacum, id est, similis ero in morte damnatis. Non tamē particeps, sed similis: similis, quia peccaui: & non particeps, quia ad tuam misericordiam conuolauī, Fac ergo auditam mihi mane misericordiam tuam, quoniam in te speraui domine, Ideo mane posuit, quia tandiu noctē & tenebras patimur, quamdiu pietas diuina cōpungat, clemētia pietatis indulgeat. At ubi uox cœperit pœnitentis audiri, & lux indulgentis ostendi, nox omnis abscedit, et initiū lucis accedit, in qua luce nō eramus, sed quasi in die positi, honesti ambulamus. Notā enim faciet nobis uiam quam ambulemus in lucem, si ad ipsum leuauerimus animas nostras. Sicut enim in tenebris positi, lucem indigent, ita in luce positi, ducem qui liberet ab errore. Et ideo dicendum est ab his, qui in luce sunt, Notam fac mihi uiam in qua ambulem, quoniam ad te leuaui animam meam. Eripe me de inimicis meis quoniam

niam ad te confugi. Qui ad patronum uadet: sic se ab eo,
 liberari postulat, si ut eius agnoscat uoluntatem exorat.
 Dubius est enim de patrono susceptus, si non et suam in-
 dicauerit uoluntatem. Et ideo postea quam dixit deo: Ad
 te confugi. Adiecit: Doce me facere uoluntatem tuam. Vis
 ergo o homo, habere patronum dominum, disce uoluntatem
 eius. Fac quod uult, & faciet quod uis. Diximus ergo pa-
 trono: Eripe me de inimicis meis: Inimici nobis sunt spi-
 ritus immundi. Qui tunc a nobis fugiunt, quando in no-
 bis sentiunt spiritum sanctum. Et ideo rogandus est spiri-
 tus sanctus, ut ipse deducat nos in terram. Terra enim cor-
 poris nostri tunc recta est, cum in ea est spiritus sanctus.
 Et quotienscunque suam uiam nobis spiritus nequam ad
 ambulandum ingesserit, totiens spiritus sanctus deducet
 nos in terram rectam. & si nostra merita desunt, imo quia
 desunt, ipse tamen propter nomen suum uiuificat nos in
 æquitate sua. Hoc æquitate sue iudicio statuens, ut perdat
 omnes inimicos nostros, qui ideo nobis inimici sunt, quia
 nos serui esse domini studemus: Hanc, inquit, ob causam
 perdes omnes inimicos meos. Quonia seruus tuus sum.
 Non ergo aliunde inimicos habentes, nec pro quibuscun-
 que terrenis actibus aduersarios, sed ideo inimicitijs dæ-
 monum aut hominum laboramus, quoniam serui esse do-
 mini studemus. Non timeamus inimicitias eorum, quia
 illis pereuntibus nos liberabimur a Christo domino no-
 stro, qui regnat cum patre & spiritu sancto nunc
 & semper, & in omnia secula se-
 culorum Amen.

Psalmus

Psalmus Dauid aduersus Goliath. CXLIIII.

Benedictus dominus deus meus qui docet manus meas ad praelium, & digitos meos ad bellum.

Misericordia mea & refugium meum, susceptor meus & liberator meus. Protector meus & in ipso speraui, qui subdit populum meum sub me. Domine quid est homo, quia innotuisti ei, aut filius hominis quia reputas eum? Homo uanitati similis factus est, dies eius sicut umbra pretereunt. Domine inclina caelos tuos & descende, tange montes & fumigabunt. Fulgura chorscationem & dissipabis eos, emitte sagittas tuas & conturbabis eos: Emitte manum tuam de alto eripe me et libera me de aquis multis, et de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est uanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Deus canticum nouum cantabo tibi, in psalterio decachordo psallam tibi. Qui das salutem regibus, qui redemisti Dauid seruum tuum, de gladio maligno eripe me, & eruet me de manu filiorum alienorum quorum os locutum est uanitate, & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellae plantationes in iuuentute sua. Filiae eorum compositae, circumornatae ut similitudo templi. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum foetose abundantes in egressibus suis, boues eorum crassae. Non est ruina maceriae, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui haec sunt, beatus populus cuius dominus deus eius.

COMMENTARIUM.

Benedictus dominus deus meus qui docuit manus meas in praelio. Tempore quo Moyses leuabat manus ad deum, & uincebatur Allophylorū turba pugnantium, cunq; eas deposuisset, uicti uincebant. Docuit ergo manus nostras in praelio, nō armis sed precibus pugnaturas. Docuit etiam digitos nostros ad bellū, ut dñi bellum siue uisibilitū, siue inuisibilitum senserimus hostiū, nos digitis armemus frontem triumpho crucis, & securi animo dimicemus, dicētes domino: Tu misericordia mea tu refugū meum, tu susceptor meus, tu liberator meus, tu enim subdes populos subtus me. In festū populum cogitationum malarum insurgentē super me, subdes subtus me. Ut quid autē memoratur pugna? quid praelium? quid bellum? quid autē deus æternus innotescere uoluerit homini, si homo uanitati similis factus est? Moritur enim, & dies eius sicut umbra prætereunt. Quid ergo lex? quid cœminatio peccatoribus? quid terror incredulis? si paucorum dierum uita finem accipiens, effectum sui ulterius non habebit? Hæc audiens Apostolus Paulus increpat dicens: Si in hac uita tantū sperantes sumus, miseratiores sumus omnibus hominibus. Et ideo psalmus præsens audi quid sentiat. Quasi qui dicat: Quoniam uitam æternam esse homines prophetis tuis prædicatoribusq; non credunt, tu ipse per te inclina cœlos tuos, & descende. Inclinauit enim cœlos, quando? cum in forma dei esset, effectq; æqualis deo patri, exinanauit seipsum, formam serui suscipiens: inclinauit cœlos, ut si dicas, uerbi causa, Imperator, dum te tu humilias inclinās omne palatium. Inclinauit ergo

ergo cœlrs, & descendit ut tangeret montes, ut fumigarent. Montium fumus nubes creat, quas producens deus de thesauris suis fundit in terram, ut terra proferat omne fructuum genus, quo esurientium corpora nutriantur. Cum descenderet deus in Christo, ut mundum conciliaret sibi, tetigit montes & fumigati sunt, id est, tetigit Apostolos suos, & fumum nubium reddiderunt, quorum tanta fuit imbrium pluuia, ut in toto orbe terrarum uenæ fontium replerentur, quibus omne ablueretur facinus, & lauaretur omne peccatum. Verum quia ad eum peruenire nos prohibet princeps huius mundi, cum spiritibus suis & hominibus qui colunt eum, tu mitte sagittas tuas contra eum, & libera me de aquis multis, ut uno fonte tui baptismatis fruam. Libera me de manu Allophylorum, quorum os loquitur uanitatem, & dextera eorum non est dextera pietatis, quæ uestitum expoliat, & siue temporalibus, siue, quod est acerbius, æternis opibus nudant: Quibus dum me liberaueris, inquit, domine, in cantico nouo cantabo tibi, id est, in nouitate uitæ ambulans. In psalterio decem chordarum psallam tibi, decem præcepta legis suscipiens, & decem plagis Aegyptum percussam fugiens, psallam tibi, tibi psallam, qui das salutem regibus, id est, qui das æternam uitam uictoribus uiciorum. Quia hij uere reges sunt, qui participes regni dei esse creduntur. Quis autem eos alius liberat, nisi idem deus, qui liberauit Dauid seruum suum. Hunc enim eundemque deum Marcion negat, similiter Appelles & Valentinus & Manichæus, Infideles & miserissimi, dum nolunt ab ipso domino liberari, in æternum damnari non metuent, à quibus nos ipse qui liberauit Dauid ipse liberet.

liberet. Quia os eorū loquitur uanitatē, & ut supra diximus, dextera eorū dextera iniquitatis. Hos sanē asserit loqui uanitatē in hoc loco, qui seruientiū deo paupertatem ridicule abutūtur, dicentes. Vt quid inedia laborāt colentes dominū? Et quid opibus affluunt contemnentes? Ignorant medicum his parsimoniam imperare, & continentiam precipere, in quibus salutem uenarum motibus deprebendunt. Quos uero morituros agnoscant, sinūt suis omnibus delectationibus consentire. Quale est, ut de hijs dicas, quia leti sunt in filijs fortibus, & filiabus ornatis, ac de prōptuarijs plenis, de fœtosis ouibus, de bubus crassis. Qui cum omnia temporalia habeant, dominū tamen qui est æternus nō mereantur habere propiciū. Quiq; cum acceperint finē temporalis leticiæ, æternæ tristitiæ pœnas assumūtur. Econtra hij quos uides lugētes & flentes, et in dei timore constitutos egentes, cū finem fecerint flendi, æterni eos gaudij suscipit fructus. Dicant ergo increduli beatum populum habentem copiose quæ mundi sunt, nos autem hūc solum populum beatum dicamūs, cuius est dominus deus eius in secula seculorum Amen.

Laudatio ipsi Dauid. CXLIII.

EXaltabo te deus meus rex, & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi. Per singulos dies benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum & in seculum seculi. Magnus dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.

Generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuā pronuntiabunt. Magnificentia gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, & mirabilia tua narrabunt.

G Et

Et uirtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tuam narrabunt. Memoriam abundantiae suauitatis tuae eructabunt, & iudicia tua exultabunt. Misericors & misericors dominus, patiens & multum misericors.

Suauis dominus uniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. Confiteantur tibi domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur. Ut notant faciant filijs hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiae regni tui. Regnum tuum regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Fidelis dominus in omnibus uerbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Alleuat dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos. Oculi omnium in te sperant domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imple omne animal benedictione. Iustus dominus in omnibus uis suis, & sanctus in omnibus operibus suis.

Propè est dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in ueritate. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet & saluos faciet eos. Custodit dominus omnes diligentes se, et omnes peccatores disperdet. Laudationem domini loquetur os meum, et benedicat omnis caro nomini sancto eius in seculum & in seculum seculi.

COMMENTARIUM.

Exaltatur deus ab homine, quando spiritum sanctum, què in se per consecrationem baptismatis sacri suscepit, non terrenis & humillimis cogitationibus

nibus humiliat. Sed eum coelestibus desiderijs & excelsis exultat, ita ut per singulos dies benedicat dominū, et quāsi qui nuper inchoauerit, sine fastidio seruiat illi, cui generatio & generatio confitetur, generatio Iudæorū & generatio gentiū. In lege Moysi et prophetarum illa, ista in euangeliōrū & Apostolorū doctrina uirtutem terribilitū tuorū dicēt: ut notā faciant filijs hominū potentiam tuā. Ostendentes quia regnū tuum domine regnū sit omnium seculorum. Et ita sit dominatio in omni generatione & progenie, ut non sit gens neq; regnum, in quo non tuus filius prædicetur. Fidelis es enim domine in uerbis tuis quibus promissisti daturum te nobis, qui alleuaret omnes qui ruit in hoc mūdo, et qui erigeret omnes quos alliserat inimicus. Oculi enim omnium credentiū sperāt in te domine. Spe enim salui facti sunt, quibus dedisti escam in tempore oportuno, quādo aperuisti manus tuas in cruce. Tu suscepisti maledictiones nostras, & nobis dedisti benedictiones tuas, proximus es enim omnibus. Omnibus, inquam, te inuocantibus in ueritate, id est, qui te in domino nostro Iesu Christo inuocant. Ipse est enim ueritas, & uoluntatem nō contemnentium te facies, & orationem eorum exaudiēs, in quibus te pro rebus æternis exorant: Custodit dominus, inquit, omnes qui diligunt eum. Videamus qui sunt qui diligūt eum, ipsum interrogemus, ipse dicat qui sint diligentes eū. Audiamus eum dicentem: Qui audit uerba mea, et facit ea, hic est qui diligit me: qui autē nō faciunt ea, oēs peccatores hos a se reijciet atq; disperdet. Laudē ergo domini loquatur os nostrū, discedāt ab eo uniuerse detractiōes. Ea quæ nouimus in fratrib. laudāda memoremus.

memoremus. Alios sibi testes inueniant aliena peccata, nos nostri accusatores, nostriq; tantū uituperatores esse dei, semper in dei laudibus atq; in dei benedictionibus occupemur, agentes ei gratias in secula seculorum Amen.

Alleluia. CXLV.

Lauda anima mea dominum, laudabo dominum in uita mea, psallam deo meo quam diu fuero. Nolite considerare in principibus, neque in filiis hominum in quibus non est salus. Exhibet spiritus eius & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes seculorum. Beatus cuius deus iacob adiutor eius, spes eius in domino deo ipsius, qui fecit coelum & terrā, mare & omnia quæ in eis sunt. Qui custodit ueritatem in seculum, facit iudicium iniuriam patientibus, dat escam esurientibus. Dominus soluit compeditos, dominus illuminat cæcos. Dominus erigit elisos, dominus diligit iustos. Dominus custodit aduenas, pupillū & uiduā suscipiet, et uias peccatorū disperdet. Regnabit dominus in secula, deus tuus Syon in generatione et generationē.

COMMENTARIUM.

Laudat anima nostra dominum, quando opera nostra in dei laudibus exercetur. Et laudamus dominum in uita nostra, id est, in moribus nostris. Psallamus ergo deo nostro quādiu in isto corpore sumus non cōfidentes in hominibus qui hodie dominantur, & cras sepeliuntur, quia exiet ab eis spiritus, & hij reuertentur in terrā de qua assumpti sunt, ex ipsa die pereunt cogitationes eorū. illæ uiq;, quæ eos non sinebāt quiescere, emamus, uendamus, fabricemus, pugnemus. Hæc & his similia

lia cogitationū genera, subito momēto uno percunt. Beatus ergo est, qui sibi spem ponit in domino deo qui fecit cælū & terrā, mare & omnia quæ in eis sunt. Custodit enim ueritatē in secula, tēpore quo se putāt fallaces uince re per mendaciū, ille ueritatē custodit, ut faciat iudicium quibus nō in isto seculo nec in futuro perit ueritas à deo. Ideo enim & iudicē eū credimus esse uenturū, quia custodit ueritatē, ut faciat tūc iudiciū iniuriā patientibus. Qui nūc dat escā esuriētibus, ipse erigit per se elisos per Adā, & per eundē cōpeditos exoluit. Ipse cæcos illuminat, ipse dirigit iustos, ipse custodit aduenas. Hos utiq;, qui se peregrinos in hoc exhibent mundo, & propter quā sunt renati patriā concupiscunt. Orphanum enim custodiet, qui pro nomine dei parētes suæ deserit carnis. Et ipsum diabolum qui est uia peccatorū, exterminabit ipse qui est deus tuus Syō. Deus utiq; ecclesiæ catholicæ, unus in trinitate, trinus in unitate qui regnat in secula seculorum. Amen.

Alleluia. CXLVI.

LAudate dominum quoniā bonus est psalmus, deo nostro sit iocunda decoraq; laudatio. Aedificās Hierusalem dominus, dispersiones Israel cōgregabit. Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones corū. Qui numerat multitudinē stellarū, & omnib; eis nomina uocās. Magnus dominus noster, & magna uirtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. Suscipiēs mansuetos dominus, humilians autem peccatores usque ad terrā. Præcinite domino in confessione, psallite deo nostro in cithara. Qui operit cælum nubibus & parat terræ pluuiam, Qui producit in montibus fœnum, et

herbam seruituti hominum. Qui dat iumentis escā ipsorum & pullis coruorum inuocantibus eum. Non in fortitudine equi uoluntatē habebit, neq; in tibijs uiri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius.

COMMENTARIUM.

L Audemus dominum quoniam bonus est psalmus. Psalmus bonus est in quo deo nostro fit iocundatio. Aedificat enim Hierusalē dominus, & dispersiones Israel congregat. Cottidie eam aedificat dominus, cottidie ecclesiam suam per credētes aedificat: & eos qui ab ea dispersi sunt, ad eam reuocās, iterū congregationi associat. Sanat poenitentes contritos corde et alligat contritiones eorū, qui numerat multitudinē stellarū & omnium earum nomina uocat. Licet potestas uirtutis eius his uirtutibus sit parata, & hoc eum posse facere non ambigat, nisi qui omnipotentē esse nō credit: tamen numerare multitudinē stellarū eum credamus in sanctis, his qui in tenebris mundi positi, per cœlū suos dirigūt cursus, dantes solatium luminosi aspectus sui, his qui cœlū aspiciūt: quæ stellæ pro merito actuum suorū amplius minusue resplendent, in quibus magis dominus noster, & magna eius ostenditur uirtus. Per hominē enim magnificatur ab hominibus, per hominē ab hominibus blasphematur. Et sicut his uae per quos nomē domini blasphematur: ita hij benedicti sunt, per quos magna eius uirtus ostenditur, & innumerabilis eius sapiētia declaratur, per quā superbos proijcit, & māsuētos suscipit, & humiliat peccatores ad terrā, ut à terra eos exaltet ad cœlos. Omnis enim qui se humiliat

humiliat exaltabitur, id est, qui agēs pœnitentiã, sua peccata domino cõfiteatur. Incipe ergo in confessionib. domino, et psallite ei in cithara. cithara habet lignũ crucis, habet chordas ex interioribus omniũ, habet ex euãgelijis plestrũ, sonet ista cithara & imbrẽ de celo uenientẽ annunciet. Operuit enim cœlos nubib. id est, Apostolis suis tradidit faciẽ cœlorũ suorum, & prœcepit eis, ut dent terræ pluuiã, & omnes gẽtes terrenas, in nomine patris & filij et spiritus sancti, cœlesti nimbo perfundãt. Hęc pluuiã producit in montib. fœnũ quo alãtur simpliciores quiq; ex quibus pars maxima in dei populo cõprobat. Non enim possunt spiritualiũ cibo refici hij, qui terrenis actibus occupati, membra tamen uidentur ecclesiæ. Hij montes, id est, Apostoli, non ut ipsi uerticibus mentiu suarum altitudines rerum cœlestium in cibo offerunt. Perfectorũ enim est solidus cibus. Quis enim cum eis disputet de iuniorum perseverantia, de diurna & nocturna occupatione, eruditione diuine coniuncta? Quis de minutis suggestionũ? Quis de contemptu omniũ rerum labentium? Quis de contemptu omniũ uiciorum? Quis cum eis agat de inuisibilibus profectibus, ut sit quis episcopus deo, sit quis pontifex Christo, per inuisibiles conatus, & gradus quos in corde suo disposuit, ut quãdiu de isto corpore exeat ascendat & nunquã descendat, offerens corpus suum deo hostiã uiuã. Cottidie seipsum ita corpori Christi associans, ut corpus eius corpori Christi admixtũ, unum corpus secundum Apostolum fiat. Hęc & his similia dantur in cibo, qui cũ Paulo possunt dicere: Mihi mundus crucifixus est & ego mũdo. Sicut ergo ostendimus spiritualiũ

cibum solidum uirorum perfectorum, ostendamus nunc iumentorum fœnum, quod producunt hij, quos supra diximus montes: Omne, inquit, quod in macello uenundatur emite, nihil interrogantes. Item Tu quis es, qui cōtristas fratrem tuum in manducando? Item. Qui se non continet, nubat. Item. Qui dat nuptiū filiam, benefacit. Itē. Volo adolescentulas uiduas nubere. Hoc fœnum montes uicini cœlis, qui in terra positi dicūt, nostra autē conuersatio in cœlis est: iumentis producūt, quibus consuetudo carnalis imperat sola, et ipsi consuetudini carnali lex ponitur: quā sequens coniunx coniugi placeat, seruus domino. filij carnales parētibus carnalibus, parētes carnales, filij carnalibus. Hijs herba seruitute offertur, datur ut iumentis esca, & ut pullis coruorū inuocantibus eum. Coruicim fuerūt patres nostri, qui in nigredine idolatriæ permanētes, ad arcā nunquā reuersi sunt. Nos uero pulli eorū sumus, qui inuocamus dominū. Qui nō in uirib. equi uoluntatē habebit. Nō enim uirtute terrena uinci potest, qui cōtra nos terrena uirtute non pugnat. Vires ergo equi, terrena uires sunt. quas deus non in sua uoluit extollētia gloriari, sed de sua pietate sperare permisit: Nec in uiribus, inquit, equi, nec in tabernaculis uiri beneplacitum est ei, id est, in confidentia habitationis suæ. Vnde & Græcus nō dicit in tabernaculis, sed in tibijs. Siue ergo, inquit, in cursu equi cōfidentē, siue in suis tibijs præsumētē contēnet dominus. Quod nos latius dicimus, quod cōfidentē in libertate arbitrij sui, quod p̄ hāc fugiat, persequentem incurrit. Qui cōfedit in uirtute cursus sui spiritalis, quod possit in tibijs suis stās immobilis p̄manere, non p̄manet.

Nec

Nec ista dicens excludo, ne coneris stare, sed moneo ne te putes per liberum solum arbitriū fugere. Currat equus tuus, sit paratus ad bellum Sic enim scriptum est: Equus paratur ad diem belli, dominus autē salutem tribuit. Tamen dum curris dicit: deus uirtutum tribuit equo meo, ut curreret. Deus dedit tibijs meis perseuerantiam, ut starem. Non ergo putes quod te libertas arbitrij tui ita habeat, quasi nauem per quam uis euadere Barbaros de litore, per quam uis euadere fluctibus pelagi, per quā uis ad patriam, quam desideras peruenire: sed si dominus inperauerit uentis prosperis, & aduersis flatibus silentium dederit, si latentes uadus demonstrauerit, & somnum tulerit gubernantibus nautis, & absque lesione portum ingredi fecerit, Ages post hæc gratias Deo, non nauī, gratias Deo, non nautis. Nec ista dicentes excludimus nauem & nautas, sed magis & nauem ornamus & nautas, quibus Deum præsillem confitemur. Si enim nauis non fuisset, utique quod dominus gubernaret non esset, Si nautæ non essent, quos Dominus excitaret non essent. Si uela non essent, non essent quibus daret prospera flabra uentorum. Ita ergo dicamus, si arbitrium in te non fuerit bonæ uoluntatis, non erit tecum pax dei. In terra enim pax dei cum hominibus bonæ uoluntatis. Obijcitur huic loco. Nos hoc ita dicere, ut uideamur hominis uoluntatem ostendere, quod dei gratiam antecedit. Vigileranter age & non calumniose, & uides gratiam dei generalem super omne hominum effusam genus. Omnes antececidit gratia multiplici largitate diffusa. Descendit de cælo deus, homine non uolente, Docuit exemplo & uerbo,

homine non rogante, Signa multa & uirtutes ad se man-
 nifestandum exercuit, homine etiam prohibente, Morta-
 litatem nostram suscepit, homine ignorante, irrisus, cru-
 cifixus, inter homicidas mortuus, sepultus, resurrexit, &
 in caelos ascendit. Haec omnia ad hominis salutem, ad ho-
 minis liberationem, ad hominis redemptionem, ad homi-
 nis coronam ad hominis gloriam exercuit Christus. No-
 ta tibi calumniose, quod dico ad hominis salutem, non
 uolentis neque currentis. Quid est ergo quod legimus?
 Ostendimus tibi antecedentem gratiam Dei generalem
 omnium hominum bonam uoluntatem. Nota tibi praecae-
 finate quod loquor, omnium generaliter bonam uolun-
 tatem Christi gratia hoc ordine quo diximus antecedit,
 si tamen pro omnibus natus, si tamen pro omnibus pas-
 sus. Si non negas pro omnibus mortuum, si cum Aposto-
 lo asseris, quod omnes homines uult saluos fieri: age nunc
 tolle te a generali gratia, ad specialem accede, & simili-
 ter cum Apostolo clama: Non omnis generaliter homo sal-
 uus erit, sed omnis homo, quicumque inuocauerit nomen
 Domini, hic saluus erit. Vade ergo ad officinam medici,
 qui ultro uenit ad ciuitatem nostram. Non utiq; nobis ro-
 gantibus, omnibus nobis medicus superuenit, officinam
 aperuit & uocem emisit, qua ac si praeco exclamans di-
 xit: Venite ad me omnes. Iam modo post hanc uocem an-
 tecedit uoluntas gratiam. Si enim uolueritis, inquit, &
 audieritis me, quae bona sunt terrae edetis. Si autem no-
 lueritis, gladius uos comedet. Sicut ergo antecessit gra-
 tia uoluntatem hominis, in ostensione sui, & in adaper-
 tione ueritatis, ita antecedit uoluntas hominis gratiam
 dei.

dei. Non enim prius baptizaris, & sic uelle incipis cre-
 dere: sed prius uoluntatem tuam perfectam exhibes sa-
 cerdoti, & confessionem tuam tuis labijs pandis, & ita
 demum ad Dei gratiam ut consequaris, attinges. Quam
 consequutus confiteberis, quia omnia Dei dona cre-
 dendo, & desiderando consecutus es. Et ita demum ulti-
 mum huius psalmi cantabis: Quia beneplacitum est do-
 mino super timentes eum, & in eos, qui sperant in mise-
 ricordia eius. excludere uolens extollentiam humanita-
 tis, uoluntatem diuinitatis expressit. Scit enim deus, ho-
 stem nostrum tunc nobis posse subreperere, cum nos sine ti-
 more diuino reppererit. Et ideo ad remedium nostrum
 pronunciauit hoc dictum, quasi qui diceret: Beneplaci-
 tum est Deo super eos, qui a diabolo liberantur. Non e-
 nim Deus affectu ducitur, ut ab hominibus timeatur, sed
 misericordia totus misereri dum studet homini, uult ex
 imperio timoris fieri, quod profuturum ipsi homini pro-
 certo cognoscit. Sicut qui literas docent, timorem discen-
 tibus & terrorem inducunt, non utiq; necessarium ma-
 gistris, sed ualde discipulis profuturum. Et sicut illos ex-
 horrent qui sine timore & sine spe sunt: sciunt enim eos
 ad eruditionem peruenire non posse: ita in eos dilectio-
 nem se habere comemorant, qui timent eos, & in eos qui
 sperant in eruditione eorum. Et hoc de hominibus tantu
 longe est a comparatione dei, quantum longe est a diuini-
 tate humanitas. Humana enim natura imbecilla cum sit
 minime sane absq; diuini nutus subsidio prestare quic-
 qua boni potest. Sed comparatio ad apertionem rei di-
 ctæ, ad spe nos & misericordiam diuinam impellat, ut eorū
 participes.

participes faciat, super quos est beneplacitum Domino, qui regnat in secula seculorum, Amen.

Alleluia Aggae & Zacharie. CXLVII.

LAuda Hierusalem dominum, lauda deum tuum Si on. Quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te. Qui emittit eloquium suum terræ, uelociter currit sermo eius.

Qui dat niuem sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit. Mitit crystallum suum sicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis sustinebit. Emitteret uerbum suum & liquefaciet ea, flauit spiritus eius & fluent aquæ.

Qui annunciat uerbum suum Iacob, iusticias & iudicia sua Israel. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

COMMENTARIUM.

LAuda Hierusalem Dominum. Non pro una re laudatur à ciuitate sancta dominus. Causas ergo laudis eius, ac si interrogaret ipsa ciuitas eum qui eam hortaretur ad laudes, audit sibi ab exhortante expostitas. Inquit, eum lauda, quia confortabit seras portarum tuarum. Vides ergo, quia ut supra diximus, nostrum est serare portas, hostibus impetum facientibus, sed Domini est confortare seras portarum Hierusalem. ergo est Ciuitas Hierusalem in qua prophetae habitant in qua Christus prædicat & uirtutes diuersas exercet, in qua patitur crucem, in qua omnium sunt genera peracta uirtutum. Qui ergo hæc omnia intus in anima sua die noctuq; meditatur, habens intra se prophetas, Christum & apostolos,

stulos, Ciuitas Hierusalem factus, claudit portas inimico
 & angelis eius, & necesse est ut seras fidei clausis ingres
 sibus mittat. Nam fides, spes charitas tres seræ sunt missæ
 contra diabolum, sed & fides deficit, & spes mollescit,
 & charitas refrigescit, nisi dono fuerint sancti spiritus
 confortatæ. Cum ergo confortatæ fuerint seræ portarum
 tuarum, benedicentur filij tui in te. Filij tui sunt, qui tuo
 informantur exemplo, siue in bono siue in malo: Hij er
 go, inquit, in te benedicentur, si seræ portarum tuarum
 in te fuerint confortatæ: ponitur finis tuus in pace dum
 dies aduenerit ut exeat de mundo, & actibus tuis omni
 bus finem imponas. Pax erit cum Deo finis tuus, in quo
 cum exire coeperis, adipe frumenti satiat te. Ipse hoc fa
 cit qui emitit eloquium suum terræ, id est, qui uerbum
 suum misit in Mariam. Et tam uelociter currit sermo ea
 ius, ut cum per tot milia annorū in sola Iudæa notus fue
 rit Deus, nunc intra paucos annos, nec ipsos Indos late
 at à parte orientis, nec ipsos Brittones à parte occiden
 tis, ubique cucurrit uelociter sermo eius, qui dat niuem
 sicut lanam. Lanam uoluit pro tegmine memorare. Si
 fuerint, inquit, peccata uestra sicut coccinum, uelut la
 nam efficiam. Docens ergo eos qui adipe frumenti sati
 antur, quod candidi una die in albis uestibus per totum
 orbem procedant: his Dominus, nebulam sicut cinerem
 spargit. Nebula quæ sicut cinis spargitur, pruiua quæ fr
 ges uniuersas intra terræ uiscera, clausas, impinguat, quæ
 quanto plus incubuerit satis, tanto uberius proficit in a
 ristis. Pruinam ergo nos in istis quos adipe frumenti sati
 at dominus, ponimus tentationum afflictiones, quibus

eo amplius proficiunt in futuro, quanto plus fuerint in presenti perpeſſi. De hinc mittitur cryſtallum tanquam frusta panis. Cryſtallum hoc grandinis memorat dei lapidationem, quam panibus fractis & buccellis aſſimulat. Ceduntur enim credentes ut metalli cuiuſcunq; materia, non ut moriantur, ſed ut ad ſtatum à quo ceciderāt reuocentur. Additur quod ante faciem frigoris eius nullus ſubiſtat. Verum quia fidelis eſt, & non patietur eos tentari ſupra quam poſſunt, mittit uerbum ſuum & liquet faciet ea: id eſt, renatis flauit ſpiritus ſanctus, & fluunt aquæ ex oculis, ut iſtæ aquæ lauent ſordes omnes, & maculas abluant peccatorum. Et quis eſt qui hæc facit. Quis utiq; alius niſi iſ qui pronunciat uerbum ſuum Iacob, iuſtitias & iudicia ſua Iſrael. Vbicunq; Iſrael eſt qui uidet deum ibi iuſtitiam Deus oſtendet ſuam. Deus enim ſicut ad indulgendum ſentibus et poenitentibus pius eſt, ita ad reddendum pro iuſtitia laborantibus iuſtus. Non fecit taliter omni nationi ſicut iſti, utiq; nationi quæ die noctuq; ſpem ſuam deo & charitatem oſtendit. Et nulli iudicia ſua manifeſtat, niſi hiſ qui domini mandata reſpiciunt, credentes quod ipſe nos in ſuo iudicio cenſeat adiuuandos, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Alleluia Aggei & Zachariæ. CXLVII.

LAudate dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius, laudate eum omnes uirtutes eius. Laudate eum ſol & luna, laudate eum omnes ſtellæ & lumen: Laudate eum cœli cœlorum, & aquæ quæ ſuper cœlos ſunt laudent nomen domini. Quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit

danit & creata sunt. Statuit ea in seculum & in seculum seculi, præceptum posuit & non præteribit. Laudate dominum de terra, dracones & omnes abyssi. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt uerbum eius. Montes & omnes colles, ligna frutifera, & omnes cedri. Bestiæ & uniuersa pecora, serpentes & uolucres pennatæ. Reges terræ & omnes populi, principes & omnes iudices terræ. Iuuenes & uirgines, senes cum iunioribus laudent nomen domini, quia exaltatum est nomen eius solius. Confessio eius super cælum & terram, & exaltauit cornu populi sui. Hymnus omnibus sanctis eius, filijs Israel populo appropinquanti sibi.

COMMENTARIUM.

Consuetudo imò uis quædam naturaliter imperat pullis, ut suo cātu à nocte diuidāt noctē. Qui clamant quidē ut alios excitēt, ipsi uero cūctis uigiliantibus dormiūt. Quod ego ad ruborē dixerim nostrū, qui excitemus ad laudē dei eos, qui in cælo sunt, dicētes: Laudate dominum uos qui estis in cælis, laudate eum & uos qui estis in excelsis. Sed & soli & lunæ & stellis & lumini, & cælis cælorum, & aquis quæ sunt super cœlis, ut laudent Dominum imperamus. Ipsi uero dormimus, cum talia opera non facimus, in quibus laudetur Deus & benedicatur nomen eius. Sed quod peius est, quod sine gemitu dicendum non est, per nos nomē domini blasphematur, cū in iudico personas accipimus, cū ad uestimentū, & ad annulos & ad glorias hominum attendentes, personas pauperum refutamus. Ille quē tu tacere putas,

putas, gemet contemptus, abiectus & pro nihilo habitus, nomen beatum lacepsit blasphemij. quid ergo ad laudes Dei, & de cœlis angelos, & omnia quæ in eis sunt excitamus. Et de terra etiam ipsos dracones, & serpentes, & uolucres, & ignem & grandinem, & spiritum tempestatis uocamus. Inuitamus montes & colles, ligna fructifera uniuersa, reges ipsos & principes & omnes iudices, omnem iuuentutem & omnem senectutem, uirgines, iuuenes & omnia quæ sub cœlo sunt. Omnes ad laudem Domini excitamus, prouocamus, hortamur & infelices ipsi dormimus. At utinam dormiremus somno carnis, et non inconsiderationis nostræ soporemur grauedine. Ecce omnia in unum quæ excitauimus conuenerunt, ipsi dracones nos & serpentes & bestię & uniuersa pecora increpabunt, dicentes: quid nos excitatis ad laudes Dei, conuenimus ut uobiscum deum laudaremus, & inuenimus uestro uicio uiduas blasphemantes nomen sanctum. Pauperes, orphanos, & omnes qui sibi adesse contra potentes non poterant, quorum uos personis despicientes, diuitum iniusticijs fauebatis, erectisq; oculis ad sublimitates mundi, his tantum uestros hilares atq; affabiles tradentes aspectus, pauperes quasi quosdam quos deus abuti præceperit, renuistis. Hæc ad nos omnium uerba sunt. Ad nos, inquam, qui cottidie huius psalmi tuba, per totum mūdum mox ut cœperit aurora diei inchoare principium, uniuersa quæ in cœlo et quæ in terra sunt ad laudandum & benedicendum deum prouocamus. Verum sicut medicinam euacuat medici incontinentia egrotantis, & non permittit profectum eius ostendere medici-

ne, suæ defectum ingerens continentia: Ita nos ista omnia utimur, quæ etiam si placeant nobis dum leguntur, dum contemnuntur non placere ostendimus. Nescio quomodo enim modo non potest nobis omnino suaderi, ne personam cuiusvis peccatoris, etiam si iustus sit, negligentissime abutamur, quod uicium ut amputetur à nobis dominum exoremus. Ipse enim correctionem morum postulantibus annuit, qui in tantum liberalitatibus his affluit, ut ipse imperet quod petatur: Petite, inquit, & dabitur uobis, querite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. antecedit gratia Dei uoluntatem hominis, & uult ut uoluntas hominis dei gratiam antecedit petitura. Cum autem petenti donat, sequitur uoluntatem: omnis enim, inquit, qui petierit accipit. Petamus ergo, ut & nos cum angelis omnibus, & cum uniuersis uirtutibus eius in diuinis laudibus participium capiamus, & sicut de illis dicitur: Præceptum posuit quod non præteribit, ita & nos præceptum domini conseruemus. De omni uero creatura dicitur, quia ipse dixit & facta sunt, hoc est, per uerbum Dei facta sunt, patre loquente, filio creante, sancto spiritu animante, statuta sunt in æternum, & in seculum seculi, id est, quamdiu est hoc seculum, in seculum seculi manent, in quo sunt omnia ista quæ faciunt uerbum eius, id est, elementa, ignis, grandinis, niuis & spiritus temporis. Hæc omnia seruiunt uoluntati dei, & hæc faciunt quod uerbum eius præceperit. Denique imperauit procellis & quicuerunt: imperauit uentis flantibus & siluerunt, ostendentes hunc esse, cuius nomen solius ita exaltatum est, ut sit confessio seius uer per cælum, & terram, &

in nomine eius omne genu flectatur cœlestium, terrestri-
um & infernorum. Et ipse exaltauit cornu populi sui,
ita ut hymni canantur in toto orbe terrarum omnibus
sanctis eius, & filijs Israel populo appropinquanti ei. Fi-
lij siue in bono exemplo, siue in malo, imitatores in sa-
cris uoluminibus appellantur. Deniq; dum constat quod
filij Abrahæ essent hi, qui Dominũ nostrum Iesum Chri-
stum arte se putabant, & dolo circumuenire, dicit eis:
Vos ex patre diabolo estis. Cumq; illis dicerent se pa-
trem Abraham habere, ille respondit: Si filij Abrahæ es-
setis, opera Abrahæ faceretis. Ergo hij nunc filij hym-
num accipiunt, qui Israelis sectantur exemplum. Et sicut
ille patientia & fide proficiens, meruit facie ad faciẽ do-
minum deum uidere, unde Israel appellatus est, id est, ui-
dens deum: Deum autem desiderantes audiunt sibi mo-
nita dari: Beati mando corde, quia ipsi Deum uidebunt:
Ita his qui filij eius per imitationẽ eius facti sunt, hymnũ
præcipit cani, quia per mundiciam cordis merentur, ut
uideant deum appropinquantem ei, qui regnat in secula
seculorum, Amen.

Alleluia. CXLIX.

Cantate Domino canticum nouum, laus eius in ec-
clesia sanctorum. Letetur Israel in eo qui se-
cit eum, & filie Sion exultent in rege suo.

Laudent nomen eius in choro, in tympano & psalterio
psallant ei. Quia beneplacitum est Domino in popu-
lo suo, & exaltabit mansuetos in salutem. Exultabunt
sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis. Exulta-
tiones

tionem Dei in gutture eorum. & gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam uindictam in nationibus, in crepationes in populis. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Ut faciant in eis iudicium conscriptum, gloria hæc est omnibus sanctis eius.

COMMENTARIUM.

Canticum nouum cantamus domino, quando in nouitate uitæ ambulamus in Ecclesia sanctorum & exemplo uitæ ac morum nostrorum ædificationem dominicæ congregationi exhibemus. Latentes non in gloria mundi, neque in diuitijs seculi, sed in eo qui nos facit, dum nasceremur, quia in eo apparet filios Sion esse, id est, ecclesiæ, si in rege nostro & domino exultamus, laudantes nomen eius in choro, id est, cum omni populo, in tympano, id est, in extensione follis nostri corpori. Bene enim sonat, cum est sobrium, mundum & castum. Nec solum in tympano, sed & in psalterio psallamus ei. Non enim castitas & abstinentia nos perducunt ad deum, si nos deseruerit integritas fidei, quæ in decente chordis psalterij declaratur. Tunc enim cognoscimus, quia beneplacitum est Domino in populum suum, cum superbos humiliauerit in condemnationem, & exaltauerit mansuetos in salutem. Tunc, inquam, agnoscimus quod nunc credimus, cum exultant sancti in gloria, qui nunc letantur in cubilibus suis, expectantes diem retributionis. Nam qui habuerunt nunc exaltationes Dei in faucibus suis, tempore quo confessi sunt gloriam Christi,

Videtur ali-
quid deesse.

qui est exaltatus in cruce, qui est exaltatus in resurrectione, qui est exaltatus in caelo: Has qui habuerunt exaltationes Dei in faucibus suis, quicumque habuit interibit perfidia hominum imptorum. Hij ergo non metu carnis, non uerberum terrore percussi, has exaltationes Domini siluerunt. Quin imò, quanto plus passi fuerint affligentes, tanto plus confitentes existunt. Hij habebunt gladios ancipites in manibus suis, id est, sententias mortis aeternae & poenae perpetuae, ad faciendam uindictam in gentibus, & increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in uinculis ferreis. Quibus nunc dicitur à Domino: Sedebitis super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Hij ergo faciunt in eis iudicium conscriptum. Ipsi enim iudicabunt mundum pro operibus impijs, qui sunt à mundo afflicti pro operibus suis. Cumq; iudicauerint sancti eos reges, à quibus iudicati sunt, tunc erit gloria omnibus sanctis eius. Modo unicuique dicitur: Si credis uidere bona domini in terra uiuentium, expecta dominum & age uiriliter, si credis, non desinas spectare & sitè pro certo quod credis desiderare cognoscis. Hanc enim gloriam omnibus sanctis tunc gratulabimur euenisse, si in quacunque necessitate positi, animum penitus non mutemus, sed expectantes Dominum cotidie, ipsi per patientiam gratias referamus, qui regnat in secula seculi. Amē.

Alleluia

Alleluia. CL.

Laudate Dominum in sanctis eius, laudate eum in firmamento uirtutis eius. Laudate eum in uirtutibus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Laudate eum in sono tubæ, laudate eum in psalterio & cithara. Laudate eum in tympano & choro, laudate eum in chordis & organo. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis: omnis spiritus laudet dominū.

COMMENTARIUM.

Laudamus Dominum in sanctis suis, quando eorū imitamur exempla, sequimur monita, regulam obtinemus. Laudamus eum in firmamento uirtutis eius cum firmum fidei nostræ agonem ostendimus. & sicut sancti contempserunt pœnas, hostes uisibiles, ita nos inuisibilis hostis delectationes ingestas abijcimus. Laudamus eum in sono tubæ, cum quod in aure audiuiimus, si tempus exegerit super tecta positi exclamemus, non timentes eos qui occidunt corpus. Laudamus eum in psalterio & cithara, si in cithara lignum crucis amplectamur, et in psalterio confessionem catholicam teneamus. Raucum enim sonat quod catholicum nō probatur. Laudamus eum in tympano & choro, quando in conuersatione reddendi positi, tympanū corporis nostri optimis decoramus exemplis. Laudamus eum in chordis & organo, quando chordarum quæ sunt in cithara nostra, si la integra exercemus. Etiam pudicitiam quam continentie calamellis ab omni rubigine peccati mundantes, deo sonos mellifluos exhibentus. Laudamus eū in cymbalis

bene sonantibus, & bene tinnientibus, quando labia nostra ad bonam persuasionem, & spiritalem explanationem aptamus. Inuitamus autem ut omnis spiritus laudet dominum, quando spiritualia spiritualibus comparantes, nihil concedimus carni, sed omne quicquid ei liberit, totum spiritui mancipantes, spiritualium imitamur exempla, per quorum euntes uestigia, credamus nos ad domini misericordiam peruenire, cui gloria & imperium per omnia secula seculorum, Amen.

FINIS.

D. HIERONYMVS DE VIRIS
illustribus ecclesiasticis.

ARNOBIVS sub Diocletiano principe, Sicca apud Africam florentissime rhetoricam docuit: scripsitq; aduersum gentes, quæ uulgo extant, uolumina.